

การเล่าเรื่องเพื่อแสดงอำนาจสตรีในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาวิทยาศาสตร ไม่สังกัดภาควิชา/เทียบเท่า
คณะวิทยาศาสตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2563
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Narration of Female Power in Sita-Ram Television Series

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts (Communication Arts) in Communication Arts

Common Course

FACULTY OF COMMUNICATION ARTS

Chulalongkorn University

Academic Year 2020

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การเล่าเรื่องเพื่อแสดงอำนาจสตรีในละครสีดา-ราม ศีกรัก มหาลงกา
โดย	น.ส.ศลิลา ตันวิสุทธิ
สาขาวิชา	นิเทศศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรยุทธ สินธุพันธุ์

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต

.....	คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีดา อัครจันทโชติ)	
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	
.....	ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีดา อัครจันทโชติ)	
.....	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรยุทธ สินธุพันธุ์)	
.....	กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุติมา มณีวัฒนา)	

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ศลิลา ตันวิสุทธิ์ : การเล่าเรื่องเพื่อแสดงอำนาจสตรีในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगा. (Narration of Female Power in Sita-Ram Television Series) อ.ที่ปรึกษาหลัก :
 ผศ. ดร.จิริยุทธ์ สิ้นธุพันธ์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเล่าเรื่องในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगा รวมถึงศึกษาบุคลิกลักษณะตัวละครสตรีในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगाและการแสดงอำนาจของตัวละครสตรีนั้นต่อตนเองและต่อผู้อื่น โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการวิเคราะห์ตัวบทจากละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगा จำนวน 110 ตอน และตัวบทจากวรรณคดีรามายณะฉบับบาลมิกิ ผลการวิจัยพบว่า ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगा มีการเล่าเรื่องบุคลิกลักษณะตัวละครสตรีและการแสดงอำนาจของตัวละครสตรีแตกต่างจากวรรณคดีรามายณะฉบับบาลมิกิ โดยละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगाมีการเล่าเรื่องในมุมมองของตัวละครสตรีมากกว่าบุคลิกลักษณะตัวละครสตรีในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगाมีลักษณะเป็นหญิงแกร่ง มีจิตใจที่เข้มแข็ง นอกเหนือจากรามายณะฉบับบาลมิกิที่เน้นคุณสมบัติความเป็นกุลสตรีของตัวละครสตรีคือต้องมีรูปลักษณ์ภายนอกที่งดงามและอ่อนน้อม เชื่อฟังสามี และการแสดงอำนาจของตัวละครสตรีต่อตนเองและผู้อื่นในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगाที่ไม่ปรากฏในรามายณะฉบับบาลมิกิ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 CHULALONGKORN UNIVERSITY

สาขาวิชา นิเทศศาสตร์
 ปีการศึกษา 2563

ลายมือชื่อนิสิต
 ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

5984674028 : MAJOR COMMUNICATION ARTS

KEYWORD: Narration, Female Power, Sita-Ram Television Series

Slin Tanwisuth : Narration of Female Power in Sita-Ram Television Series.

Advisor: Asst. Prof. Jirayudh Sinthuphan, Ph.D.

The research aims to study the narrative of Sita-Ram Television Series as well as the characteristics of the female characters in the series, for the purpose of understanding the female's power expressed as an independent woman and as other roles she plays in the society. The qualitative research is conducted using textual analysis to study the 110 episode Sita-Ram Series, and also on the Valmiki's Ramayana. It was found that the female characters in Sita-Ram Television Series show distinguishable characteristics from the female characters in Valmiki's Ramayana. They also have different ways of expressing the female's power. In addition, Sita-Ram Television series tries to tell the story from the female's perspective more than the Valmiki version. The television series reflects strong female characters, while Valmiki version focuses more on females' beautiful features, their gentleness and passive characters towards their husbands.

Field of Study: Communication Arts

Student's Signature

Academic Year: 2020

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จิรยุทธ์ สิ้นธุ์พันธ์ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ให้กำลังใจและคำแนะนำแก่ผู้วิจัยเสมอมา ขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ปรีดา อัครจันทโชติ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชุตินา มณีวัฒนา กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ช่วยแนะนำข้อควรปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้วิทยานิพนธ์ "การเล่าเรื่องเพื่อแสดงอำนาจสตรีในละครสีดา-ราม ศีกรักมหาสงคราม" เล่มนี้มีความถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอขอบคุณครอบครัวและเพื่อนๆ ที่สนับสนุนให้การเดินทางในการศึกษาปริญญาโทสาขานิเทศศาสตร์ของข้าพเจ้าสำเร็จลงด้วยดี

ขอขอบคุณธรรณิตา หวังวณิชพันธ์, ปพิชญา วัฒนไกร, ศศิพิมพ์ สาคร, พาฝัน รงศิริกุล และพิจาริน สุขกุล สำหรับความช่วยเหลือทุกๆ อย่าง ขอขอบคุณครอบครัวต้นวิสุทธิ์ ครอบครัวปริศนิจฉัย และครอบครัวทิพย์จันทร์ ที่ให้โอกาสผู้วิจัยได้มาตามความฝันและได้พยายามอย่างสุดความสามารถ

ศลิลา ต้นวิสุทธิ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ที่มาและความสำคัญ	1
ปัญหานำการวิจัย	2
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	2
ขอบเขตการวิจัย.....	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
ระเบียบวิธีวิจัย	4
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 แนวคิดการสร้างตัวละคร.....	5
2.2 แนวคิดรามายณะและรามเกียรติ์.....	7
2.3 แนวคิดสตรีนิยมเชิงนิเวศ.....	12
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	16
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	17
3.1 แหล่งข้อมูล.....	17
3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล	18
3.3 การนำเสนอข้อมูล.....	18

3.4 กรอบการวิจัย.....	18
บทที่ 4 ลักษณะตัวละครสตรีที่ปรากฏในละครสี่ดา-ราม ศีกรักรมहालंगा.....	19
4.1 นางสาวสี่ดา	19
4.2 นางสาวสำนึกษา.....	27
4.3 นางสาวเกาสุริยา.....	32
4.4 นางสาวไถยเกษิ.....	35
4.5 นางสาวมณโฑ.....	41
บทที่ 5 การแสดงอำนาจและอิทธิพลของตัวละครสตรีที่ปรากฏ ในละครสี่ดา-ราม ศีกรักรมहालंगा	46
5.1 นางสาวสี่ดา	46
5.2 นางสาวสำนึกษา.....	68
5.3 นางสาวเกาสุริยา.....	76
5.4 นางสาวไถยเกษิ.....	79
5.5 นางสาวมณโฑ.....	85
บทที่ 6 สรุปผลวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	87
สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัยด้านบุคลิกลักษณะตัวละครสตรี.....	87
สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัยด้านการแสดงอำนาจของตัวละครสตรี	89
ข้อจำกัดในการวิจัย.....	90
ข้อเสนอแนะ	90
บรรณานุกรม.....	92
ภาคผนวก	94
ประวัติผู้เขียน.....	192

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญ

รามายณะเป็นวรรณคดีที่อยู่คู่โลกมานานถึง 2,500 ปี รามายณะเป็นวรรณคดีศักดิ์สิทธิ์ใช้เพียงเหตุผลทางด้านศาสนา แต่เป็นเพราะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเกี่ยวกับกำเนิดของธัญญาหารและความอุดมสมบูรณ์ (สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2560) นอกจากรามายณะเป็นคัมภีร์ทางศาสนาแล้ว รามายณะยังมีความสำคัญในฐานะอิติहाสะหรือบันทึกประวัติศาสตร์ของชนชาติอารยันที่มีชัยเหนือชนพื้นเมืองอีกด้วย (วิสุทธิ์ บุษยกุล, 2546) รามายณะได้เผยแพร่เป็นหลายสำนวนในอินเดียรวมถึงประเทศเพื่อนบ้านในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งรามเกียรติ์ของไทยก็ได้ต้นเค้ามาจากรามายณะฉบับเบงกอล นำมาโดยพราหมณ์ที่มาเผยแพร่ศาสนาในประเทศไทย (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2484) รามายณะแต่ละสำนวนมีความแตกต่างกันออกไปเพราะสมัยก่อนยังไม่มีการจดบันทึก เป็นวรรณกรรมแบบมุขปาฐะ คือจดจำเรื่องราวและเล่าต่อๆ กันมา (มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์, 2546) ดังนั้นรามายณะจึงมีการแต่งเติมตัดแปลงให้เข้ากับวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่นำไปเผยแพร่

แม้แต่ในประเทศอินเดียเอง รามายณะก็ยังมีหลากหลายตามพื้นที่ รามายณะฉบับวาลมิกิที่เป็นของชาวอารยันย่อมแตกต่างจากรามายณะของชาวทมิฬหรืออินเดียตอนใต้ รามายณะของอินเดียตอนใต้ค่อนข้างนับถือราวีณะ มีการแต่งให้ราวีณะเป็นคนใจดีมีศีลธรรม และเป็นวีรบุรุษ เรียกได้ว่าเป็นพระเอกแทนพระรามก็ว่าได้ (พระยาอนุমানราชชน, 2550) รามายณะบางสำนวนเป็นเรื่องราววีรกรรมของหนุมาน ทำให้หนุมานที่เป็นตัวละครรองเป็นตัวละครเอก และรามายณะที่มีความสำคัญต่อละครสีดา-ราม ศีกรักรมหาสงครามที่เป็นหัวข้อวิจัยนี้ คือ อัทฤตรามายณะ เพราะเป็นรามายณะฉบับผู้หญิง โดยตัวละครเอกของอัทฤตรามายณะคือนางสีดา และนางสีดาแปลงเป็นภัทรกาณีได้เพื่อต่อสู้กับศัตรูที่พระรามไม่อาจเอาชนะได้ อัทฤตรามายณะอยู่ภายใต้ศาสนาฮินดูนิกายไวษณพ (พระวิษณุเป็นใหญ่) และมีนิกายแยกย่อยออกไปคือนิกายศักติ คือการนับถือเทวีที่เป็นภรรยาของเทพเป็นการให้เกียรติเพศหญิงซึ่งการให้คุณค่าของผู้หญิงนี้ไปสอดคล้องกับแนวคิดสตรีนิยมเชิงนิเวศ

แนวคิดสตรีนิยมมีมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 เริ่มมาจากการที่ผู้หญิงไม่มีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้ง ผู้หญิงรู้สึกถูกเอารัดเอาเปรียบเนื่องจากผู้หญิงต้องเป็นฝ่ายอยู่บ้านเลี้ยงลูก แต่ผู้ชายได้ออกไปทำงานหารายได้ ปัญหานี้ทำให้แนวคิดสตรีนิยมเสรีนิยมถือกำเนิดขึ้น แต่แล้วแนวคิดสตรีนิยมเสรีนิยมก็ยังมิได้แก้ปัญหา ซ้ำยังทำให้ผู้หญิงกับผู้ชายมีความเหลื่อมล้ำกันมากขึ้น แนวคิดสตรีนิยมแบบมาร์กซิสต์จึงได้เกิดขึ้น แนวคิดสตรีนิยมแบบมาร์กซิสต์มองเห็นจุดอ่อนของแนวคิดสตรีนิยมเสรีนิยมเพราะทุนนิยมทำให้ผู้หญิงไม่มีเวลาว่าง เพราะกลายเป็นว่าผู้หญิงทำงานควบกับการเป็น

แม่บ้านทั้งสองอย่าง และยังได้รายได้ไม่น้อยกว่าผู้ชายอีกด้วย แนวคิดสตรีนิยมก็ได้พัฒนาเรื่อยมาจนถึงแนวคิดสตรีนิยมแนวถอนรากถอนโคนที่เชื่อว่าเพศหญิงไม่ได้ด้อยกว่าชายแต่มีความเหนือกว่าเสียด้วยซ้ำในเรื่องของความสามารถในการตั้งครรภ์ แต่กระนั้นแนวคิดสตรีนิยมแนวถอนรากถอนโคนก็ยังมี การแบ่งแยกหญิงชายแบบชัดตรงข้าม แนวคิดสตรีนิยมเชิงนิเวศเป็นแนวคิดที่รวมการเรียกร้องสิทธิ สตรีกับการอนุรักษ์ธรรมชาติเข้าไว้ด้วยกันเพราะผู้หญิงกับธรรมชาติถูกเอาเปรียบจากระบบอุปถัมภ์ ไทยเช่นเดียวกัน และแนวคิดสตรีนิยมเชิงนิเวศก็มีพื้นฐานมาจากแนวคิดสตรีนิยมแนวถอนรากถอน โคนกับแนวคิดสตรีนิยมแบบมาร์กซิสต์ (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545)

การนำรามายณะมาเล่าใหม่โดยใช้สำนวนอภุตรามายณะที่มีโครงเรื่องเหมือนรามายณะ ฉบับบาลมิกิ มีแตกต่างในบางตอนนั้นจำเป็นต้องกำหนดบุคลิกลักษณะตัวละครสตรีเพื่อนำไปสู่ แนวคิดคักติ ตัวละครสตรีในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกาจึงมีบทบาทมากขึ้นในฐานะหญิงที่สร้าง ความเปลี่ยนแปลง มิใช่เพียงไม้ประดับที่ตัวละครชายเป็นผู้ดำเนินเรื่องแบบในรามายณะฉบับบาลมิกิ และบุคลิกลักษณะใหม่ของตัวละครสตรีนั้นได้นำไปสู่การแสดงอำนาจของตัวละครสตรีที่จะส่งผลไป ยังตัวละครชายในเรื่องด้วย

ฉะนั้นการเล่าเรื่องเพื่อแสดงอำนาจสตรีในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา จึงมีความ น่าสนใจในการศึกษา เพราะเป็นความแปลกใหม่ต่างจากรามายณะที่ผู้ชมชาวไทยรู้จัก และละครสีดา- ราม ศีกรักรมहाลังกาเป็นละครอินเดียที่ประสบความสำเร็จเมื่อออกอากาศที่ประเทศไทยด้วย ออกอากาศตั้งแต่วันที่ 23 มกราคม 2560 ถึงวันที่ 4 สิงหาคม 2560 มีเรตติ้งสูงสุดที่ 4.93 (เอจีบี นิล เสน, 2560) เป็นเรตติ้งที่สูงที่สุดของช่องอาร์เอส (ช่อง 8) ในผังละครทั้งหมด ผู้วิจัยได้ตั้งปัญหำการ วิจัยดังต่อไปนี้

ปัญหำการวิจัย

1. บุคลิกลักษณะตัวละครสตรีจากละครเรื่อง “สีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา” แตกต่าง จากรามายณะฉบับบาลมิกิอย่างไร
2. การแสดงอำนาจและผลการแสดงอำนาจของตัวละครสตรีจากละครเรื่อง “สีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา” แตกต่างจากรามายณะฉบับบาลมิกิอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบบุคลิกลักษณะตัวละครสตรีจากละครเรื่อง “สีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา” กับรามายณะฉบับบาลมิกิ
2. เพื่อเปรียบเทียบการแสดงอำนาจของตัวละครสตรีจากละครเรื่อง “สีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา” กับรามายณะฉบับบาลมิกิ

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การแสดงอำนาจของตัวละครสตรีในละครเรื่อง “สีดา-ราม ศีกรักมหาสงคราม” ใช้วิธีการวิเคราะห์ตัวบท (textual analysis) จากละครเรื่อง “สีดา-ราม ศีกรักมหาสงคราม” ที่ออกอากาศทางช่อง 8 จำนวน 110 ตอน และศึกษาเฉพาะตัวละครเอกที่เป็นสตรี จำนวน 5 ตัว ได้แก่ นางสีดา นางสาวนันทา นางเกาสุริยา นางไภยเกษิ และนางมณฑา โดยเปรียบเทียบความแตกต่างในด้านการเล่าเรื่องกับ “รามายณะ” ของวาลมิกิ ฉบับแปลภาษาไทย โดยกรมศิลปากรเป็นผู้จัดพิมพ์ในปี พ.ศ. 2555

นิยามศัพท์เฉพาะ

การเล่าเรื่อง หมายถึง การเรียงลำดับเหตุการณ์โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละคร ความขัดแย้ง ฉาก มุมมอง และสัญลักษณ์

อำนาจ หมายถึง การมีอิทธิพลต่ออีกฝ่ายทั้งทางตรงและทางอ้อม อำนาจทางตรงก็คือการพูด บังคับหรือการทำร้ายเพื่อให้อีกฝ่ายยอมทำตามความต้องการ ส่วนอำนาจทางอ้อมคือการใช้กุศโลบาย การใช้อิทธิพลต่ออีกฝ่าย เป็นวิธีที่นุ่มนวลกว่าการใช้อำนาจทางตรง และผู้ถูกใช้อำนาจก็จะรู้สึกต่อต้านน้อยกว่า

สตรีนิยม หมายถึง แนวคิดทางการเมืองเพื่อช่วยเหลือสตรีจากการถูกกดขี่จากอุดมการณ์ ปิตาธิปไตยหรือชายเป็นใหญ่ที่สตรีถูกทำให้ด้อยกว่าหรือมีอำนาจน้อยกว่า

การสร้างตัวละคร หมายถึง การกำหนดบุคลิกตัวละครทั้งภายในและภายนอกที่ผู้สร้างสมมติขึ้น เพื่อให้เกิดการกระทำหรือดำเนินเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบความแตกต่างของบุคลิกลักษณะตัวละครสตรีในละครสีดา-ราม ศีกรักมหาสงคราม กับในรามายณะฉบับวาลมิกิ
2. ทราบความแตกต่างของวิธีการแสดงอำนาจของตัวละครหญิง และผลกระทบของการแสดงอำนาจนั้นต่อตัวละครหญิงเองและผู้อื่นในละครสีดา-ราม ศีกรักมหาสงคราม และในรามายณะฉบับวาลมิกิ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การเล่าเรื่องเพื่อแสดงอำนาจสตรีในละครเรื่อง สีดารา-ราม ศีกรักมหาหงา” เป็นการศึกษาด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แนวคิดรามายณะและรามเกียรติ์ แนวคิดการสร้างตัวละคร แนวคิดสตรีนิยมเชิงนิเวศ และแนวคิดตัวละครในรามายณะและรามเกียรติ์ วิเคราะห์การสร้างตัวละครและการแสดงอำนาจของตัวละครสตรีจากละครเรื่อง “สิดารา-ราม ศีกรักมหาหงา” และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) และศึกษาจากเอกสารรามายณะของวาลมิกิฉบับแปลภาษาไทย จัดพิมพ์โดยมหาวิทยาลัยศิลปากรในปีพ.ศ. 2557

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษา “การเล่าเรื่องเพื่อแสดงอำนาจสตรีในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगा” ได้ใช้ ทฤษฎีตัวละคร ทฤษฎีรามายณะและรามเกียรติ์ ทฤษฎีสตรีนิยมเชิงนิเวศ ในการวิเคราะห์ บุคลิกลักษณะของตัวละครสตรีที่สำคัญในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगा ทั้ง 5 ตัว ได้แก่ นางสีดา นางสำมนักขา นางไภยเกษี นางเกาสุริยา และนางมณฑา นอกจากนี้ผู้วิจัยยังศึกษาการแสดงอำนาจ และผลของการแสดงอำนาจนั้นๆ ของตัวละครสตรีดังกล่าวด้วย โดยศึกษาเปรียบเทียบกับวรรณคดี รามายณะฉบับบาลมิกิ ทฤษฎีที่ใช้วิเคราะห์มีดังนี้

1. แนวคิดการสร้างตัวละคร
2. แนวคิดรามายณะและรามเกียรติ์
3. แนวคิดสตรีนิยมเชิงนิเวศ

2.1 แนวคิดการสร้างตัวละคร

ตัวละคร คือ ผู้แสดงหรือกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทำให้เกิดเรื่องราวขึ้นมา ตัวละครที่ดีจะทำให้ เรื่องราวสมเหตุสมผล ตัวละครที่ดีหมายความว่า เป็นตัวละครที่มีการสร้างบุคลิกลักษณะภายนอกและ ภายใน บทสนทนา รวมถึงลักษณะเฉพาะตัวของตัวละครให้สอดคล้องกับการกระทำในเรื่องและมีความน่าเชื่อว่าตัวละครที่เป็นแบบนี้จะทำสิ่งนั้นจริงๆ ตัวละครจึงมีความสำคัญที่จะทำให้เรื่องนั้นๆ ประสบความสำเร็จ

วิธีการสร้างตัวละคร ตามทฤษฎีของ J.Bogg (กาญจนา แก้วเทพ, 2557) จึงมีดังต่อไปนี้

1. การสร้างลักษณะภายนอกให้กับตัวละคร ลักษณะภายนอก หมายถึง สิ่งที่มองเห็นได้ด้วยตา เช่น รูปร่าง อายุ อาชีพ สีผิว ทรงผม เสื้อผ้า ท่าทางของตัวละคร หรือเรียกอีกอย่างได้ว่า เป็นบุคลิกภาพภายนอกของตัวละครนั่นเอง
2. การสร้างบทสนทนา บทสนทนาเป็นวิธีที่จะทำให้ได้เห็นนิสัยตัวละครในเบื้องต้นมากขึ้น เป็นการแสดงออกจากความคิดเป็นคำพูด
3. การสร้างการกระทำภายนอก การกระทำสำคัญกว่าคำพูด เมื่อตัวละครคิดหรือรู้สึกก็ต้องมีการกระทำหรือการตัดสินใจบางอย่าง ซึ่งการกระทำสะท้อนนิสัยและความคิดตัวละคร
4. การสร้างการกระทำภายใน การกระทำภายในคือ สิ่งที่ตัวละครรู้สึก คิด ฝัน เป็นสิ่งที่ผลักดันให้เกิดการกระทำภายนอกหรือไม่เกิดก็ได้
5. การสร้างตัวละครจากการกระทำซ้ำๆ ความเคยชินกับการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งซ้ำๆ เป็นกิจวัตร จะติดเป็นนิสัยถาวรของตัวละคร

6. การสร้างลักษณะเฉพาะหรือคำพูดติดปากตัวละคร เป็นวิธีช่วยให้ตัวละครเป็นที่จดจำ มักพบมากในตัวละครในการ์ตูนหรือตัวละครในละครซีทีคอม
7. การเลือกชื่อ ชื่อเป็นตัวกำหนดบุคลิกและนิสัยของตัวละคร เช่น ตัวละครนางเอกจะมีชื่อไปทางธรรมชาติ ความใจเย็น แต่ตัวละครนางร้ายจะมีชื่อไปทางความหุนหันพุ่มเฟิย เปรี้ยว ความร้อน ตัวละครพระเอกกับตัวละครผู้ร้ายก็จะมีชื่อไปทางตรงข้ามกัน
8. ปฏิกริยาของตัวละครอื่น หมายถึง ความรู้สึกหรือความคิดเห็นของตัวละครอื่นต่อตัวละครนั้นๆ ว่าตัวละครอื่นชอบหรือไม่ชอบตัวละครนี้เพราะอะไร เพราะนิสัยที่เป็นข้อดีหรือข้อเสียของตัวละคร หรือตัวละครนั้นๆ ได้ไปกระทำต่อตัวละครอีกตัวทำให้เกิดผลการกระทำบางอย่างหรือไม่
9. การสร้างตัวละครซ้ำตรงข้าม ตัวละครซ้ำตรงข้ามสร้างขึ้นมาเพื่อให้มีความขัดแย้งกับตัวละครหลัก และนอกจากนี้ตัวละครซ้ำตรงข้ามยังส่งเสริมบุคลิกลักษณะของตัวละครหลักให้เด่นขึ้น

แนวคิดเรื่องแม่แบบตัวละคร (Archetypes)

ในการสร้างตัวละคร ตัวละครทุกตัวจะต้องมีลักษณะนิสัย ซึ่งลักษณะนิสัยนั้นเราเรียกว่าแม่แบบตัวละคร (Archetypes) กล่าวคือแม่แบบตัวละครคือแม่พิมพ์หรือต้นแบบลักษณะพฤติกรรมของมนุษย์ที่ยากจะเลียนแบบ มีทั้งแม่แบบตัวละครดีและตัวละครร้ายเป็นชนิดต่าง ๆ (Tyllman, 2011) ทฤษฎีแม่แบบตัวละครคือการจัดกลุ่มตัวละครตามทฤษฎีของคาร์ล จุง นักจิตวิทยาชาวสวิส ทำให้ตัวละครมีความคล้ายกับมนุษย์ในชีวิตจริง แม่แบบตัวละครของคาร์ล จุงช่วยให้พัฒนาการของตัวละครมีความง่ายตายขึ้น ในการเล่าเรื่องปัจจุบันมีแม่แบบตัวละครที่ใช้กันโดยทั่วไป (Tyllman, 2011) ดังนี้

1. ตัวละครฮีโร่ หมายถึง ตัวละครที่มีความกล้าหาญ เสียสละและยินดีช่วยเหลือผู้อื่นไม่ว่าตัวเขาจะต้องแลกด้วยอะไรก็ตาม
2. ตัวละครเงา หมายถึง ตัวละครที่เป็นศัตรูของตัวละครฮีโร่ ตัวละครเงาจะมีสัญชาตญาณของสัตว์ป่า เป็นตัวละครที่ลึกลับ ไม่เป็นที่รักและชั่วร้าย
3. ตัวละครคนโกง หมายถึง ตัวละครสนับสนุนที่ช่วยให้ตัวละครเอกได้พบเจอเรื่องราวด้วยการเป็นตัวสร้างปัญหาจนพาตัวละครเอกไปสู่สถานการณ์ที่ยุงเหยิง ตัวละครคนโกงอาจเป็นตัวละครที่ไม่รู้เรื่องราวแต่ถูกตัวละครเงาหลอกใช้ ดังนั้นตัวละครคนโกงจึงเป็นตัวละครที่เพิ่มความลึกให้กับเรื่องราวและเผยให้เห็นใจของตัวละครหลัก ถึงแม้ตัวละครคนโกงจะนำราคาเพียงใด แต่เธอก็เป็นคนกุมความลับของเรื่องที่ทำให้เราเข้าใจเรื่องทั้งหมดได้

4. ตัวละครแอนิเม้าหรือแอนิมัส ตัวละครแอนิเม้าคือตัวละครหญิงที่เป็นส่วนหนึ่งของตัวละครชาย และตัวละครแอนิมัสคือตัวละครชายที่เป็นส่วนหนึ่งของตัวละครหญิง เพราะตัวละครตัวหนึ่งก็เหมือนคนเราที่มีลักษณะของเพศหญิงและเพศชายในคนเดียว ตัวละครแอนิเม้าหรือตัวละครแอนิมัสจะเป็นตัวละครที่ตัวละครเอกตกหลุมรักหรือถูกดึงดูด เมื่อตัวละครเอกได้เจอคู่แอนิเม้าหรือแอนิมัสของตัวเอง ก็จะถึงเวลาของตัวละครที่ปรึกษาที่มีความรู้บางอย่างที่ตัวละครเอกอาจจะต้องการคำแนะนำหรือไม่ต้องการก็ตาม
5. ตัวละครที่ปรึกษา คือ ตัวละครที่ทำให้ตัวละครเอกได้รับรู้ถึงศักยภาพของตัวเองได้อย่างเต็มที่ ส่วนใหญ่ตัวละครที่ปรึกษามักมาในรูปของชายชราหรือหญิงชรา หรือมีอายุที่เหมาะสมสำหรับความหยิ่งรู้ ลักษณะของตัวละครที่ปรึกษาคือมีความเป็นพ่อแม่ ตัวละครที่ปรึกษาเหมือนพ่อแม่ที่เตือนเราด้วยประสบการณ์ สิ่งที่ดีไม่มีเหตุผลแต่เราเข้าใจพ่อแม่เมื่อโตขึ้น ตัวละครที่ปรึกษาอาจจะเป็นตัวละครที่อายุไล่เลี่ยหรือน้อยกว่าตัวละครเอกก็ได้แต่ต้องมีความฉลาด เข้าใจโลก
6. ตัวละครเจ้าเล่ห์ คือ ตัวละครที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ตัวละครเจ้าเล่ห์จะเป็นตัวละครฝั่งดีหรือฝั่งร้ายก็ได้ แต่ตัวละครเจ้าเล่ห์จะต้องเป็นตัวละครที่ขับเคลื่อนเรื่องราวไปในทางที่เป็นผลดีต่อตัวเอง ตัวละครเจ้าเล่ห์จะเป็นตัวหลอกล่อให้ตัวละครเอกเปลี่ยนการตัดสินใจของเขา การกระทำของตัวละครเจ้าเล่ห์จะทำให้ตัวละครเอกเปลี่ยนไปในตอนจบของเรื่อง ตัวละครเจ้าเล่ห์เป็นบททดสอบจิตใจที่หนักที่สุดของตัวละครเอกก่อนที่เขาจะเอาชนะตัวละครปฏิบัติได้

เรื่องเล่าที่ดีตัวละครจะไม่มีลักษณะตัวละครเพียงอย่างเดียว ตัวละครหนึ่งตัวอาจมีหลายแม่แบบตัวละครเพื่อทำให้เรื่องราวน่าสนใจขึ้นและซับซ้อนมากขึ้น ตัวละครในเรื่องสืบสวนสอบสวนจะมีความคลุมเครือของแม่แบบตัวละคร โดยเฉพาะเรื่องสืบสวนว่าใครเป็นฆาตกร ตัวฆาตกรและตัวละครอื่นๆ จะต้องไม่เปิดเผยลักษณะตัวละครให้เห็นชัด

2.2 แนวคิดรามายณะและรามเกียรติ์

รามายณะแต่งโดยฤาษีวาลมิกิแท้จริงแล้วนำชื่อตัวละครมาจากคัมภีร์พระเวท เช่น ชื่อท้าวทศรถ ชื่อพระราม ชื่อนางสีดา อยู่ในคัมภีร์ฤคเวท และชื่อท้าวชนกอยู่ในไตรตรียพราหมณะและศตปถพราหมณะ เข้าใจว่าฤาษีวาลมิกิได้อาदानานประวัติของบุคคลทั้งสี่มาร้อยเรียงเป็นรามายณะ ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นอาทิกาวยะ (กาพย์เรื่องแรก) เพราะเป็นเรื่องราวของวีรบุรุษและวิธีการพรรณนามีความไพเราะทำให้มีความนิยมในหมู่ผู้ฟัง และแพร่หลายไปยังดินแดนต่างๆ จนเกิดเป็นรา

มายณะฉบับท้องถิ่น และมีลัทธิศาสนาอื่นนำรามายณะไปเป็นคัมภีร์ของตน ซึ่งเนื้อหาของรามายณะแต่ละภาคก็จะแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง (มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์, 2546)

ต้นกำเนิดของรามายณะคือนิทานพระรามที่เป็นที่รู้จักอยู่แล้ว รามายณะจึงเป็นนิทานพระรามภาคหนึ่งที่มีชื่อเสียง โดยธรรมชาติของรามายณะฉบับ वाल्मीकि เป็นลักษณะการรวบรวมนิทานหลายๆ เรื่องผูกร้อยเข้าด้วยกันโดยมีโครงเรื่องใหญ่คือรามายณะ ใช้วิธีผูกเรื่องโดยการเล่านิทานอุทาหรณ์ นิทานพระรามที่เก่าแก่มากคือทศรชชาติของพุทธศาสนาที่มีความเชื่อว่าพระรามเป็นอวตารชาติหนึ่งของพระพุทธรูปเจ้าหรือพระโพธิสัตว์ นอกจากรามายณะจะเป็นวรรณคดีทางศาสนาที่มีความเชื่อเรื่องเทพเจ้าแล้ว รามายณะยังเป็นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของชาวอารยันที่เผยแพร่วัฒนธรรมลงไปตามตอนใต้ของอินเดียจนถึงเกาะลังกา (วิสุทธิ บุษยกุล, 2546)

ละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลंगा สร้างมาจากรามายณะฉบับอัทภุตรามายณะซึ่งเป็นรามายณะที่เป็นไวยาณพินิกาย และมีลัทธิที่ย่อยคือลัทธิภักติ คือการแสดงความเคารพเทพเจ้าแบบทุ่มเท เช่น อาจจะทำด้วยขี้ผึ้งในร่างกายเพื่อสังเวทเทพ(พระยาอนุমানราชชน, 2550) และนอกจากนี้ละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลंगा ต้องการจะพูดถึงสิทธิสตรีจึงเลือกใช้รามายณะฉบับอัทภุตรามายณะที่เน้นอำนาจศักดิ์หรืออำนาจของเทพผู้หญิง (องอาจ สิงห์ลำพอง, 2561) ศักดิ์นี้เกิดจากแนวคิดเรื่องสิ่งของสองสิ่งที่ต้องอยู่คู่กัน เช่น กลางวันกับกลางคืน ผู้ชายกับผู้หญิง อำนาจของผู้ชายเกิดจากอำนาจของผู้หญิงด้วย ในรามายณะฉบับอัทภุตรามายณะจะมีตอนที่นางสีดาแปลงกายเป็นภทรกาลิได้ เหมือนกับพระอุมา ซึ่งในรามายณะภาคอื่นไม่มี รามายณะฉบับนี้แสดงให้เห็นความแข็งแกร่งของผู้หญิงที่มากกว่าผู้ชาย แม้แต่พระรามยังพ่ายสหัสตรทศกัณฐ์ แต่นางสีดาในร่างภทรกาลิสามารถเอาชนะสหัสตรทศกัณฐ์ผู้แข็งแกร่งได้

รามายณะฉบับอัทภุตรามายณะ

อัทภุตรามายณะ คือรามายณะภาคหนึ่งของ वाल्मीकि ที่ต่อเติมจากรามายณะฉบับ वाल्मीकि ที่เรารู้จักกัน อัทภุตรามายณะเป็นรามายณะที่ वाल्मीकि แต่งให้เทวดาบนสวรรค์ได้ฟัง รามายณะฉบับ वाल्मीकि ที่เรารู้จักกันโดยทั่วไปเป็นรามายณะที่ให้มนุษย์โลกอ่าน แต่พระยาอนุमानราชชน (2550) ได้รวบรวมเรื่องย่อโดยสังเขปของอัทภุตรามายณะไว้ดังนี้

เรื่องอัทภุตรามายณะเป็นเรื่องราวที่เหมือนกับรามายณะฉบับ वाल्मीकि ทุกประการตั้งแต่ที่พระรามประสูติจนกระทั่งถูกเนรเทศเข้าป่าพร้อมนางสีดาและพระลักษมณ์ เมื่อทศกัณฐ์ลักนางสีดาไป พระรามก็ได้ติดตามนางไปและทำสงครามและมีชัยชนะเหนือทศกัณฐ์ ทว่าเนื้อเรื่องในอัทภุตรามายณะมีความซับซ้อนกว่านั้น ในตอนที่พระรามชนะทศกัณฐ์ ได้มีสุรตนหนึ่งชื่อสหัสตรทศกัณฐ์เป็นพี่ชายของทศกัณฐ์ เป็นผู้ที่ยั้มโหดและมีฤทธิ์มากกว่าทศกัณฐ์ พระรามก็ไม่สามารถเอาชนะได้จนสลบไป นางสีดาเข้าใจผิดว่าพระรามสิ้นชีพ นางโกรธจนได้กลายเป็นภทรกาลิซึ่งเป็นปางหนึ่งของพระลักษมี (ในลัทธิศักติเทวีทั้งสามสามารถแปลงเป็นกาลิได้ทุกองค์) ภทรกาลิได้ฆ่าสหัสตรทศกัณฐ์ตายและทำให้

ทุกอย่างกลับมาเป็นเหมือนเดิม พระรามก็ได้ฟื้นหลังจากที่สหัสตรทศกัณฐ์ตายแล้ว อัทฤตรามายณะ จึงเป็นรามายณะในนิยายไวษณพที่นับถือเทพศักติ (นับถือพระลักษมีชายาพระนารายณ์) รามายณะ ภาคอัทฤตรามายณะมีเนื้อหาที่เป็นสตรีนิยม เชิดชูความสามารถของผู้หญิงว่ามีความเก่งกาจเท่ากับ หรือมากกว่าผู้ชายเสียด้วยซ้ำ ละครเรื่องสีตา-ราม ศีกรักรมหาลงกา มีจุดประสงค์ที่จะนำเสนอนางสีตา ในรูปแบบของผู้หญิงที่มีเจตจำนงเสรีและเป็นผู้กระทำไม่ใช่ผู้ถูกกระทำแบบรามายณะภาคอื่นๆ ที่เคยมีมา ผู้สร้างจึงตัดสินใจเลือกใช้อัทฤตรามายณะฉบับนี้เพื่อแสดงให้เห็นพลังอำนาจของผู้หญิง

รามายณะฉบับวาลมิกิ

รามายณะฉบับวาลมิกิแบ่งเนื้อหาออกเป็น 7 กัณฑ์ ได้แก่

พาลกัณฑ์ กล่าวถึงความเจริญของเมืองโยธยาเมืองของพระราม ท้าวทศรถทำพิธีขอโอรส และกำเนิดพระราม พระพรต พระลักษมณ์และพระสัตรูด ฤาษีวิศวามิตรได้มาขออนุญาตท้าวทศรถ นำพระรามกับพระลักษมณ์ให้ไปปราบนางกากนาสูรที่อาละวาด หลังจากนั้นฤาษีวิศวามิตรได้พา พระรามและพระลักษมณ์ไปเคารพคันศรพระศิวะที่มิลิลา และพระรามได้เข้าร่วมพิธีสุมพรและยกศร พระศิวะได้จึงได้อภิเษกกับนางสีตา พระอนุชาทั้งสามได้อภิเษกสมรสกับพระธิดาของท้าวชนกที่เมือง มิลิลาพร้อมกันเป็นสี่คู่และทั้งสี่คู่ก็ได้นิวัดเมืองโยธยา

โอโยธยากัณฑ์ กล่าวถึงท้าวทศรถที่มีความตั้งใจให้พระรามเข้าพิธีบรมราชาภิเษกเป็นกษัตริย์ องค์ต่อไป ระหว่างที่กำลังเตรียมพิธีการข่าวพิธีบรมราชาภิเษกของพระรามได้ไปเข้าหุนางกัจจิกิที่เป็น ข้าราชการของนางไภยเกษี ทำให้นางกัจจิกิโกรธ นางกัจจิกิยงนางไภยเกษีให้เกิดความเห็นแก่ตัว อยากได้ บัลลังก์ให้พระพรตที่เป็นโอรสของนาง นางไภยเกษีได้ใช้เล่ห์กลให้ท้าวทศรถที่หลงใหลในความงาม ของนางให้สัญญากับนางว่าจะทำตามคำขอทุกอย่าง นางไภยเกษีทวงสัญญาเมื่อครั้งสงครามทเวากับ อสูร นางไภยเกษีขอให้ท้าวทศรถยกบัลลังก์ให้พระพรตแทนและเนรเทศพระรามเข้าป่า 14 ปี และ นางก็ได้เรียกพระรามให้ทำตามสัญญานั้นเพื่อรักษาคำสัตย์ของท้าวทศรถ พระรามยินดีเนรเทศตนเอง เข้าป่า 14 ปี และเป็นนักบวช นางสีตาได้ขอติดตามทำหน้าที่ในฐานะภรรยาและพระลักษมณ์ได้ขอ ติดตามทำหน้าที่น้องชาย การจากไปของสามกษัตริย์ทำให้ท้าวทศรถมีอาการประชวรและสวรรคตใน เวลาต่อมา พระพรตและพระสัตรูดที่ไปอยู่เมืองโกเกยะของพระอัยกาเสียนานเมื่อกลับมาโยธยาได้ ทราบความจริงว่านางไภยเกษีเป็นสาเหตุให้ท้าวทศรถสวรรคต ทำให้พระพรตโกรธจนอยากทำมาตุ ฆาต คุรุวิษณุได้เชิญพระพรตเป็นกษัตริย์องค์ต่อไป แต่พระพรตยืนยันว่าจะไปตามพระรามกลับมา เป็นกษัตริย์ พระพรตได้เดินทางไปพบพระรามที่จิตกรภูมิ แต่พระรามยืนยันที่จะทำตามสัญญา พระ พรตจึงขอร้องพระบาทของพระรามมาวางไว้ที่บัลลังก์เพื่อเป็นตัวแทนของพระราม พระพรตได้ถือเพศ นักบวชที่นั่นที่นครมิลิลาเมืองโยธยา ส่วนพระราม พระลักษมณ์ และนางสีตาได้เดินทางต่อไปจนได้ พบกับฤาษีอตรีและนางอนุสุยา จากนั้นทั้งสามองค์ก็ได้เดินทางต่อไปทางใต้

อาร์ณัยกัณท์ กล่าวถึงการเดินทางในป่าของพระราม นางสีดา และพระลักษมณ์ตลอดระยะเวลาสิบสามปี พระรามได้กำจัดอสูรจนหมดทั้งป่า จนกระทั่งวันหนึ่งพระรามได้เข้าไปในป่าทันทกะที่พิลาพอสูรที่เป็นญาติทศกัณฐ์ดูแลอยู่ พระรามได้พบมิตรเป็นพญานกชื่อชฎายุ พระรามได้ฆ่าพิลาพตาย ซึ่งการฆ่าพิลาพของพระรามกลับทำให้เรื่องวุ่นวายมากขึ้นเท่ากับหยามเกียรติยศของทศกัณฐ์ นางสำมนักขาน้องสาวทศกัณฐ์เดินเล่นในป่าได้เห็นพระรามก็หลงรักและขอความรักทั้งพระรามและพระลักษมณ์แต่ถูกปฏิเสธ นางทำร้ายนางสีดาจึงถูกพระลักษมณ์ตัดหูตัดจมูกเป็นการลงโทษ จากนั้นนางสำมนักขาก็ได้ไปฟ้องชฎายุให้แก้แค้นให้นาง จนสุดท้ายชฎายุและทศกัณฐ์ต้องตายในสนามรบ นางสำมนักขามหาที่พึ่งจึงหวังพึ่งทศกัณฐ์และด้วยความรู้สึยที่ชฎายุว่าเจ้าชฎายุให้ทศกัณฐ์เลือกนางสีดาเป็นชายา ทศกัณฐ์ต้องการนางสีดาแต่ไม่กล้าสู้กับพระราม ทศกัณฐ์วางกลอุบายให้มารีจแปลงกายเป็นนางวางทองไปล่อพระรามออกจากอาศรม และแก้มิ่งเสี่ยงเป็นพระรามหลอกพระลักษมณ์ให้ออกมาอีกคน ก่อนที่จะออกจากอาศรมไปจับนาง พระรามให้พระลักษมณ์รับปากว่าจะไม่ปล่อยนางสีดาไว้ลำพังไม่ว่านางจะพูดอย่างไร แต่ด้วยความที่นางสีดาเป็นห่วงพระรามและได้พูดแทงใจพระลักษมณ์ทำให้พระลักษมณ์ต้องผิดสัญญากับพระราม แต่ก่อนไปได้ขีดเส้นอาคมไว้ไม่ให้นางสีดาก้าวออกมา ทศกัณฐ์ใช้อุบายหลอกนางสีดาและลักพาตัวนางสีดาไปที่เมืองลงกา ระหว่างนั้นพระรามกับพระลักษมณ์รู้ว่าหลงกลอสูรจึงรีบกลับมาที่อาศรมแต่ไม่ทันการ ชฎายุได้สู้กับทศกัณฐ์จนตัวตาย และได้บอกพระรามว่าทศกัณฐ์เป็นผู้ลักนางสีดาก่อนสิ้นใจต่อหน้าพระราม ระหว่างที่บุษบกของทศกัณฐ์กำลังเหาะอยู่ ทศกัณฐ์ได้ผ่านเขาฤๅษยมุขที่อยู่ของวานรสุครีพ นางสีดาได้ทิ้งสไปและแหวนให้เหล่าวานรเพื่อเป็นเบาะแสให้พระรามติดตามนางได้

กษิกินธากัณท์ เริ่มเรื่องที่เมืองกษิกินธาหรือเมืองขีดขินที่พาลีเป็นกษัตริย์ วันหนึ่งมีอสูรชื่อทรพีมาทำพาลีออกไปสู้กัน พาลีได้กำชฎายุว่าให้ปิดปากถ้าเสียหากพาลีเป็นฝ่ายเพลี่ยงพล้ำ ด้วยความซื่อสัตย์ของสุครีพคิดว่าพาลีแพ้เพราะพาลีสู้จนหมดแรงสลบในถ้ำ ทำให้พาลีเอาก้อนหินปิดปากถ้ำและกลับไปเมือง สุครีพได้เป็นกษัตริย์ต่อจากพาลี แต่แล้วพาลีก็กลับมาและโกรธเข้าใจผิดว่าสุครีพเป็นกบฏ พาลีจะประหารสุครีพจนสุครีพต้องลี้ภัยมาที่เขาฤๅษยมุขที่พาลีต้องคำสาปจึงเข้ามาไม่ได้ พระรามกับพระลักษมณ์ผ่านเขาฤๅษยมุขและได้รับคำใบ้จากเทพว่าต้องมาขอความช่วยเหลือจากวานรสุครีพ พระรามได้พบกับหนุมานเป็นครั้งแรก สุครีพนำแหวนของนางสีดามาให้พระราม พระรามขอให้สุครีพช่วยติดตามหานางสีดา สุครีพขอให้พระรามช่วยฆ่าพาลีให้ก่อนเพราะพาลีแย่งชายาของตนไป พระรามได้ช่วยฆ่าพาลีให้สุครีพตอนที่พาลีกำลังโง่งการต่อสู้ พาลีสำนึกผิดและได้ขอให้ตามนางดารากับองค์มาเพื่อสั่งเสีย องค์ให้อภัยและช่วยพระรามตามหานางสีดาต่อไป

สุนทรกัณท์ เป็นตอนของหนุมาน หนุมานรับอาสาไปตามนางสีดาที่เมืองลงกาเพราะมีแต่หนุมานเท่านั้นที่เหาะข้ามมหาสมุทรได้ หนุมานได้ฝ่าฟันอันตรายจากนางสุรสา นางสิงหิกา และนางลึงกินี หนุมานตามหานางสีดาด้วยความยากลำบากเพราะลงกากว้างมากจนเกือบถอดใจ หากหนุมาน

นึกขึ้นได้ว่าหากตนยอมแพ้ ไพร่พลวานรก็จะถูกพระรามลงโทษ และพระรามเสรำไศกอาจจะปลิดชีพตัวเองก็ได้ถ้าไม่พบนางสีดา ทางด้านนางสีดาก็ถูกทศกัณฐ์ข่มขู่ไม่เว้นแต่ละวันหากไม่ยอมอภิเษกด้วยนางสีดาต้องอยู่กับนางรากษสที่มีความหิวกระหายเนื้อมนุษย์ นางสีดามีสภาพเศร้าหมอง แต่นางอดทนมีชีวิตต่อเพื่อรอพบพระรามอีกครั้งหนึ่ง หนุมานพยายามจนถึงที่สุดจนพบนางสีดาและถวายแหวน นางสีดาไม่กลับไปกับหนุมาน ขอให้พระรามมาที่เมืองลงกาและทำสงครามชิงตัวนางกลับจึงจะสมเกียรติพระราม หนุมานขึ้นชมนางสีดาและลากกลับไป ก่อนกลับไปหนุมานได้ทำลายทหารอสูรจำนวนหนึ่งเพื่อเป็นทางสะดวกแก่ฝ่ายพระราม หนุมานได้ฆ่าเจ้าชายอัชเชและถูกทศกัณฐ์เรียกตัวมาพร้อมกับจุดไฟเผาหาง นางสีดาขอพรให้ความร้อนของไฟมาอยู่ที่ตัวนางเพราะนางทนร้อนได้ หนุมานแปลกใจที่ปวดแสบร้อนแต่ก็นึกได้ว่าเป็นบุญบารมีของนางสีดา หนุมานแก้แค้นด้วยการเผาเมืองลงกาให้วอดวันไว้แต่ห้องของพิเภกที่มีพระคุณชี้ทางให้และเป็นสาวกพระนารายณ์ หนุมานนำสารเรื่องนางสีดาไปทูลพระราม พระรามได้เดินทางตามหานางสีดาต่อไป

ยุคกัณท์ เริ่มต้นที่พระรามได้ให้วานรสร้างสะพานข้ามมหาสมุทรไปเมืองลงกา พระสมุทรได้แนะนำพระรามให้รู้จักนิลนนทวารบุตรพระวิศวกรมเป็นกำลังสำคัญในการสร้างสะพาน ระหว่างนั้นทศกัณฐ์ก็ได้ผิใจกับพิเภกที่ขอให้ทศกัณฐ์คืนตัวนางสีดาให้พระราม ทศกัณฐ์เนรเทศพิเภก และพิเภกขอพึ่งพาพระราม เมื่อพระรามข้ามมาลงกาได้แล้วก็ได้สู้รบกับทศกัณฐ์ พระรามฆ่าทศกัณฐ์และทศกัณฐ์ได้สำนึกผิดในบาปที่ทำ พระรามไม่รับนางสีดากลับอโยธยา ทำให้นางสีดาต้องพิสูจน์ความบริสุทธิ์ด้วยการลุยไฟต่อหน้าทุกคน พระรามดีใจที่นางสีดาบริสุทธิ์จึงรับนางกลับอโยธยา พระรามและนางสีดาได้ครองเมืองในฐานะราชาและราชินีแห่งอโยธยา

ยุคตรกัณท์ เริ่มจากตอนที่พระรามได้บำเพ็ญรางวัลให้แก่เหล่าวานร มีคนขอให้พระรามเล่าเรื่องทศกัณฐ์ แต่พระรามก็ได้เล่าเรื่องวีรกรรมของอินทรชิตเพราะอินทรชิตมีความกล้าหาญไม่แพ้ทศกัณฐ์ จากนั้นพระรามก็ได้เล่าต้นตระกูลของทศกัณฐ์และความประทุษร้ายของทศกัณฐ์ในอดีตตั้งแต่ทศกัณฐ์ปฏิบัติมานจนได้รับพรจากพระพรหม จึงขอพรออกอาชงขนะเทพ คนธรรพ์ และเผ่าพันธุ์อื่นๆ ยกเว้นมนุษย์เพราะดูถูกมนุษย์ ทศกัณฐ์ล่วงเกินนางเวทวดีและนางได้สาปเอาไว้ก่อนเข้ากองไฟตาย และคำสาปจากนั้นทศกัณฐ์ก็ขอให้ศิริษะแยกเป็นเสี่ยงถ้าล่วงเกินผู้หญิงอีก เรื่องของทศกัณฐ์จบลงต่อด้วยเรื่องของพระรามที่กลับมาอโยธยากับนางสีดาครองเมืองอย่างมีความสุข แต่ชายชกผ้าซึ่งเป็นตัวแทนชาวอโยธยาสงสัยความบริสุทธิ์ของนางสีดา พระรามทำเพื่อราชวงศ์ด้วยการหลอกนางสีดาให้ไปเที่ยวป่า นางสีดารู้ความจริงจากพระลักษมณ์และไปขอพึ่งฤาษีวาลมิกิ ระหว่างนั้นนางสีดาตั้งครรภ์แล้ว นางสีดาคลอดลูกเป็นชายแฝดคือลูกกับมงกุฎ พอลูกกับมงกุฎโตขึ้นก็ได้ไปขวางพิธีอัฐเมธของพระรามและต่อสู้กันจนสุดท้ายได้รู้ว่าเป็นพ่อลูกกัน พระรามขอให้นางสีดากลับไปอโยธยา แต่นางสีดาไม่กลับ ขอพิสูจน์ความบริสุทธิ์ด้วยการอธิษฐานให้พระแม่ธรณีมารับนางไปอยู่ด้วย พระรามและประชาชนเสียใจเป็นอันมาก มีเหตุการณ์ที่พระกาลมาพบพระรามเรื่องพระรามจะต้องกลับไปยัง

สวรรคค์อีกครั้งหนึ่ง ขณะที่ฤาษีทรวาสได้มาทดสอบพระรามด้วยการตั้งใจทำให้พระลักษมณ์ผิดสัญญา เข้ามาเรียกพระราม พระรามทำตามสัญญาของพระกาลด้วยการเนรเทศพระลักษมณ์ พระลักษมณ์จับชีวิตตัวเอง พระรามดูแลเมืองอโยธยาระยะหนึ่งจนกระทั่งลบและมงกุฎโตพอที่จะฝากบัลลังก์อโยธยา พระราม พระพรต และพระสัตรุดได้กลับไปสู่สวรรคค์โดยคืนสู่ภาคพระนารายณ์ตามเดิม

2.3 แนวคิดสตรีนิยมเชิงนิเวศ

สตรีนิยมเชิงนิเวศ คือ การเคลื่อนไหวให้มนุษย์เห็นความสำคัญของธรรมชาติ ไม่ทำลายธรรมชาติ เน้นการพัฒนาแบบยั่งยืน การพัฒนาแบบยั่งยืนคือใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้ในปริมาณที่สมดุลและมีเหลือเพียงพอถึงรุ่นลูกหลานในอนาคต เพื่อให้ในอนาคตไม่เกิดการขาดแคลนทรัพยากร และมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการอยู่อาศัยของมนุษย์ (Brundtland, 1987 อ้างถึงใน Greta Gaard, 2017:4) สตรีนิยมเชิงนิเวศวิวัฒนาการมาจากสตรีนิยมหลายแขนง ได้แก่ สตรีนิยมเชิงวัฒนธรรม สตรีนิยมหัวรุนแรง และสตรีนิยมสังคมนิยม (Gaard, 2017)

ในช่วงปี ค.ศ. 1980 คุณค่าความเป็นผู้หญิงได้ถูกนิยามว่าเป็นแม่และการดูแลบุตร ผู้หญิงมีหน้าที่อุ้มชูดูแล การให้ความร่วมมือและสันติภาพ ตรงข้ามกับคุณค่าความเป็นผู้ชายคือความสนใจของตัวเอง การแข่งขัน และการรุกราน ผู้หญิงจึงเป็นเพศที่เคลื่อนไหวเพื่อสันติภาพ นักเขียนหลายคนในช่วงปี ค.ศ. 1980 ได้แก่ กริฟฟิน คอลลาร์ด คอลเดอคอตต์และเลอแลนด์ กล่าวถึงการปฏิบัติของผู้ชายต่อผู้หญิงเหมือนกับการปฏิบัติของเขาคือต่อธรรมชาติ เช่น การข่มขืน การหาประโยชน์ การทำร้าย และความเกลียดชัง พวกเขายังได้เสริมว่าคุณค่าความเป็นผู้หญิงที่อุ้มชูดูแล ไม่บุกรุกทำลายเท่านั้นที่จะปกป้องสิ่งแวดล้อมได้จากหายนะทางธรรมชาติ (Bryson, 2003)

พลัมวูดกล่าวว่า การแบ่งแยกวัฒนธรรมกับธรรมชาติเป็นสาเหตุหลักที่นำมาสู่ความล้มเหลวทางวัฒนธรรมตะวันตกในการดูแลสิ่งแวดล้อม การแบ่งแยกนี้ทำให้มนุษย์ละทิ้งธรรมชาติ หันไปให้ความสำคัญกับวิทยาศาสตร์ ศาสนา และวัฒนธรรม จากคำกล่าวของชาร์ล ดาวินที่กล่าวว่า “ผู้แข็งแกร่งที่สุดคือผู้ที่อยู่รอด” (Greta Gaard, 2017:XXV) มีผลข้างเคียงทำให้มนุษย์คิดว่าตัวเองเป็นสัตว์ประเสริฐเหนือกว่าธรรมชาติ และเชื่อว่าความรู้ของมนุษย์จะควบคุมและเอาชนะธรรมชาติได้ มนุษย์เชื่อว่าการปฏิวัติอุตสาหกรรมจะลดปัญหาการขาดแคลนอาหารได้ แต่ที่จริงแล้วการผลิตมาก ๆ ทำให้ธรรมชาติเสียสมดุล ทำให้เกิดมลภาวะมากขึ้น ทำให้ปรากฏการณ์เรือนกระจกที่เกิดตามธรรมชาติอยู่แล้วจากการเผาไหม้เกิดเร็วขึ้นไปอีก การที่มนุษย์ฝืนธรรมชาติด้วยการพัฒนาเมืองต่างๆ มีการสาธารณสุขที่ดีขึ้น ประชากรมีอายุยืนมากขึ้นและมีจำนวนประชากรล้นโลก ทำให้โลกเกิดภัยพิบัติต่างๆ มนุษย์หาทางที่จะป้องกันและรับมือกับปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติ แต่มนุษย์หลงลืมไปว่าต้นเหตุของปัญหาก็คือการที่มนุษย์หาประโยชน์จากธรรมชาติมากเกินไป

พลัมวูดเสนอว่าวิธีแก้ปัญหาความคิดเอาแต่ได้เห็นแก่ตัวของมนุษย์คือมนุษย์จะต้องบรรจุเผ่าพันธุ์ของตัวเองลงในห่วงโซ่อาหารเหมือนกับสัตว์ชนิดอื่น (Greta Gaard, 2017:XXV) สมัยก่อนมนุษย์เป็นผู้กินและผู้ถูกกินจึงมีภาวะพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ แต่ในตอนนี้ที่มนุษย์มักเป็นผู้ล่าอยู่ลำดับบนของห่วงโซ่อาหาร มนุษย์จึงติดนิสัยบริโภคมากขึ้น กอบโกยจากธรรมชาติอย่างสิ้นเปลือง

นักสตรีนิยมทั้งหลายได้ระบุสาเหตุของการแบ่งแยกวัฒนธรรมกับธรรมชาติไว้ว่าเกิดจากการแบ่งงานกันทำในสังคม งานฝ่ายผลิตหรือเศรษฐกิจเลี้ยงปากท้องครอบครัวเป็นหน้าที่ของผู้ชาย ผู้ชายจึงถือว่าเป็นวัฒนธรรม ฝ่ายคนที่ทำงานไม่ได้คือ ผู้หญิง เด็ก และคนชรา ถูกปิดไปพร้อมกับธรรมชาติ ผู้หญิงในวัยแรงงานมีหน้าที่เพียงเพื่อให้กำเนิดและเลี้ยงดูบุตรเท่านั้น การที่ผู้หญิงไม่ได้ทำงานนอกบ้านจึงถูกมองว่ามีคุณค่าน้อยกว่าผู้ชาย เพราะการทำงานของผู้ชายอยู่ในพื้นที่สาธารณะจึงถือเป็นวัฒนธรรม ส่วนการเลี้ยงดูบุตรและดูแลความเรียบร้อยในบ้านของผู้หญิงอยู่ในพื้นที่ส่วนตัวจึงถือว่าเป็นธรรมชาติ เพราะผู้ชายมองว่าการเลี้ยงดูและให้กำเนิดที่เป็นความรับผิดชอบของผู้หญิงเป็นสัญชาตญาณที่เหมือนกับสัตว์ชนิดอื่นๆ และระบบทุนนิยมทำให้ผู้ชายที่เป็นแรงงานฝ่ายผลิตมีความเหนือกว่าผู้หญิง ทรัพย์สินที่หามาได้และตัวผู้หญิงจึงถือเป็นสมบัติของผู้ชาย สมบัติที่มีชีวิตจึงไม่ต่างกับทาส (Greta Gaard, 2017:20) พลัมวูดเสนอว่าสตรีนิยมเชิงนิเวศต้องการจะปรับแนวคิดของคนในสังคมให้คิดว่าผู้หญิงกับผู้ชายมิได้อยู่คนละขั้วแบบทิศเหนือและทิศใต้ ทุกเพศมีความเป็นมนุษย์เหมือนกัน และมนุษย์ทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ (Greta Gaard, 2017:21)

ธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับผู้หญิงและกลุ่มคนที่ถูกกดขี่เพราะเป็นฝ่ายถูกควบคุมและมีอีกฝ่ายที่ควบคุมอยู่เหมือนกัน ธรรมชาติจึงถือเป็นประเด็นสตรีนิยม ธรรมชาติมีลักษณะร่วมเดียวกับคนผิวสี คนแก่และเด็ก แต่ธรรมชาติเกี่ยวข้องกับผู้หญิงมากที่สุด เพราะในโลกที่สามที่ประชากรถูกเอารัดเอาเปรียบ ผู้หญิงได้รับความยากลำบากกว่าผู้ชาย และในการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อทำโรงงานของผู้ชาย ผู้หญิงได้รับผลกระทบอย่างชัดเจนเพราะผู้หญิงเป็นคนหุงหาอาหารในบ้าน เมื่อป่าใกล้บ้านถูกทำลาย ผู้หญิงต้องเดินไกลขึ้นเพื่อเอาไม้ไปมาเป็นเชื้อเพลิงทำอาหาร ผู้หญิงจึงต้องรวมตัวกันเพื่อปกป้องป่าไม้ ถ้าปกป้องป่าไม่สำเร็จก็เป็นสัญญาณที่ดีที่จะขับเคลื่อนประเด็นสตรีนิยมหลักก็คือความเท่าเทียม เพราะพื้นฐานของการทำลายธรรมชาติกับการดูถูกผู้หญิงมาจากสิ่งเดียวกันคือระบอบปิตาธิปไตย ถ้ามนุษย์ทุกคนเลิกแบ่งเขาแบ่งเรา เลิกคิดว่าธรรมชาติเป็นอื่น แต่เราเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติจึงทำลายธรรมชาติไม่ได้ ทำลายธรรมชาติเท่ากับทำลายตัวเราเอง เป็นการให้เกียรติธรรมชาติ การให้เกียรติเพศแม่ที่มีหน้าที่เลี้ยงดูลูกสำคัญไม่แพ้หน้าที่ในการหารายได้สร้างผลผลิตก็จะทำได้ง่ายขึ้น เพราะมีความเข้าใจในเรื่องการให้เกียรติแล้ว ในสังคมจะต้องตระหนักความเสียสละของผู้หญิงที่ออกจากงานมาดูแลลูกที่บ้าน และมองว่าการมีลูกเป็นเรื่องของสามีพอๆ กับภรรยา จึงไม่ใช่เรื่องสัญชาตญาณของผู้หญิงเหมือนกับสัตว์ เป็นการแบ่งงานกันทำเพื่อให้ครอบครัวมีประสิทธิภาพ (Warren, 1997)

แนวคิดแบบชั่วคราวข้ามที่นักสตรีนิยมใช้มานานทั้งเรื่องผู้ชายคือสงคราม ผู้หญิงคือสันติภาพ ผู้หญิงเป็นฝ่ายดูแลรักษา ผู้ชายเป็นฝ่ายทำลาย ก็เพื่อให้เสียงของผู้หญิงส่งถึงคนในสังคม คุณสมบัติของผู้หญิงที่อ่อนโยนและมีความเป็นแม่ตามหลักชีววิทยามีส่วนจริง แต่ก็มึ้นักสตรีนิยมร่วมสมัยหลายคนกล่าวว่าที่ผู้หญิงผูกขาดหน้าที่ดูแลลูกก็เพราะบทบาทและการแบ่งงานในครอบครัวอันเก่าแก่จนกลายเป็นความเคยชินไปแล้ว นักสตรีนิยมบางส่วนยอมรับว่าความแตกต่างระหว่างชายหญิงยังมีอยู่ แต่ก็โต้แย้งว่าธรรมชาติไม่ได้ให้บทบาทความเป็นแม่กับผู้หญิงมาจนเสียจนต้องรับบทหนักเรื่องดูแลลูกอยู่ฝ่ายเดียว พวกเขาเชื่อว่าทั้งผู้หญิงและผู้ชายมีคุณค่าความเป็นผู้หญิง กล่าวคือพ่อก็สามารถดูแลเด็กและมีส่วนช่วยแม่ในการเลี้ยงลูกได้ (Valerie Bryson, 2003:186-187)

ดังนั้นสรุปได้ว่าผู้หญิงมีความเชื่อมโยงกับธรรมชาติในด้านกายภาพ นิสัยใจคอ และบทบาทหน้าที่ทางสังคม จารีตประเพณีที่สืบทอดต่อกันมานาน เช่น แม่อบรมเลี้ยงดูลูกสาวให้มีพฤติกรรมแบบที่ผู้หญิงที่ดีของสังคมควรจะเป็น เช่น การเป็นแม่ศรีเรือน (Landes, 1998)

ความเชื่อมโยงของผู้หญิงกับธรรมชาติมีได้มีแต่ด้านดี ผู้หญิงมีด้านมืด เช่น อารมณ์รุนแรง และแปรปรวน ยากต่อการคาดเดา ธรรมชาติมักถูกเปรียบเทียบกับผู้หญิง เทพที่ปกป้องรักษาธรรมชาติก็มักจะเป็นเพศหญิง เช่น พระแม่คงคา พระแม่โพสพ พระแม่ธรณี พระแม่ธรณีนี้นักคนนับถือเหมือนเป็นแม่เพราะแผ่นดินให้ความอุดมสมบูรณ์ (ธัญญา สังขพันธ์, 2556) พระแม่ธรณีเป็นสัญลักษณ์ของความซื่อสัตย์และความจริง พระแม่ธรณีจึงคุ้มครองคนดีและลงโทษคนเลว

ในการวิเคราะห์ละครสี่ดา-ราม ศีกรักรมหาลังกา ผู้วิจัยจะใช้ทฤษฎีสตรีนิยมเชิงนิเวศวิเคราะห์ตัวละครสตรีดังนี้

1. ความเชื่อมโยงของผู้หญิงกับธรรมชาติในด้านความเป็นแม่
2. ความเชื่อมโยงของผู้หญิงกับธรรมชาติในด้านอารมณ์แปรปรวน คาดเดาไม่ได้
3. ความเชื่อมโยงของผู้หญิงกับธรรมชาติในด้านของผู้ถูกระทำ ถูกหาประโยชน์

ธัญญา สังขพันธ์ (2556) ได้กล่าวว่าสังคมยุคเริ่มแรกเป็นสังคมเกษตรกรรม นับถือเทพดั้งเดิมที่เกี่ยวกับการเพาะปลูก เช่น พระแม่คงคา (เทพแห่งน้ำ) พระแม่โพสพ (เทพแห่งข้าว) และพระแม่ธรณี (เทพแห่งดิน) ที่น่าสังเกตคือเทพเหล่านี้เป็นเทพผู้หญิงเพราะการเพาะปลูกคือการเกิดของอาหารของสิ่งมีชีวิตทุกชนิด เป็นสัญลักษณ์ของการให้กำเนิด เช่นเดียวกับเพศหญิงที่มีความเป็นแม่อุ้มชูชีวิตและมีความอุดมสมบูรณ์ทางการสืบพันธุ์

เมื่อสังคมได้เริ่มมีการนับถือศาสนา แต่เทพดั้งเดิมก็ยังคงอยู่ในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน เพราะไม่ว่าสังคมจะพัฒนาไปอย่างไร สังคมก็ยังต้องพึ่งเกษตรกรรมซึ่งเป็นแหล่งอาหาร เทพดั้งเดิมมีความสำคัญอยู่ เป็นที่นับถือ สังคมเปลี่ยนไปโดยมีเพศชายเป็นใหญ่ แต่สังคมดั้งเดิมผู้หญิงเป็นเพศที่มี

ประโยชน์ ผู้หญิงมีอำนาจมากกว่าผู้ชายและเป็นผู้นำครอบครัว เพราะเหตุที่เป็นมาตาธิปไตย เทพทางธรรมชาติที่มีความยิ่งใหญ่จึงมักเป็นผู้หญิง

นอกจากนี้คัมภีร์ อู่เต็กเค็ง (2559) ได้กล่าวถึงเทวีของอินเดียว่าเป็นเทพก่อนฮินดูที่ชาวทมิฬนับถือ เพราะชีวิตของชาวทมิฬจะเกี่ยวพันกับการเพาะปลูก ก่อนที่จะมีการรวมกับเทพที่เป็นบุรุษของศาสนาฮินดูในภายหลัง เทวีของชาวทมิฬหรือชาวพื้นเมืองจะเก็บลักษณะรูปร่างของเทวีเอาไว้ด้วย ที่เห็นได้ชัดที่สุดคือเทวีกาลีที่มีพลังทำลายล้างสูง คัมภีร์ อู่เต็กเค็ง (2559) ได้แบ่งเทวีออกเป็น 3 ภาค ซึ่งก็คือสถานภาพของผู้หญิงทั้งสามสถานะ

- 1) กาลี คือกฎแห่งป่าหรือพลังที่อยู่นอกเหนือการควบคุม เป็นเทวีที่มีหน้าที่ทำลาย การทำลายเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ เพราะหมายถึงฤดูเก็บเกี่ยวที่พืชผลเหี่ยวและตาย เพื่อรอผลัดเปลี่ยนฤดูให้ผลผลิตใหม่อีกครั้ง กาลีคือหญิงโสดที่เป็นอิสระจากพันธะทั้งปวง
- 2) ทูรคา คือความเป็นกลางระหว่างกาลีกับเคารี ไม่ให้ความอุดมสมบูรณ์แต่ก็ไม่ทำลาย เปรียบเหมือนผู้หญิงที่มีสถานะภรรยาแต่ไม่มีบุตร
- 3) เคารี คือกฎแห่งบ้าน เคารีเป็นเทวีที่อ่อนโยนและควบคุมอารมณ์ เป็นผู้ให้ความอุดมสมบูรณ์ ให้อาหาร เปรียบเสมือนผู้หญิงที่เป็นแม่

ด้วยแนวคิดศักดิ์ที่เกิดจากแนวคิดของการมีคู่ของสรรพสิ่ง เทวีจึงได้ถูกจับคู่กับเทพบุรุษ เพราะเชื่อว่าศักดิ์หรือพลังของเทพบุรุษอยู่ในตัวเทวี เหมือนพระคเณศที่มีปางอรุณนารีศวรที่มีพระคเณศภาคผู้หญิงซ่อนอยู่ แนวคิดศักดิ์นี้เทวีเป็นเทพยิ่งใหญ่สูงสุดมากกว่าเทพบุรุษ เพราะพลังของเทพบุรุษคือความรู้ แต่พลังของศักดิ์มีความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ดังนั้นลัทธิศักดิ์มีความเชื่อว่าผู้หญิงมีพลังเปลี่ยนแปลงโลกได้ ในขณะที่ผู้ชายไม่มี แนวคิดเรื่องคู่ตรงข้ามนี้เหมือนเป็นดาบสองคมในคมที่ดีคือเทวีสามารถดำรงอยู่ในโลกชายเป็นใหญ่ แต่ในคมที่ร้ายคือเทวีเปลี่ยนสถานะจากเป็นเทพที่ยิ่งใหญ่มากในธรรมชาติ กลายมาเป็นภรรยา และอำนาจของเทวีพื้นเมืองได้ตกเป็นอำนาจของเทพผู้เป็นสามีแทน (คัมภีร์ อู่เต็กเค็ง, 2559)

ด้วยความเชื่อที่ว่าธรรมชาติมีเทพผู้หญิงคุ้มครองอยู่ ผู้หญิงจึงมีความสัมพันธ์และมีความสำคัญต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ ธรรมชาติของผู้ชายคือบุกรุกทำลาย ธรรมชาติของผู้หญิงคือปกป้องดูแลรักษาไม่ให้ธรรมชาติถูกทำลาย แนวคิดในการดูแลธรรมชาติจึงต้องเป็นแนวคิดแบบผู้หญิงที่มีความนุ่มนวล หัวใจสำคัญของการดูแลธรรมชาติคือการไม่ลบหลู่เทพผู้หญิงที่ดูแลธรรมชาติ การคิดว่าไม่มีใครด้อยกว่าเพศชายไม่ว่าจะเป็นผู้หญิงหรือธรรมชาติ ความเท่าเทียมตามแนวคิดสตรีนิยมจึงเป็นกลไกสำคัญในการดูแลธรรมชาติ แนวคิดสตรีนิยมแขนงที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจึงมีชื่อว่า แนวคิดสตรีนิยมเชิงนิเวศ (Warren, 1997)

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมพร สิงห์โต (2517) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรามายณะของวาลมิกิ และรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 พบว่ารามายณะของวาลมิกิและรามเกียรติ์มีความแตกต่างทางด้านลักษณะนิสัยตัวละคร ดังนี้ 1) พระรามในรามเกียรติ์มีความเหมือนกษัตริย์ไทยเน้นพระเดชพระคุณ มีการลงโทษและให้รางวัลลูกน้อง ในขณะที่พระรามในรามายณะค่อนข้างเหมือนนักบวชมากกว่า กษัตริย์ 2) หนุมานในรามเกียรติ์มีความเจ้าชู้แบบพระเอกในวรรณคดีไทย ชุกชวนชู้เล่นตามนิสัยลิง แต่ในรามายณะฉบับวาลมิกิหนุมานเป็นพรหมจรรย์ มีความสุขุม เป็นผู้ใหญ่ และรอบคอบ 3) นางสีดาในรามเกียรติ์และรามายณะมีความคล้ายกันมาก นางสีดาในรามเกียรติ์ปากร้ายกว่านางสีดาในรามายณะเพราะนางเอกวรรณคดีไทยจะมีลักษณะปากจืด 4) ทศกัณฐ์ในรามเกียรติ์มีบุคลิกด้านเดียวคือเป็นตัวละครร้าย ในขณะที่ทศกัณฐ์ในรามายณะมีข้อดี คือ เป็นคนมีความรอบรู้เรื่องพระเวท (สมพร สิงห์โต, 2517)

หรรษา ดั่งสุวรรณ (2548) ศึกษาบทบาทสตรีในรามเกียรติ์โดยใช้นางสีดาเป็นกรณีศึกษา เปรียบเทียบนางสีดาภครามเกียรติ์ของไทยกับรามายณะของอินเดีย ผลการวิเคราะห์พบว่านางสีดาในรามเกียรติ์และรามายณะมีบทบาทต่อบิดา สามิ และบุตรไม่ต่างกัน (หรรษา ดั่งสุวรรณ, 2548)

สัณฐิตา นุชพิทักษ์ (2552) เป็นการวิจัยเกี่ยวกับความร้ายกาจของตัวละครในละครโทรทัศน์ไทย โดยสัณฐิตาได้ศึกษาการใช้ความรุนแรงของผู้หญิงไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงทางกายและวาจา และผลหรือจุดจบของการใช้ความรุนแรงมักจะออกมาในทางที่ไม่ดี ผู้วิจัยสรุปว่าละครอิงตามกฎแห่งกรรมในพระพุทธศาสนา (สัณฐิตา นุชพิทักษ์, 2552)

วิปีศยา อยู่พูล (2557) ทำวิทยานิพนธ์เรื่องกระบวนการสร้างสรรค์การแสดงเพื่อสื่อสารเจตจำนงอิสระของสตรี จากการผสมผสานเรื่องรามเกียรติ์และเรื่องเดอะริงไชเคิล วิปีศยาได้ทำละครขึ้นมาโดยได้หยิบยืมโครงเรื่องและลักษณะนิสัยของตัวละครเอกหญิงในเดอะริงไชเคิลมาใส่ในตัวละครนางสีดา ทำให้แม้ว่าเรื่องที่แสดงจะเป็นรามเกียรติ์แต่นางสีดาคนนี้มีเจตจำนงอิสระก็จะตัดสินใจไม่เหมือนต้นฉบับ จะเป็นนางสีดาที่มีความเป็นวีรสตรีแบบนางเอกเรื่องเดอะริงไชเคิล แต่ผู้เขียนก็ได้แสดงให้เห็นว่านางสีดาเองก็มีเจตจำนงอิสระจากคำพูดที่นางสีดาบอกหนุมานให้ไปบอกพระรามให้ยกทัพมาทำลายเผ่าพันธุ์รากษส ให้มาช่วยนางสีดาจะสมเกียรติกว่า (วิปีศยา อยู่พูล, 2557)

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การเล่าเรื่องเพื่อแสดงอำนาจสตรีของตัวละครในละครเรื่อง สีดา-ราม ศีกรักมहाลังกา” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ตัวบท (textual analysis) เป็นเครื่องมือหลักในการศึกษา รายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ปัญหำนำวิจัย	วิธีการศึกษา	แนวคิด/ ทฤษฎี
1. บุคลิกลักษณะตัวละครสตรีจากละครเรื่อง “สีดา-ราม ศีกรักมहाลังกา” แตกต่างจากรamayanaฉบับบาลมิกิอย่างไร	การวิเคราะห์ตัวบท (textual analysis)	แนวคิดรามายณะและรามเกียรติ์ แนวคิดการสร้างตัวละคร ทฤษฎีสตรีนิยมเชิงนิเวศ แนวคิดตัวละครในรามายณะและรามเกียรติ์
2. การแสดงอำนาจและผลการแสดงอำนาจของตัวละครสตรีจากละครเรื่อง “สีดา-ราม ศีกรักมहाลังกา” แตกต่างจากรamayanaฉบับบาลมิกิอย่างไร	การวิเคราะห์ตัวบท (textual analysis)	แนวคิดเรื่องการสร้างตัวละคร ทฤษฎีสตรีนิยมเชิงนิเวศ แนวคิดตัวละครในรามายณะและรามเกียรติ์

3.1 แหล่งข้อมูล

ในการศึกษาการสร้างตัวละครสตรีในละครเรื่องสีดา-ราม ศีกรักมहाลังกา ใช้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลเอกสาร 2 ประเภท ได้แก่

3.1.1 เอกสารประเภทวิทัศน์ ได้แก่ ละครเรื่อง สีดา-ราม ศีกรักมहाลังกา ออกอากาศทางช่อง 8 (อาร์เอส) ตั้งแต่วันที่ 23 มกราคม 2560 ถึงวันที่ 4 สิงหาคม 2560 จำนวน 110 ตอน โดยเลือกเฉพาะตอนที่มีตัวละครสตรีเป็นตัวละครหลัก

3.1.2 เอกสารประเภทงานวิจัย บทความวิจัย เกี่ยวกับรามายณะ รามเกียรติ์

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

3.2.1 การวิเคราะห์การสร้างตัวละคร โดยใช้แนวคิดการสร้างตัวละคร (characterization)

เป็นกรอบในการวิเคราะห์คุณลักษณะของตัวละคร ดังนี้

- แนวคิดการสร้างตัวละครของ J.Boggs
- แนวคิด Archetypes ของ Carl Jung

3.2.2 การวิเคราะห์การแสดงอำนาจโดยใช้ทฤษฎีสตรีนิยมเชิงนิเวศ

- การวิเคราะห์ลักษณะการแสดงอำนาจของตัวละคร โดยใช้ทฤษฎีสตรีนิยมเชิงนิเวศ

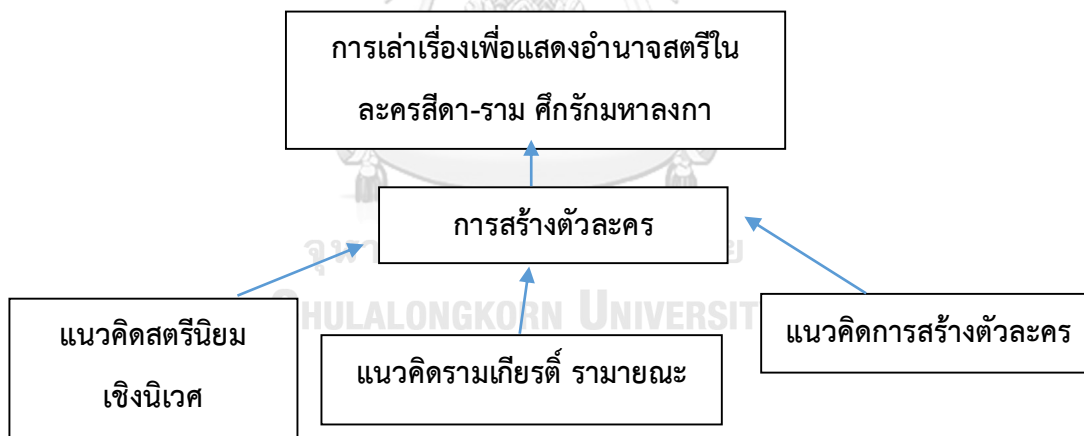
3.3 การนำเสนอข้อมูล

บทที่ 4 ลักษณะตัวละครสตรีที่ปรากฏในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา

บทที่ 5 การแสดงอำนาจและอิทธิพลของตัวละครสตรีต่อตัวละครสตรีเองและผู้อื่นที่ปรากฏในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา

บทที่ 6 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

3.4 กรอบการวิจัย

บทที่ 4

ลักษณะตัวละครสตรีที่ปรากฏในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา

การสร้างตัวละครเป็นกลวิธีหนึ่งที่ทำให้ละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา เป็นที่น่าจดจำท่ามกลางละครมากมายที่ริเริ่มมานานับไม่ถ้วน ละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา ได้ออกแบบตัวละครสตรีให้มีบุคลิกลักษณะที่มีส่วนคล้ายและแตกต่างไปจากต้นฉบับ

ผู้วิจัยได้ศึกษาเปรียบเทียบการสร้างตัวละครในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา กับรามายณะฉบับบาลมิกิดังนี้

4.1 นางสีดา

นางสีดาที่เป็นตัวละครเอกของละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกาเป็นตัวละครที่มีความซับซ้อน (Round Character or three-dimensional character) นางสีดาภาคนีจึงมีลักษณะเหมือนมนุษย์จริงๆ มากกว่ารามายณะฉบับบาลมิกิ กล่าวคือนางสีดาในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา มีความโดดเด่นชัดเจนในฐานะสตรีที่เป็นทั้งเมียและแม่ มหารานีอโยธยา มีหลายบทบาทหน้าที่และการตัดสินใจที่แตกต่างกันในแต่ละหน้าที่ นางสีดาในละครมีระดับความสำคัญเท่ากับพระรามในรามายณะฉบับบาลมิกิที่เป็นวีรบุรุษ แสดงให้เห็นถึงการส่งเสริมความเท่าเทียมของผู้หญิงและผู้ชายในสังคม และในบางครั้งคำพูดของพระรามเป็นการเชิดชูผู้หญิงว่ามีความเหนือกว่าผู้ชายเสียด้วยซ้ำ เพราะผู้หญิงต้องเลี้ยงลูกและดูแลปกป้องลูกและผู้ชายด้วย ในรามายณะฉบับบาลมิกิเป็นการกล่าวเป็นนัยๆ ว่านางสีดาคือเกียรติและศักดิ์ศรีของพระรามที่เป็นสามี คำกล่าวนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของผู้หญิง จึงเป็นเหตุให้ทศกัณฐ์ลักพานางสีดาไปคือทำร้ายเกียรติของพระรามนั่นเองถ้าทำลายความบริสุทธิ์ของนางสีดาได้

ความซับซ้อนของบุคลิกลักษณะของนางสีดาภาคนีในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา จะแสดงออกในด้านที่ตรงข้ามกัน นางสีดามีด้านที่อ่อนโยน พุดจาอ่อนหวาน มีความระมัดระวังในการใช้คำพูด แต่เมื่ออยู่กับทศกัณฐ์ที่กรุงลงกา นางสีดาสามารถเปลี่ยนเป็นคนก้าวร้าว ใช้คำพูดรุนแรงและมีอารมณ์โกรธเหมือนมนุษย์ทั่วไป นางสีดาแปลงเป็นภทรกาลิ แสดงถึงความดุดันพร้อมทำลายที่ซ่อนอยู่ในตัวนางสีดาผู้อ่อนหวานคนนั้น ในรามายณะฉบับบาลมิกิมีฉากที่นางสีดาโกรธและชู้ทศกัณฐ์ แต่ไม่มีฉากที่นางสีดาได้สู้รบกับสหัสตรทศกัณฐ์แบบในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา ซึ่งฉากนี้ได้รับแรงบันดาลใจมาจากลัทธิศักดิ์ที่เทพสตรีสามารถแปลงเป็นพระแม่กาลิได้เพื่อปราบความชั่วร้ายอ้างอิงจากละครพระแม่กาลิที่พระแม่อุมาหรือปารวตีสามารถแปลงเป็นพระแม่กาลิได้และผู้ที่จะหยุดความโกรธของนางได้มีเพียงพระศิวะเท่านั้น นางสีดาอวตารมาจากพระลักษมีซึ่งเป็นหนึ่งในศักดิ์สามองค์ ผู้สร้างจึงได้ให้นางสีดาแปลงเป็นภทรกาลิในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา เพื่อแสดงถึงความเข้มแข็งประกาศศักดิ์ดาของผู้หญิงนั่นเอง

ในรามายณะฉบับวาลมิกินางสีดาจะค่อนข้างมีบุคลิกลักษณะแบบเหมารวม (Stereotype character) ของเจ้าหญิงคือมีลักษณะภายนอกที่งดงามและมีลักษณะภายในคือจิตใจเมตตากรุณา และก่อนถูกทศกัณฐ์ลักพาตัวไปไม่มีบทบาทเท่าใดนัก มีความเป็นผู้หญิงที่ตั้งใจตามสามีเข้าไปในป่าเพื่อปรนนิบัติ มีความเป็นข้างเท่าหลังอย่างชัดเจน แต่ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา ได้มีฉากที่แสดงให้เห็นว่าเป็นการตัดสินใจของนางสีดาโดยไม่มีใครบังคับหรือกลัวว่าสังคมจะมองอย่างไร จะเห็นได้จากการที่ฤาษีวิษณุและมารดาทั้งสามคัดค้านการเข้าป่าของนางสีดา ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกาได้แสดงให้เห็นว่านางสีดาเข้าป่าเพราะต้องการทำหน้าที่ภรรยาให้สมบูรณ์ตามรามายณะฉบับวาลมิกี่ใช่ แต่เหนือสิ่งใดก็คือความรักของนางสีดาที่มีต่อพระราม ซึ่งในรามายณะฉบับวาลมิกี่ไม่ได้เน้นแก่นเรื่องเกี่ยวกับความรัก แต่ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา พูดถึงความรักอย่างมาก ความรักที่ทำให้ชายกับหญิงเท่าเทียมกัน เป็นการเลือกของทั้งสองฝ่ายที่ตัดสินใจใช้ชีวิตร่วมกัน จึงทำให้คนดูค่อนข้างเอาใจช่วยและมีอารมณ์ร่วม ละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกาเป็นรามายณะภาคที่โรแมนติกที่สุดก็ได้

4.1.1 การสร้างตัวละครโดยการสร้างลักษณะภายนอก

4.1.1.1 ลักษณะภายนอกของนางสีดาในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา

ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกาได้สร้างตัวละครนางสีดาให้มีความงดงาม จะเห็นได้จากคำพูดของนางสำนึกขาทิปุศกัณฐ์ว่า “ไม่เคยเห็นใครงามเท่านางสีดามาก่อนเลย เหมาะที่จะเป็นชายาทศกัณฐ์” และนางสีดางามจนเป็นที่ต้องใจของกษัตริย์ทั้งหลายที่มาเข้าร่วมพิธีสุมพร ถึงกับทะเลาะกันเมื่อยกคันศรไม่ได้ นอกจากนี้ความงามของนางสีดาได้ไปเข้าตาไชยยันต์บุตรของพระอินทร์ที่แปลงเป็นนกมาสารภาพรักกับนางสีดา ในละครก็ได้บรรยายว่านางสีดางามกว่านางใดๆ บนโลกทั้งหมด ดังเช่นที่ทศกัณฐ์ถูกพระลักษมีสาปแข่งว่าจะต้องตายเพราะสตรี นางรัชฎาได้คาดคะเนไว้ว่าหญิงคนนั้นจะต้องงดงามมากๆ ถึงกับทำให้ทศกัณฐ์ตกหลุมพราง ในรามายณะฉบับวาลมิกี่ได้บรรยายไว้ว่านางสีดางามน่ารักเหมือนเทพธิดา งามกว่านางมณฑาที่ว่างามนักแล้ว

4.1.1.2 ลักษณะภายนอกของนางสีดาในรามายณะฉบับวาลมิกี่

ในพิธีอภิเษกสมรสของพระรามกับนางสีดาได้มีการบรรยายลักษณะภายนอกของนางสีดาว่ามีความงามมากเหมือนพระศรีที่เป็นเทวีแห่งความงาม และนางสีดามีความเหมาะสมกับพระรามเหมือนพระวิษณุกับพระศรี

“นางแห่งมิลิตา ธิดาของท้าวชนก น่ารักดังเทพธิดา งดงามดังพระศรี ผู้เป็นเทวีแห่งความงาม ด้วยลักษณะอันวิเศษยิ่งของนาง นางจึงอยู่ในใจของพระราม พระราม โอรัสของราชฤษี กับเจ้าหญิงผู้สูงส่ง ผู้งดงาม ผู้รักพระองค์อย่างยิ่ง ดูเรื่องรองดังพระวิษณุ ผู้เป็นใหญ่

ในหมู่เทวดาทั้งหลาย ผู้เรีอรองด้วยพระศรี” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิ ฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 2557: 105)

4.1.2 การสร้างตัวละครโดยบทสนทนา

4.1.2.1 บทสนทนาของนางสีดาในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลंगा

นางสีดามักแสดงความฉลาดรู้เท่าทันความคิดพระรามในคำพูดและเสนอแนะทางแก้ปัญหาให้แก่พระราม นางสีดาที่มีความเชื่อมั่นในความคิดของตนเองจะเห็นได้ว่าเมื่อนางสีดาได้พูดอะไร นางจะต้องทำให้ได้ นางสีดาไม่มีความลังเล เมื่อนางสีดาอยู่กับนางสำมนักขา นางสีดาได้ใช้คำพูดอ่อนหวานแบบน้ำเย็นลุ่มเพื่อให้นางสำมนักขาใจเย็นลง นางสีดาพยายามอธิบายเหตุผลให้นางสำมนักขาเข้าใจ เมื่ออยู่กับพระลักษมณ์ นางสีดาที่มีฐานะที่สะใภ้จะใช้คำพูดที่เฉียบขาดเป็นคำสั่ง แสดงให้เห็นฐานะที่สูงกว่าถึงแม้ว่านางสีดาจะอายุน้อยกว่าก็ตาม นางสีดาใช้คำพูดที่รุนแรงกับทศกัณฐ์ เพราะความเกลียดชังที่นางมีต่อทศกัณฐ์ที่ทำให้เกียรติยศของนางเสื่อมเสีย เช่นเดียวกับบอดีตชาติที่พระลักษมณ์ได้สาปแช่งทศกัณฐ์ที่จับเนื้อต้องตัวนางทำให้นางมีมลทิน

4.1.2.2 บทสนทนาของนางสีดาในรามายณะฉบับวาลมิกิ

บทสนทนาของนางสีดากับพระลักษมณ์แสดงให้เห็นถึงความเป็นภรรยาที่ซื่อสัตย์ของนางสีดา นางสีดาให้พระลักษมณ์ไปช่วยพระรามที่นางคิดว่าตกอยู่ในอันตราย เมื่อพระลักษมณ์ไม่ยอมไปบอกว่าเป็นอุบายของอสูร นางสีดาจึงต้องใช้คำพูดดูหมิ่นพระลักษมณ์เพื่อให้พระลักษมณ์ไปช่วยพระราม

“ดูก่อนโอรสนางสุมิตรา เจ้าเหมือนเป็นศัตรูของเชษฐาในรูปมิตร ดูก่อนลักษมณ์นะ ที่เจ้าไม่ช่วยเหลือเชษฐาในสถานการณ์นี้ก็เพราะอยากให้พระรามพินาศด้วยเจ้าหวังในตัวข้าใช่หรือไม่ ข้าคิดว่าความสุขหรือความพอใจของเจ้าคือความพินาศของพระราม เจ้าไม่รักพระเชษฐาจริงๆ แม้เมื่อไม่เห็นพระรามผู้รุ่งเรือง เจ้าก็ยังอยู่เฉย เมื่อชีวิตของพระรามผู้ที่เจ้าตามมานั้นอยู่ในความวิบัติ ข้าซึ่งยังอยู่ที่อาศรมนี้จะทำอย่างไร” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 2, 2557:315)

“เมื่อได้ร่วมภิรมย์กับพระรามผู้มีฉวีเข้มเหมือนบัวขาบ มีเนตรงามดุจดอกบัวแล้ว ข้าจะปรารถนาบุถุชนคนธรรมดาเป็นสวามีอีกทำไม ดูก่อนโอรสนางสุมิตรา ไม่ต้องสงสัยเลยว่าข้าจะสละชีวิตไปต่อหน้าเจ้า เพราะข้าจะไม่อยู่บนพื้นโลกแม้ชั่วขณะหากปราศจากพระราม” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 2, 2557:315)

บทสนทนาที่นางสีดาพูดกับทศกัณฐ์ตอนที่ทศกัณฐ์ขอให้นางมาเป็นชายา แสดงถึงความซื่อสัตย์ต่อพระรามของนางสีดา จะเห็นจากที่นางสีดาพูดยั่วว่านางซื่อสัตย์ต่อพระราม

“ข้าซื่อสัตย์ต่อพระราม ภัสดาผู้มั่นคงประดุจพระมเหศร ผู้ไม่หวั่นไหวดุจมหาสมุทร ข้าซื่อสัตย์ต่อพระราม นรสิงห์ผู้มีมหาพาหุ ผู้ฝั่งผาย ผู้แก้แค้นเจ้าศัตรูลักษมณ์ ข้า

ชื่อสัตย์ต่อพระราม หน่อกษัตริย์ผู้มีพักตร์ดจันท์เพ็ญ ผู้สำรวมระวางอินทรีย์ มหาพาหุผู้มี
เกียรติยศระบือระบิล” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 2, 2557:322)
บทสนทนาของนางสีดากับหนุมานโดยนางสีดาไม่ยอมหนีไปกับหนุมาน เพราะความรอบคอบ
ของนางสีดาที่ไม่ต้องการเป็นภรรยาหนุมานในปกป้องนางระหว่างต่อสู้ และความรักนวลสงวนตัวของ
นางสีดา

“เจ้าผู้ทำให้ศัตรูพินาศเอ๋ย ข้าไม่สามารถไปกับเจ้าได้หรอก เมื่อเจ้ามีสตรีเป็นห่วงอยู่
เจ้าก็จะลำบากอย่างไม่ต้องสงสัย” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 2,
2557:524)

“วานรเอ๋ย ข้าจงรักภักดีต่อพระรามเหนืออื่นใดทั้งสิ้น ดังนั้นข้าจะไม่ยอมแตะร่าง
ใครแม้ด้วยเท้าก็ตาม วานรผู้ประเสริฐเอ๋ย ที่ข้าแตะต้องร่างของราวณะเพราะถูกบังคับนั้น ข้า
จะทำอย่างไรได้เล่าในเมื่อข้าสิ้นกำลัง ไร้ที่พึ่งเมื่อปราศจากพระภัสสดา” (มหากาพย์รามายณะ
ของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 2, 2557:524)

4.1.3 การสร้างตัวละครโดยการกระทำภายนอก

4.1.3.1 การกระทำภายนอกของนางสีดาในละครสีดา-ราม ศีกรักมหาลงกา

นางสีดาชอบคิดริเริ่มสิ่งใหม่ๆ นางสีดาเป็นคนเปลี่ยนแปลงประเพณีโบราณของมิลิตาและ
นางเป็นคนที่ทำกิจกรรมต่างๆ กับประชาชนไม่ติดกับท้าวชนกบิดาบุญธรรม นางสีดาเป็นคนที่
สร้างสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ในป่าทมิฬทกะ นางได้มีส่วนช่วยเหลือให้พระรามปฏิบัติหน้าที่ได้สำเร็จ ถ้าไม่
มีนางสีดา พระรามก็จะไม่มีโอกาสได้มองเห็นความจริงที่ว่ากษัตริย์ฆ่าอสูรที่บริสุทธิ์โดยเหมารวมว่า
อสูรแล้ว ไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบที่ตามมาคือภรรยาหม้ายของอสูรกับลูกว่าจะอยู่อย่างไร นางสีดาเป็น
ตามที่นางอนุสุยาบอกว่าพระรามกับพระลักษมณ์จะเดินทางปลอดภัยถ้ามีนางสีดาไปด้วย คำพูดของ
นางอนุสุยาตรงข้ามกับถาษีตรีสามีของนางเองว่านางสีดาเป็นผู้หญิงจะเป็นภรรยาของพระรามกับพระ
ลักษมณ์ให้คอยเป็นห่วงคุ้มกันความปลอดภัย นางสีดาผู้รู้จักป่าและสัตว์ป่ามากกว่าเพราะจริงๆ นาง
เป็นธิดาพระแม่ธรณีจึงได้รู้ถึงสัญญาณเตือนภัยของน้ำป่า ทำให้พระรามกับพระลักษมณ์เดินทางไป
ทางใต้ได้โดยสวัสดิภาพ นางสีดาดูแลตัวเองเสมอ นางมักไม่ยินดีเมื่อพระรามปกป้องนางมากเกินไป
จะเห็นได้จากตอนที่พระรามพันเท้าให้นางสีดาตอนที่นางสีดาได้รับบาดเจ็บจากก้อนหินถล่ม นางสีดา
ไม่เคยนิ่งเฉยเมื่อพบเห็นคนเดือดร้อน นางสีดาได้ช่วยชีวิตเด็กจากนกและพาเด็กไปส่งที่หมู่บ้าน เมื่อมี
อสูรมาจะทำร้ายพระราม นางสีดาที่รอการมาของพระแม่อุมาได้หิบบตรีศูลไปเพื่อเผชิญหน้ากับอสูร
ด้วยตนเอง นางสีดาได้แสดงความเข้มแข็งหลายครั้งว่านางสามารถต่อสู้เคียงบ่าเคียงไหล่พระรามได้

4.1.3.2 การกระทำภายนอกของนางสีดาในรามายณะฉบับวาลมิกิ

เมื่อนางสีดาได้รู้ว่าพระรามจะเนรเทศตนเองไปอยู่ป่า 14 ปี นางสีดาตัดสินใจตามพระรามเข้าไปเพื่อปรนนิบัติพระรามตามหน้าที่ของภรรยาโดยไม่ลังเล นางสีดาไม่กลัวความยากลำบากในป่าเพียงได้อยู่กับพระราม แสดงให้เห็นความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวของนางสีดา

“พระรามราชมะ หากพระองค์จะเสด็จสู่ป่าทูลกระดานในวันนี้แล้วไซ้ ข้าก็จะขอ นำไปข้างหน้าพระองค์ เพื่อไปย่ำทำลายหนามและปลายแหลมเสียก่อน พระวีระ เมื่อขจัด ความไม่อดกลั้นและความโกรธทิ้งไปจุดน้ำเหลือดื่มที่สาดทิ้งแล้ว พระองค์ก็จะมันพระทัยได้ ของทรงนำข้าไปด้วยเถิด ข้าไม่มีบาปใดเลย เมื่อมีเหตุการณ์ต่างๆ หากได้อยู่ใต้เงาผ้าบาท ของภัสตาแล้ว ย่อมวิเศษกว่าได้อยู่บนยอดปราสาท หรือบนวิมาน หรือลอยเลื่อนไปในเวหา ข้าได้รับการสั่งสอนจากพระมารดาและพระบิดาในเรื่องต่างๆ มาแล้ว บัดนี้ข้าจึงไม่ต้องมีใคร บอกรีกว่าจะต้องทำอะไร ข้าไม่พะวงคิดถึงตรีโลกเลย จะคิดแต่ความจงรักต่อภัสตาเท่านั้น ข้าจักไปอยู่ป่าอย่างมีความสุขเช่นเดียวกับอยู่ในบ้านของพระบิดา” (มหากาพย์รามายณะ ของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 2557:142)

การทิ้งพัสดราภรณ์ของนางสีดาระหว่างทางที่นางผ่านเขาฤชยมุกแสดงให้เห็นไหวพริบของ นางสีดาที่จะทิ้งเบาะแสให้พระรามตามหานางพบ นางทิ้งร่องรอยโดยที่ทศกัณฐ์ไม่สังเกตเห็นเพราะกำลัง วุ่นอยู่กับการลักพาตัวนางสีดาไปที่กรุงลงกาอย่างรีบเร่ง

“นางไวเทหิผู้ถูกลักพาตัวไปเมื่อไม่เห็นที่พึ่งอันใดแล้ว ก็แลเห็นนวางรประเสริฐทำตน อยู่บนยอดเขา นางผู้มีเนตรกลมโต ผู้มีโสณงาม ก็ทิ้งผ้าไหมทองและอาภรณ์งดงามหลายชิ้น บนยอดเขากลางเหล่าวานรด้วยความหวังว่าพวกนั้นจะไปทูลพระราม เมื่อนางทิ้งพัสดรา ภรณ์กับเครื่องประดับนั้น ทศกริจะไม่รู้เพราะความเร่งรีบ” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิ ฉบับภาษาไทย เล่ม 2, 2557:333)

การตัดสินใจครั้งใหญ่ของนางสีดาในตอนนี้นางสีดากระทำสัตย์สาบานให้พระแม่ธรณีมารับ ตัวนางไปหากนางบริสุทธิ์ การเสียสละของนางสีดาเพื่อให้พระลพกับพระมงกุฎได้เป็นที่ยอมรับของ ประชาชนว่าเป็นโอรสของพระราม เป็นการสิ้นสุดการทำหน้าที่แม่

“นางสีดาผู้ครองผ้ากาสาเย และเห็นปวงชนมาชุมนุมกันแล้ว จึงอัญชลี ก้มพักตร์ มองเบื้องต่ำ แล้วกล่าวว่า หาก मैं ข้ามิได้คิดถึงชายอื่นนอกจากพระรามราชมะ ขอพระแม่ ธรณีเปิดทางให้แก่ข้าด้วยเถิด ครั้นเมื่อนางไวเทหิกกล่าวสัตย์สาบานอยู่ขณะนั้น เหตุอันน่า อัศจรรย์ก็บังเกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัด บัลลังก์สิงห์อันประเสริฐและเป็นทิพย์ผุดขึ้นมาจากพื้นดิน บัลลังก์ทิพย์ด้วยรูปทิพย์ งามด้วยแก้วเจียรไนทั้งปวง เทินอยู่บนเศียรเหล่าหน้าคู้กล้าแกร่ง เกินประมาณ บนบัลลังก์นั้น แม่พระธรณีอุ้มนางไมถิลีไว้ในอ้อมแขน ทำให้นางยินดีด้วยการ

ต้อนรับ และให้นางประทับบนอาสนะ” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 3, 2557:874)

4.1.4 การสร้างตัวละครโดยการกระทำภายใน

4.1.4.1 การกระทำภายในของนางสีดาในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगा

เมื่อนางสีดาอยู่ที่กรุงลงกา นางสีดามักฝันถึงพระรามตลอดเวลา นางสีดาารู้สึกว่าพระรามอยู่ใกล้ๆ ตลอดทั้งที่อยู่ห่างกัน แสดงให้เห็นความหวังของนางสีดาที่พระรามจะมาช่วยนางและใจของนางสีดาที่รักดีต่อพระราม แม้เมื่อยามที่นางสีดาถูกพระรามเนรเทศ นางสีดาก็ได้ปั้นรูปปั้นพระรามเพื่อแสดงถึงความรักของนางที่มีต่อพระราม นางสีดาได้ขอให้ฤาษีวาลมิกิทำให้นางสีดาได้พบพระรามอีกครั้ง เพื่อรู้ความจริงว่าพระรามไม่ได้มีชายาใหม่ แต่ตั้งรูปปั้นนางสีดาไว้ในพิพิธศวเมธ

4.1.4.2 การกระทำภายในของนางสีดาในรามายณะฉบับวาลมิกิ

นางสีดามีความทุกข์อย่างมากที่อยู่ในลงกา นางสีดาเฝ้าคิดถึงพระรามตลอดเวลา

4.1.5 การสร้างตัวละครโดยปฏิกิริยาของตัวละครอื่น

4.1.5.1 ปฏิกิริยาของตัวละครอื่นต่อนางสีดาในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगा

นางสีดาในสายตาของพระลักษมณ์เหมือนแม่แท้ๆ พระลักษมณ์จึงปกป้องนางสีดาอย่างที่สุด และรู้สึกเสียใจมากที่นางสีดาหนีไป นางสำนึกขามองว่านางสีดาเป็นคนหน้าไหว้หลังหลอก แกล้งทำตัวเป็นคนดี พุดตี่ๆ แต่คิดร้าย แนะนำให้นางสำนึกขาเปิดเผยความรู้สึก แต่เมื่อคนคนนั้นเป็นพระรามที่เป็นสามีของนางสีดา นางสำนึกขาจึงรู้สึกเสียหน้าและแพ้ไม่ได้จึงไปยุยงทศกัณฐ์ให้มาลักพาตัวนางสีดาไป นางสีดาในสายตาพระราม เป็นคนเข้มแข็งอดทนต่อความยากลำบาก เป็นเพื่อนคู่คิดที่ชาญฉลาดและมีเหตุผลเสมอ พระรามเคารพการตัดสินใจของนางสีดาเสมอ นางสีดาในสายตาทศกัณฐ์เป็นหญิงโง่อดดีที่ไม่เจียมว่าตัวเองเป็นผู้หญิงที่มีเรี่ยวแรงน้อยและเป็นคนที่ดื้อดึงต่อต้านอำนาจของทศกัณฐ์

4.1.5.2 ปฏิกิริยาของตัวละครอื่นต่อนางสีดาในรามายณะฉบับวาลมิกิ

นางสำนึกขาพุดขมนางสีดาให้ทศกัณฐ์อยากได้นางสีดาเป็นชายา

“ชายาถูกต้องตามธรรมเนียมของพระรามคือเจ้าหญิงแคว้นวิเทหะ นามว่าสีดา ผู้มีเนตรกลมโต ผู้ทรงยศ อรชรอ่อนแอ้น นารีเช่นนี้ไม่ใช่เทวี นางคนธรรมดา ยักษี และกษัตริย์ที่ข้าเคยเห็นบนแผ่นดิน คนที่ได้เป็นเจ้าของสีดาได้กอดนางผู้เบิกบานแล้วจะเป็นสุขในโลกทั้งปวง เหนือกว่าพระอินทร์ นางมีศีลาจรรยวัตรเรียบร้อย เป็นที่สรรเสริญด้วยความงาม นารีในโลกไม่งามเสมอเหมือน นางคู่ควรเป็นชายาของท่าน พอได้เห็นนางสีดาไฉนผู้ที่มีพัศร์งามดั่งจันทร์เพ็ญแล้วท่านจะพ่ายแพ้ต่อศรพระกาม หากท่านปรารถนาจะได้นางเป็นชายาจงรีบก้าวเท้าขวาวออกไปเพื่อชัชชนะเถิด” หนุมานได้กล่าวชื่นชมนางสีดาว่านางเป็นผู้หญิงที่ได้รับการ

กลุ่มเกล้าดี มีความซื่อสัตย์ต่อสามี (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิจับภาษาไทย เล่ม 2, 2557:300)

“ข้าแต่นางเทวีโฉมงาม ที่นางกล่าวเหมาะสมแล้ว เป็นคำที่สมดังความเป็นสตรีและเหมาะสมแก่จริยาของหญิงสาวชน แท้จริงสตรีย่อมไม่สามารถข้ามสาครที่กว้างร้อยโยชน์นี้ได้ แม้จะเกาะหลังข้าไปก็ตาม ข้าแต่นางชานก็ผู้กลุ่มเกล้ามาดี เหตุผลข้อที่สองที่นางกล่าวว่า นอกจากพระรามแล้วนางไม่อาจแตะต้องใครได้อีกนั้น ช่างเหมาะสมแก่นางยิ่งนัก ข้าแต่นางเทวี เพราะนางเป็นชายาของพระมหาดมมะ จะมีใครนอกจากนางเล่า ข้าแต่นางเทวี ที่จะเอ่ยคำเช่นนั้นได้” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิจับภาษาไทย เล่ม 2, 2557:525)

พระรามได้พบกับพระลักษมณ์ถึงความบริสุทธิ์ของนางสีดา พระรามรู้สึกรังเกียจคำว่าร้ายของชาวอโยธยาที่กล่าวหานางสีดาว่านางไม่บริสุทธิ์ทั้งที่นางสีดาได้ผ่านการพิสูจน์จากการลุยไฟ

“ดูก่อนโอรสนางสมิตรา พระอัคนีเป็นประจักษ์พยานแก่เจ้า ทวยเทพและเทพวายุผู้จรไปในนภากาศก็กล่าวว่า นางไม่ลึลี้ไม่มีบาป ในกาลก่อนพระจันทร์กับพระอาทิตย์ก็สรรเสริญนางอยู่ต่อหน้าปวงเทพและฤๅษีว่าธิดาของท้าวชนกไม่มีบาป พระอินทร์ได้ส่งนางผู้มีวัตรปฏิบัติอันบริสุทธิ์ให้อยู่ในมือพี่ ฌ เกาะลงกาต่อหน้าปวงเทพและคนธรรพ์ ใจของพี่รู้ว่าสีดาเป็นผู้รักศักดิ์ศรีและบริสุทธิ์ พี่จึงกลับสู่อโยธยาพร้อมกับไวเทหีสีดา” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิจับภาษาไทย เล่ม 3, 2557:826)

ฤๅษีวาลมิกิเมื่อได้พบนางสีดาได้ต้อนรับนางสีดาให้อยู่ในอาศรมกับพวกดาบสินี

“ดูก่อนนางผู้ซื่อสัตย์ต่อสามี นางคือชายาของพระราม สุณิสาแห่งท้าวทศรถ เป็นธิดาของท้าวชนก ข้าขอต้อนรับนาง ด้วยสมาธิข้ารู้ว่านางจะมา เหตุทั้งปวงปรากฏในใจของข้าแล้ว ดูก่อนสีดาไวเทหี ด้วยตาที่ได้มาด้วยตะบะข้ารู้ว่านางปราศจากบาป บัดนี้นางผู้บริสุทธิ์จงมาอยู่กับข้าเถิด” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิจับภาษาไทย เล่ม 3, 2557:833)

“ผู้ที่มานี้คือนางสีดา ชายาของพระรามผู้ทรงปัญญา นางเป็นธิดาท้าวชนก สุณิสาของท้าวทศรถ นางไม่มีบาป แต่ถูกสวามีทอดทิ้ง เราควรดูแลนางในกาลทุกเมื่อ พวกเจ้าจงดูแลนางด้วยความรักใคร่อย่างสูงสุด หากพวกเจ้าเคารพคำพูดของข้า ก็ควรให้เกียรตินางอย่างพิเศษ” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิจับภาษาไทย เล่ม 3, 2557:833)

4.1.6 การสร้างตัวละครโดยการสร้างตัวละครชั่วตรงข้าม

4.1.6.1 ตัวละครชั่วตรงข้ามของนางสีดาในละครสีดา-ราม ศีกรักมหาลงกา

ตัวละครชั่วตรงข้ามของนางสีดาคือนางสำนึกขา ขณะที่นางสีดามีความเป็นผู้ใหญ่ คิดก่อนพูด และรอบคอบ นางสำนึกขามีความเป็นเด็ก เอาแต่ใจตนเอง ยึดมั่นถือมั่น ต้องการครอบครองพระรามโดยไม่สนใจเรื่องศีลธรรม นางสำนึกขาทำให้ภาพความเป็นผู้หญิงที่สุ่มเยือกเย็นของนางสีดาเด่นชัดยิ่งขึ้น

4.1.6.2 ตัวละครชั่วตรงข้ามของนางสีดาในรามายณะฉบับวาลมิกิ

ตัวละครชั่วตรงข้ามของนางสีดาคือนางสำนึกขา มีความแตกต่างทั้งลักษณะภายนอก กิริยาท่าทาง และบุคลิกภายใน ไม่มีอะไรเหมือนกันอย่างสิ้นเชิง

4.1.7 การสร้างตัวละครโดยการสร้างลักษณะเด่นที่เกินจริง

4.1.7.1 ลักษณะเด่นที่เกินจริงของนางสีดาในละครสีดา-ราม ศีกรักรมหลวงกา

นางสีดาสามารถทนความร้อนได้ ตอนที่นางสีดาได้ขอให้พระเพลิงนำความร้อนจากไฟที่หางของหนุมานมาเก็บไว้ที่ตัวนาง ทำให้หางหนุมานเย็น นอกจากนี้นางสีดายังมีสายตาที่คู่ต่อสู้กลัวและไม่อาจทำร้ายนางได้ เช่น อินทรชิตหรือทศกัณฐ์ดูกระซางนางแล้วจะรู้สึกร้อน และนางสำนึกขาที่เงื้อมือจะทำร้ายนางสีดาแต่ตบนางไม่ได้ ไม่พบการกระทำหรือคำพูดซ้ำๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ประจำตัวนางสีดา

4.1.8 การสร้างตัวละครผ่านการเลือกชื่อ

4.1.8.1 การเลือกชื่อของนางสีดาในละครสีดา-ราม ศีกรักรมหลวงกา

ชื่อของนางสีดาแปลว่ารอยไถ แสดงให้เห็นกำเนิดของนางสีดาที่อยู่ใต้พื้นดินที่ท้าวชนกใช้คันไถทองคำขุดพบทารกน้อยสีดา นอกจากนี้ชื่อสีดา ยังหมายถึงเกษตรกรรม เพราะนางสีดาเป็นธิดาพระแม่ธรณีที่เป็นมารดาโลกกำเนิดสรรพชีวิตบนโลกนี้ นางสีดายังมีชื่ออื่นๆ อีกที่บ่งบอกตัวตนของนาง เช่น ภูมิจาหมายถึงแผ่นดิน ไมถิลีหมายถึงมิถิลา และชานกัหมายถึงธิดาท้าวชนก

4.1.8.2 การเลือกชื่อของนางสีดาในละครสีดา-ราม ศีกรักรมหลวงกา

ชื่อนางสีดาแปลว่ารอยไถ นางสีดาเป็นธิดาพระแม่ธรณี ชื่อนี้ท้าวชนกตั้งให้เพราะเป็นที่มาที่ท้าวชนกได้พบกับนางสีดาระหว่างกำลังทำพิธีไถนา

“ครั้งหนึ่งขณะที่ข้ากำลังไถนาอยู่ กุมารองค์หนึ่งได้ผุดขึ้นข้างหลังคันไถ ข้าพบนางขณะกำลังทำพิธีไถนาให้บริบูรณ์อยู่ นางจึงรู้จักกันในนามว่า สีดา คือรอยไถ นางเกิดจากแผ่นดิน และข้าเลี้ยงเป็นธิดาของข้า เนื่องจากนางไม่ได้เกิดจากครรภ์มารดา สีนสอดของนางจึงต้องเป็นพละกำลังอันมหาศาล” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 2557:87)

จะเห็นได้ว่าการเลือกชื่อของนางสีดาในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगाและรามายณะฉบับ วาลมิกิมีที่มาเหมือนกัน

4.2 นางสาวนักรา

นางสาวนักราเป็นตัวละครที่ราบเรียบ (Flat Character) เพราะเป็นตัวละครที่ร้ายมาก ไม่มีด้านดีเลย มีความเป็นตัวละครนางร้ายที่เป็น Stereotype Characters เป็นตัวละครนางร้ายที่คาดเดาพฤติกรรมได้ ไม่ได้มีนิสัยที่สร้างมาเหมือนคนจริงๆ ที่มีความซับซ้อน

4.2.1 การสร้างตัวละครโดยลักษณะภายนอก

4.2.1.1 ลักษณะภายนอกของนางสาวนักราในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगा

นางสาวนักราในรามายณะฉบับวาลมิกิจะมีรูปร่างหน้าตาน่าเกลียดมาก ทั้งอ้วนทั้งแก่ แต่นางสาวนักราในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगाไม่ปรากฏลักษณะดังกล่าว แสดงว่าละครไม่ได้เน้นลักษณะภายนอกของตัวละครตัวนี้ ผู้สร้างละครอาจจะมองว่าลักษณะภายนอกของนางสาวนักราไม่ได้สำคัญต่อเนื้อเรื่องเหมือนรามายณะฉบับวาลมิกิอีกต่อไปแล้ว หรืออาจจะคิดว่าละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगा มีแนวความคิดที่ต่างจากรวมคดียุทธศาสตร์ที่ลักษณะภายนอกสะท้อนลักษณะภายในหรือจิตใจข้างใน แต่ละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगाมองว่าลักษณะภายนอกไม่ได้สะท้อนลักษณะภายในอีกแล้ว ละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगाจึงตีความใหม่นางสาวนักราไม่จำเป็นต้องอ้วน แก่ และน่าเกลียด นางสาวนักราอาจจะสวยก็ได้หรือหน้าตาธรรมดาาก็ได้ เพราะพระรามก็ไม่หันหน้ากับนางอยู่ดี พระรามรักนางสีดาที่เป็นนางสีดาไม่ใช่ความงามของนางสีดาแบบที่ทศกัณฐ์หลงความงามของสีดาอยู่

4.2.1.2 ลักษณะภายนอกของนางสาวนักราในรามายณะฉบับวาลมิกิ

นางสาวนักรามีลักษณะภายนอกที่น่าเกลียด เช่น อ้วน แก่ เสียงน่ากลัว หน้าตาน่าเกลียด วาลมิกิใช้วิธีบรรยายลักษณะภายนอกของนางสาวนักราคู่กับการบรรยายลักษณะภายนอกของพระราม เพื่อให้เห็นถึงความตรงข้ามกันว่านางสาวนักราไม่คู่ควรกับพระราม

“...พระรามมีดวงพักตร์ตรงงาม แต่ใบหน้าของนางแสนอัปลักษณ์ พระรามมีเอวบาง แต่นางมีท้องใหญ่ พระรามมีเนตรใหญ่ แต่ตาของนางพิกลพิการ เกศาของพระรามดำสนิท แต่ผมของนางเป็นสีทองแดง พระรามมีรูปร่างงาม แต่นางมีรูปทราม พระรามมีเสียงไพเราะ แต่นางมีเสียงน่ากลัว พระรามยังหนุ่มแน่น แต่นางแก่ ดูน่ากลัว...” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 2, 2557:281)

ลักษณะภายนอกของนางสาวนักราตรงกับลักษณะโทษของสตรีในคัมภีร์มนุธรรมศาสตร์ (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2559) ดังนี้

“อย่าแต่งงานกับผู้หญิงผมสีน้ำตาล ผู้หญิงที่มีอวัยวะเกินพอดี ผู้หญิงขี้โรค หัวล้าน ผมตกเกินไป เป็นคนพูดพล่ามหรือตาแดง”

ที่คัมภีร์มนุษยธรรมศาสตร์บอกไว้เช่นนี้เพราะสมัยก่อนการแพทย์ยังไม่เจริญ และผู้หญิงที่มีลักษณะโทษเหล่านี้ อาจมีความผิดปกติ เช่น มีโรคภัยไข้เจ็บ การที่ผู้หญิงไม่แข็งแรงเป็นภาระของสามี (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2559)

สำหรับตัวผู้วิจัยคิดว่าที่กวีวาลมิกิบรรยายนางสามนักษาให้มีลักษณะภายนอกที่น่าเกลียด เพื่อให้เป็นตัวละครตรงข้ามกับพระรามและนางสีดา และมีคติที่ว่า “sound mind in sound body” หมายถึงจิตใจที่แจ่มใสอยู่ในร่างกายที่สมบูรณ์ การที่รูปร่างหน้าตาของนางสามนักษาบกพร่องจึงสะท้อนถึงสภาพจิตใจและศีลธรรมของนางสามนักษาที่พิกลพิการไปด้วย สมัยโบราณอาจจะยังไม่นิยมสร้างตัวละครที่มีลักษณะภายนอกกับลักษณะภายในตรงข้ามกันแบบสมัยใหม่ที่นางร้ายในละครที่สวยเท่ากับหรือมากกว่านางเอกแต่นิสัยใจคอโหดร้าย หมายณะฉบับวาลมิกิมาจากนิทานพระราม ตัวละครในนิทานก็ต้องมีรูปแบบที่เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน ตัวร้ายก็ต้องมีรูปลักษณ์ที่น่าเกลียด สวยน้อยกว่านางเอก เพื่อให้ง่ายต่อการจดจำและถ่ายทอดเป็นวรรณคดีมุขปาฐะ นอกจากนี้แล้วความคิดเกี่ยวกับลักษณะภายนอกที่สวยหรือน่าเกลียดขึ้นอยู่กับการกระทำหรือผลกรรมด้วย คนดีก็จะมีลักษณะภายนอกที่น่ามองและคนไม่ดีมีลักษณะภายนอกที่น่าเกลียด

4.2.2 การสร้างตัวละครโดยบทสนทนา

4.2.2.1 บทสนทนาของนางสามนักษาในละครสีดา-ราม ศีกรักรมกาลงกา

นางสามนักษาในละครสีดา-ราม ศีกรักรมกาลงกา ฉลาดพอที่เมื่อพบพระรามครั้งแรก นางไม่บอกเธอว่าเป็นน้องทศกัณฐ์ และเมื่อพบนางสีดา นางสามนักษามักใช้วิธีพูดถามแบบไม่ตรงไปตรงมา นางสามนักษาใช้วิธีพูดเกลี้ยกล่อมโน้มน้าวใจเก่ง มีเล่ห์เหลี่ยม และเมื่อใช้เล่ห์กลไม่ได้ผล นางสามนักษาก็จะเผยแพร่แต่ด้วยการใช้คำพูดประทุษร้าย

4.2.2.2 บทสนทนาของนางสามนักษาในรามายณะฉบับวาลมิกิ

นางสามนักษาเป็นคนที่เจ้าเล่ห์ รู้วิธีที่จะหลอกใช้คนอื่น อย่างเช่นตอนที่นางสามนักษาถูกตัดหูตัดจมูก นางโกหกขรว่าเพราะความงามของนางสีดาทำให้นางสามนักษาถูกพระรามกับพระลักษมณ์ตัดหูตัดจมูก แต่นางไม่ได้บอกนางได้ทำความผิดร้ายแรงก่อนจึงถูกพระลักษมณ์ลงโทษ

“ศูรปลณขาน้ำตานองตอบว่า มีชายหนุ่มสองคน ผู้สง่างาม บอบบาง แต่มีพลังกำลังมาก มีดวงตาว้างดังดอกบัว นุ่งผ้าห่มเปลือกไม้ ห่มหนังสีดำ ได้มาถึง ทั้งสองเป็นรูปปั้นของ คนธรรมดาและราชา ถึงพร้อมด้วยลักษณะของขัตติยะ ข้าบอกไม่ได้ว่าทั้งสองเป็นเทวดาหรือมนุษย์ ในระหว่างชายหนุ่มทั้งสอง ข้ามองเห็นครุณีนางหนึ่ง ผู้มีเอวงาม มีรูปงามยิ่ง ตกแต่ง อารมณ์ครบถ้วน เพราะนางนั้น มันทั้งสองทำให้ข้ามีสภาพเช่นนี้ กลายเป็นหญิงชั่ว ไรที่ทั้ง

ข้าประสงค์จะตีเมล็ดที่เป็นฟองของมันทั้งสองและของนางผู้ประพาศชั่วร้ายนั้น ข้าแต่พี่โปรดช่วยให้ความประสงค์สำคัญของข้าสำเร็จด้วยเถิด ข้าอยากจะตีเมล็ดของมันทั้งสองและของนางนั้น” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 2, 2557:286)

นางสำมนักขาพูดอุกฤษฏ์ว่าไม่กล้าสู้กับพระราม เพื่อให้ซรไปแก้แค้นพระรามให้นางโดยทันที

“ถ้าท่านไม่สังหารพระราม ศัตรูของข้าวันนี้ ข้าพร้อมจะละชีวิตต่อหน้าท่านทันที ข้าคิดว่า ท่านไม่กล้าเผชิญหน้ากับพระรามในการรบ เมื่อเขาถือธนูอยู่ ท่านไม่ใช่ผู้กล้าหาญ เป็นเพียงผู้อดอ้างว่าเป็นผู้กล้า ท่านไม่สามารถสังหารพระรามและพระลักษมณ์ได้ ทั้งๆ ที่พวกเขาเป็นเพียงมนุษย์ธรรมดาเท่านั้น ท่านควรรีบออกจากชนสถานไปพร้อมญาติพี่น้อง เพราะที่นี่ไม่ใช่ที่อยู่ของผู้มีพลังเพียงเล็กน้อยและมีความกล้าน้อยกว่า ท่านจะถูกพระรามปราบด้วยเดช จะพินาศทันที พระรามโอรสของท้าวทศรถทรงเดชอย่างยิ่ง และอนุชาของเขาผู้ทำให้ข้าพิการก็กล้าหาญยิ่ง” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 2, 2557:288)

นางสำมนักขาพูดจายั่วโมโหทศกัณฐ์ด้วยการกล่าวพรูสว่าทศกัณฐ์เป็นกษัตริย์ที่ไม่ดี และยกย่องพระราม ทำให้ทศกัณฐ์มีความอิจฉาพระรามก่อนที่จะสำมนักขาจะยุยงให้ทศกัณฐ์ลักพาตัวนางสีดามาเป็นชายา

“ข้าคิดว่าท่านผู้แวดล้อมด้วยอำมาตย์โง่เขลา ไม่ใช่จารชน จึงไม่รู้ว่าบริหารถูกสังหารในชนสถาน พระรามผู้เดียวผู้สังหารราชสผู้ร้ายหมื่นสี่พันตน พร้อมกับพระและทูษณะอีกด้วย พระรามผู้ปราศจากกิเลสกรรมให้ความปลอดภัยแก่ฤๅษี ทำป่าทัณฑกะให้สุขเกษม โจมตีชนสถานแล้ว ตูก่อนราวณะ ท่านพี่โลกโมโหสัน ประมาท ตกอยู่ในอำนาจของผู้อื่น ท่านไม่รู้ภัยที่เกิดขึ้นในดินแดนของตนแล้ว สำสตร์ยอมไม่วิ่งเข้าไปหากษัตริย์ผู้ประมาท ผู้โง่เขลา โหดร้าย บริจาคทานแต่น้อย ใ้อวด ในยามยากลำบาก แม้เหล่าบริวารก็จะฆ่ากษัตริย์ผู้ยิ่งผยอง เกรี้ยวกราด เย็นชา เห็นแก่ตัว พระราชาผู้ไม่ทำหน้าที่ ไม่กลัวภัยอันตราย ย่อมพลัดจากไอศวรรย์ จะทรงโสภเสร์ มีค่าเท่ากับหญ้า (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 2, 2557:299)

4.2.3 การสร้างตัวละครโดยการกระทำภายนอก

4.2.3.1 การกระทำภายนอกของนางสำมนักขาในละครสีดา-ราม ศีกรักรมหาลังกา

นางสำมนักขามีการกระทำที่แสดงถึงความเป็นคนเจ้าคิดเจ้าแค้นด้วยการวางแผนฆาตกรรมนางสีดาหลายครั้ง และเป็นคนที่ชอบพูดโกหกและใส่ไฟให้เรื่องราวเกินจริง

4.2.3.2 การกระทำภายนอกของนางสำมนักขาในรามายณะฉบับวาลมิกิ

นางสำมนักขามีการกระทำภายนอกที่แสดงให้เห็นถึงความป่าเถื่อน ความไม่มีมารยาท การพูดจาหยาบคายจาบจ้วงคนอื่น และการกระทำเจ้าชู้ที่ผู้หญิงที่ดีควรรักนวลสงวนตัวมิใช่เกี่ยวผู้ชาย

และนางส้ามักขาแสดงออกถึงความหลงพระรามกับพระลักษมณ์ได้ออกหน้าออกตาถึงกับจะฆ่านางสีดาชายาของพระราม

“...ข้าขอเชิญพระองค์มาเป็นสวามีของข้า จงเป็นสวามีของข้าตลอดกาลนาน บุรุษผู้ประเสริฐสุด เหตุใดพระองค์จะต้องการนางสีดา นางผู้มีหน้าตาน่าเกลียด รูปร่างพิกลพิการ ไม่เหมาะกับพระองค์ ข้าเหมาะสมกับพระองค์ จงมองดูข้าว่าเป็นภรรยาที่เหมาะสม ข้าจะกินนางมนุษย์รูปชั่วคนนี้ นางผู้ชั่วร้าย นางผู้มีเอวบาง ข้าจะกินนางพร้อมกับบอนูชาของพระองค์ พระองค์จะเที่ยวไปในป่าทันทะกะกับข้า พระองค์ที่รัก เราจะไปชมป่า และยอดเขาทั้งหลาย ...” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 2, 2557:281)

“...เมื่อนางรากษสผู้มัวเมาในความรักได้ยินพระรามกล่าวดังนั้น ก็ผลจากพระรามไปทันที หันไปกล่าวกับพระลักษมณ์ว่า ข้าจะเป็นภรรยาผู้ประเสริฐ เหมาะสมกับความสง่างามของท่าน ท่านจะเที่ยวไปทั่วป่าทันทะกะพร้อมกับข้าอย่างมีความสุข ” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 2, 2557:285)

“...นางผู้โกรธเกรี้ยว ผู้มีดวงตาเป็นประกายดั่งไม้ไหม้ไฟ ก็พุ่งไปที่นางสีดา ผู้มีดวงตาดั่งดวงตาของกวางน้อย เปรียบดั่งมหาอุกกาบาตพุ่งไปยังดาวโรहिณี...” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 2, 2557:285)

4.2.4 การสร้างตัวละครโดยการกระทำภายใน

4.2.4.1 การกระทำภายในของนางส้ามักขาในละครสีดา-ราม ศีกรักมหาลงกา

นางส้ามักขามีมากคิดกับตัวเองว่าจะทำทุกอย่างเพื่อให้สมหวังกับพระราม

4.2.5 การสร้างตัวละครโดยปฏิกิริยาของตัวละครอื่น

4.2.5.1 ปฏิกิริยาของตัวละครอื่นต่อนางส้ามักขาในละครสีดา-ราม

ศีกรักมหาลงกา

ชญาญได้มาเตือนพระรามเรื่องนางส้ามักขาว่าเป็นคนตื้อตึง พระรามควรจะตัดไฟแต่ต้นลม รมัตระวังนางให้มาก เพราะนางส้ามักขารู้อยู่แล้วว่าพระรามเป็นใคร มีชยาแล้ว แต่นางส้ามักขาไม่สนใจ ดึงดันจะอภิเษกกับพระรามให้ได้

4.2.5.2 ปฏิกิริยาของตัวละครอื่นต่อนางส้ามักขาในรามายณะฉบับวาลมิกิ

ปฏิกิริยาของพระรามต่อการกระทำของนางส้ามักขาที่จะทำร้ายนางสีดาคือพระรามโกรธมาก พระรามได้พูดสั่งพระลักษมณ์ให้ตัดหูและจมูกของนางส้ามักขา และมีความคิดเห็นถึงนางส้ามักขาด้วย ดังนี้

“พระรามผู้ทรงพลัง ผู้กริ้วโกรธ จับนางที่เหมือนบ่วงบาตของมฤตยูไว้ ก่อนที่นางจะไปถึงตัวนางสีดา พระองค์กล่าวแก่พระลักษมณ์ว่า โอโรสนางสุมิตรา น้อยรักเอ๋ย อย่าล้อเล่น

กับหญิงผู้โหดร้าย ผู้โง่เขลา จงมองดูนางแห่งวิเทหะ นางจะยังมีชีวิตอยู่หรือ ดูก่อนนพคุณ บรูซ เจ้าจงดัดแขนขานางรากลษผู้นี้ ที่น่าเกลียด ชั่วร้าย มัวเมา และมีเอวโต” (มหากาพย์ รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 2, 2557:285)

4.2.6 การสร้างตัวละครโดยการสร้างตัวละครชั่วตรงข้าม

4.2.6.1 ตัวละครชั่วตรงข้ามของนางสำมนักศึกษาในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालगा

ตัวละครชั่วตรงข้ามของนางสำมศึกษาก็คือนางสีดา นางสีดาเป็นคนซื่อตรง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม และยังเป็นคนที่วางตัวได้เหมาะสมด้วย นางสำมศึกษาตรงข้ามกับนางสีดา เพราะนางสำมศึกษา เหลี่ยมแพรวพราว และเมื่อไม่ได้สิ่งที่ต้องการ ก็จะแสดงความกักขฬะออกมา

4.2.6.2 ตัวละครชั่วตรงข้ามของนางสำมศึกษาในรามายณะฉบับวาลมิกิ

นางสำมศึกษามีตัวละครชั่วตรงข้ามก็คือนางสีดา นางสำมศึกษามีรูปพราม นางสีดามีรูปร่าง และนิสัยใจคองานสำมศึกษาเจ้าเล่ห์ ชอบโกหก ปากคอเราะร้าย นางสีดามีนิสัยตรงข้ามคือซื่อตรง บางครั้งก็ไม่ทันเล่ห์เหลี่ยมยักษ์ พุดจาอ่อนหวาน วาลมิกิได้สลับคุณสมบัติของสองนางนี้ในบทพูดของ นางสำมศึกษาเพื่อแสดงให้เห็นความเป็นชั่วตรงข้ามจริงๆ นางสำมศึกษาได้บอกพระรามว่าพระราม เกรงใจภรรยาที่แก่ อ้วน และน่าเกลียด ส่วนนางสำมศึกษานั้นรูปร่าง ซึ่งตรงกันข้าม และวาลมิกิได้ใช้ วิธีสลับเอาคุณสมบัติของนางสีดามาล้อเลียนนางสำมศึกษาในการพูดยกนางของพระรามกับพระ ลักษมณ์

4.2.7 การสร้างตัวละครโดยการสร้างลักษณะเด่นที่เกินจริง

4.2.7.1 ลักษณะเด่นที่เกินจริงของนางสำมศึกษาในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालगा

นางสำมศึกษามีคำพูดติดปากที่คนดูจะได้ยินบ่อยๆ ก็คือ “ข้าจะแก้แค้น” ตั้งแต่เปิดตัวนาง สำมศึกษา นางสำมศึกษาต้องการแก้แค้นทศกัณฐ์ที่ฆ่าวิหตุตชีวิหาสามีของนาง และเมื่อนางถูกพระ ลักษมณ์ตัดหูตัดจมูก นางสำมศึกษาก็ประกาศกับนางสีดาว่านางต้องกลับมาแก้แค้นอย่างแน่นอน ทุก การกระทำของนางสำมศึกษามีเหตุผลมาจากความต้องการแก้แค้นทั้งสิ้น

4.2.8 การสร้างตัวละครโดยการเลือกชื่อ

4.2.8.1 การเลือกชื่อนางสำมศึกษาในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालगा

ละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालगा ใช้ชื่อนางสำมศึกษาตามรามายณะฉบับวาลมิกิ

4.2.8.2 การเลือกชื่อนางสำมศึกษาในรามายณะฉบับวาลมิกิ

นางสำนึกขา มีชื่อในรามายณะฉบับวาลมิกิว่า “ศุรปณขา” มีความหมายว่า “เล็บแหลมคม” แสดงให้เห็นถึงอาวุธของนางสำนึกขาที่ทำร้ายนางสีดาก็คือเล็บของนางที่กางได้ เล็บนี้มีความสำคัญต่อฉากไฮไลท์ที่นางทำร้ายนางสีดาจนถูกพระลักษมณ์ตัดหูตัดจมูก การที่นางสำนึกขามีเล็บยาวแสดงถึงความเป็นปีศาจของนาง ความเป็นอมนุษย์ และนางก็ถูกลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยการตัดหูตัดจมูกหลังจากที่นางได้แสดงความโหดร้ายต่อนางสีดา

นอกจากนี้แล้วในอุตตรกัณฑ์มีตอนที่นางสำนึกขาอภิเษกกับวิหตุตชีวหา และหลังจากที่วิหตุตชีวหาถูกทศกัณฐ์ฆ่าตาย นางสำนึกขามีความเจ็บแค้นทศกัณฐ์เพราะรักสามีมาก เป็นการปูแบ็กกราวด์เนื้อเรื่องว่าทศกัณฐ์ได้ให้สัญญาแก่นางสำนึกขาว่าจะประทานสามีให้นางสำนึกขาไม่ว่าชายคนนั้นจะมีภรรยาแล้วหรือไม่เพื่อเป็นการชดเชยที่ฆ่าสามีนาง นางสำนึกขาจึงออกเที่ยวเพื่อหาชายมาเป็นสามี

4.3 นางเกาสุริยา

นางเกาสุริยาเป็นตัวละครราบเรียบ (flat character) นางเกาสุริยาเป็นตัวละครที่ดีอุดมคติมาก ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมหาลังกา นางเกาสุริยาเป็นตัวละครที่ถึงจะเต็มมิติความสูญเสียธิดา แต่นางเกาสุริยาก็ยังเป็นตัวละครที่เลือกจะตั้งเจียบต่อสามีและไม่ต่อต้านสามีอย่างเด่นชัดแบบนางไภยเกษิ และในตอนนี้นางเกาสุริยารู้ว่านางไภยเกษิเป็นสาเหตุให้พระรามถูกเนรเทศและทำวทศรลงประชวรลงด้วยโรคหทัย นางเกาสุริยาโกรธแต่นางก็ยังให้ความเมตตานางไภยเกษิอยู่จะเห็นได้จากการที่นางเกาสุริยาเรียกนางไภยเกษิมาพูดคุย และให้โอกาสนางไภยเกษิได้แก้ต่าง นางเกาสุริยามีความเป็นผู้ใหญ่ ใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ (นางไภยเกษิใช้อารมณ์นำเหตุผล) จะเห็นได้ว่านางเกาสุริยาเมื่อโกรธพยายามควบคุมอารมณ์ตัวเอง นางเกาสุริยาจะเดินออกไปเลี่ยงการปะทะ นางเกาสุริยาค่อนข้างสงบได้เร็ว เมื่อนางสมุทราชามเหสีที่อ่อนกว่าทะเลาะกับนางไภยเกษิ นางเกาสุริยาได้มาห้ามทัพว่าให้เห็นแก่ท้าวทศรที่สวรรคตไปแล้ว และท้าวทศรก็เป็นสามีของนางไภยเกษิเช่นเดียวกัน ฉากนี้แสดงให้เห็นถึงความสงบเยือกเย็นและวุฒิภาวะทางอารมณ์ของนางเกาสุริยา และแม้ว่าพระพรตจะเป็นโอรสสุดที่รักของนาง เมื่อพระพรตทำเกินกว่าเหตุด้วยการพุดจาตุถูกนางไภยเกษิที่เป็นมารดาแท้ๆ ของตน นางเกาสุริยาได้ตบหน้าพระพรตเตือนสติพระพรตว่าพระพรตทำร้ายจิตใจแม่แท้ๆ ของตนเองได้อย่างไร นางเกาสุริยามักคำนึงถึงความถูกต้องทางศีลธรรมมากกว่าความสุขของตนเอง เพราะนางคิดถึงคุณธรรมก่อนเรื่องอื่นเช่นนี้ นางจึงอนุญาตให้พระรามเนรเทศตนเองเข้าป่าเพื่อเติมเต็มหน้าที่ลูกทำตามสัญญาของบิดา แลกมากับความทุกข์ที่พราจากลูกถึง 14 ปี

4.3.1 การสร้างตัวละครโดยการสร้างลักษณะภายนอก

4.3.1.1 ลักษณะภายนอกของนางเกาสุริยาในรามายณะฉบับวาลมิกิ

ในรามายณะฉบับวาลมิกิไม่ได้บรรยายลักษณะภายนอกกว่านางเกาสุริยาหน้าตาเป็นอย่างไร แต่บรรยายว่านางเกาสุริยาเป็นคนที่มีความน่ารักงาม นางกำนัลเกรงใจ

นางเกาสุริยาเปิดตัวเป็นผู้หญิงที่อยู่ในศีลในธรรม นางเกาสุริยาเป็นสาวกพระวิษณุ

“พระเทวีเกาสุริยาทรงนั่งสมาธิตลอดคืนนั้น ครั้นรุ่งเช้าก็ทรงบูชาพระวิษณุเพื่อความสวัสดิ์ของพระโอรส พระนางผู้ใฝ่บำเพ็ญพรตเป็นนิตย์ ทรงผ้าไหมพัศตร์ ทรงยินดีเมื่อได้กระทำพิธีมงคลสวดมนตร์บูชาพระอัคนี” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 2557:133)

4.3.2 การสร้างตัวละครโดยบทสนทนา

4.3.2.1 บทสนทนาของนางเกาสุริยาในละครสีตา-ราม ศีกรักรมहाลงกา

บทสนทนาของนางเกาสุริยาจะแสดงถึงความเป็นผู้เสียสละ การนึกถึงผู้อื่นก่อนตนเอง ในละครสีตา-ราม ศีกรักรมहाลงกาจะมีบทเพิ่มเติมในส่วนของนางเกาสุริยาที่ว่านางเกาสุริยาเสียสละ แต่เชื่อว่าจะไม่เสียใจในการเสียสละนั้น นางเกาสุริยามีความเป็นมนุษย์ มีความรู้สึกมากขึ้น ได้เห็นความเศร้าในบทพูดที่ให้นางสานต้อออกจากเมืองไป หรืออนุญาตให้พระรามเนรเทศตนเองเข้าป่า 14 ปี

4.3.2.2 บทสนทนาของนางเกาสุริยาในรามายณะฉบับวาลมิกิ

นางเกาสุริยาได้บอกพระรามว่าการที่พระรามอยู่ด้วยเป็นความสุขของนาง นางรู้สึกเหมือนถูกรากความสุขไป นางไม่เคยได้รับความสุขจากสามี ทั้งที่นางเกาสุริยาตำแหน่งสูงสุดแต่นางก็เคยได้ยินถ้อยคำว่าร้ายนางจากบรรดาสนมชชชชชช การที่พระพรตจะได้เป็นกษัตริย์แทนนั้น นางก็จะหมดที่พึ่ง พวกบรรดาสนมชชชชชชเหล่านั้นก็จะไปเอาใจพระพรตกับนางโกยเกชี่แทนเพราะเป็นผู้กุมอำนาจ

“แม่นี้ไม่เคยพบความสุขความโชคดีมาก่อนเลยจากสามี รามเอ๋ย แม่ได้แต่หวังว่าจะได้จากลูกเท่านั้น ถึงแม่จะมีตำแหน่งเหนือกว่า แม่ก็ยังได้ฟังคำพูดมากมายที่เสียดแทงใจ ไม่น่ายินดีจากพวกนางน้อยๆ ที่เป็นสนมเป็นชชชชชช ดังนั้นทุกขีใดเล่าจะหนักหนากว่านี้สำหรับสตรี พ่อเอ๋ย ถึงแม่เมื่อมีลูกเคียงข้าง แม่ก็ยังถูกกระทำเช่นนี้ นับประสาอะไรเมื่อลูกไปเสียแล้วเล่า แม่คงม้วยมรณณ์แน่แท้ ผู้ใดก็ตามแม่เคยรับใช้แม่หรือคอยติดตามแม่อยู่ เมื่อต้องเชื่อฟังโอรสโกยเกชี่ พวกเขาคงไม่พูดกับแม่หรอก” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 2557:133)

4.3.3 การสร้างตัวละครโดยการกระทำภายนอก

4.3.3.1 การกระทำภายนอกของนางเกาสุริยาในละครสีตา-ราม ศีกรักรมहाลงกา

นางเกาสุริยามีวิธีการแก้ปัญหาที่ละมุนละม่อม เมื่อนางโกยเกชี่โกรธหรือทำผิด นางเกาสุริยาเลือกที่จะใช้วิธีพูดคุยมกกว่ากระทำกรรณแรง นางเกาสุริยาเป็นคนที่ให้อภัยคน แต่ว่าบาปในครั้งนี

ของนางไถยเกษีที่ทำให้นางเกาสุริยาต้องสูญเสียพระรามไปสิบสี่ปี ทำให้นางเกาสุริยาควบคุมอารมณ์ไม่ได้ จึงต้องใช้เวลาในการกลับมาเป็นพี่น้องกัน

4.3.3.2 การกระทำภายนอกของนางเกาสุริยาในรามายณะฉบับวาลมิกิ

นางเกาสุริยาเป็นคนเข้มแข็ง ถึงแม้จะโศกเศร้ากับการเนรเทศของพระราม แต่เมื่อได้รับรู้ความทุกข์ของท้าวทศรถถึงฝันร้ายถึงอดีตที่ยิ่งธนูถูกเด็กหนุ่ม ทำให้นางเกาสุริยาเป็นฝ่ายปลอบ เป็นหลักให้สามีได้

4.3.4 การสร้างตัวละครโดยการกระทำภายใน

4.3.4.1 การกระทำภายในของนางเกาสุริยาในละครสีตา-ราม ศีกรักมหาสงคราม

ก่อนที่พระรามจะพานางไปพบนางศานตา นางเกาสุริยาเป็นคนที่คิดวนๆ จมปลักอยู่กับอดีต จึงไม่มีความสุข นางเกาสุริยายึดติดกับรูปปั้นเด็กทองคำ นางเกาสุริยาเป็นคนที่มีความแผลฝงใจได้ง่าย ตอนที่พระรามไป นางเกาสุริยาเศร้ามากจนกินไม่ได้นอนไม่หลับ

4.3.5 การสร้างตัวละครผ่านปฏิกิริยาของตัวละครอื่น

4.3.5.1 ปฏิกิริยาของตัวละครอื่นของนางเกาสุริยาในละครสีตา-ราม ศีกรักมหาสงคราม

ท้าวทศรถมองนางเกาสุริยาว่าเป็นผู้หญิงใจดำ เย็นชา มองแต่ในมุมของตนเองจึงไม่เข้าใจว่า ท้าวทศรถตัดสินใจให้นางศานตาไปหาทะเลย์โกฏิในฐานะภรรยาไม่ใช่ฐานะบิดา พระพรตมองนางเกาสุริยาเหมือนแม่แท้ๆ เพราะนางเกาสุริยามีความเข้าใจในตัวตนของเขามากกว่านางไถยเกษีแม่ของเธอเอง เพราะพระรามเก่งกว่าพระพรตในทุกด้าน นางไถยเกษีที่เป็นแม่และครูสอนต่อสู้จึงอยากให้พระพรตเก่งแบบพระรามบ้าง นางจึงตั้งดูและกระตุ้นพระพรต และไม่เข้าใจที่พระพรตอยากเป็นศิลปินมากกว่านักรบ นางเกาสุริยาที่มีบุคลิกสุภาพเรียบร้อยจึงเข้าใจพระพรตมากกว่า และคอยปลอบใจ ให้กำลังใจพระพรต ทำให้พระพรตเคารพนับถือนางเกาสุริยา

4.3.5.2 ปฏิกิริยาของตัวละครอื่นของนางเกาสุริยาในรามายณะฉบับวาลมิกิ

นางกุกจิมองว่านางเกาสุริยาเป็นคนร้ายลึก วางแผนแสร้งทำดีกับนางไถยเกษี ไม่จริงใจ

“นางเกาสัลลยามิโซคยั้ง โอรัสของนางเกาสัลลยาจะได้รับการอภิเษกในตำแหน่งยุพราชที่ยิ่งใหญ่ โดยเหล่าพราหมณ์ผู้ประเสริฐในวันบุษยกฤกษ์พรั่งนี้ ส่วนตัวนางนั้นก็จะเป็นประหนึ่งทาสีคอยพนมมือรับใช้นางเกาสัลลยาผู้มีเกียรติสูงส่ง ผู้มีความปิตียิ่ง ผู้ซึ่งศัตรูถูกขจัดไปแล้ว” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 2557:118)

พระพรตมองว่านางเกาสุริยาเป็นคนดี ปฏิบัติกับนางไทยเกษีเหมือนน้องสาว

“พระนางเกาสุริยาพระมารดาองค์ใหญ่ของข้าเป็นผู้มีสายพระเนตรยาวไกล ทรงปฏิบัติต่อพระแม่อย่างเป็นธรรมเหมือนเป็นกนิษฐภคินี” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิ ฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 2557: 198)

4.3.6 การสร้างตัวละครโดยการสร้างตัวละครชั่วตรงข้าม

4.3.6.1 ตัวละครชั่วตรงข้ามของนางเกาสุริยาในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालगा

นางไทยเกษีเป็นชั่วตรงข้ามของนางเกาสุริยา นางเกาสุริยาเก็บความรู้สึกทุกขทนไว้กับตนเอง และมักแสดงออกด้วยการไม่พูดออกมาตรงๆ นางไทยเกษีเป็นคนอารมณ์ร้อนและไม่เก็บความรู้สึก ความโกรธของนางพร้อมปะทุระเบิดตลอดเวลา ทำให้ท้าวทศรถเลือกที่จะไม่บอกนางไทยเกษีเรื่องพิธีบรมราชาภิเษกพระราม เพราะไม่รู้จักความคิดของนาง นางไทยเกษีเป็นคนอารมณ์รุนแรงและแปรปรวน จะเห็นตอนที่รักกันดีกับท้าวทศรถ ความรักของท้าวทศรถกับนางไทยเกษีจะหวานมากกว่าคนอื่น แต่ยามโกรธก็โกรธรุนแรงจนถึงขั้นทำร้ายจิตใจท้าวทศรถในที่สุด พฤติกรรมของนางไทยเกษีกับนางเกาสุริยาเหมือนสีดากับสีขาว การมีนางไทยเกษีทำให้นิสัยของนางเกาสุริยาชัดมากขึ้น

4.3.6.2 ตัวละครชั่วตรงข้ามของนางเกาสุริยาในรามายณะฉบับวาลมิกิ

นางเกาสุริยามีตัวละครชั่วตรงข้ามคือ นางไทยเกษี นางเกาสุริยาจะมีความสุขเยือกเย็นกว่า จะเห็นได้จากตอนที่พระรามขออนุญาตเนรเทศตัวเองเข้าป่า นางก็อนุญาตถึงแม้จะเสียใจมากก็ตาม นางเกาสุริยาควบคุมอารมณ์ได้ดี

4.3.7 การสร้างตัวละครผ่านการเลือกชื่อ

4.3.7.1 การเลือกชื่อนางเกาสุริยาในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालगा

ชื่อนางเกาสุริยาที่คนไทยรู้จักมาจากนางเกาสุริยา ซึ่งแปลว่าคนโกศล นางเกาสุริยาเป็นเจ้าของหญิงมาจากเมืองโกศล วิธีการตั้งชื่อแบบเดียวกับนางไทยเกษีหรือโกเกษีที่มาจากเมืองโกเกษ

4.3.7.2 การเลือกชื่อนางเกาสุริยาในรามายณะฉบับวาลมิกิ

เกาสุริยาแปลว่า of Kosol People และนางเกาสุริยาเป็นเจ้าหญิงจากเมืองโกศล

4.4 นางไทยเกษี

นางไทยเกษีเป็นตัวละครที่มีความซับซ้อน (Round Character or three-dimensional character) นางไทยเกษีก่อนถูกชักจูงโดยนางกุจจี นางไทยเกษีเป็นราณีที่มีความสุขและปรารถนาดีต่อผู้อื่น แต่ด้วยนิสัยพื้นเดิมเป็นคนแข็งกร้าวก่อนพบรักกับท้าวทศรถ และเป็นราณีที่ขี้หึง เจ้าคิดเจ้าแค้น ทำให้กิเลสด้านมืดค่อยๆ ครอบงำนางทีละนิด จนระยะเวลา 8 ปี นางได้สะสมความแค้นที่เป็น

รองนางเกาสุริยาและน้อยใจที่ท้าวทศรถเอาใจใส่น้อยลงจึงได้ระเบิดออกมาเป็นการขอพรที่ชั่วร้าย ลึกๆ นางไถยเกษีเป็นคนเห็นแก่ตัวอยู่แล้ว แต่ความดีของพระรามเป็นสิ่งปกป้องนางจากกิเลส ความโลภกระหายอำนาจ แต่เมื่อความรักที่มีต่อท้าวทศรถสั่นคลอน ความหวังดีที่มีต่อพระรามก็มลายไปด้วย เมื่อไม่มีเกราะป้องกัน นางไถยเกษีเป็นคนจิตใจอ่อนแออยู่แล้วจึงเข้าสู่ด้านมืดได้ง่าย ซึ่งนาง กุจจีก็รู้จักนางไถยเกษีดีเพราะเลี้ยงมาแต่เล็ก รู้ว่าถ้าพูดแตะจุดอ่อนของนางไถยเกษีเข้าแล้ว จะยุยงนางได้ง่ายมาก

ตัวละครนางไถยเกษีในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลंगाจะแตกต่างกับในรามายณะ ฉบับบาลมิกิตตรงที่ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลंगा นางไถยเกษีจะมีช่วงเวลาที่เป็นคนดียาวกว่า ช่วงเวลาที่เป็นคนไม่ดี ในละครจะนำเสนอภาพนางไถยเกษีที่ถูกกระทำไม่ดีจากท้าวทศรถโดยตั้งใจ และไม่ตั้งใจ ทำให้ผู้ชมสงสารตัวละครตัวนี้มากกว่าในรามายณะฉบับบาลมิกิตที่นางไถยเกษีจะมีช่วงเวลาที่เป็นคนไม่ดียาวกว่าช่วงเวลาที่เป็นคนดี ในรามายณะฉบับบาลมิกิตนั้นเปิดตัวด้วยนางกุจจีไปปลุกนางไถยเกษีที่กำลังบรรทม นางไถยเกษีเครพนางเกาสุริยาเหมือนที่สาวและรักพระรามยิ่งกว่า ลูกแท้ๆ จะเห็นได้จากปฏิกิริยาที่นางไถยเกษีแสดงออกที่รับทราบข่าวพิธีบรมราชาภิเษกพระรามจากนางกุจจี นางไถยเกษีแสดงอาการดีใจด้วยกรรมอบุษาให้นางกุจจี แต่นางไถยเกษีก็เปลี่ยนท่าที่ทันทีที่รู้ว่าพระพรตจะไม่ได้ขึ้นครองราชย์ต่อจากพระรามเพราะเป็นอนุชา คนที่จะได้ครองราชย์ต่อจากพระรามก็ต้องเป็นโอรสของพระราม ทำให้ได้รู้ว่านางไถยเกษีจริงๆ แล้วเป็นคนมักใหญ่ใฝ่สูง อยากให้พระพรตได้ครองอำนาจ ตัวนางจะได้เป็นพระราชมารดา เมื่อรู้ว่าเวลาที่พระรามครองราชย์เท่ากับอำนาจที่นางมีอยู่ได้หมดลงด้วย นางจึงต้องขัดขวางแย่งชิงอำนาจของพระรามมาให้ได้แม้ว่าจะต้องทำร้ายครอบครัวก็ตาม และในรามายณะฉบับบาลมิกิตนางไถยเกษีได้กล่าวถ้อยคำทำร้ายท้าวทศรถตลอด แม้ตลอดที่พระรามเสด็จออกจากอโยธยา ขณะที่ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगा นางไถยเกษีมี ความเป็นคนมากกว่า มีได้อำมหิตตลอดแบบในรามายณะฉบับบาลมิกิต นางไถยเกษีในละครมีบุพหนึ่ง ที่ใจหายที่พระรามจะต้องไปเพราะในใจลึกๆ นางไถยเกษีรักพระรามมากกว่าลูกในไส้ และนางไถยเกษี ใจอ่อนเมื่อเห็นนางสีดาแต่งชุดนักษบวช นางถึงกับออกปากว่านางสีดาไม่ต้องไปก็ได้ เพราะนางสั่ง พระรามคนเดียว แต่ด้วยความที่มินางกุจจีคอยอยู่ข้างๆ ว่านางใจอ่อนไม่ได้ นางไถยเกษีกลัวว่า พระรามกับนางสีดาจะมีบุตรระหว่างที่อยู่ในป่า นางไถยเกษีจึงกำชับทั้งสององค์ว่าให้ประพฤติตาม หลักพรหมจรรย์อย่างเคร่งครัด

ดังนั้นสำหรับผู้วิจัยนางไถยเกษีในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगाจึงเป็นผู้ที่สมควรได้รับการ ให้อภัยเพราะนางไม่ได้ตั้งใจทำร้ายพระรามแต่แรกแต่เพราะเชื่อค่านางกุจจี และบทลงโทษในละครสี ดา-ราม ศีกรักรมहालंगाต่อนางไถยเกษีที่มีฉากพระพรตขับไล่นางออกจากวังและนางไถยเกษีจะโดด น้ำตายมันหนักหนาสำหรับคนที่หลงผิดชั่วครู่คนหนึ่ง ทำให้คิดว่าสมเหตุสมผลที่นางไถยเกษีจะกลับสู่ สังคมในฐานะคนดีที่สำนึกในบาปตนเองตลอดชีวิต แต่ในรามายณะฉบับบาลมิกิตนางไถยเกษีสำนึก

เมื่อพระพรตเกลียดแม่ของตัวเอง และจู่ๆ นางก็สำนึกผิดตามพระพรตไปขออภัยจากพระรามด้วย พระรามให้อภัยก็คือล้างมลทินให้ตัวละครนางไภยเกศิ์ได้แล้ว แต่มองอีกมุมหนึ่งการให้อภัยง่ายๆ ก็ เป็นเพราะเป็นครอบครัวเดียวกัน พระรามเห็นแก่พระพรตนั่นเอง

4.4.1 การสร้างตัวละครโดยลักษณะภายนอก

4.4.1.1 ลักษณะภายนอกของนางไภยเกศิ์ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมหาสงคราม

ทั้งในละครสีดา-ราม ศีกรักรมหาสงคราม และรามายณะฉบับวาลมิกิจะเน้นว่านางไภยเกศิ์มี รูปร่างหน้าตาที่สวยงามโดดเด่น ท้าวทศรถโปรดนางที่สุดและมักใช้เวลาอยู่กับนางมากกว่าเมสสิอีกสองคน

4.4.1.2 ลักษณะภายนอกของนางไภยเกศิ์ในรามายณะฉบับวาลมิกิ

การบรรยายนางไภยเกศิ์ในรามายณะฉบับวาลมิกิมักชมว่านางไภยเกศิ์รูปงาม เช่น “นางไภยเกศิ์โฉมงาม”, “นางไภยเกศิ์ผู้มีรูปร่างไร้ตำหนิ” “นางเทวีผู้มีเนตรงาม ผู้ภูมิใจในความงามชวนหลงใหลของตน” “นางผู้เลิศสตรี” “นางไภยเกศิ์ยอดนารี” “นางไภยเกศิ์ผู้มีโสณิ์งาม” เป็นการเน้นลักษณะภายนอกของนางไภยเกศิ์หลายครั้งว่างามจริงๆ งามจนทำให้ท้าวทศรถหลงกล ทำให้เกิดโศกนาฏกรรมในราชวงศ์รชช

4.4.2 การสร้างตัวละครโดยบทสนทนา

4.4.2.1 บทสนทนาของนางไภยเกศิ์ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมหาสงคราม

ในช่วงแรกก่อนนางไภยเกศิ์ขอพรจากท้าวทศรถ บทสนทนาไม่ว่านางไภยเกศิ์จะพูดกับใครจะแสดงออกให้เห็นถึงความรักของนางไภยเกศิ์ที่มีต่อพระราม นางไภยเกศิ์มักจะพูดอยู่เสมอว่ารักพระรามที่สุดในโอรสทั้งสี่ รักพระรามยิ่งกว่าลูกแท้ๆ อัจฉานางเกาสุริยาที่เป็นผู้ให้กำเนิดพระรามอยากให้พระรามเกิดจากครรภ์ของนางเอง ประทับใจความคิดของพระรามตั้งแต่เด็กเลยเอ็นดูมาทุก การเน้นนี้มีความสำคัญกับเนื้อเรื่องเพื่อแสดงให้เห็นว่ามีจุดเปลี่ยนบางอย่างที่ทำให้ความรักของนางไภยเกศิ์ที่มีต่อพระรามเปลี่ยนไป ความรักที่มีต่อพระรามนี้เน้นในบทพูดของนางไภยเกศิ์ตลอดมารดาองค์อื่นก็รักเหมือนกันแต่ยังไม่เน้นขนาดนี้ ท้าวทศรถหวงพระรามไม่ยอมห่างพระรามเลยยังเน้นไม่เท่าความรักพระรามของนางไภยเกศิ์เลย ในช่วงที่นางไภยเกศิ์ได้ทำร้ายจิตใจท้าวทศรถด้วยการขอล้างก็ให้พระพรตและเนรเทศพระราม นางไภยเกศิ์มีความโลภและได้พูดถึงแต่ผลประโยชน์ของพระพรต แต่ลึกๆ แล้วก็ยังรักพระรามอยู่ถึงกับเรียกชื่อพระรามให้มาช่วยพระพรตตอนที่พระพรตจะฆ่าตัวตายเพราะรู้สึกผิด

4.4.3 การสร้างตัวละครโดยการกระทำภายนอก

4.4.3.1 การกระทำภายนอกของนางไภยเกศิ์ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมหาสงคราม

นางไถยเกษีเป็นคนที่มีสัญชาตญาณรัก ขาดความปลอดภัยตลอดเวลาทั้งที่ท้าวทศพรรักนางมากแต่ก็ดูเหมือนไม่พอ ไม่เต็มเต็ม เมื่อท้าวทศพรแสดงความไม่สนใจ หรือหันไปให้ความสำคัญกับมเหสีองค์อื่น นางไถยเกษีจึงมักแสดงออกด้วยการถอนใจไม่พูดด้วย และเป็นคนไม่โง่ง่าย อารมณ์รุนแรง ทำลายข้าวของ นางไถยเกษีรู้สึกเป็นรอง นางจึงมักจะทำทุกอย่างเอาใจท้าวทศพรเพื่อให้ใจของเขาอยู่กับนางคนเดียว

4.4.3.2 การกระทำภายนอกของนางไถยเกษีในรามายณะฉบับวาลมิกิ

นางไถยเกษีแสดงความรักต่อพระรามด้วยการให้ผ้าแก่นางกุจจีที่มาจากเจ้าชวราชากิเชกของพระราม แต่แล้วนางก็พ่ายแพ้ต่อความโลภบัลลังก์มาให้พระพรต นางไถยเกษีแสดงความโกรธด้วยการเข้าไปอยู่ในห้องแห่งความโกรธ ทำลายข้าวของกระจัดกระจาย นางไถยเกษีได้ขอพรจากท้าวทศพรให้เนรเทศพระรามและยังเร่งรัดพระรามให้รีบไปเพราะกลัวว่าพระพรตกลับมาจะไม่ให้พระรามไป คำพูดที่แล้งน้ำใจของนางไถยเกษีต่อท้าวทศพรแสดงให้เห็นการที่นางเข้าสู่ด้านมืดที่สุด เมื่อได้สิ่งที่ต้องการก็ไม่เห็นความเป็นครอบครัวอีกแล้ว

4.4.4 การสร้างตัวละครโดยการกระทำภายใน

4.4.4.1 การกระทำภายในของนางไถยเกษีในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालगा

นางไถยเกษีชอบคิดย้อนไปถึงเหตุการณ์ในอดีตที่มีความสุขกับท้าวทศพร เช่น ตอนสมัยที่ท้าวทศพรพบนางไถยเกษีครั้งแรกในเมืองโกเกยะที่เป็นเจ้าหญิงนักรบ ทั้งสองไปขี่ม้าด้วยกัน แต่นางไถยเกษีขี่ม้าได้เร็วกว่า

4.4.5 การสร้างตัวละครโดยปฏิกิริยาของตัวละครอื่น

4.4.5.1 ปฏิกิริยาของตัวละครอื่นต่อนางไถยเกษีในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालगा

นางสมุทรชาที่เป็นคนที่มีรู้เท่าทันนางไถยเกษีจะรู้ว่าแท้ที่จริงนางไถยเกษีเป็นคนเช่นไร นางสมุทรชาตั้งแต่วันที่ล้มเลิกพิธีบรมราชาภิเษกพระรามแล้วนางไถยเกษีเป็นเหตุ นางไถยเกษีเลือกที่จะคายพิษของนางวันนี้

4.4.5.2 ปฏิกิริยาของตัวละครอื่นต่อนางไถยเกษีในรามายณะฉบับวาลมิกิ

นางกุจจีมองว่านางไถยเกษีถูกเอาเปรียบ และควรจะทวงสิทธิ์ที่นางควรได้ถึงเป็นภรรยาของแต่มีพรสองข้อที่ท้าวทศพรสัญญาว่าจะให้ในศึกเทวากับอสูร นางไถยเกษีควรใช้มันเป็นแต้มต่อ

“นางผู้ไม่เป็นที่ต้องการเอ๋ย นางผู้ดูเหมือนเป็นคนโปรด นางโอดวอดถึงความโชคร้ายของนาง แต่โชคนั้นไม่มั่นคงเสียแล้ว เหมือนดังสายน้ำในฤดูร้อนนั้น” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 2557:117)

“เทวีเอ๋ย นางผู้เกิดในตระกูลกษัตริย์ เป็นมเหสีของจอมกษัตริย์ ไฉนนางไม่รู้จัก ความโหดร้ายของราชธรรมเลยเล่า” ”(มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 2557:117)

“นางเป็นที่รักเสมอของพระภัสดา เรื่องนี้ไม่น่ากังวลสำหรับข้า มหาราชพระองค์นั้น เข้าสู่กองเพลิงเพื่อนางก็ยังได้ พระราชาไม่อาจทนเห็นนางโกรธได้ พระองค์ยอมสละได้แม้ พระชนม์ชีพเพื่อความรักของนาง เจ้าผู้บาปปัญญา จงรู้ตัวด้วยเถิดว่ามีพลังมากยิ่ง มหาราชไม่อาจเพิกเฉยคำพูดของนางได้หรอก” ”(มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 2557:123)

ท้าวทศรถได้ประณามการกระทำของนางไภยเกษิที่ขอพรให้เนรเทศพระรามและให้พระพรต
ครองราชสมบัติแทน

“นางคนใจร้าย นางคนประพฤดิชั่ว นางคนทำลายสกุลวงศ์นี้ นางคนบาป พระรามก็
ดี ข้าก็ดีไปทำอะไรผิดกับเจ้าไว้หรือ พระรามทรงปฏิบัติต่อเจ้าเสมอมาตลอดเวลา แล้ว
เหตุใดเจ้าจึงมุ่งร้ายต่อพระองค์ได้เช่นนี้ ข้ารับเจ้าเข้ามาอยู่ในวังของข้าเท่ากับนำความพินาศ
มาสู่ตัวเอง เพราะไม่รู้วาทิตกษัตริย์จะเป็นนางงูพิษเช่นนี้” ”(มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิ
ฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 2557:125)

ตอนที่ท้าวทศรถยังหลงใหลในความงามของนางไภยเกษิ ท้าวทศรถตามใจนางมาก อยากรู้
อะไรก็ให้ และคิดว่าอาการซึ่งอนเป็นธรรมดาของผู้หญิง

“เมื่อจอมโลกาทรงเห็นนางนอนอยู่บนพื้นในสภาพที่ไม่เหมาะสมเช่นนั้น พระองค์ก็
ทรงรุ่มร้อนด้วยความทุกข์ พระราชาผู้อาวุโส ผู้รับบาป ทรงเห็นชายาสาวผู้เป็นที่รักยิ่งกว่า
ชีวิต นอนอยู่บนพื้นดินด้วยความตั้งใจที่จะทำบาป พระองค์ทรงสัมผัสนางด้วยความเส่นหา
ดุจพญาช้างสัมผัสนางช้างที่บาดเจ็บจากศรพิษของนายพรานในป่า พระองค์ผู้เปี่ยมรัก ผู้มีใจ
หวั่นวิตกกังวล ทรงสัมผัสนางผู้มีเนตรเหมือนนกลิบบัวด้วยพระหัตถ์ทั้งสองแล้วตรัสดังนี้ นางเทวี
ข้าไม่รู้เลยว่าเจ้าโกรธข้า เจ้าถูกใครทำร้าย เจ้าถูกใครดูหมิ่นหรือ นางกัลยาณี ข้าเป็นทุกข์ที่
เจ้านอนคลุกฝุ่นอยู่อย่างนี้ เจ้าลงไปนอนบนพื้นด้วยเหตุใดเล่า เจ้ามีความหมายสำหรับข้า
มาก จิตใจของข้าเจ็บปวดนักที่เห็นเจ้าราวกับถูกภูตผีสิงเช่นนี้” ”(มหากาพย์รามายณะของ
วาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 2557:124)

ความคิดของพระรามที่มีต่อนางไภยเกษิคือเป็นแม่เลี้ยงที่ตนเองเคารพ

“นางไภยเกียผู้คล่องแคล่ว ผู้ใฝ่รักเอ็นดู ผู้เห็นแก่ความสุขของข้า เมื่อได้ สังกะสีรู้ความคิดของพระราชาราชแล้ว ก็คงเร่งรัดพระองค์เพื่อประโยชน์ของข้า” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิจฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 2557:129)

“นางไภยเกีย ท่านมิได้เห็นคุณค่าในตัวข้าแม้แต่น้อย เมื่อท่านได้ทูลพระราชาราชเรื่อง พระภรรยา ทั้งๆ ที่ท่านจะบอกข้าเองก็ได้” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิจฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 2557:132)

ความคิดของชาวโยธยาที่มีต่อนางไภยเกียคือผู้หญิงที่ทรยศรอบครั ทำลายราชวงศ์

“นางไภยเกียผู้ยอมสละแม่พระสวามีและพระโอรสเพื่อราชสมบัติ นางผู้นำความเสื่อม เสี่ยงสู่วงศ์ตระกูลนี้ ใครเล่าที่นางจะไม่ละทิ้ง เราขอสาบานโดยอัญชลีของเราว่าตราบใดที่ นางไภยเกียยังอยู่ และเรายังมีชีวิตอยู่ เราจะยอมมอบชีวิตอยู่ในอาณาจักรนอของข้าของนาง” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิจฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 2557:166)

ความโกรธและเกลียดชังของพระพรตต่อนางไภยเกียหลังจากรู้ว่านางทำให้พระรามต้องเป็น ดาบสและทำวทศรณสวรรคต

“บัดนี้ราชสมบัติจะมีประโยชน์อะไรกับข้าผู้โศกเศร้าและตรอมตรมเล่า ข้าผู้ไร้ทั้ง พระราชบิดาและพระภรรยาผู้เป็นประจักษ์บิดาเช่นนี้ พระแม่ข้าเต็มความทุกข์ให้แก่ความทุกข์ ของข้าดุจดั่งเอาเกลือมาใส่ที่แผล ทรงทำให้พระราชาสวรรคตแล้วทำให้พระรามครองเพศ ดาบสด้วย พระแม่เหมือนกาลราตรีที่มาทำลายราชสกุล พระบิดาของข้าคงไม่ทรงรู้เลยว่า ได้ ทรงโอบกอดถ่านไฟเอาไว้” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิจฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 2557:198)

4.4.6 การสร้างตัวละครโดยการสร้างตัวละครชั่วตรงข้าม

4.4.6.1 ตัวละครชั่วตรงข้ามของนางไภยเกียในละครสีดา-ราม ศีกรักร์มหาลงกา

นางเกาสุริยากับนางมณฑิเป็นชั่วตรงข้ามของนางไภยเกีย นางเกาสุริยาเป็นคนใจเย็น ไม่ แสดงอารมณ์โกรธ นางเกาสุริยาจะเก็บความคับข้องใจไว้ในใจ วิธีที่แสดงออกตอนที่ทำวทศรณไม่สนใจ ไยดีก็ต่างกัน นางเกาสุริยาที่มีความมั่นคงทางอารมณ์มากกว่า นางเกาสุริยาให้ความสำคัญกับลูกๆ มากกว่าเรียกร้องความรักจากสวามี นางมณฑิเป็นคนที่ยินยอมตามสามีคือทศกัณฐ์ทุกอย่าง

จนกระทั่งนางมณฑโพบกับนางสีดาจึงเริ่มขบถ อย่างไรก็ตามนางมณฑโพบก็ยังคงได้แค่เดือนทศกัณฐ์แต่ยับยั้งการทำชั่วของทศกัณฐ์ไม่ได้ มีแต่นางไถโยเกษีที่เป็นคนแข็งกร้าวและมักเรียกร้องจากสามี

4.4.6.2 ตัวละครชั่วตรงข้ามของนางไถโยเกษีในรามายณะฉบับวาลมิกิ

นางไถโยเกษีมีตัวละครชั่วตรงข้ามคือ นางเกาสุริยาและนางมณฑโพบ นางไถโยเกษีเป็นภรรยาที่ทำร้ายสามี ตรงข้ามกับนางเกาสุริยากับนางมณฑโพบที่คอยสนับสนุนสามี นางไถโยเกษีอารมณ์ร้อน ขี้น้อยใจ แต่นางเกาสุริยาและนางมณฑโพบค่อนข้างควบคุมอารมณ์ได้ดีกว่า นางไถโยเกษีผู้มั่นใจในความงามของตนเองรู้สึกถึงความงามคืออำนาจ มีความขบถ ไม่อยากอยู่ใต้อำนาจของสามีอีกต่อไป นางไถโยเกษีต้องการคุมเกม ส่วนนางเกาสุริยาและนางมณฑโพบกลัวที่จะตกเดือนสามี แต่นางเกาสุริยาและนางมณฑโพบยังเป็นผู้หญิงที่อยู่ในกรอบ ไม่ได้อยากปฏิวัติ

“พระนางเกาสุริยาพระมารดาองค์ใหญ่ของข้าเป็นผู้มีสายพระเนตรยาวไกล ทรงปฏิบัติต่อพระแม่อย่างเป็นธรรมชาติเหมือนเป็นกนิษฐภคินี แต่พระแม่ก็ขับพระโอรสผู้ทรงสูงส่งของพระนางให้ไปประทับอยู่ในป่าทรงผ้าคกรอง พระแม่ผู้ใจบาบไม่รู้สึกเสียพระทัยบ้างหรืออย่างไร” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 2557:198)

4.4.7 การสร้างตัวละครผ่านการเลือกชื่อ

4.4.7.1 การเลือกชื่อนางไถโยเกษีในละครสีดา-ราม ศีกรัชมหาลงกา

ชื่อนางไถโยเกษีน่าจะมาจากชื่อเมืองที่บิดาของนางทำอศวปติปกครองชื่อเมืองโกเกยะ

4.4.7.2 การเลือกชื่อนางไถโยเกษีในรามายณะฉบับวาลมิกิ

ชื่อนางไถโยเกษีมาจากเมืองที่นางอยู่คือ เมืองโกเกยะ คล้ายชื่อของนางเกาสุริยาที่แปลว่าคนโกศล เพราะนางเป็นเจ้าของหญิงจากเมืองโกศล

4.5 นางมณฑโพบ

นางมณฑโพบเป็นตัวละครที่มีความซับซ้อน (Round Character of three-dimensional character) โดยในละครสีดา-ราม ศีกรัชมหาลงกา นางมณฑโพบจะเป็นตัวละครที่มีพัฒนาการที่เห็นชัดที่สุดก็ได้ นางมณฑโพบมีความเปลี่ยนแปลงจากผู้หญิงที่ทำทุกอย่างเพื่อให้สามีไม่ตายเป็นผู้หญิงที่ตาสว่างจากความรัก นางมณฑโพบในภายหลังรู้สึกผิดที่ตนเองเป็นคนทำให้ทศกัณฐ์ทำบาปได้มากขนาดนี้ เพราะนางไปหาหมอน้ำอมฤต ทำให้ทศกัณฐ์คิดว่าตนเองไม่มีทางแพ้ไม่มีทางตายจึงทำบาปมากขึ้น นางมณฑโพบได้ก้าวข้ามความเป็นรानीของทศกัณฐ์เป็นผู้หญิงที่ต้องการปลดปล่อยผู้หญิงคนอื่นให้เป็นอิสระจากทศกัณฐ์ เพราะคำพูดของนางสีดาทำให้นางมณฑโพบได้คิด นางสีดาบอกว่าถ้าพระรามสามีของ

นางทำผิด นางสีดาก็เลือกที่จะทิ้งเขาไป นางมณฑิที่ปกปิดปกปิดความผิดของสามีด้วยการพาหญิงสาวหนีสงขึ้นเรือนนั้นก็เริ่มเข้าใจว่าการที่นางมณฑิช่วยหญิงเหล่านั้น ศักดิ์ศรีของนางเหล่านั้นถูกทศกัณฐ์ย่ำยีไปแล้ว ไม่หายเพียงเพราะไปจากกรุงลงกา การกระทำนั้นเป็นการช่วยให้ทศกัณฐ์ได้ใจหลงทำผิดมากขึ้น และนางมณฑิทำเพื่อตนเองเพียงเพื่อปกป้องตำแหน่งรานีของตนเองเท่านั้น นางมณฑิได้เปลี่ยนวิธีคิดและเปลี่ยนการกระทำใหม่ด้วยการเกลี้ยกล่อมทศกัณฐ์ให้คืนนางสีดาให้พระรามแต่ทศกัณฐ์ไม่เชื่อ นางมณฑิก็ทำได้เพียงเท่านั้นได้แต่มองดูความล่มสลายของกรุงลงกาที่กำลังจะมาถึงฉากที่สำคัญที่สุดของนางมณฑิคือการที่นางมณฑิได้อาชีวัตนางเป็นตัวประกันในกองไฟแลกกับการยกเลิกงานอภิเษกทศกัณฐ์กับนางสีดา ในฉากนี้ที่นางมณฑิเกือบจะหมดหวังจะต้องตายจริงๆ เพราะทศกัณฐ์ตัดต้นหาที่จะคืนนางสีดาเป็นชายาอีกคนไม่ได้ จนกระทั่งสุดท้ายทศกัณฐ์ก็ยอมทำตามที่นางมณฑิขอเพราะรักนางมณฑิมากกว่านางสีดาตัวเอง (ในรามายณะฉบับวาลมิกิตศกัณฐ์รักนางสีดา มากกว่านางมณฑิ รักจนยอมสูญเสียทุกอย่าง ในละครสีดา-ราม ศีกรัชมหาลงกา ทศกัณฐ์ยังให้นางมณฑิเป็นที่หนึ่ง บอกว่าจะให้นางสีดามาเป็นทาสนางมณฑิ)

4.5.1 การสร้างตัวละครโดยการสร้างลักษณะภายนอก

4.5.1.1 ลักษณะภายนอกของนางมณฑิในละครสีดา-ราม ศีกรัชมหาลงกา

นางมณฑิมีรูปร่าง ถึงแม้จะไม่ได้มีบทบรรยายตรง ๆ แต่มีฉากแสดงให้เห็นอดีตที่ทศกัณฐ์ขู่ว่าพ่อของนางมณฑิเพื่ออภิเษกกับนางมณฑิ ทศกัณฐ์ขอบหญิงงาม และหญิงที่ทศกัณฐ์ยกให้เป็นมหารานีจึงต้องมีความงามอย่างมากเช่นนางมณฑิ เพราะถึงแม้ว่าทศกัณฐ์จะหลงรักนางสีดา แต่ทศกัณฐ์ได้บอกนางมณฑิว่าตำแหน่งของนางมณฑิยังเป็นมหารานีเหมือนเดิม นั่นก็แสดงว่านางมณฑิต้องมีความงามมากเช่นกัน

4.5.1.2 ลักษณะภายนอกของนางมณฑิในรามายณะฉบับวาลมิกิ

ลักษณะภายนอกของนางมณฑิว่ามีรูปร่างเล่าผ่านสายตาของหนุมานที่มาตามหานางสีดา

“ครั้นแล้วก็เห็นสตรีนางหนึ่งงามพร้อมนอนอยู่บนไสยาสน์งามแยกต่างหากจากนางเหล่านั้น นางประดับกายงดงามด้วยอาภรณ์ที่ล้วนแล้วด้วยมุกดาและมณี ดูราวกับสิริของนางเป็นเครื่องประดับนิเวศอันเป็นเลิศนั้น ผู้ที่กบี่เห็นลับอยู่ ณ ที่นั้นคือนางมนโททรี โฉมงามผู้มีผิวทองและเป็นเทวีผู้เป็นที่รักยิ่งแห่งตำหนักในนั้น ” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 2, 2557:481)

4.5.2 การสร้างตัวละครโดยบทสนทนา

4.5.2.1 บทสนทนาของนางมณฑิในละครสีดา-ราม ศีกรัชมหาลงกา

นางมณฑิในละครสีดา-ราม ศีกรัชมหาลงกาเป็นผู้ที่พูดเรื่องลึทธิสตรี เช่น ในละครสีดา-ราม ศีกรัชมหาลงกา ตอนที่ 77 นางมณฑิได้พูดถึงผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากสงคราม ต้องเป็นม่าย คอย

ดูความล่มสลายของกรุงลงกาทั้งที่รู้ล่วงหน้าแต่ก็ทำอะไรไม่ได้เลย นางมณฑิลาได้ต่อสู้เพื่อนางสีดาที่กำลังจะถูกทศกัณฐ์บังคับให้เข้าพิธีวิวาห์ด้วยการเผาตนเองในกองไฟ การเสียสละของนางมณฑิลาทำให้ทศกัณฐ์เลิกคิดที่จะอภิเษกนางสีดา เท่ากับว่านางมณฑิลาได้ช่วยนางสีดาให้รอดพ้นจากการคุกคามครั้งนี้

4.5.2.2 บทสนทนาของนางมณฑิลาในรามายณะฉบับวาลมิกิ

นางมณฑิลาในรามายณะฉบับวาลมิกิมิมีบทสนทนาคือ นางได้เตือนสติทศกัณฐ์ให้ใจเย็นลง ไม่ทำร้ายนางสีดา นางมณฑิลาในรามายณะฉบับวาลมิกิมิมีลักษณะนิสัยเป็นสตรีที่จงรักภักดีต่อสามี ในขณะที่มีความเมตตาต่อสตรีอ่อนวัยกว่าอย่างนางสีดา นางมณฑิลาเป็นคนที่มิเหตุผลด้วยรู้นิสัยของสามี ไม่แสดงความหึงหวงต่อนางสีดาซึ่งเป็นผู้หญิงใหม่ที่ทศกัณฐ์กำลังหลงใหล

4.5.3 การสร้างตัวละครโดยการกระทำภายนอก

4.5.3.1 การกระทำภายนอกของนางมณฑิลาในละครสีดา-ราม ศึกกรมทาลงกา

นางมณฑิลาเป็นภรรยาที่ดีของสามีเช่นเดียวกับนางสีดา ความซื่อสัตย์ของนางมณฑิลาพิสูจน์ได้จากการกระทำของนาง นางมณฑิลาเห็นว่าทศกัณฐ์ถูกสาปแช่งมากมาย นางมณฑิลาทำทุกวิถีทางที่จะช่วยทศกัณฐ์ นางมณฑิลาได้รู้จากพิเภกว่ามีวิธีเดียวคือหาหมอน้ำอมฤตมาให้ทศกัณฐ์ นางมณฑิลาขอมบากหน้าไปหาพ่อแม่ของนางเองที่นางถูกตัดขาดที่ยอมแต่งงานกับทศกัณฐ์เพื่อช่วยบ้านเมืองไว้ เมื่อนางมณฑิลาเห็นว่าหมอน้ำอมฤตอยู่บนดวงจันทร์ นางมณฑิลา ก็พยายามไปหานางโรหิณีเพื่อนของแม่ นางมณฑิลาบนดวงจันทร์ นอกจากนั้นนางมณฑิลา ยังมีความบริสุทธิ์จึงได้เห็นหมอน้ำอมฤตและนำมาให้ทศกัณฐ์ได้สำเร็จ

4.5.3.2 การกระทำภายนอกของนางมณฑิลาในรามายณะฉบับวาลมิกิ

นางมณฑิลาเป็นคนที่มีความเมตตาแม้ว่านางสีดาเป็นผู้หญิงอีกคนที่ทศกัณฐ์กำลังหลง นางมณฑิลาห้ามทศกัณฐ์ที่โกรธจนจะฆ่านางสีดาทิ้ง นางมณฑิลาพยายามปกป้องนางสีดาตลอดเวลาที่อยู่ในกรุงลงกา

“ฝ่ายมเหสีเอกของผู้พิศลนั้นอันมีนามว่ามณฑิลาทรีก้าวออกมาจากกลางฝูงสตรีแล้วห้ามเขาไว้ นางกล่าวแก่ผู้ต้องศรคามเทพด้วยเสียงอ่อนหวานว่า พระองค์ผู้แก่ล้าล้า เสมอองค์อินทร์จะไฝหานางสีดาอยู่ไย มาร่วมอภิรมย์กับข้าบัดนี้เถิด นางชานกิมิได้วิเศษกว่าข้าเลย ข้าแต่ราชัน จงร่วมอภิรมย์เสียที่นี้กับเหล่าธิดายักษ์ หรือธิดาเทพหรือธิดาคนธรรพ์ก็ได้ พระองค์จะได้อะไรจากนางสีดาเล่า” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 2 , 2557)

4.5.4 การสร้างตัวละครโดยการกระทำภายใน

4.5.4.1 การกระทำภายในของนางมณฑิลาในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालगा

นางมณฑิลาเป็นคนที่เห็นใจผู้อื่น เมื่อนางสำนึกขางจะแต่งงานกับวิหตุตชีวาซึ่งเป็นศัตรูของทศกัณฐ์ ทำให้ทศกัณฐ์โกรธมากเพราะทศกัณฐ์รู้ว่าวิหตุตชีวาเจ้าเล่ห์และใช้นางสำนึกขางเป็นเครื่องมือในการลอบฆ่าตน แต่นางมณฑิลาเป็นผู้หญิงและเป็นภรรยาจึงเข้าใจหัวอกนางสำนึกขางที่มีความรัก นางมณฑิลาเป็นภรรยาที่ทศกัณฐ์ให้ความเคารพและเกรงใจเพราะความดีไม่มีที่ต่างพริ้อยของนาง นางมณฑิลาได้เกลี้ยกล่อมทศกัณฐ์ให้ทศกัณฐ์เปิดทางให้นางสำนึกขางได้แต่งงานกับวิหตุตชีวาในที่สุด

4.5.5 การสร้างตัวละครผ่านปฏิกิริยาของตัวละครอื่น

4.5.5.1 ปฏิกิริยาของตัวละครอื่นต่อนางมณฑิลาในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालगा

ท้าวมาลีราชชมนางมณฑิลาว่านางมณฑิลาเป็นภรรยาในอุดมคติ ถึงแม้ว่าทศกัณฐ์จะทำให้นางเสียใจ ไปเข้าพิธีเลือกคู่ให้นางสีดา นางมณฑิลาก็ไม่ขัดขวาง

4.5.6 การสร้างตัวละครโดยการสร้างตัวละครชั่วตรงข้าม

4.5.6.1 ตัวละครชั่วตรงข้ามของนางมณฑิลาในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालगा

ตัวละครที่ตรงข้ามกับนางมณฑิลาคือนางไภยเกษิ นางไภยเกษิเป็นภรรยาที่หักหลังสามี ส่วนนางมณฑิลาเป็นภรรยาที่ซื่อสัตย์และช่วยสามีถึงแม้ว่าสามีจะทำผิด นางมณฑิลายอมเสียสละเพื่อสามี ก่อนแต่งงานนางมณฑิลาเป็นลูกที่ดีเสียสละเพื่อพ่อแม่

4.5.6.2 ตัวละครชั่วตรงข้ามของนางมณฑิลาในรามายณะฉบับวาลมิกิ

นางมณฑิลาที่มีตัวละครชั่วตรงข้ามคือ นางไภยเกษิ นางไภยเกษิมีความเป็นผู้หญิงยุคใหม่ เป็นช่างเท้าหน้า ต้องการควบคุมสามี นางมณฑิลาเป็นช่างเท้าหลัง ถึงจะไม่เห็นด้วยกับสามี แต่ก็ทำได้เพียงพูดอ้อมๆ ถ้าในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालगा นางมณฑิลาจะมีปากเสียงในการเรียกร้องสิทธิสตรีออกแนวขบถ แต่ก็ยังรักสามีอยู่ ไม่ทำลายสามีตัวเอง ยังเลือกที่จะอยู่เคียงข้างถึงทศกัณฐ์จะทำบาป

4.6.7 การสร้างตัวละครผ่านการเลือกชื่อ

4.6.7.1 การเลือกชื่อนางมณฑิลาในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालगा

มณฑิลามาจากมณฑิลาทริแปลว่านางท้องนึ่ง และมณฑิลาแปลว่ากบ ในอดีตชาตินางมณฑิลาเคยเป็นกบมาก่อน

4.6.7.2 การเลือกชื่อนางมณฑิลาในรามายณะฉบับวาลมิกิ

นางมณฑิลาทริแปลว่านางท้องนึ่ง ภาคไทยเรียกนางมณฑิลาแปลว่ากบพ้องกับรามเกียรติ์ที่ชาติกำเนิดของนางมณฑิลาคือกบ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 5

การแสดงอำนาจและอิทธิพลของตัวละครสตรีที่ปรากฏ ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगा

ในบทนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาตัวละครสตรีในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगा ทั้งหมด 5 ตัว ได้แก่ นางสีดา นางสามนักษา นางเกาสุริยา นางไภยเกษี และนางมณฑา โดยผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎี 3 ทฤษฎีในการวิเคราะห์ ได้แก่ ทฤษฎีความต้องการสืบประการของคาเรน ฮอร์นีย์ เพื่อหาสาเหตุของการแสดงอำนาจของตัวละครสตรีนั้นๆ ทฤษฎีตัวละครของเจ บ็อกก์ โดยในบทนี้จะดูที่บุคลิกภายในเป็นหลัก และทฤษฎีสตรีนิยมเชิงนิเวศ เพื่ออธิบายความเชื่อมโยงของตัวละครสตรีกับธรรมชาติที่ทำให้ตัวละครสตรีในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगा มีอำนาจหรือความยิ่งใหญ่ได้อย่างไร

ตามที่คุณวิจัยได้กล่าวในระเบียบวิธีวิจัยไว้แล้วว่า ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิเคราะห์ตัวบท (textual analysis) โดยบทที่ใช้คือ ละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगा ทั้ง 110 ตอน เลือกศึกษาเฉพาะตอนที่มีการแสดงอำนาจของตัวละครสตรีทั้งทางตรงและทางอ้อม และรามายณะฉบับวาลมิกิ จัดพิมพ์โดยมหาวิทยาลัยศิลปากรปี พ.ศ. 2557 เปรียบเทียบกันว่าตัวละครสตรีในฉบับดั้งเดิมมีอำนาจอยู่แล้วหรือไม่ และตัวละครสตรีตัวใดบ้างที่สร้างให้มีอำนาจมากขึ้นในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगा

5.1 นางสีดา

นางสีดามีการแสดงอำนาจตั้งแต่ตอนต้นๆ เรื่อง เพราะความที่นางเป็นคนที่เป็นตัวของตัวเอง ตั้งแต่เด็ก และการเลี้ยงดูของท้าวชนกที่ให้อิสระทางความคิด ไกล่ชิดธรรมชาติ นอกจากนี้นางสีดา ยังได้นางกาลีอาจารย์ผู้มีความคิดนอกรอบประเพณีเป็นต้นแบบของนาง นางสีดากล้าตั้งคำถาม และท้าทายอำนาจของเพศชายตั้งแต่ตอนที่นางได้พบฤาษีโคดม นางกล้าต่อว่าฤาษีโคดมที่ไร้รายต่อภรรยา คือนางกาลอัจนาด้วยการสาปให้เป็นหินทั้งเป็น นางสีดาไม่เกรงกลัวบรรพบุรุษ นางยกมหาราชูขึ้นมาเพื่อปกป้องท้าวชนกบิดาสุดที่รัก และเมื่อนางสีดาได้โตเป็นสาว นางได้ช่วยชีวิตม้าอัสวเมธ กระทำการอันกล้าหาญที่เสี่ยงอันตรายคือการขวางม้าอัสวเมธเพื่อรักษาเท้าที่บาดเจ็บของม้า แม้ว่านางสีดาจะอยู่ในกรอบของพิธีสุมพรที่พ่อแม่จัดหาคู่ให้ แต่นางสีดาก็มีความคิดของตนเองในการเลือกพระรามเป็นสวามี ไม่ใช่เพราะพระรามเป็นผู้ชนะในการยกมหาราชูพระศิวะ แต่เพราะพระรามมีคุณสมบัติเหมาะสม เป็นคนดี นางสีดาไม่ยอมให้ใครมาปกป้องตนเองหรือทำตัวเป็นภาระให้ใคร แม้แต่พระรามกับพระลักษมณ์ที่เต็มใจปกป้องนาง นางสีดาเข้มแข็งมากขึ้นเมื่อถูกราวณะลักพาตัวไป นางมีศรัทธาแรงกล้าต่อพระรามและระหว่างที่อาศัยอยู่ที่กรุงลงกา นางได้ค้นพบตัวตนว่าแท้จริงนางเป็นใคร นางจึงมีความสงบเย็น ไร้ซึ่งความหวาดกลัวเช่นหญิงสาวมนุษย์ทั่วไป และเมื่อนางได้พบกับ

อุปสรรคที่ยากลำบากที่สุดคือการถูกพระรามทอดทิ้ง นางได้พัฒนาการแสดงอำนาจต่อตนเองและผู้อื่นสูงสุด การที่นางได้ชื่อว่าเป็นแม่ของลพและมงกุฎทำให้ความเข้มแข็ง อดทนทบทวีคุณ นางได้พัฒนาจากการทำเพื่อตนเอง พระรามและครอบครัว ไปสู่การทำเพื่อทวงความยุติธรรมให้สตรีทั้งโลก เป็นอิสระจากพันธนาการจากสามีและครอบครัว

ในรามายณะฉบับวาลมิกิ มีการกล่าวถึงนางสีดาครั้งแรกในสรรคที่ 65 ของกัณฑ์พาลกัณฑ์ ซึ่งเป็นตอนหลังๆ ของกัณฑ์ ก่อนหน้านั้นจะพูดถึงเมืองอโยธยาและครอบครัวของพระรามมาโดยตลอด ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกาจะเล่าเรื่องนางสีดาที่อยู่ในสรรคที่ 65 ตั้งแต่ตอนที่ 1 ของละคร เป็นเรื่องราวการเติบโตของนางสีดาตั้งแต่เป็นเด็ก ความผูกพันระหว่างนางสีดาและน้องสาวทั้งสาม การศึกษาของนางและความสัมพันธ์ของนางกับอาจารย์หญิง เพราะละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา เป็นเรื่องของนางสีดากับพระราม ไม่ใช่รามายณะหรือเรื่องของพระรามเพียงคนเดียว และนอกจากนี้ ละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา ยังให้ความสำคัญกับสตรีตั้งประโยคที่พระรามบอกกับนางสีดาว่า “ชื่อของสีดาต้องนำหน้าราม เพราะพระรามเป็นของนางสีดา” ในสรรคที่ 65 นี้เป็นตอนที่นางสีดาได้พบกับพระรามครั้งแรกในพิธิสุมพร แต่ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา นางสีดาได้ไปที่อาศรมฤาษีวิศวามิตรเหมือนกับพระรามตอนที่พระรามกับพระลักษมณ์ไปปราบนางกานาสูร แต่ทั้งคู่ก็ยังไม่ได้พบกันนอกจากได้รู้จักกันและกันผ่านพระลักษมณ์เท่านั้น ในสรรคที่ 65 นี้ได้กล่าวถึงประวัติของรัตนธนูว่ามาอยู่ที่เมืองมิลิลาได้อย่างไร และการพบนางสีดาของท้าวชนก ดังข้อความต่อไปนี้

“เมื่อได้ฟังดังนั้น ท้าวชนกก็ตอบมามุนีว่า จงฟังก่อนว่าเหตุใดธนูนี้จึงมาอยู่ที่นี้ ข้าแต่พระเจ้าประเสริฐ มีพระราชานามว่า เทวราชา สืบต่อเป็นลำดับที่หกจากนิมิ พระศิวะผู้ยิ่งใหญ่ได้มอบธนูนี้ไว้ในหัตถ์ของพระองค์เพื่อให้ดูแล นานมาแล้ว เมื่อมีการทำลายพิธีบูชาขัณฑ์ของทักษะ พระรุทรผู้ทรงพลังได้ก่อกวนนี้และด้วยความโกรธ ได้กล่าวคำที่เยอหยิ่งแก่ปวงเทวดาว่า ข้าแต่เทพทั้งหลาย เนื่องจากพวกท่านไม่ได้แบ่งส่วนที่ข้าประสงค์ ข้าจะตัดเศียรของท่านด้วยธนูนี้ ข้าแต่พระมุนีผู้ประเสริฐ เทวดาทั้งหลายเดือดร้อนใจมาก ได้ทำให้เทพผู้ยิ่งใหญ่มีความพอใจ และพระศิวะก็พอใจ เทวดาทั้งหลายมาก พระศิวะทรงพอใจมากได้มอบธนูนี้ให้เทวดาผู้ยิ่งใหญ่เหล่านี้ ข้าแต่พระบดี รัตนธนูนี้เป็นของเทพของเทวดาทั้งหลาย และได้ถูกมอบให้อยู่ในความดูแลของบรรพบุรุษของเรา” (รามายณะฉบับวาลมิกิ เล่ม 1, 87)

“ครั้งหนึ่งขณะที่ข้ากำลังเฝ้าอยู่ กุมารองค์หนึ่งได้ผุดขึ้นข้างหลังคันไถ ข้าพบนางขณะทำพิธีไถนาให้บริบูรณ์อยู่ นางจึงรู้จักกันในนามว่า สีดา คือรอยไถ นางเกิดจากแผ่นดิน และข้าเลี้ยงเป็นธิดาของข้า เนื่องจากนางไม่ได้เกิดจากครรภ์มารดา สีนสอดของนางจึงต้องเป็นพละกำลังอันมหาศาล” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 87)

5.1.1 นางสีดาแสดงอำนาจเหนือธรรมชาติ นางมีสถานะมารดาแห่งโลก

ในตอนที 1 ท้าวชนกพบทารกเพศหญิงในร่องคันไถจึงตั้งชื่อนางว่าสีดา ในนาที่ที่ท้าวชนกพบ นางสีดา นางทำให้เมืองมิถิลาเกิดปาฏิหาริย์ทำให้ฝนตกเป็นครั้งแรกในรอบสิบสามปี นางสีดานำความ อุดมสมบูรณ์มาให้มิถิลา ท้าวชนกตรัสว่าพระองค์ไม่ได้ยอมรับนางสีดาเป็นลูกแต่นางสีดาต่างหากที่ ยอมรับพระองค์เป็นพ่อ ในตอนที่ 11 นางกาก็อาจารย์ของสีดาได้บอกชาติกำเนิดของนางสีดาว่านาง เกิดมาจากดิน นางสีดาเกิดจากธรรมชาติ นางกาก็พูดกับสีดาว่า “เจ้าไม่เคยเฉลียวใจเลยหรือว่าต้นไม้ ผืนป่า สัตว์และกิ้งกต่างก็ก้มหัวให้กับเจ้า พวกมันเชื่อฟังเจ้าและเข้าใจเจ้าด้วย” นางสีดามีสถานะเป็น เหมือนเจ้าหญิงแห่งธรรมชาติ เป็นธิดาพระแม่ธรณี นางสีดาถามชาวไร่เกี่ยวกับชาติกำเนิดของนาง ชาวไร่บอกนางว่า “มันเกี่ยวข้องกับท่าน ทุกสิ่งทุกอย่างที่นี่ไม่ว่าจะเป็นอะไรมันก็เป็นเพราะท่านเท่านั้น ข้าไม่เคยเห็นพระเป็นเจ้า แต่สำหรับเราท่านคือพระเป็นเจ้า ท่านคือรูปหนึ่งแห่งธรรมชาติ ท่านคือแม่ ของเรา ท่านได้หล่อเลี้ยงเรา ท่านคือผู้ปกป้องของเรา” ท้าวชนกส่ายหัวว่า “นี่คือความจริง เจ้าคือจิต วิญญาณของมิถิลา เจ้าคือความศรัทธาของเรา”

ในตอนที 3 นางศรุตเกียรตินวัยเด็กได้เข้าไปเก็บลูกบอลในอาศรมพระศิวะ แล้วเจอกับงู นาง สีดาได้เข้าไปช่วยน้อง เพียงแค่นางสีดาจ้องตากับงู งูไม่ทำอันตรายนางและเลื้อยหนีไป แสดงให้เห็น นางสีดาไม่ใช่คนธรรมดา มีอำนาจที่ทำให้งูเกรงกลัวได้

ในตอนที 27 นางสีดามาลาพระแม่ธรณีก่อนจะเดินทางไปโยธยากับพระราม ในตอนนี้ได้ แสดงเห็นความผูกพันของนางสีดากับพระแม่ธรณี คำพูดของนางสีดาสะท้อนความศักดิ์สิทธิ์ของนางสี ดาว่า “พระแม่ ได้เวลาที่ลูกต้องจากที่นี่แล้ว ลูกไม่เคยบอกพระ แม่เช่นนี้มาก่อน วันนี้ลูกมาที่นี่เพื่อ แสดงความกตัญญู ลูกอยากบอกพระแม่ว่าแม้พระแม่จะเป็นเพียงพื้นดินไม่ใช่แม่ที่แท้จริง ไม่ได้ตั้งชื่อ ลูกว่าสีดา แต่ลูกก็มีชื่อว่าพสุธากุมารีหรือไม่เช่นนั้นพวกเขาก็เรียกลูกว่าปฐวีกุมารี เพราะพวกเขาไม่ อยากเรียกลูกว่ากুমารี สีดาจะยังอยู่ ไม่มีอะไรแยกพระแม่จากลูก ในทางกลับกันก็ไม่มีอะไรแยกลูกจาก พระแม่ได้ เราจะอยู่คู่กันตลอดไป พระแม่พสุธา ลูกคิดว่าตัวเองช่างโชคดีที่ได้เกิดมาเป็นลูกของพระแม่ เป็นเพราะพระองค์ที่ทำให้ลูกอยู่ในมิถิลา ได้มีมหาราชาชนกเป็นพระราชบิดา ราชินีสุนยาเป็นพระราช มารดา ให้ลูกได้มาอยู่ในครอบครัวที่ดี ในมิถิลาลูกได้รับการศึกษาและพรดี ๆ ตลอด และพระแม่นั้นคือ พรจากพระองค์ ลูกได้องค์รามโอรสมหาราชทรงเป็นสวามีที่ดี พระแม่ ชีวิตของลูกมีได้เพราะพระแม่ พระแม่จะสถิตอยู่ในตัวลูกทุกเวลา เมื่อใดก็ตามที่ลูกทุกข์ เศร้าโศก ลูกจะมีพระแม่ปลอบประโลมลูก เสมอ และในวันนี้ก่อนที่ลูกจะจากไป ลูกจึงมาที่นี่เพื่อบอกกล่าว ถ้าวันใดที่ลูกเติบโตมากกว่านี้ ถ้าวัน ใดที่ลูกรู้สึกท้อในชีวิต ลูกจะขอกลับมาหาพระแม่เพื่อแบ่งปันความทุกข์กับพระองค์ ได้โปรดทรงโอบ กอดลูกไว้เหมือนที่เคยทำด้วยเถิด” หลังจากพูดจบนางสีดาได้เก็บดินมิถิลาไปกับนางด้วย

ในตอนที 48 พระราม นางสีดา และพระลักษมณ์ได้เดินทางออกจากอาศรมฤาษีอตรี ระหว่าง ทางพระลักษมณ์จะต้องสร้างกระท่อมที่พัก พระลักษมณ์เห็นทำเลใกล้น้ำตกเป็นทำเลที่ธรรมชาติ สวยงาม นางสีดาได้เตือนพระลักษมณ์แล้วว่าอย่าสร้างกระท่อมตรงนี้เพราะนางมีสัญชาติญาณว่ามี

เหตุร้ายภัยพิบัติธรรมชาติ นางสีดาสังเกตเห็นนกน้อยทำรังในกิ่งไม้สูงๆ ซึ่งผิดธรรมชาติของนกที่มักทำรังในที่ต่ำ เมื่อพระลักษมณ์ไม่เชื่อนางสีดายืนยันว่าจะสร้างกระท่อม ปรากฏน้ำป่ามาทำลายกระท่อม โชคดีที่นางสีดารู้จักรธรรมชาติจึงพาพระรามและพระลักษมณ์หนีออกมาไกลจากกระท่อมจึงพ้นอันตราย พระลักษมณ์ที่ตอนเริ่มออกเดินทางรู้สึกที่นางสีดาเป็นผู้หญิงอ่อนแอ เป็นภาระ ไม่อยากให้นางตามมาด้วยเพราะตนคอยเป็นห่วง ดังคำพูดของพระลักษมณ์ในตอนที 44 ความว่า “เราไม่นำมาตราบนี้เลย มีอุปสรรคมากเลย เราต้องไม่ลืมว่าเราไม่ได้มาคนเดียวแค่สองคน แต่มีผู้หญิงมาด้วย ดังนั้นเราจำเป็นต้องระวังความปลอดภัยให้มากขึ้น ถ้าเรามาแค่สองคน กระหม่อมจะไม่เป็นกังวลเลย แต่ว่าพี่สีดามากับเราด้วย พี่ที่เหมาะสมจำเป็นสำหรับพี่สีดา พี่สีดาตัดสินใจเนรเทศ 14 ปีกับเราด้วย พี่สีดาเป็นสะใภ้ราชวงศ์ขุ ความภาคภูมิใจ เกียรติยศยศ จะให้พี่สีดาอนได้ฟ้าอย่างนี้ได้อย่างไร พี่สีดาจะไปต่อกับเราทั้งที่เท้าบาดเจ็บได้อย่างไร” ได้เปลี่ยนความคิดเป็นนับถือนางสีดาเพราะนางสีดาไม่เพียงแต่ช่วยเหลือตัวเองได้เท่านั้น นางยังมีความสามารถช่วยเหลือผู้อื่นให้รอดพ้นอันตรายได้อีกด้วย เป็นดังที่นางอนุสุยาพูดกับนางสีดาว่า “ไม่ต้องสงสัยเลย บุคลิกลักษณะท่านคือธรรมชาติ ต้องมีท่านพวกเขาจึงจะผ่านไปได้ ถ้าทิ้งท่านเพื่อความปลอดภัยของท่านไม่เป็นผลดี ท่านอาจต้องเจอภัยอันตราย แต่สติปัญญาและไหวพริบของท่านจะช่วยให้ท่านเอาตัวรอดได้” นอกจากนี้พระรามยังบอกข้อดีในตัวนางสีดาที่ทำให้พระรามยอมให้นางเข้าป่ามากับพระรามด้วยว่า “ไม่เลย พี่ชายยอมให้เจ้าเข้าป่า ข้าเชื่อในการตัดสินใจของเจ้า เจ้าทำให้ข้าไม่โดดเดี่ยวในป่านี้ เจ้าอ่อนไหวต่อธรรมชาติ เข้าใจป่าไม่เป็นภาระเลย” หลังจากพระรามอนุญาตให้นางสีดาไปจากอาศรมฤๅษีตรีมุงหน้าลงทางตอนใต้ด้วยกันแล้ว นางสีดาได้ปรับทุกข์กับพระรามเรื่องความไม่เท่าเทียมของผู้หญิงที่มักถูกมองว่าอ่อนแอกว่าผู้ชายเสมอ นางให้เหตุผลได้อ่างน่าฟังว่าตามธรรมชาติสัตว์เพศเมียยังปกป้องลูกได้โดยไม่มีสัตว์เพศผู้มาช่วย มนุษย์เพศหญิงก็ทำได้เช่นกัน แล้วเหตุใดจึงยังมองว่าอ่อนแอกว่ามนุษย์เพศชาย ทั้งที่ตามธรรมชาติกายภาพของเพศหญิงแข็งแรงเท่ากับเพศชาย ดังคำพูดของนางสีดาในละครสีดา-ราม ศีกรักรมกลางกา ตอนที่ 47 ความดังต่อไปนี้คือ “ทำไมเราถึงชอบรู้สึกที่สตรีเพศถึงช่วยอะไรไม่ได้และดูอ่อนแอในสายตาชายทั้งที่ธรรมชาติได้สร้างให้สตรีและบุรุษมีความเท่าเทียมกัน แล้วทำไมเรามักจะรู้สึกที่สตรีต้องถูกปกป้องตลอดและนี่คงเป็นเหตุผลว่าทำไมหม่อมฉันถึงดูเป็นภาระของใคร ๆ อยู่เสมอ” พระรามได้ถามแทรกว่า “เจ้าเจ็บปวดกับคำพูดของฤๅษีตรีมุงหรือ” นางสีดาตอบว่า “ไม่ใช่เพียงแค่คำพูดหรือเพคะ เมื่อวันก่อนพระลักษมณ์ก็เคยคิดคล้ายคลึงกันตอนที่เราเดินทางจากอโยธยา เสด็จแม่ก็คงคิดเช่นกัน ไม่มีใครเชื่อถือได้ว่าสตรีเพศจะสามารถดูแลตัวเองไม่เป็นภาระได้ ทำไมสตรีเพศถึงได้ดูน่าเวทนาและอ่อนแอมากนักเพคะ ทั้งที่หม่อมฉันรู้ว่าหม่อมฉันสามารถปกป้องตัวเองรวมถึงดูแลตัวเองได้เป็นอย่างดี” พระรามกล่าวกับนางว่า “สีดา เจ้าไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ความแข็งแรงหรือความสามารถ รวมถึงความจงรักภักดีของเจ้าให้ทุกคนได้เห็นนะ ทั่วโลกจะรู้เรื่องนี้แน่ๆ วันก่อนเจ้าได้ช่วยข้าจากปีศาจ ไม่มีใครคิดว่าเจ้าอ่อนแอ อย่าคิดแบบนั้น” นางสีดาบอกพระรามว่า

นางพุดแทนสตรีคนอื่นด้วย ไม่ได้หมายถึงแค่ตัวนางเอง “หม่อมฉันไม่ได้หมายถึงตัวเองทั้งหมด แต่หม่อมฉันคิดไปถึงสตรีทุกคนที่อยู่บนโลกนี้นะเพคะ สัตว์เพศเมียที่ให้กำเนิดบุตรได้ใช้เวลาดูแลลูก รวมถึงบำรุงเลี้ยงดูและปกป้องลูกเป็นอย่างดี ถ้าใครทำร้ายลูกก็จะฆ่าพวกนั้นอย่างเข้มแข็งโดยไม่ขอความช่วยเหลือจากสัตว์เพศผู้ มันสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ทุกอย่าง ทำให้ยังมีแต่มนุษย์เพศหญิงที่ถูกมองว่าอ่อนแอละเพคะ อะไรเป็นเหตุผลที่ถ้าเอียงแบบนี้ ทำไมมนุษย์ด้วยกันถึงมองว่าสตรีเป็นเพศที่อ่อนแออยู่เสมอ นี่มันไม่ยุติธรรมเลยนะเพคะ” พระรามได้ให้เหตุผลว่าผู้ชายเองก็อ่อนไหว แต่ถ้าผู้ชายไม่พยายามทำตัวให้เข้มแข็ง ผู้ชายจะเป็นที่เคารพนับถือของภรรยาและปกป้องภรรยาได้อย่างไร ดังนั้นพระรามไม่ได้มองว่าผู้หญิงอ่อนแอกว่าผู้ชาย แต่เพราะบทบาทหน้าที่ที่ได้รับจากสังคมทำให้ผู้ชายต้องเป็นหัวหน้าครอบครัว มีหน้าที่ปกป้องและปกครองผู้หญิง ถ้าผู้หญิงเข้มแข็งกว่าผู้ชาย ผู้ชายจะเสียอำนาจไป ผู้ชายจึงต้องวางตัวให้เหนือกว่าผู้หญิงเพื่อรักษาอำนาจไว้

ในตอนที่ 10 นางสีดาหยุดม้าอัสวเมธของอโยธยา เป็นการกระทำที่กล้าหาญมาก ม้าอัสวเมธคือสัญลักษณ์อำนาจของอโยธยา ถ้าใครไปหยุดมันแปลว่าผู้นั้นต้องการต่อสู้กับอโยธยา นางสีดาหยุดม้าเพราะสงสารม้าวิ่งมานาน อยากให้มันได้พักตีมน้ำ ผู้นำขบวนม้าอัสวเมธชมนางสีดาว่า “มีนำคนที่สามารถหยุดม้าและใกล้ขีดธรรมชาติเป็นใครไม่ได้นอกจากสีดา”

5.1.2 นางสีดาแสดงอำนาจในฐานะเทพเจ้าต่อศัตรู

ในตอนที่ 7 นางสีดายกธนูโมหีได้เพื่อแสดงอำนาจต่อปรศุราม ปรศุรามเห็นร่างที่แท้จริงของนางสีดาคือพระลักษมี ปรศุรามบอกว่าไม่ได้ตั้งใจทำร้ายท้าวชนก ท้าวชนกเป็นกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ ทำเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นไม่ใช่เพื่อตนเอง มีจิตกุศล นางสีดาวางคันธนูและไหว้ปรศุราม ปรศุรามจึงบอกกับท้าวชนกให้ใช้ธนูโมหีในพิธีสุมพรเลือกสามีให้นางสีดา เพราะสามีของสีดาเป็นเอกบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ เป็นผู้เดียวที่เกิดมาคู่กับสีดา

ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมหาสงคราม ตอนที่ 63 นางสีดาได้แสดงอำนาจต่อนางตรีชฎา ทั้งๆ ที่ทศกัณฐ์ใช้นางตรีชฎาให้มาหลอกนางสีดาว่าเห็นพระรามตายในสนามรบในนิมิตของนาง เพราะนางตรีชฎามีความสามารถพิเศษคือฝันเห็นอนาคตได้ นางตรีชฎาบิดเบือนความฝันของนางว่าพระรามแพ้และตายกลางสนามรบ แต่ที่จริงแล้วทศกัณฐ์ตายกลางสนามรบ นางสีดารู้ว่าสิ่งที่นางตรีชฎาพูดไม่เป็นความจริง เพราะนางสีดาเชื่อมั่นในตัวพระรามว่าไม่มีใครเอาชนะพระรามได้แม้แต่ทศกัณฐ์ นางสีดาได้บอกให้นางตรีชฎาหลับตา นางสีดาได้แสดงให้นางตรีชฎาสาวกพระนารายณ์รู้ว่าตัวตนที่แท้จริงของพระรามก็คือพระนารายณ์ นางสีดาได้เปลี่ยนใจนางตรีชฎาให้มาอยู่ฝ่ายพระรามได้ในที่สุด

ในตอนที่ 64 กุมภกรรณจะไปข่มนางสีดาที่ให้นางสามนักษาน้องสาวของตนอับอาย แต่แล้วนางสีดาก็ได้แสดงอำนาจทางตรงให้เห็นบุญบารมีของนางที่เป็นเทพเจ้า ดลบันดาลให้กุมภกรรณที่เป็นสาวกพระนารายณ์เห็นรูปที่แท้จริงของนางว่านางคือพระลักษมีอวตาร กุมภกรรณจึงชะงักไป

นับว่าการแสดงอำนาจของนางสีดาเป็นไปเพื่อปกป้องตัวนางเองและป้องกันสาวกไม่ให้ทำผิดโดยการฆ่าเทพที่เขาบูชา

ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมหาหงา ตอนที่ 66 นางสีดาได้แสดงอำนาจต่อนางรัชฎา เมื่อนางรัชฎามาหานางเพราะอยากฆ่านาง นางสีดาได้ทำทายนางรัชฎาว่าเพราะอะไรนางจึงหยุด ไม่เข้ามาฆ่า เมื่อนางรัชฎาถูกทำทาจิงพุ่งเข้าหานางสีดา แต่นางสีดาแสดงพลังของเทพออกมาด้วยการที่ตัวนางมีแสงออกมาจากร่างกาย และล้อมรอบตัวนางมีกองเพลิงอยู่ ทำให้นางรัชฎาไม่สามารถเข้ามาแทงนางได้

ในตอนที่ 68 ทศกัณฐ์ให้อินทรชิตนำตัวนางสีดาไปเข้าร่วมพิธีอภิเษกกับทศกัณฐ์ นางสีดาไม่ยอมไป อินทรชิตบังคับนางด้วยการกระชากติ่งแขนของนางสีดา อินทรชิตรู้สึกร้อนเมื่อสัมผัสตัวนางสีดา พยายามจับนางหลายครั้งก็ไม่สำเร็จ การที่อินทรชิตถูกเนื้อต้องตัวนางสีดาไม่ได้เป็นการแสดงอำนาจทางตรงของนางสีดา แสดงให้เห็นความเป็นเทพของนาง มีพลังปกป้องตัวเอง

นางสีดามีการแสดงอำนาจทางตรงในตอนที่ 88 นางสีดากลายเป็นนักพรทกาลีสังหารสหัสตรทศกัณฐ์ นางสีดาถูกยั่วยุให้โกรธจากนางรัชฎาที่มาเยาะเย้ยว่าพระรามและกองทัพวานรตายหมดเพราะสหัสตรทศกัณฐ์ และคนที่ทำให้สวามีตายก็คือตัวนางสีดาเอง เมื่อนางสีดาไปที่สนามรบก็ได้ไปเห็นภาพพระรามนอนตายกลางสนามรบต่อหน้าต่อตา และได้เห็นผู้ฆ่าก็คือสหัสตรทศกัณฐ์ทำให้นางสีดาโกรธจนทนไม่ได้ ในสถานการณ์ที่บีบคั้นนางสีดาทำให้นางอยู่เฉยๆ ไม่ได้อีกต่อไป นางสีดาได้แสดงด้านมืดของนางคือความโกรธ นางสีดาได้กลายเป็นนักพรทกาลีกำจัดสหัสตรทศกัณฐ์ที่แม้แต่พระรามยังพ่ายแพ้ พลังของนางสีดาคือพลังความรักของภรรยาที่มีต่อสามี ในตอนนี้เป็นส่วนที่ละครสีดา-ราม ศีกรักรมหาหงาเพิ่มเข้ามา ไม่เหมือนกับบรรยายฉะบับวาลมิกิ แต่ไปพ้องกับอัทฤตราമായณะซึ่งเป็นรามายณะฉะบับบุชาศักติ การที่สหัสตรทศกัณฐ์ถูกฆ่าโดยนางสีดาซึ่งเป็นผู้หญิง ฉากนี้แสดงถึงความยิ่งใหญ่ของผู้หญิงที่เป็นเพศแม่ที่มีความเชื่อมโยงกับธรรมชาติในการให้กำเนิดชีวิตเหมือนกัน

5 นางสีดาแสดงอำนาจในฐานะภรรยาที่ซื่อสัตย์ต่อสามี

เริ่มต้นจากบททดสอบแรกของความรักของพระรามกับนางสีดาในตอนที่ 36 คือ พระรามถูกเนรเทศไปอยู่ป่าสิบสี่ปีตามพรของนางไภยเกษิ พระรามกับนางสีดาจะต้องอยู่ห่างกัน แต่ด้วยความที่นางสีดารักพระรามและต้องการทำตามคำสาบานตอนแต่งงานที่จะดูแลสามีคือพระราม นางสีดาจึงติดตามพระรามไปอยู่ป่าด้วยแม้จะต้องพบเจอความยากลำบากในป่า นางสีดาไม่มีการลังเลในการตัดสินใจนี้เลย และเมื่อการตัดสินใจของนางถูกท้าทายโดยพระสัสสุ น้องสาว และเสนาอำมาตย์ นางแสดงอำนาจต่อตนเองด้วยการประกาศเจตนารมณ์ชัดเจนว่านางทำหน้าที่ในฐานะภรรยาที่ดี นางไม่ได้มีหน้าที่เป็นเพียงลูกสาวอีกต่อไปแล้ว และในตอนนี้นางสีดากับพระรามไปบอกอำลานางไภยเกษิผู้เป็นสาเหตุแห่งการเนรเทศในตอนที่ 38 นางสีดารู้จักใช้คำพูดเป็นการแสดงอำนาจต่อนางไภย

เกษียด้วยการใช้คำพูดอ่อนหวาน เตือนสตินางไภยเกษียให้นึกถึงความรักที่นางมีต่อพระรามว่าพระรามเป็นบุตรที่นางรักที่สุดและกังวลว่าจะอภิเษกกับเจ้าสาวที่ตีพร้อมหรือไม่ ผลของคำพูดของนางทำให้นางไภยเกษียมีท่าทีที่อ่อนลง

ในตอนที 59 นางสีดามีการแสดงอำนาจต่อพระราม ตอนนั้นนางสีดาเห็นกวางทองบาดเจ็บก็สงสารอยากนำมารักษา ถึงแม้พระรามจะอธิบายว่าในป่าแห่งนี้ไม่มีกวางทองหรือ แต่นางสีดาเชื่อมั่นในความคิดตนเองบอกให้พระรามไปจับกวางทองมาให้นางให้ได้ นางสีดายืนยันหนักแน่นมากจนทำให้พระรามยอมโอนอ่อนตามใจนางเพราะนางสีดาให้เหตุผลว่าถ้าเราไม่ช่วยมัน มันจะตายพระรามเป็นนักรบมีหน้าที่ปกป้องสิ่งมีชีวิตทุกชนิดไม่ว่าคนหรือสัตว์เล็กๆ ก็ตาม ในตอนที่ 60 ถึงแม้ว่าพระรามและพระลักษมณ์สงสัยในการมาของกวางทองเพราะมันมาที่กระท่อมของพวกเขาบ่อยมากและไม่น่าวิ่งเร็วทั้งที่บาดเจ็บ พระลักษมณ์คิดว่าเป็นอุบายของอสูร แต่เพราะพระรามรักนางสีดาจึงยอมเสี่ยงอันตราย ถึงแม้ว่านางสีดาบอกพระรามว่าถ้ามันอันตราย พระรามก็อย่าไปเลยพระรามก็ยังยืนยันกรานที่จะไปเพราะความรักที่มีต่อนางสีดา ความรักเป็นอำนาจที่นางสีดามีต่อพระรามทำให้พระรามยอมทำทุกอย่างเพื่อนาง ในตอนที่ 60 นี้ หลังจากที่พระรามไปตามกวางทองตามแผนการของทศกัณฐ์แล้ว มาริศได้ทำตามแผนคือเลียนเสียงพระราม พระลักษมณ์เป็นน้องชายที่สนิทกับพระรามมากจึงรู้ว่าไม่ใช่เสียงพระราม พระลักษมณ์พยายามอธิบายให้นางสีดาฟังว่าเป็นเสียงของศัตรู แต่นางสีดาไม่ฟังเพราะคิดแต่เป็นห่วงความปลอดภัยของพระราม นางสีดารู้นิสัยพระลักษมณ์ว่าเป็นคนยึดมั่นในคำสั่งของพระรามมาก นางสั่งพระลักษมณ์ให้ไปช่วยพระราม อย่างไรก็ตามพระลักษมณ์ก็ไม่ไป นางสีดาใช้อำนาจด้วยการใช้ชีวิตของตัวเองเป็นเดิมพัน นางใช้ลูกศรจี้มคอตนเองหากพระลักษมณ์ไม่ออกไปช่วยพระราม พระลักษมณ์จึงต้องยอมทิ้งนางสีดาไว้เพราะหากนางสีดาฆ่าตัวตายเท่ากับพระลักษมณ์ปกป้องนางสีดาไม่ได้นั่นเอง ในรามายณะฉบับ वाल्मीकि ตอนอาร์ณยกันท์ มาริจะเลียนเสียงพระรามกำลังเจ็บปวดร้องเรียกพระลักษมณ์ออกมาช่วย นางสีดาได้สั่งให้พระลักษมณ์ออกไปช่วยพระราม แต่พระลักษมณ์ไม่ยอมไปเพราะสัญญาากับพระรามไว้แล้วว่า จะดูแลนางสีดาไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้น พระลักษมณ์เชื่อว่าไม่มีใครเอาชนะพระรามได้ นางสีดาได้ใช้คำพูดโหดร้ายบีบบังคับพระลักษมณ์ให้ออกไปช่วยพระรามด้วยคำว่าพระลักษมณ์เป็นศัตรูของพระราม อยากให้พระรามตายเพราะหวังอยากได้นางสีดาเป็นชายาของตนเอง และนางสีดาได้บอกพระลักษมณ์ว่าถ้าพระรามตายนางจะตายตามไปด้วย พระลักษมณ์จึงออกไปช่วยพระรามโดยทิ้งนางสีดาไว้ ดังข้อความ “ดูก่อนโอรสนางสุมิตรา เจ้าเป็นเหมือนศัตรูของเชษฐาในรูปมิตร ดูก่อนลักษมณ์นะ ที่เจ้าไม่ช่วยเหลือเชษฐาในสถานการณ์นี้ก็เพราะอยากให้พระรามพินาศด้วยเจ้าหวังในตัวข้าใช่หรือไม่ ข้าคิดว่าความสุขหรือความพอใจของเจ้าคือความพินาศของพระราม เจ้าไม่รักพระเชษฐาจริงๆ แม้เมื่อไม่เห็นพระรามผู้รุ่งเรือง เจ้าก็ยังอยู่เฉย เมื่อชีวิตของพระรามผู้เจ้าตามมานี้อยู่ในความวิบัติ ข้าซึ่งยังอยู่ที่อาศรมนี้จะทำอย่างไร” และ “แน่เจ้าผู้อนารยะ คนชั่วผู้ประทุษร้ายตระกูล ผู้กระทำเหตุการณ์อันน่าสลดใจให้

เกิดขึ้น ข้าคิดว่าเจ้าคงพอใจที่ได้กล่าวเช่นนั้น ลักษณะเอ๋ย เป็นธรรมดาความซื่ออมมืออยู่ในคนที่ เป็น ศัตรูผู้โหดร้าย ผู้หน้าไหว้หลังหลอกตลอดเวลาตั้งเช่นคนอย่างเจ้า เจ้าหวังในตัวข้า คิดร้ายอยู่คนเดียว หรือถูกภรรยาใช้ให้ตามพระรามองค์เดียวมาในป่า เมื่อได้ร่วมภริยากับพระรามผู้มีฉวีเข้มเหมือนบัว ขาบ มีเนตรงามดุจดอกบัวแล้ว ข้าจะปรารถนาปลูกขนคนธรรมดาเป็นสวามีอีกทำไม ดูก่อนโอรสนางสุ มิตรา ไม่ต้องสงสัยเลยว่าข้าจะละชีวิตไปต่อหน้าเจ้า เพราะข้าจะไม่อยู่บนผืนโลกแม้ชั่วขณะหาก ปราศจากพระราม” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิจับภาษาไทย เล่ม 2, 2557)

ในตอนที 61 นางสีดาได้ถูกทศกัณฐ์หลอกให้นางเดินออกมานอกกระท่อม ทำให้เส้นลักษมณ์ ไม่คุ้มครองนางอีก นางสีดาใช้อำนาจทางวาจากับทศกัณฐ์ ต่อว่าทศกัณฐ์ว่าซี้ชลาดลักพาตัวสตรี ไม่สู้ กับพระรามตัวต่อตัว นางสีดาทำให้ทศกัณฐ์กลัวด้วยการกระทำ คือ นางสีดา ยกดาบของทศกัณฐ์จะฆ่า ตัวตายเพื่อรักษาความซื่อสัตย์ของนางต่อพระราม เทียบกับสรรคที่ 45 ตอนอารณยกัณฑ์ หลังจาก นางสีดารู่วาทศกัณฐ์ปลอมตัวเป็นนักบวชเพื่อจะลักพาตัวนาง นางโอรธและได้แสดงอำนาจต่อทศกัณฐ์ ด้วยการดูหมิ่น

“เจ้าเหมือนหมาในปรารถนาข้าผู้เหมือนนางสิงห์ที่พิชิตได้ยากในที่นี้ เจ้าไม่อาจสัมผัสข้า เหมือนที่ไม่อาจสัมผัสแสงอาทิตย์ได้ รามณะผู้โหดร้าย เจ้าผู้ปรารถนาชายาผู้เป็นยอดรักแห่งพระราชม ะ ย่อมได้เห็นต้นไม้ทองจำนวนมากก่อนตายอย่างแน่นอน เจ้าปรารถนาจะฉวยเอาเขี้ยวจากปากของ งูพิษและสิงโตศัตรูผู้ไว้วางของสัตว์ทั้งหลาย เจ้าปรารถนาจะฉวยเอาภูเขาอันประเสริฐด้วยมือ เปล่า ปรารถนาจะมีสุขภาพดีหลังจากได้ดื่มพิษกาลกฏู เจ้าปรารถนาจะได้ชายาผู้เป็นยอดรักของ พระรามรามณะ ก็เหมือนเจ้าขี้ตาด้วยเข็ม เลี้ยวใบมีดด้วยลิ้น เจ้าผูกหินไว้ที่คอแล้วอยากจะข้าม มหาสมุทร เจ้าปรารถนาจะคว้าดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ไว้ด้วยมือเปล่า หากเจ้าปรารถนาจะล่วงเกิน ชายาผู้เป็นยอดรักของพระรามรามณะ เจ้าเห็นไฟที่กำลังลุกโชติช่วงแล้วปรารถนาจะเอาผ้าห่อมา หาก เจ้าปรารถนาจะลักพาชายาผู้ประพฤติติของพระราม เจ้าปรารถนาจะเดินไปบนปลายเหล็กแหลมของ ตรีศูล หากเจ้าปรารถนาจะลักเอาชายาผู้คู่ควรกับพระราม ความต่างระหว่างโอรสแห่งท้าวทศรถกับ เจ้าก็เหมือนความต่างระหว่างสิงห์กับสุนัขจิ้งจอกในป่า มหาสมุทรกับร่องน้ำ และระหว่างยอดสุรากับ เหล้าหมัก ความต่างระหว่างโอรสแห่งท้าวทศรถกับเจ้าก็เหมือนความต่างระหว่างทองกับตะกั่ว กระแจะจันทน์กับเปลือกทม ช้างกับแมวในป่า ความต่างระหว่างโอรสแห่งท้าวทศรถกับเจ้าก็เหมือน ความต่างระหว่างพญาครุฑกับกาน กยุงกับนกเป็ดน้ำ หงส์กับแร้งในป่า ครั้นเมื่อพระรามยังสถิตอยู่ พระผู้ทรงอำนาจเสมอด้วยท้าวสหสนันย์ ผู้ทรงธนูและศรไว้ในหัตถ์ แม้เจ้าจะเอาตัวข้าไปได้ ข้าก็จะ ไม่เป็นอันตราย ดุจเพชรที่แมลงวันกลืนไปฉะนั้น” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิจับภาษาไทย เล่ม 2, 2557)

หลังจากนั้นนางสีดาได้เรียกให้ชฎายุช่วยนาง ชฎายุต่อสู้กับทศกัณฐ์อย่างสุดความสามารถ แต่ก็ต้องพ่ายแพ้ในสภาพปางตาย นางสีดาได้แสดงอำนาจด้วยการดูถูกศกัณฐ์ ความกล้าหาญของ

ทศกัณฐ์ว่าทศกัณฐ์เองก็มีฝีมือและความกล้า แต่กลับไม่กล้าที่จะสู้รบกับพระราม ใช้วิธีลักพาชายาของพระรามตอนที่นางอยู่ตามลำพัง

“ดูก่อนราวณะผู้ต่ำช้า เจ้าไม่ละอายแกล้งด้วยการกระทำนี้บ้างหรือ เมื่อรู้ว่าข้าอยู่ผู้เดียว ก็มาลักพาตัวข้าไป ดูก่อนเจ้าผู้ใจชั่ว เจ้านั่นแหละผู้ซี้ซั้วลัด ผู้ปรารถนาจะลักตัวข้า สวามีของข้าผู้ที่พร้อมจะคุ้มครองข้าถูกกวางมายาล่องลงไป เขาก็คงจะถูกทำลายเสียเช่นกัน รากษสผู้ต่ำช้า ความกล้าอย่างยิ่งของเจ้าก็เป็นที่น่าประหลาด โฉนเจ้าไม่ประกาศชื่อแล้วพิชิตข้าจากการสู้รบให้ได้เล่า คนชั่ว เจ้าทำกรรมอันน่าตึ๋นตึ๋นเช่นนี้ไม่ละอายแกล้งบ้างหรือ มาลักนางของคนอื่นในยามที่อยู่คนเดียว มนุษย์ทั้งหลายในโลกย่อมกล่าวถึงการกระทำที่เจ้าภูมิใจว่าเป็นสิ่งชั่วร้ายเลวทรามต่ำช้า ข้าขอประณามความกล้าหาญ คุณความดีที่เจ้าเคยกล่าวไว้ ความประพฤติในโลกของเจ้าเช่นนี้เป็นการดูหมิ่นตระกูลอย่างยิ่ง” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิจฉบับภาษาไทย เล่ม 2, 2557)

และนางสีตาก็ได้แสดงอำนาจด้วยการพูดถึงความเก่งกาจด้านการรบของพระรามกับพระลักษมณ์ นางต้องการจะเตือนทศกัณฐ์ให้กลัว ให้คืนนางให้แก่พระราม แต่ทศกัณฐ์ในเวลานี้ที่ถูกความหลงในสตรีบังตาบังความคิด ทศกัณฐ์จึงไม่กลัวพระราม ไม่กลัวความตาย ดังคำพูดของนางสีดาที่แม้จะตกอยู่ในความเศร้าโศกและความกลัว นางยังกล้าขู่ทศกัณฐ์ที่เป็นผู้ลักพาตัวนาง แสดงให้เห็นถึงจิตใจเข้มแข็งของนางสีดาในสถานการณ์ลำบาก มีเนื้อความดังนี้

“...ดูก่อนเจ้าราวณะ เจ้าถูกมัดด้วยบ่วงพระกาลอันป้องกันได้ยากแล้ว ต่อไปเจ้าจะพ้นภัยจากสวามีอันยิ่งใหญ่ของข้า พระรามทรงฆ่ารากษสได้หนึ่งหมื่นสี่พันตนในสงครามในชั่วพริบตาโดยปราศจากอนุชา โฉนเลยพระรามราชวะผู้แก่กล้าทรงพลัง ผู้ปรีชา จะไม่ทรงแผลงศรอันแหลมคมฆ่าเจ้าผู้ลักขยาเยอตรักไป” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิจฉบับภาษาไทย เล่ม 2, 2557)

ในรามายณะฉบับวาลมิกิจ เมื่อทศกัณฐ์พานางสีดามาที่กรุงลงกา ทศกัณฐ์ก็ขอให้นางสีดาครองคู่อยู่ด้วยกันที่ลงกา ทศกัณฐ์หลงใหลนางสีดามาก ดูจากคำพูดของทศกัณฐ์ที่ว่า “ข้าจะใช้เสียรทั้งหลายเช็ดบาททั้งสองของนางจนขึ้นเงา จงพอใจข้าโดยเร็วเถิด ข้าเป็นทาสอยู่ใต้อำนาจของนางแล้วอย่าให้คำพูดที่กล่าวจากริมฝีปากแห่งปากของข้าต้องสูญเปล่าเลย ราวณะไม่เคยก้มเศียรให้สตรีใดเลย” นางสีดาได้แสดงอำนาจด้วยการแสดงความเป็นศัตรูอย่างชัดเจน “นางสีดาไวเทหิผู้ตกอยู่ในความโศกเศร้า มิได้ทรงหวาดกลัว วางเส้นหย้าคั่นระหว่างนางกับราวณะ”

สิ่งสำคัญที่นางสีดาเตือนทศกัณฐ์นั่นคือทศกัณฐ์จะถูกพระรามฆ่าเพราะกรรมชั่วที่ทศกัณฐ์พรากนางจากพระราม และการฆ่าของพระรามด้วยศรนั้นเป็นการขจัดความทะนงตน พลัง ความกล้า ความภาคภูมิใจ ดังที่พาลีที่ได้รับการลงโทษจากพระรามก็จะสำนึกผิดได้ก่อนตาย การฆ่าของพระรามจึงเป็นการช่วยให้ศัตรูได้สำนึกผิดในการกระทำของตน เพราะทุกครั้งที่ได้รับหิบบิโยนโอกาสให้แก่ไขความผิด พาลีหรือทศกัณฐ์จะปฏิเสธ ยืนยันที่อยู่ในเส้นทางที่ผิดศีลธรรมต่อไปจนกว่าความตายจะมาถึง “ดูก่อนราวณะ หากแม้เจ้าไม่ถูกฆ่าโดยเทวาหรือสุร ก็ย่อมไม่มีชีวิตรอดพ้นพระรามไปได้

เมื่อเจ้าสร้างความเป็นปรีกษอย่างยิ่งเอาไว้ พระรามราษะผู้ทรงพลังจะทรงทำให้ชีวิตของเจ้านั้นถึงจุดจบ ชีวิตของเจ้าคงจะคืนมาได้ยากยิ่ง ดุจชีวิตสัตว์ที่มาถึงเสาบูชายัญ” และ “พระองค์จะทรงขจัดความทะนงตน ความกล้า ความภาคภูมิใจเช่นนั้นจากร่างของเจ้าด้วยศรที่แผลงมาเป็นสายฝนในสงคราม” นางสีดาแสดงให้เห็นความหยิ่งในเกียรติของนาง ดังคำพูดของนางสีดาที่ว่า “ร่างกายหรือชีวิตของข้านี้ไร้ความรู้สึกแล้ว จะผูกหรือฆ่าก็ได้ ร่างกายหรือชีวิตของข้านั้น ข้าไม่ต้องรักษาไว้อีกแล้ว ดูก่อนราชาส ข้าไม่อาจให้โลกตำหนิตัวข้าได้” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 2, 2557)

นางสีดามาถึงกรุงลงกาถูกนางสามนักษาและนางอสูรดูถูก นางอสูรขู่จะกินเนื้อนางสีดา นางสีดาถูกล่ามโซ่ที่คอ มือและเท้าราวกับเชลย นางสีดาไม่แสดงความเกรงกลัวและยังกล้าจ้องตากลับ อสูรตนหนึ่งจะทำร้ายนางสีดาเมื่อสบสายตาของนางสีดาก็เกิดความกลัวความเดือดเดี่ยวของนางถึงกับเปลี่ยนใจไม่ขวางหินใส่นางและถอยไป นางสามนักษาจะตบนางสีดากลับแพ้สายตาของนางสีดา ไม่สามารถทำร้ายนางสีดาได้ นางสามนักษาอยากฉีกเนื้อนางสีดาเป็นชิ้นๆ ให้ทรมานก่อนฆ่า ทศกัณฐ์มาห้ามไม่ให้ใครทำร้ายนางสีดา นางสีดามีอำนาจเหนือทศกัณฐ์เพราะทำให้ทศกัณฐ์หลงรัก ทำให้ทศกัณฐ์ฆ่านางไม่ลง ความงามของสตรีทำให้มีอำนาจเหนือบุรุษ นางสีดาแสดงอำนาจของนางด้วยความแข็งแรงแรงอดทน นางสีดาไม่ยอมก้มหัวหรือคุกเข่าลงให้นางสามนักษา นางสีดารักศักดิ์ศรีของนางยอมอดข้าวอดน้ำดีกว่าก้มหัวให้ศัตรู นางสีดายอมทนความลำบากทุกอย่างได้เพราะจงรักภักดีต่อพระรามและมีศรัทธาแน่นแน่ว่าพระรามจะต้องมาช่วยนางที่กรุงลงกา

ในตอนที 71 สหสกุมารมัจจับตัวหนุมาน สหสกุมารรู้ถูกนางสีดาว่าเป็นทาส นางสีดาแสดงอำนาจด้วยการแสดงความเมตตา ให้นำหนุมานไว้ชีวิตสหสกุมาเพราะเห็นว่าเป็นเด็กไร้เดียงสา ไม่รู้เรื่องกับการทำผิดของทศกัณฐ์ แต่ด้วยความดีร้ายของสหสกุมาที่จะทำร้ายนางสีดาทำให้หนุมานต้องฆ่าสหสกุมาเพื่อปกป้องนาง และในตอนนีหลังจากที่ทศกัณฐ์รู้ว่าหนุมานฆ่าสหสกุมา ทศกัณฐ์จุดไฟเผาหางหนุมาน นางสีดาได้นั่งสมาธิขอพรจากเทพอัคคีให้ช่วยย้ายความร้อนจากหนุมานมาไว้ที่นาง เพราะนางทนความร้อนได้ และให้ผลตรงข้ามเป็นความเย็นที่ตัวหนุมานเพราะหนุมานเป็นสาวกเอกของพระราม พลังในการทนความร้อนของนางสีดาเป็นพลังเหนือธรรมชาติ เป็นอำนาจที่ทำให้ฝ่ายพระรามเอาชนะทศกัณฐ์ และหนุมานผู้มีไหวพริบนั่นก็ได้ใช้ประโยชน์จากไฟของทศกัณฐ์เผาเมืองของทศกัณฐ์เอง

ในรามายณะฉบับวาลมิกิ ตอนสุนทรภักษ์ สรรคที่ 51 นางสีดาได้ข่าวจากนางราษสีกว่าหนุมานถูกจุดไฟที่ปลายหาง นางสีดาได้อ้อนวอนต่อพระเพลิงช่วยให้หนุมานไม่รู้สึกรทรมาน นางสีดาได้ใช้ความซื่อสัตย์ของนางที่มีต่อพระรามสาบานกับพระเพลิง จึงเกิดปาฏิหาริย์ให้เกิดความเย็นที่หางของหนุมาน และด้วยปาฏิหาริย์ของนางสีดานี้เองทำให้หนุมานทำหน้าที่ได้สำเร็จ ดังข้อความ “นี่แน่ะนางสีดา เจ้ากบี่หน้าแดงที่นางเจรจาด้วย มันถูกพาตระเวนไป หางมันติดไฟด้วย ครั้นได้ฟังคำที่โหดร้าย

มากพอกับเรื่องการลักพาตัวนาง นางสาวไฉไลเทหิผู้เสวราโศกก็สวดอ้อนวอนพระเพลิง เมื่ออธิษฐานเพื่อความปลอดภัยแก่หมากบี่แล้ว นางผู้มีเนตรโตงามก็สวดอ้อนวอนพระเพลิง ที่ข้าเชื่อฟังพระภัสดา ที่ข้าแน่วแน่ต่อตบะ ที่ข้าจงรักต่อภัสดาผู้เดียว ขอพระเพลิงจงทำให้หนุมานไม่ร้อนเถิด หากพระรามผู้ทรงปัญญาเยี่ยมเมตตาข้าอยู่และหากข้ายังมีโชคอยู่บ้าง ก็ขอพระเพลิงจงทำให้หนุมานไม่ร้อนเถิด หากพระรามผู้ทรงธรรมรู้ว่าข้าประพฤตีสัจจิดและข้าไฝฝืนจะกลับไปหาพระองค์ ก็ขอพระเพลิงจงทำให้หนุมานไม่ร้อนเถิด หากสุครีวมหาพาหุผู้อารยะผู้ถือสัตย์จะมาช่วยข้าให้พ้นทุกข์ ก็ขอให้พระเพลิงจงทำให้หนุมานไม่ร้อนเถิด” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 2, 2557)

นอกจากนี้ในรามายณะฉบับวาลมิกิ ตอนสุนทรภณท์ สรรคที่ 35 หนุมานได้บอกให้นางสีดาประทับหลังของเขาหนีจากกรุงลงกา นางสาวสีดาได้ตอบหนุมานด้วยความรอบคอบว่า “วานรเอ๋ย ข้าจงรักภักดีต่อพระรามเหนืออื่นใดทั้งสิ้น ดังนั้นข้าจะไม่ยอมแค้นใครแม้ด้วยเท้าก็ตาม วานรผู้ประเสริฐเอ๋ย ที่ข้าต้องแค้นต้องรังของราวณะเพราะถูกบังคับนั้น ข้าจะอย่างไรได้เล่าในเมื่อข้าสิ้นกำลัง ไร้ที่พึ่งเมื่อปราศจากพระภัสดา หากพระรามจะสังหารทศครีวะพร้อมเหล่ารากษส แล้วพาข้าไปจากที่นี่ก็ยอมจะเหมาะสมแก่พระองค์” นางสาวสีดาได้แสดงให้หนุมานประทับใจในความเป็นชายาที่ภักดีต่อพระราม หนุมานจึงขอเครื่องเตือนความจำแทนเพื่อเป็นหลักฐานให้พระรามได้รู้ว่าหนุมานได้พบนางสีดาและนางสีดายังมีชีวิตอยู่จริงๆ

ในตอนที่ 63 ทศกัณฐ์ได้ขานผู้ส่งสารของพระราม นางสาวสีดาร้องไห้ ทศกัณฐ์ถามนางสีดาว่านางร้องไห้ให้กับคนที่ตายหรือ นางสาวสีดาบอกว่านางไม่ได้ร้องไห้ให้กับคนที่ตายเพราะนกได้พันทุกข์แล้วแต่ร้องไห้ให้กับนางมณโฑผู้หญิงที่รักสามีโดยที่สามีไม่เห็นคุณค่าของความรักของนางเลย ทศกัณฐ์ได้เตือนนางสีดาให้แต่งงานกับตนและถามนางว่าพระรามมีดีอะไร พระรามเป็นแค่ราชาขุมาร ไม่ได้มีมิ่งกุฎเหมือนทศกัณฐ์ที่เป็นถึงกษัตริย์กรุงลงกา นางสาวสีดาได้พูดถึงพระรามอย่างชื่นชมว่าพระรามมีมิ่งกุฎที่มองไม่เห็น เพราะพระรามทำความดี มีเมตตากรุณาต่อผู้อื่น คำพูดของนางสีดาที่นับถือพระรามนั้นเป็นการแสดงอำนาจของนาง ทศกัณฐ์หัวเสียที่เปลี่ยนใจนางสีดาไม่ได้ นางสาวสีดามีความมั่นคงต่อพระรามไม่เปลี่ยนแปลง เพราะตัวอยู่ห่างไกลพระรามแต่ใจของนางสีดาอยู่กับพระรามตลอดเวลา ทศกัณฐ์กลับไปในห้องตัวเอง มองกระจก พยายามปฏิเสธว่าไม่รักนางสีดา แต่สิ่งที่อยู่ในกระจกคือใจที่แท้จริงของทศกัณฐ์คือรักนางสีดา ดังที่นางสีดาได้พูดว่าอาวุธของพระรามคือการเอาชนะใจศัตรู ไม่ใช่การทำร้ายศัตรูหรือเอาชนะทางการรบ ซึ่งภายหลังที่ทศกัณฐ์ได้พบกับพระรามครั้งแรกในพิธีครบรอบวันสวรรคตท้าวทศรถที่ทศกัณฐ์เป็นพราหมณ์ทำพิธีให้ ทศกัณฐ์เองก็รู้สึกถึงความดีของพระรามและกลับมาด้วยความรู้สึกชื่นชมศรัทธาจนอยากเปลี่ยนตัวเองให้เหมือนพระราม ในฉากที่ทศกัณฐ์คุยกับตัวเองในกระจก ทศกัณฐ์ทำลายกระจกแต่เศษกระจกก็ยังมีภาพนางสีดา ทศกัณฐ์ไม่สามารถตัดใจจากนางสีดาได้ ทศกัณฐ์ชอบนางสีดามากกว่านางมณโฑเสียอีกแต่ไม่ยอมรับ เพราะนอกจากความงามของนางสีดาแล้ว นางสีดามีความแข็งแกร่งซ่อนอยู่ที่ทำให้ทศกัณฐ์หลงรักหรือเป็นผู้หญิงที่แตกต่างจาก

ผู้หญิงคนอื่นที่ใช้กำลังก็ได้มาเป็นชายา และแม้ทศกัณฐ์จะใช้ความฉลาดคิดวิธีล่อหลอกนางก็ไม่เป็นผล ความที่นางสีดารักแต่พระรามทำให้ทศกัณฐ์อยากจะเอาชนะนาง ทศกัณฐ์ไม่กลัวทั้งที่นางสีดาเตือนแล้วเตือนอีกว่ากลับใจตอนนี้ยังทัน ไม่อย่างนั้นทศกัณฐ์จะต้องชดใช้ด้วยชีวิต

ในตอนที่ 68 นี้ นางสีดาได้แสดงอำนาจทางวาจากับทศกัณฐ์ เป็นอำนาจทางตรงเช่นกัน เมื่อทศกัณฐ์เกลี้ยกล่อมและขู่ว่าจะต้องเกิดความโกรธ ความกลัว ความตื่นเต้น หรือหลงรักทศกัณฐ์ จะเกิดความรู้สึกอย่างไรอย่างหนึ่ง นางสีดาตอบโต้อย่างไม่เกรงกลัวว่านางรู้สึกถึงความกลัว ความผิดหวัง ปรากฏในคำพูดของทศกัณฐ์

ในรามายณะฉบับวาลมิกิ ตอนสุนทรภักษ์ สรรคที่ 19 นางสีดาได้ตอบโต้ทศกัณฐ์ว่าทศกัณฐ์ไม่คู่ควรกับนาง อีกทั้งทศกัณฐ์ก็มีชายาที่จงรักภักดีต่อสามีเพียงผู้เดียวอย่างนางมณฑาอยู่แล้ว ในบทบรรยายกริยาของนางสีดา ทุกครั้งที่นางสีดาพูดคุยกับทศกัณฐ์ นางจะมีระยะห่างเสมอ ในรามายณะบรรยายไว้ว่า “นางผู้มีรอยยิ้มงามวางกำหญาไว้ระหว่างกลาง” และ “นางสีดาไวเทหิผู้ทรงยศก็ผินหลังให้รากลสแล้วกล่าวต่อไปอีก” แม้ว่านางสีดา กับทศกัณฐ์จะอยู่ด้วยกันสองต่อสอง แต่นางสีดาก็ยังคงไว้ตัวต่อชายอื่นเพราะรักษาความบริสุทธิ์ของตัวเอง ถ้อยคำของนางสีดาบาดหัวใจทศกัณฐ์ราวคมมีด นางสีดาเปลี่ยนวิธีการใช้อำนาจจากการตำหนิต่อว่าเป็นการสั่งสอน เพราะเมื่อมาอยู่ในกรุงลงกา นางสีดาได้รู้จักนางมณฑาและครอบครัวของทศกัณฐ์ ทำให้นางสีดาที่มีความรู้สึกเวทนาทศกัณฐ์มากที่ยังไม่รู้ตัวว่ากำลังจะทำให้กรุงลงกาล่มสลาย จากเดิมที่มีความโกรธและความเกลียด นางสีดาพูดกับทศกัณฐ์ว่า “จงเลิกคิดถึงข้าแล้วนึกถึงเหล่าชายาของเจ้าเถิด เจ้าไม่เหมาะจะไฝ่ฝั้นถึงข้าเลย เหมือนคนบาปฝั้นถึงนักสิทธิ์ฉะนั้น ผู้หญิงอย่างข้าผู้เกิดในสกุลสูงผู้จงรักต่อสามีผู้เดียว ผู้มีคู่ครองเป็นคู่บุญ ไม่กระทำการที่ไม่เหมาะสมที่น่าตำหนิยิ่งหรือ” และ “ในฐานะที่เป็นชายาที่ดีของชายอื่นข้าไม่เหมาะกับเจ้าหรือ เจ้าควรใคร่ครวญสิ่งที่เป็นสาธุธรรม แล้วประพฤติตามสาธุพรตนั้น เจ้าผู้เป็นนิจจาร จงคุ้มครองชายาผู้อื่นดังที่คุ้มครองชายาของตน ทำตนให้เป็นแบบอย่าง จงเสพสมกับชายาของตนเอง ภรรยาของคนอื่นย่อมนำความเสียหายมาสู่ผู้มีใจโลเล ผู้มีใจบาป ผู้ไม่ยินดีในภรรยาของตน ผู้มีอินทรีย์ห้วนไหว” นางสีดา ยังได้สอนให้ทศกัณฐ์นึกถึงการเป็นธรรมราชาดังนี้ “แม่แต่นครหรือแว่นแคว้นทั้งหลายก็ไปสู่ความพินาศได้หากพระราชาประพฤติมิชอบและลุ่มหลงในสิ่งผิด นครลงกาซึ่งอุดมด้วยรัตนะสูงค่าอันมีเจ้าปกครองนี้ ไม่ช้านานก็ถึงความพินาศเช่นนั้นได้เพราะความประพฤติผิดของเจ้าสิ่งเดียวนี้ ผู้คนจะยินดีเมื่อเกิดความพินาศแก่ผู้ประพฤติบาป ซึ่งเป็นผู้คิดสันที่ประสบหายนะ เพราะการกระทำของตนเอง ราวณะเอ๋ย แล้วฝูงชนที่ถูกเจ้าข่มเหงก็จะกล่าวอย่างยินดีแก่เจ้าผู้ทำบาปว่า สมแล้วที่ผู้โหดร้ายนี้ถึงความพินาศ” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 2, 2557)

และในรามายณะฉบับวาลมิกิ ตอนสุนทรภักดิ์ สรรคที่ 20 ทศกัณฐ์ได้ให้เวลานางสีดาคิดสองเดือน หากเลยกำหนดแล้วนางยังไม่ยินยอมเป็นชายา ทศกัณฐ์จะกินเนื้อนางสีดา นางสีดาได้แสดงอำนาจต่อทศกัณฐ์อีกครั้งเพื่อปกป้องตนเอง “เหตุใดเล่าฉันนี่นตาทั้งคู่ของเจ้าซึ่งโหดร้ายและมีสีดำสีเหลืองน่าเกลียด จะไม่ตกลงสู่พื้นดินเมื่อเจ้าจ้องมองข้า เจ้าผู้ต่ำช้า เจ้าใจบาป ลิ่นของเจ้าจะไม่แตกทำลายได้อย่างไรเล่าเมื่อเจ้าพูดกับข้าผู้เป็นชายาของพระผู้ทรงธรรมและเป็นสุณิสาของท้าวทศรถ เป็นเพราะข้ายังไม่ได้รับบัญชาจากพระราม และเป็นเพราะข้ายังอยากรักษาตบะอยู่ ข้าจึงไม่ทำให้เจ้ากลายเป็นภัสสมรุธด้วยเดชของข้า ทศครีระผู้สมควรเป็นภัสสมรุธเสีย” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิ ฉบับภาษาไทย เล่ม 2, 2557)

ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมหลวงกา ตอนที่ 90 นางสีดาขอพิสูจน์ความบริสุทธิ์ด้วยการลุยไฟ มีการแทรกคำพูดของตัวละครหญิงตัวอื่นที่มีความเห็นต่อเรื่องนี้ นางสำนึกขาเป็นหญิงที่เคยถูกระบบปีศาจปีศาจทำร้ายมาก่อน ทั้งตอนที่ทศกัณฐ์ฆ่าวิหิตุชิวหาสามีของตนเอง การที่นางถูกหลอกใช้เป็นการแต่งงานทางการเมือง และถูกพระรามกับพระลักษมณ์ตัดหูตัดจมูกให้อับอายหมดศักดิ์ศรีความภาคภูมิใจในตนเอง นางสำนึกขาเยาะเย้ยนางสีดาว่าพระรามไม่รับนางสีดาเพราะกลัวคำนิทานว่านางสีดาตามาอยู่เมืองของทศกัณฐ์นาน จะรอดพ้นทศกัณฐ์ได้อย่างไร และเมื่อนางสีดาตัดสินใจจะลุยไฟ นางสุโลจนาก็ได้ห้ามเพราะนางสุโลจนามีเหมือนเป็นตัวแทนผู้หญิงยุคปัจจุบันมองเหตุการณ์นี้ นางสุโลจนากลัวว่าการกระทำของนางสีดาจะเป็นเยี่ยงอย่างให้กับภรรยาคนอื่น นางสีดายอมลุยไฟเพื่อไม่ให้ตัวนางมัวหมองและนางทนไม่ได้ที่พระรามจะทอดทิ้งนาง เมื่อนางสีดาลุยไฟออกมา พระอัคนีได้ทูลพระรามว่านางสีดาบริสุทธิ์เหมือนก่อนถูกลักพาตัว

ในรามายณะฉบับวาลมิกิ ตอนยุทธภักดิ์ สรรคที่ 104 นางสีดาได้ตัดพ้อพระรามที่กล่าวหาว่านางไม่บริสุทธิ์ นางสีดาแสดงอำนาจด้วยการปกป้องตนเอง และพิสูจน์ตนเองเดินลุยไฟให้พระอัคนีเป็นพยาน ถ้านางบริสุทธิ์ นางสีดาจะไม่ถูกไฟเผา ตั้งคำสัตย์สาบานของนางสีดา “หัวใจของข้าไม่ละจากพระรามราชวะเป็นนิรันดร์ฉันใด ขอพระอัคนีผู้เป็นพยานจงป้องกันข้าจากทุกทางด้วยเถิด ครั้นตรัสเช่นนั้นแล้ว นางไวเทหีสิดาก็ย่างพระบาทลงบนกองไฟ เสด็จเข้าสู่กองไฟที่ลุกโชนดิซวงโดยไม่ลังเลใจ” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 3, 2557)

ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมหลวงกา ตอนที่ 95 พระรามให้พระลักษมณ์พานางสีดาออกไปจากวังและทิ้งนางไว้ในป่า นางสีดาเข้าใจเหตุผลของพระรามทุกอย่างที่ต้องทำเช่นนี้ แต่นางสีดาเสียใจที่พระรามเลือกใช้ชีวิตโหดและทอดทิ้งนาง ผิดสัญญาการแต่งงาน นางสีดาคิดว่าพระรามควรบอกนางตามตรงและนางจะยอมมาอยู่ป่าเองเพื่อรักษาเกียรติพระราม นางสีดาจะฆ่าตัวตาย แต่พระลักษมณ์บอกนางให้คิดถึงลูกในครรภ์ นางสีดาร้องไห้และพระแม่ธรณีได้ปรากฏตัวด้วยความแค้นจะทำลายราชวงศ์ศรัช แต่นางสีดาห้ามไว้ พระแม่ธรณีชวนนางสีดาไปอยู่ใต้พื้นดินด้วยกัน แต่นางสีดาบอกว่านาง

มีหน้าที่ต้องคลอตลูกและเลี้ยงดูจนกว่าลูกจะโตพอที่จะส่งให้พระรามรับเป็นทายาทได้ ถึงเวลานางจะเรียกพระแม่ธรณีมารับไปอยู่ด้วยเอง

ในรามายณะฉบับวาลมิกิ ตอนอุตรกัณฑ์ สรรคที่ 47 นางสีดาถูกพระรามเนรเทศโดยใช้พระลักษมณ์ให้พานางมาทิ้งไว้ในป่า ถึงแม้นางสีดาจะเสียใจมากเพราะตนไม่ได้ทำผิด แต่นางสีดายังช่วยให้พระลักษมณ์ทำตามคำสั่งพระรามได้ นางสีดาอยากตายเพียงใดเมื่อไม่มีพระรามอยู่เคียงข้าง แต่นางไม่ทำเพราะกลัวชื่อเสียงราชวงศ์จะเสื่อมเสีย นางสีดามีความอดทนต่อความทุกข์นี้ ดังคำพูดของนางสีดา “ดูก่อนโอรสนางสุมิตรา ข้าจะไม่ทิ้งชีวิตลงในแม่น้ำคงคาในตอนนี้หรือก ราชวงศ์แห่งพระภัสตาของข้าจะเสื่อมเสีย ดูก่อนโอรสนางสุมิตรา จงทำตามบัญชา ที่ข้าผู้ทุกข์ทรมาณไว้เถิด จงเชื่อฟังพระบัญชาของพระราช าจงฟังนะ นี่คือคำของข้า” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 3, 2557)

ในตอนที่ 107 นางสีดาตัดสินใจกลับคืนสู่พระแม่ธรณี นางสีดาได้แสดงอำนาจทางตรงต่อคนในราชวงศ์และชาวโยธยาด้วยการไม่กลับไปอยู่โยธยาสังคมที่ตั้งคำถาม สงสัยในความบริสุทธิ์ของนาง นางสีดาให้พระแม่ธรณีเป็นพยานยืนยันความบริสุทธิ์ของนางโดยการรับนางไปอยู่ด้วย ตอนที่นางสีดาประกาศจะเห็นว่ามิฉาดิน น้ำ ลม ไฟ ที่แสดงถึงการตอบรับของพระแม่ธรณี และความใกล้ชิดธรรมชาติของนางสีดาที่เป็นลูกสาวพระแม่ธรณี นางสีดาแสดงอำนาจด้วยการใช้คำพูดนางได้ให้เหตุผลที่พระสัสสุไม่อาจคัดค้านได้ว่าตอนที่มีการเนรเทศครั้งที่สอง แม้แต่พระสัสสุก็ช่วยนางไม่ได้ นางสีดามีจุดยืนที่จะต่อสู้เพื่อสตรีที่ไม่ได้รับความยุติธรรมจากสังคม นางจึงเลือกที่ไม่กลับไปกับพระราม เพราะการกลับไปครองคู่กับพระรามที่โยธยาก็เท่ากับการยอมรับระบบกฎเกณฑ์ของสังคมอีกครั้งหนึ่งที่เคยทอดทิ้งนาง สำหรับนางสีดาการเปลี่ยนกฎหมายไม่ใช่วิธีการแก้ปัญหาที่ยั่งยืน ถ้าจะให้มันคงต้องเปลี่ยนจิตใจของคนในสังคม และเมื่อพระลักษมณ์ใช้วิธียื้อนางครั้งสุดท้ายก่อนที่นางจะสาบานต่อพระแม่ธรณีว่าจะฆ่าตัวตายถ้านางไม่กลับไปกับพระราม นางสีดาใช้อำนาจทางอ้อมคือมีส่วนทำให้พระลักษมณ์รู้สึกผิดที่ทำตามคำสั่งพระรามโดยการทรยศนาง นางสีดามีฐานะที่สูงกว่าพระลักษมณ์คือเป็นพี่สะใภ้ นางได้สอนพระลักษมณ์ว่าสิ่งที่พระลักษมณ์ทำถูกต้องแล้วคือเชื่อฟังพี่ชายน้องชายที่ดีไม่ควรตั้งคำถามกับคำสั่งของพี่ชาย ส่วนลพและมงกุฎที่ได้รับการสั่งสอนจากนางสีดาก็ถือว่าประสบความสำเร็จขั้นหนึ่งในการเรียกร้องความชอบธรรมให้กับนางสีดาในฐานะผู้หญิงคนหนึ่ง ไม่ใช่แม่ นางสีดาได้สั่งเสียลูกชายทั้งสองที่จะเป็นกษัตริย์องค์ต่อไปว่าให้สร้างความเท่าเทียมในสังคมอย่างน้อยสร้างความยุติธรรมให้สตรีนางหนึ่งก็ยงดี แล้วลูกจะประสบความสำเร็จ เพราะนางสีดา รู้แล้วว่า การที่พระรามมาตามนางนี้เป็นการเริ่มต้นที่ดี เป็นการวางรากฐานเรื่องความเท่าเทียมของสตรี และนางก็มั่นใจว่าหลังจากที่พระรามทำงานเปลี่ยนแปลงกฎหมาย เปลี่ยนแปลงสังคม เมื่อถึงยุคของรุ่นลูกก็เพียงแค่สานต่อและสืบทอดงานของพ่อแม่ให้ดำรงอยู่ต่อไป และท้ายที่สุดนางสีดาปฏิเสธการกลับไปกับพระรามแม้ว่าพระรามจะขอร้องที่อาศรมวาลมิกิกับนางและต่อสู้เพื่อสตรี นางสีดาบอก

พระรามไปว่าการต่อสู้ของสตรีเป็นหน้าที่ของนางผู้เดียวไม่ใช่หน้าที่ร่วมกัน เพราะพระรามได้ทำผิดคำสาบานตอนแต่งงานด้วยการหลอกลวงนาง และวันที่นางอุ้มท้องเดินกลับไปทีวัง พระรามไม่ยอมเปิดประตูให้ ถือว่าตัดขาดความเป็นสามีภรรยากัน นางสีดาใช้อำนาจทางตรงกับพระรามคือการจากพระรามไปตลอดกาล บทลงโทษสำหรับพระรามเป็นบทลงโทษที่ร้ายแรงที่สุดเพราะพระรามรักนางสีดาตามากและอยู่ไม่ได้เมื่อไม่มีนาง ดังที่พระรามบอกว่าเมื่อไม่มีนางสีดา พระรามเหมือนมีชีวิตแต่ไม่มีลมหายใจ ราชวงศ์รัชคือชีวิต แต่นางสีดาคือลมหายใจ ผลของความปรารถนาสุดท้ายของนางสีดาทำให้พระรามอยากจบชีวิตตนเองแต่ทำไม่ได้เพราะมีหน้าที่ที่ต้องดูแลพลและมณฑล และสานต่องานของนางสีดาให้สมบูรณ์ ในตอนที่ 108 พระรามได้เปลี่ยนแปลงกฎหมายไม่ให้บิดาทำเหมือนลูกสาวเป็นสิ่งที่ของและสามีทำเหมือนภรรยาเป็นสิ่งที่ของ คือไม่ให้เกียรติกัน และเปลี่ยนกฎให้ผู้หญิงกับผู้ชายมีความเท่าเทียมกันมากขึ้น อย่างที่นางสีดาบอกว่าจารีตประเพณีมีมานานแล้วแก้ไขยากกว่ากฎหมาย แต่เพราะความเสียสละของนางสีดาที่จะไม่ได้อยู่เคียงข้างพระรามจึงทำให้งานของพระรามสำเร็จ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดที่ไม่มีความสูญเสีย ชาวเมืองอโยธยาที่หัวแข็งมาก ไม่ยอมรับความเปลี่ยนแปลง ก็ถูกใช้อำนาจทางอ้อมคือความรู้สึกผิดที่เคยประณามนางสีดา ความสูญเสียนางสีดาไปเพราะที่จริงแล้วชาวอโยธยาก็รักนางสีดาตามากเพราะรู้ว่าที่จริงแล้วนางสีดาไม่มีความผิดเลย เพราะคำพูดประโยคเดียวที่บอกว่า “ถ้ารานือโยธยาพระรามยอมรับได้ เดี่ยวผู้หญิงคนอื่นทำก็ต้องยอมรับ” หรือการกระทำของพระรามจะต้องเป็นมาตรฐานให้สามีอโยธยาปฏิบัติตามได้ทั้งหมด ทำให้พระรามละเลยคำสาบานของสามีที่จะต้องปกป้องภรรยา เหตุการณ์ที่นางสีดาได้แสดงจุดยืนของนางที่จะไม่กลับอโยธยาเพื่อเป็นสัญลักษณ์การต่อสู้ของสตรีที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม มีข้อความที่ชี้ให้เห็นการแสดงอำนาจของนางต่อพระราม ราชวงศ์รัช และชาวอโยธยาอย่างชัดเจน ความดังนี้

“องค์ราม มันเป็นความสุข มันเป็นความยินดีอันยิ่งใหญ่ที่วันนึ่งหาราชาแห่งอโยธยาเต็มใจทำทุกอย่างเพื่อปกป้องเกียรติและศักดิ์ศรีของสตรีทั่วโลก องค์ราม การตัดสินใจของพระองค์ช่วยเพิ่มความแข็งแกร่งในศรัทธาของหม่อมฉันยิ่งขึ้น การต่อสู้ที่หม่อมฉันอยากต่อสู้เพื่อปกป้องเกียรติและศักดิ์ศรีของสตรีเพิ่งเริ่มขึ้น แต่องค์ราม สตรีที่ยืนอยู่ต่อหน้าพระองค์ไม่ใช่สีตามหารานีของพระองค์ เพราะสีตามหารานีของพระองค์ได้สิ้นพระชนม์ไปแล้วในวันที่พระองค์ได้ทอดทิ้งนางและปล่อยนางไว้ในป่ายามค่ำคืนมืดมิดด้วยวิธีการหลอกลวง หลังจากถูกส่งไป หม่อมฉันต้องกลับมาเพื่อพบพระองค์ แต่ว่ามหาราชารามกลับไม่ยอมเปิดประตูให้มหารานีของพระองค์ หม่อมฉันกำลังอุ้มท้องลูกของพระองค์ แต่ถึงหม่อมฉันไม่ได้อุ้มท้อง การตัดสินใจของพระองค์ก็นำมาซึ่งจุดจบของชีวิตคู่ของเรา เพราะทุกความสัมพันธ์อยู่บนพื้นฐานความเชื่อใจ ทุกความสัมพันธ์อยู่บนพื้นฐานของความเคารพ องค์ราม พระองค์ก็รู้ว่าหม่อมฉันไม่เคยเป็นอุปสรรคขัดขวางหน้าที่ของพระองค์เลย แล้วทำไมพระองค์ถึงลืมไปว่าสีตามหารานีของพระองค์ตัดสินใจเข้าป่าเนรเทศพร้อมกับพระองค์ หม่อมฉันจะทำอีกถ้าพระองค์ทรงบอกให้ทำ ตอนอภิเษกพระองค์สาบานว่าจะปกป้องหม่อมฉัน แล้วทำไมคืนนั้นพระองค์

ถึงผิดคำสาบาน องค์กราม ราชวงศ์รชฎือคำสาบานเป็นเรื่องสำคัญไม่ใช่เทรอ คำคืนที่หม่อมฉันอยู่ในกรุงลงกามันไม่ได้มีมิติเท่ากับคำคืนที่พระองค์ส่งหม่อมฉันไปอยู่ในป่า รู้ไหมว่าทำไม เพราะตอนที่หม่อมฉันอยู่ในกรุงลงกาพระองค์จะอยู่กับหม่อมฉันทุกวินาที หม่อมฉันมีชีวิตจนถึงวันนี้เพื่อรอคอยจะได้พบพระองค์อีกครั้ง และวันนี้หม่อมฉันเป็นอิสระจากหน้าที่ความเป็นแม่แล้วด้วยการส่งมอบบุตรทั้งสองให้พระองค์ วันนี้หม่อมฉันเป็นอิสระจากทุกหน้าที่และความผูกพันใดๆ ทั้งหมด วันนี้หม่อมฉันไม่ใช้ฆราวาสและบุตร ฉะนั้นวันนี้หม่อมฉันมีอิสระในการตัดสินใจใดๆ เกี่ยวกับชีวิตหม่อมฉันตามที่หม่อมฉันต้องการได้ สังคมที่สงสัยว่าสตรีไม่บริสุทธิ์และสังคมที่กล่าวหาหม่อมฉัน หม่อมฉันไม่สามารถกลับไปอยู่สังคมนั้นได้อีกแล้ว ฉะนั้นวันนี้ดิน น้ำ ลม ไฟ และอากาศช่วยเป็นพยาน ได้โปรดรับรู้ ข้าสิดาขอสาบานต่อพระแม่ธรณีผู้ให้กำเนิดข้า แผ่นดินที่สร้างตัวตนของข้า ข้าขอสาบานว่าจะกลับสู่ธรณีไปตลอดชั่วกับชั่วกัลป์ พระแม่ธรณีได้โปรด ขอท่านยอมรับบุตรของท่านด้วยเถิด ” (ละครสีดา-ราม ศีกรักรมหาหงกา)

ในรามายณะฉบับวาลมิกิ ตอนอุตรกัณฑ์ สรรคที่ 88 นางสีดาได้ขอให้พระแม่ธรณีมารับตัวนางไปเมื่อนางบริสุทธิ์ ดังข้อความ “หากแม้ข้ามิได้คิดถึงชายอื่นนอกจากพระรามราชวะ ขอพระแม่ธรณีเปิดทางให้แก่ข้าด้วยเถิด ครั้นเมื่อนางไวเทหิกกล่าวสัตย์สาบานอยู่ฉนั้น เหตุอันน่าอัศจรรย์ก็บังเกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัด บัลลังก์สิงห์อันประเสริฐและเป็นทิพย์ผุดขึ้นมาจากพื้นดิน...” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 3, 2557)

6 นางสีดาแสดงอำนาจในฐานะแม่

ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมหาหงกา ตอนที่ 101 เมื่อพระลพกับพระมงกุฎกลับจากโอโยธยาแล้วได้ต่อว่าพระราม นางสีดาได้แสดงอำนาจทางตรงด้วยการสั่งสอนลูกทั้งสองให้อย่าเอาความคิดของตนเป็นใหญ่ ต้องรับฟังเหตุผลของพระราม อย่าตัดสินคนโดยไม่รู้ความจริง พระลพกับพระมงกุฎไม่เข้าใจและยืนยันจะทวงความยุติธรรมเพื่อนางสีดาโดยการจับม้าอศวเมธเพื่อเรียกร้องให้พระรามมาต่อสู้กับพวกตน นางสีดาก็ได้ใช้อำนาจทางตรงอีกครั้งแต่ครั้งนี้ไม่ใช่การสั่งสอนแต่เป็นการบังคับ เพราะเด็กทั้งสองกำลังทำผิดซ้ำสอง อธิบายให้ฟังก็ไม่เข้าใจ นางสีดาได้ใช้อำนาจด้วยน้ำเสียงเฉียบขาดให้เด็กทั้งสองหยุดการต่อสู้กับพระรามและกลับบ้านกับนางทันที และในละครสีดา-ราม ศีกรักรมหาหงกา ตอนที่ 105 นางสีดาไม่ยอมคืนดีกับพระราม พระลพกับพระมงกุฎได้หนีไปจากอาศรมเพื่อให้พ่อแม่คืนดีกัน แต่นางสีดาได้เปลี่ยนวิธีการใช้อำนาจกับลูกๆ ด้วยการพูดด้วยถ้อยคำอ่อนหวานให้ลูกๆ ที่รักแม่สงสารโดยชี้แจงเหตุผลที่นางไม่ยอมกลับโอโยธยากับพระรามคือถ้านางกลับไปโอโยธยาที่นางเคยถูกชาวโอโยธยานินทาว่าร้าย นางก็จะหมดความเคารพตัวเอง หมดสิ้นเกียรติและศักดิ์ศรีของตัวเอง จะเห็นได้ว่านางสีดาได้เกลี้ยกล่อมลูกๆ ด้วยเหตุผล เป็นการใช้อำนาจทางอ้อม เพราะนาง

สีดาเห็นว่าลูกของนางเป็นคนฉลาด ใช้อำนาจทางตรงอย่างวิธีขู่บังคับมักไม่ได้ผล ตัวอย่างบทสนทนาที่นางสีดาคุยกับพระลพกับพระมงกุฎความดังนี้

สีดา: วันนี้ต่อให้แม่ยอมกลับไปโยธยาไป มันก็เป็นแค่ความโง่เขลาอ่อนอ่อนตาม ไม่ใช่ความสุขของแม่ เจ้าทั้งสองปรารถนาให้แม่ใช้ชีวิตอยู่ในที่ที่ต้องได้รับการดูถูกและปฏิเสธอยู่เสมออย่างนั้นหรือ ถ้าเจ้าทั้งสองอยากเห็นแม่หมดความนับถือตัวเองและความเคารพในตัวเอง ถ้าพวกเจ้าสองคนต้องการอย่างนั้นแล้วละก็ แม่ก็พร้อมจะเต็มเต็มความปรารถนาของพวกเจ้า

พระมงกุฎ: เราไม่ต้องการอย่างนั้นเลยท่านแม่ ความภูมิใจของเราก็คือความเคารพตัวเองของท่านแม่นะ ที่เรายอมรับพระรามเป็นเสด็จพ่อนั้นก็เพราะความต้องการของท่านแม่

พระลพ: ท่านแม่ พวกเราทั้งสองไม่ได้ต้องการอะไรอื่นนอกจากความสุขของท่านแม่

สีดา: จันทน์พวกเจ้าทั้งสองคนต้องสัญญากับแม่นะว่าจะทำตามแม่พูด

พระมงกุฎ: ได้ท่านแม่ เราให้สัญญา จากนั้นไปเราจะทำตามคำสั่งของท่านแม่

7 นางสีดาแสดงอำนาจต่อบิดาในฐานะธิดา

ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมหาสงคราม จะเห็นในหลาย ๆ ตอนว่าท้าวชนกผู้เป็นบิดาบุญธรรมเคารพในการตัดสินใจของนางสีดา ให้อิสระนางมากกว่าพี่น้องคนอื่นๆ เพราะท้าวชนกรับรู้ถึงความเฉลียวฉลาดและความคิดที่โตเกินวัยของนางสีดา ท้าวชนกมักตามใจนางสีดาอยู่เสมอจนมเหสีนางสนุนัยนาต้องคอยปรามบ่อยๆ นางสีดามีเหตุผลที่ทำให้ผู้ใหญ่อย่างท้าวชนกยอมรับได้ ในตอนที่ ท้าวชนกตัดสินใจตัดศิษย์ตรีสุธันวา ตอนแรกท้าวชนกตัดสินใจให้เนรเทศศิษย์ตรีสุธันวาออกไปจากเมืองสังกะสะ แต่นางสีดาได้ทักท้วงว่ากษัตริย์ไม่ใช่เจ้าของดินแดนใดๆ ฉะนั้นพระองค์จะไล่ใครออกจากดินแดนไม่ได้ ท้าวชนกฟังนางสีดาและได้คิดใหม่ ได้ตัดสินใจใหม่โดยให้สุธันวาอยู่ในเมืองสังกะสะต่อไปได้ในฐานะสามัญชน นับว่านางสีดามีอำนาจต่อบิดามาก เช่น อิทธิพลทางความคิด ท้าวชนกซึ่งเป็นกษัตริย์ราชา แนวทางของท้าวชนกคือมีความเมตตาและไม่สร้างกองทัพนอกจากนักปราชญ์อยู่แล้ว ท้าวชนกจึงชอบความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นของนางสีดา และในตอนนี้นางสีดาเรียนจากนางกาก็แล้วอยากให้สร้างเทวสถานให้พระแม่อยู่คู่กับพระศิวะ ท้าวชนกจึงสร้างเทวสถานใหม่เป็นพระศิวะปางอถนาริศวรตามที่นางสีดาคุยกับพระรามมิลิลาเป็นเมืองที่ให้ความสำคัญกับตัวตนของผู้หญิงมาก ท้าวชนกให้เรียกชื่อตัวของผู้หญิงทุกคน ดังนั้นความคิดเรื่องความเท่าเทียมของชายกับหญิงเป็นสิ่งที่ท้าวชนกและมิลิลายึดถือปฏิบัติอยู่แล้ว การที่นางสีดาได้ยกประเด็นเรื่องเทวสถานพระอมาขึ้นมาไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงประเพณี แต่เป็นการย้ำเตือนในสิ่งที่ท้าวชนกต้องการสร้างในสังคมเพียงหลงลืมไปเท่านั้น มิลิลาแตกต่างกับโยธยาที่ให้ความสำคัญกับนามสกุล ตระกูลของผู้หญิงตามที่พระรามพูด ซึ่งนามสกุลและตระกูลก็ยึดโยงกับอำนาจของบิดาหรือผู้ชายนั่นเอง ในโยธยาไม่ใช่สิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ง่าย แต่ต้องใช้เวลาหลายชั่วอายุคนตั้งแต่ตอนที่พระสัตรุดรักษาการแทนพระราม พระรามครองราชย์

และพระลพกับพระมงกุฎขึ้นเป็นกษัตริย์ นางสีดาได้ฝากพระรามต่อสู้อสูเพื่อสตรี แต่ยังไม่เพียงพอเพราะมันยากและใช้เวลา นางสีดาจึงได้ฝากฝังกับกุมารทั้งสองให้ต่อสู้อสูเพื่อสตรีด้วย ในละครสีดา-ราม ศีกรักมหาลงกา ตอนที่ ท้าวชนกเศร้าเสียใจที่ต้องพลัดพรากจากลูกสาวและหลานสาวที่เข้าพิธีอภิเษกกับเจ้าชายโยธยาพร้อมกันทั้งสี่คู่ ท้าวชนกที่ตัดกิเลสได้ทุกอย่างแต่ไม่อาจตัดใจ ตัดความผูกพันที่มีต่อลูกและหลานได้ นางสีดาได้พูดให้ท้าวชนกตัดความอาลัยได้ คำพูดของนางสีดาไปสะกิดใจท้าวชนกได้ตรงใจจนพระรามที่ยืนอยู่ด้วยกันยังเอ่ยชมนางว่านางฉลาดในการพูด จะมีธิดาคณใดที่พูดกับบิดาได้แบบสงบนิ่งแบบนี้ นางสีดาพูดกับท้าวชนกว่าเพราะเห็นท้าวชนกยังเศร้าอยู่แบบนี้ นางก็ลำบากใจ เพราะบัดนี้โยธยาก็เป็นเมืองของสามีนาง นางเลือกไม่ถูกถ้าท้าวชนกไม่ยอมให้นางไปขอให้ท้าวชนกช่วยให้นางตัดสินใจได้ง่ายที่ แต่ถ้าท้าวชนกไม่ยอมให้นางไป นางก็จะไม่ไป คำพูดของนางสีดานั้นน่าซาบซึ้งใจคนเป็นพ่อมาก เพราะนางใส่ใจความรู้สึกของพ่อมากกว่าความสุขของตัวเองที่จะได้อยู่กับสามี นางสีดาพูดแบบตรงไปตรงมา ไม่อ้อมค้อม มีความชัดเจนในการพูด ผู้วิจัยคิดว่านางสีดาไม่ได้ใช้เล่ห์ให้ได้ในสิ่งที่ต้องการ แต่พูดเพื่อช่วยให้ท้าวชนกปลงได้ว่าวันหนึ่งลูกสาวก็ต้องไปมีครอบครัวใหม่

8 นางสีดาแสดงอำนาจต่อตนเอง

นางสีดาตัดสินใจเลือกพระรามเป็นสามีด้วยการตัดสินใจของตนเอง ดังคำพูดนางสีดาในละครสีดา-ราม ศีกรักมหาลงกา ตอนที่ 20 ว่า “ลูกรู้สึกเป็นเกียรติที่จะได้ใช้ชีวิตคู่กับชายผู้หนึ่งที่สนใจในเกียรติของผู้หญิงและศักดิ์ศรีของภรรยา มากกว่าเกียรติของราชวงศ์และตัวของเขาเอง ลูกรู้สึกเป็นเกียรติมากเพราะที่ได้พบกับเขาคนนั้นที่พิสูจน์ความพยายามจนทำให้ลูกประทับใจ ซึ่งสิ่งที่เขาทำไปนั้นไม่ได้พยายามที่จะซื้อใจ แฝงเข้าใจในเกียรติของผู้หญิงคนหนึ่งรวมถึงเกียรติของความเป็นมนุษย์ โดยไม่ต้องทวงถามใดๆ ทั้งนั้น นับเป็นโชคของลูกแล้วที่จะยอมรับเขาเป็นสามี” ในส่วนที่ท้าวชนกถามการตัดสินใจของนางสีดาเป็นส่วนที่ละครสีดา-ราม ศีกรักมหาลงกา ได้เพิ่มเข้ามา ไม่มีในวรรณคดีรามายณะฉบับวาลมิกิ ในรามายณะฉบับวาลมิกิเมื่อพระรามยกศรได้ ท้าวชนกประกาศให้พระรามเป็นผู้ชนะและได้อภิเษกสมรสกับนางสีดา บทที่ละครใส่เพิ่มเข้ามาเพื่อแสดงให้เห็นการมีสิทธิ์มีเสียงของผู้หญิงที่มีสิทธิ์จะยอมรับผู้ชนะการประลองยกศรเป็นสามีหรือไม่ก็ได้ การตัดสินใจของนางสีดาแสดงให้เห็นว่าการยกศรเป็นการกรองบุคคลเบื้องต้นเท่านั้น แต่การตัดสินใจสุดท้ายยังเป็นอำนาจของนางสีดาอยู่ดี ในบทนี้ช่วยสร้างความชัดเจนว่าผู้หญิงไม่ใช่สิ่งของที่จะยกให้ใครก็ได้โดยไม่สมัครใจ และนางสีดามีวิธีเลือกสามีโดยดูที่คุณความดีไม่ใช่ดูที่พลังกำลัง อย่างในเหตุผลที่นางสีดาให้นี้ นางสีดาเลือกพระรามเป็นสามีเพราะพระรามมีความเข้าใจในเรื่องสิทธิมนุษยชน พระรามมองว่าสามีและภรรยามีความเท่าเทียมกัน

ในตอนที่ 26 ตอนที่พระรามและนางสีดาเดินวนรอบปะรำพิธีอภิเษก 7 รอบ เพื่อกล่าวคำสัตย์สาบานต่อกัน ในการเดินวนรอบแรกถึงรอบที่สี่ให้เจ้าบ่าวเดินนำ เจ้าสาวเดินตาม แต่ในการเดิน

รอบที่ห้าถึงรอบที่เจ็ดให้เจ้าสาวเดินนำและเจ้าบ่าวเดินตามข้าง แสดงให้เห็นว่าถึงสามีมีสถานะเป็นหัวหน้าครอบครัวก็จริง แต่ภรรยาก็ไม่ได้ด้อยกว่า ภรรยากับสามีมีความเท่าเทียมกัน ความเป็นสามีภรรยาคือมิตรภาพระหว่างชายหญิง ดูจากคำสัญญาการแต่งงานของพระรามและนางสีดาจะเห็นว่าฝ่ายภรรยามีหน้าที่ที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าฝ่ายสามีเลย เห็นได้จากคำสาบานของพระรามและนางสีดา ทั้งเจ็ดข้อ

ในรามายณะฉบับวาลมิกิ อโยธยากัณฑ์ในตอนพิธีสุมพร ท้าวชนกประกาศว่าถ้าพระรามยกมหาธนูได้ จะได้อภิเษกกับนางสีดา และไม่มีตอนที่ท้าวชนกถามความเห็นของนางสีดาเหมือนในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกาได้เพิ่มเนื้อหาตอนที่พระรามพูดหลังจากชนะการประลองยกศรว่านางสีดามีสิทธิ์เลือกสามีของตนเอง และท้าวชนกได้ถามการตัดสินใจของนาง นางสีดาได้บอกการตัดสินใจของนางว่านางเลือกพระรามเป็นสามีเพราะพระรามเป็นคนที่ให้เกียรติและคิดว่าสตรีมีความเท่าเทียมกับตน ส่วนที่เพิ่มมานี้แสดงให้เห็นวัตถุประสงค์ของละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา อย่างชัดเจนที่จะทำให้ผู้ชมตระหนักถึงสิทธิอันเท่าเทียมของชายและหญิง(มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 2557)

ในรามายณะฉบับวาลมิกิ ตอนอโยธยากัณฑ์ ตอนที่พระรามมาลานางสีดาเพื่อเข้าป่าเนเรทศสิบสี่ปี นางสีดาขอตามพระรามไปด้วยโดยไม่เกรงกลัวอันตรายเลย เมื่อพระรามไม่ให้ไปเพราะเป็นห่วง นางสีดา ยินกรานที่จะไปกับพระรามให้ได้เพราะเป็นหน้าที่ของภรรยา พระรามกลัวนางลำบาก นางสีดาเป็นคนแน่วแน่ในความคิดของตนเองมาก นางถึงกับใช้อำนาจกับพระรามด้วยคำพูดที่แรงมากว่าเสียแรงที่ท้าวชนกเลือกพระรามมาเป็นลูกเขย เพราะพระรามเหมือนผู้หญิงในร่างผู้ชาย มีความซื่อกลัว ดังคำพูดของนางสีดาในสรรคที่ 27(มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 2557)

“ข้าแต่พระราม พระบิดาของข้าคือพระราชแห่งมิถิลาแคว้นวิเทชนัน คิดอย่างไรหรือที่ทรงได้พระองค์ผู้เป็นสตรีในร่างบุรุษเป็นพระขามาตา นิจจาเอ๋ย เพราะความไม่รู้ ชาวโลกจึงกล่าวคำเท็จนี้ว่า ไม่มีสิ่งใดเหนือกว่าพระเดชแห่งพระรามผู้เหมือนดวงทิวากรที่ร้อนแรงฉนั้น พระองค์ทำอะไรมาแล้วจึงก้มพักตร์อยู่ ความกลัวของพระองค์มาจากไหนเล่า เหตุใดพระองค์จึงปรารถนาจะละทิ้งข้าผู้มีที่พึ่งอื่นใดเล่า พระวีระ ทรงทราบเกิดเถิดว่าข้านี้ฝากตนไว้กับพระองค์ เช่นเดียวกับนางสาวตรีผู้ภักดีต่อพระสัตยวานโอรสท้าวทฤมตเสนะ พระราชมะผู้ไร้มลทิน นอกจากพระองค์แล้ว ข้าจะไม่มองหรือแม้แต่คิดจะมองใครอื่น ดังที่หญิงอื่นเคยนำความเสื่อมเสียมาสู่วงศ์สกุล ข้าควรจะไปกับพระองค์ ข้าแต่พระราม ข้าคือกุมารีผู้เป็นสาวพรหมจรรย์ เป็นชายาผู้อยู่ร่วมด้วยเป็นเวลานาน พระองค์เป็นประหนึ่งนักแสดงที่นี้ก้อยากจะยกข้าประทานให้ใครก็ได้ตามพระทัยหรือพระองค์ไม่ควรเสด็จสู่ป่าโดยไม่พาข้าไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นการบำเพ็ญตบะ หรือป่า หรือสวรรค์ ข้าก็ขอ

อยู่กับพระองค์ ขณะที่เดินตามหลังพระองค์ไปตามทางนั้น ข้าจะไม่เหนื่อยล้าเลยเหมือนอยู่ในที่พักผ่อนนอนหลับนั่นเอง...” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 2557)

นอกจากนี้ในรามายณะฉบับวาลมิกิ นางสีดาได้ต่อรองกับพระรามเพื่อที่จะได้ไปกับพระรามว่ามั่นคือหน้าที่ของภรรยาในการดูแลรับใช้สามี ภรรยาเป็นคู่ชีวิต เป็นบาปบุญของสามียิ่งกว่าพ่อแม่ ลูก และพี่น้อง นางให้เหตุผลว่าการที่พระรามไม่ยอมให้นางเข้าไปไปด้วย เป็นการดูถูกนางว่าเป็นภรรยาที่มีความประพฤติเสื่อมเสียจึงไม่พาไปด้วย และนางสีดาจึงเสริมให้พระรามมั่นใจได้อีกว่านางดูแลตนเองได้ และหากมีใครดูดนางแม้แต่พระอินทร์นางก็ไม่ไปด้วย นางสีดาซื่อสัตย์ต่อพระรามแน่นอน และถึงมีอันตรายต่อชีวิต พระรามจะปกป้องนางจากอันตรายได้ จึงไม่ต้องกังวล นางสีดาบอกพระรามว่าตอนที่นางยังอยู่กับพ่อแม่ ได้มีภิกษุณีทำนายว่าชีวิตนางจะต้องเข้าไป สำหรับนางสีดาการได้เข้าไปกับพระรามเป็นเรื่องมงคล ถ้าพระรามทิ้งนางไว้ที่วัง นางจะฆ่าตัวตาย นางสีดาไม่อาจมีชีวิตอยู่ได้โดยไม่มีพระรามอยู่ด้วยได้ คำพูดที่ชาญฉลาดและน่ารักของนางสีดาทำให้พระรามใจอ่อนยอมทำตามที่นางสีดาต้องการ

“พระอารยบุตร บิดาก็ดี มารดาก็ดี ภารตาก็ดี บุตรก็ดี หรือสุนัขจิ้งจอกก็ดี ย่อมได้รับโชค ลาภอันเป็นผลจากบุญของตนๆ มีแต่ภรรยาเท่านั้นที่จะได้รับผลบุญของสามีอีก พระรามผู้เลิศบุรุษ เหตุนี้ข้าจึงถูกกำหนดให้ไปอยู่ป่าด้วย สำหรับสตรีแล้ว มิใช่บิดา หรือบุตร หรือตนเอง หรือมารดา หรือเพื่อนสตรีหรือก ที่จะเป็นที่พึ่งทุกเมื่อทั้งในชีวิตนี้และเมื่อตายแล้ว มีแต่สามีผู้เดียวเท่านั้น” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 2557)

“ข้าได้รับการสั่งสอนจากพระมารดาและพระบิดาในเรื่องต่างๆ มาแล้ว บัดนี้ข้าจึงไม่ต้องมีใครบอกอีกว่าจะต้องทำอะไร ข้าไม่พะวงคิดถึงตรีโลกเลย จะคิดแต่ความจงรักภักดีต่อภัสตาเท่านั้น ข้าจักไปอยู่ป่าอย่างมีความสุขเช่นเดียวกับอยู่ในบ้านของพระบิดา” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 2557)

“พระรามราชมะ หากข้าต้องอยู่ในสวรรค์โดยปราศจากพระองค์ พระนรพัตย์ ข้าก็จักไม่ยินดีเลย ข้าจักไปสู่ป่าทุรกันดารยิ่ง ที่มีทั้งมฤค วานร และช้างวারণะ ข้าจะอยู่ในป่าเหมือนอยู่บ้านบิดา โดยสงบเสงี่ยมอยู่แทบพระบาททั้งคู่ของพระองค์ ดังนั้นโปรดอนุญาตตามคำขอของข้า และพาข้าไปด้วยเถิด ข้าจะไม่เป็นภาระแก่พระองค์เลย ข้าผู้ไม่มีใจให้ใครอื่นนอกจากพระองค์ ข้าผู้รักพระองค์ทั้งหัวใจ ข้าจักยอมตายหากต้องพรากจากพระองค์” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 2557)

“พระมหาปราชณฺ์ นอกจากนั้น เมื่อก่อนนี้ในวังของพระบิดา ข้าได้ยินเหล่าพราหมณ์พูดว่า ข้าจะต้องไปอยู่ป่าเป็นแน่แท้ พระมหาพล เมื่ออยู่ในวังนับแต่ได้ฟังคำของเหล่าพราหมณ์ผู้รู้ทำนายลักษณะ ข้าก็มุ่งมั่นเป็นนิത്യที่จะได้ไปอยู่ป่า พระองค์ที่รัก คำทำนายเรื่องการไปอยู่ป่าข้าต้องทำให้

สำเร็จ ดังนั้นข้าต้องตามเสด็จพระองค์ไปที่นั่นด้วย ไม่มีทางเป็นอื่น” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิ ฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 2557)

ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา นางสีดามีการแสดงอำนาจเหนือธรรมชาติ การแสดงอำนาจในฐานะพระลักษมีต่อศัตรู การแสดงอำนาจต่อคนในครอบครัว คือ ในฐานะบุตรสาวต่อบิดา ในฐานะแม่ต่อลูก ในฐานะภรรยาต่อสามี และการแสดงอำนาจต่อตนเอง เมื่อเทียบกับวรรณคดีรามายณะฉบับวาลมิกิแล้ว ในละครนางสีดามีหลากหลายมิติกว่าในการแสดงอำนาจ ในรามายณะฉบับวาลมิกิ นางสีดาไม่มีการแสดงอำนาจเหนือธรรมชาติอื่นใดนอกจากกำเนิดจากพระแม่ธรณี ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา ได้ขยายอำนาจของนางสีดาในฐานะมารดาแห่งโลกที่ทำให้พืชพรรณธัญญาหารของมิถิลาอุดมสมบูรณ์ ฝนตกต้องตามฤดูกาล นางสีดาได้รับความเคารพจากสัตว์ป่าเพราะนางคือมารดาแห่งโลก ในด้านการแสดงอำนาจในฐานะเทพเจ้าต่อศัตรู นางสีดามีการพูดถึงอำนาจที่นางมีต่อทศกัณฐ์ เช่น นางฆ่าทศกัณฐ์เองก็ได้แต่ไม่ทำเพราะพระรามไม่ได้สั่งกับรักษาศีลอยู่ ด้วยความที่ละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา มีภาพและเสียง จึงสามารถแสดงอำนาจที่อยู่ในตัวนางสีดาให้ออกมาเป็นรูปธรรมได้ เช่น กุมภกรรณและนางตรีชฎาเห็นร่างพระลักษมีในตัวนางสีดา อินทรชิตจับตัวนางสีดาแล้วรู้สึกร้อน และนางสามนักขาจะทำร้ายนางสีดาแต่กลับทำไม่ได้ และนางสามนักขากลัวการจ้องตาแบบไม่กลัวของนางสีดา และอำนาจที่ชัดมากๆ ของนางสีดาที่มีเฉพาะในละครเท่านั้น ก็คือ การที่นางสีดาสามารถแปลงกายเป็นภทรกาลิได้เมื่อโกรธและฆ่าสัตว์ทศกัณฐ์พี่ชายของทศกัณฐ์ที่มีพลังมากกว่าทศกัณฐ์ได้ แม้แต่พระรามยังสู้กับสัตว์ทศกัณฐ์แล้วยังสลบไป แสดงให้เห็นถึงความแข็งแกร่งของเพศหญิงทีเดียว การแสดงอำนาจต่อคนในครอบครัวทั้งในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา และรามายณะฉบับวาลมิกิ นำเสนออำนาจของนางสีดาในฐานะภรรยาที่ซื่อสัตย์ต่อสามีและฐานะแม่ที่มีต่อลูกเหมือนกัน ส่วนอำนาจในฐานะลูกต่อบิดาเป็นเรื่องใหม่ที่น่าสนใจในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา เป็นประเด็นที่รามายณะฉบับวาลมิกิไม่มี ผู้วิจัยมองว่าผู้สร้างละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกามองว่าไม่ว่าจะเป็นพ่อ พี่ชายหรือสามีก็ต้องปฏิบัติกับลูกสาว น้องสาว หรือภรรยาอย่างคนไม่ใช่สิ่งของ และนอกจากนั้นสิ่งที่พ่อที่ตีอย่างท้าวชนกทำคือให้อิสระในการดำเนินชีวิตแก่ลูกสาว เช่นถามความคิดเห็นของนางสีดาก่อนจะยกนางให้พระราม ไม่บังคับคลุมถุงชน ถ้าในรามายณะฉบับวาลมิกิท้าวชนกยกนางสีดาให้พระรามเพราะพระรามชนะการประลอง การให้ความสำคัญกับความสมัครใจของผู้หญิงในตอนแต่งงาน จึงต้องสร้างความขัดแย้งต่อนางมาจนทวีขึ้นมา เพราะนางสีดารักกับพระรามก่อนแล้วจึงไม่มีเหตุผลที่ต้องต้องแต่งงานตั้งแต่ท้าวชนกรับนางสีดามาเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม ท้าวชนกรับฟังความคิดเห็นของนางสีดาโดยมองที่เหตุผลของนางสีดา ไม่มีอคติว่าเป็นเด็กเป็นผู้หญิง และในตอนที่ท้าวชนกแพ้ความรู้สึกตนเองคือไม่อยากห่างลูกสาวและหลานสาว นางสีดาเป็นผู้ที่ช่วยให้ท้าวชนกตัดสินใจได้ แม้แต่พระรามยังชื่นชมว่าเป็นลูกสาวที่โอบน้อมใจพ่อได้ดีมาก ผู้วิจัยคิดว่าที่ละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา ถูกลำเสนอประเด็นนี้เพราะพ่อเป็นผู้ชายคนแรกที่ลูก

รู้จัก เป็นหัวหน้าครอบครัวมีอำนาจที่สุดในครอบครัว พื้นฐานของความเท่าเทียมกันทางอำนาจของ ผู้หญิงเริ่มที่ครอบครัว เริ่มที่พ่อก่อนที่จะออกเรือนไปอยู่กับสามี ในส่วนของการแสดงอำนาจของนาง สีดาต่อตนเอง ทั้งในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา และรามายณะฉบับวาลมิกิ ได้พูดถึงเหมือนกัน นางสีดาตัดสินใจเองที่จะติดตามพระรามไปแม้พระรามจะไม่เห็นด้วยก็ตาม นางสีดาเด็ดเดี่ยวเลือก เส้นทางชีวิตของตนเองแม้ว่านางจะบอกว่านางไร้อำนาจ หมดสิ้นหนทาง ได้รับความยุติธรรมต่อ สังคม แต่ความจริงแล้วนางสีดาก็ได้เลือกทางให้กับตนเองในครั้งสุดท้ายของชีวิต แม้ว่านางสีดายังรัก พระราม นางไม่ขออยู่ร่วมกับพระรามอีก ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา กับรามายณะฉบับวาลมิกิ มีรายละเอียดที่ต่างกัน ในรามายณะฉบับวาลมิกิที่นางสีดาทำลงไปก็เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของนาง ว่านางเป็นภรรยาที่ซื่อสัตย์ของพระรามไปจนตาย แต่ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา นางสีดาได้ ปลดพันธะทุกอย่างในการเป็นภรรยา เป็นรานีแล้ว เพราะสำหรับนางสีดาตำแหน่งรานีไม่ได้ช่วยให้ นางปลอดภัย แต่นางก็ยังไม่มีหน้าที่ของรานี นางสีดาลงไปอยู่กับพระแม่ธรณีเพื่อประโยชน์ของสตรี ทั้งโลก เพื่อไม่ให้มีเหตุการณ์ผู้หญิงถูกกดขี่เช่นนางอีก สิ่งที่นางสีดาในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา ทำ คือการเน้นย้ำคำสั่งสัญญาว่าพระรามเป็นคนทำผิดสัญญา ก่อน ทำให้การแต่งงานของนางกับพระราม สิ้นสุดลง และนางสีดากับพระรามจึงอยู่ร่วมกันไม่ได้อีกแล้วในชาตินี้ นางสีดาจึงลงโทษพระรามใน วิธีการแบบของนาง สารของละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา กำลังพูดกับผู้หญิงว่า ถ้าสามีของเธอทำ ไม่ดีกับเธอ จงออกมา อย่าทนปล่อยยให้มันเกิดขึ้น ในความเห็นของผู้วิจัย นางสีดาในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา มีอำนาจในหลายมิติและมากกว่าในรามายณะฉบับวาลมิกิ ในละครนางสีดาไม่ต้อง ซื่อสัตย์ต่อสามีไปจนวันตาย นางปลดพันธนาการตนเองได้เมื่อสามีทำผิด ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา แสดงให้เห็นว่านางสีดาและผู้หญิงคนอื่นในเรื่องเป็นคู่คิด ที่ปรึกษาสามีได้ เป็นตัวของตัวเองได้ ไม่ใช่มีหน้าที่เพื่อฟังคำสั่งสามีแบบไม่มีคำถาม

เมื่อใช้ทฤษฎีความต้องการวิเคราะห์ตัวละครนางสีดา พบว่านางสีดามีความต้องการในสิ่งที่ ดีที่สุดสำหรับตนเอง ทำให้นางเอาชนะใจตนเองได้ในที่สุด ในตอนจบของเรื่องนางสีดารักพระรามแต่ นางรู้ว่าการแยกกับพระรามคือสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับนางแล้ว นางสีดามีเป้าหมายในชีวิตสุดท้ายคือเลี้ยงดู อบรมพระลพกับพระมงกุฎก่อนมอบให้พระราม นางสีดาตั้งใจทำหน้าที่แม่ให้ดีที่สุดที่สุด ความต้องการ ของนางสีดาคือความต้องการที่จะเป็นอิสระและมีชีวิตที่พอเพียงเรียบง่าย เพราะนางสีดาถูกใส่ร้าย นิินทาจากจาริตสังคมอโยธยา ทำให้นางสีดาไม่ต้องการที่จะกลับไปเป็นคนของสังคมนั้นอีก นางสีดา ยึดเส้นทางสันโดษอยู่กับพวกผู้หญิงในอาศรมวาลมิกิ และนางสีดามีความต้องการสมบูรณ์แบบชนิด หาที่ติไม่ได้ กล่าวคือนางสีดาผู้ต้องการความสงบสุข ได้เลือกที่จะกลับสู่พระแม่ธรณีในวันจันทร์ เป็น ความรักที่นางจะไม่มีวันทุกข์ทรมานอีกแล้วและเป็นสิ่งที่พระรามจะหานางไม่พบ นางสีดามีความตั้งใจ ดีที่จะทำให้ผู้หญิงในอาณาจักรได้รับความเคารพนับถือจากผู้ชาย นางสีดาจึงได้เรียกร้องและฝากให้ พระรามเป็นผู้เปลี่ยนแปลงความยุติธรรมต่อผู้หญิง และนางสีดาก็รู้ว่าความเปลี่ยนแปลงอาจจะยังไม่

สำเร็จในรัชสมัยของพระรามา นางสีดาจึงได้ฝากพระสพและพระมงกุฎให้ช่วยชีวิตของพวกเขาได้ช่วย สตรีอย่างน้อยนางหนึ่ง การแสดงอำนาจของนางสีดาจึงเป็นการเสียสละเพื่อผู้หญิงคนอื่น ทั้งที่จริงๆ แล้วนางสีดาเลือกวิธีที่มีความสุขด้วยการกลับไปกับพระรามาได้ แต่นางสีดาไม่ทำเพื่อเป็น สัญลักษณ์ของความไม่ยุติธรรมต่อผู้หญิง และเป็นผลของการกระทำของพระรามา

5.2 นางสาวนักรา

นางสาวนักรามีการใช้อำนาจทางอ้อม ใช้มารยาหญิงให้พระรามา รัก นางสาวนักราเริ่มอ้อย พระรามาขึ้นเบาด้วยการเขียนจดหมายถึงนางสุโลจนาลานสะไห้ส่งเครื่องประดับและอาหารมาให้ เพื่อตกแต่งตัวเอง นางสาวนักราทำทนายอำนาจชายเป็นใหญ่ด้วยการเริ่มจีบผู้ชายก่อนและทำทนาย อำนาจทศกัณฐ์ด้วยการรักชายที่เป็นศัตรูของพี่ชายตัวเอง นางสาวนักราแกล้งทำเป็นอ่อนแอให้ พระรามาช่วย เพราะรู้จุดอ่อนว่าพระรามาเป็นวีรบุรุษ ทนเห็นคนเดือดร้อนไม่ได้โดยเฉพาะสตรีผู้ อ่อนแอ นางหลอกพระรามาให้มาอยู่ในที่รโหฐานกับนางก่อนที่นางจะสารภาพว่านางเป็นใครและขอ ตอบพระรามาว่าทำไมพระรามาชอบว่านางล้ำเส้นข้อจำกัด ผู้ใดกำหนดข้อจำกัด เราสามารถกำหนด ข้อจำกัดเองได้นะ จะเห็นได้ว่านางสาวนักรารู้ว่าข้อจำกัดนั้นคืออะไรแต่เพิกเฉยข้อจำกัดนั้น นางสาวนักราชอบทำตามใจตนเองและมีกฎของตนเอง พระรามาตอบโต้นางด้วยการปิดมัลยมงคล เพราะพระรามาอภิเษกแล้ว สัญญาว่าจะอยู่กับนางสีดาจนนิรันดร์ นางสาวนักราไม่ยอมรับความจริง ว่าพระรามาอภิเษกแล้ว พอนางสาวนักราผิดหวังขอพระรามาจริงๆ ไม่ได้ นางสาวนักราเปลี่ยนวิธีใหม่ เป็นการใช้อำนาจทางอ้อมด้วยการพูดคำหวานให้พระรามาตายใจ นางสาวนักราบอกพระรามาว่ายินดี ทฤษฎทศกัณฐ์มาช่วยพระรามาให้ฆ่าทศกัณฐ์ เพราะทศกัณฐ์ทำให้ชีวิตแต่งงานของนางพังไม่เป็นท่า นางสาวนักราบอกจะอุทิศตัวเพื่อพระรามา นางสาวนักราเอามีดจ่อคอตัวเองจะฆ่าตัวตายถ้าพระรามา ยังปฏิเสธนางอยู่ ถึงแม้พระรามาจะตกใจมาก แต่พระรามาก็ต้องบอกนางว่าพระรามาภิเษกคนเดียว คือนางสีดา ขอให้นางสาวนักรากลับไปอยู่กลางจะดีที่สุด การใช้อำนาจครั้งที่สองของนางสาวนักรา ไม่ให้ผลลัพธ์ที่นางต้องการ นางสาวนักราเป็นคนตื้อดิ่ง ไม่ย่อท้อต่อความปรารถนาของตนเอง นาง สาวนักรากลับไปวางแผนใหม่ นางสาวนักราแอบแฝงตัวอยู่ในพิธีบูชาพระศิวะ จึงกลับมาหาพระรามา ใหม่ด้วยชุดนักบวชแบบนางสีดา นางสาวนักราบอกว่าตนเองก็เสียสละได้แบบนางสีดา นางสาวนักรา คิดในใจว่าพระรามาปฏิเสธนางเป็นการทำผิดมหันต์แล้ว นางสาวนักรายกระดับการทำให้พระรามา มา เป็นสามีของนางด้วยวิธีการหลอกลวง นางสาวนักรายกมายาแปลงเป็นนางสีดาไปหาพระรามา นาง ฉะเอาตัวรอดไปได้ว่าพระลักษมณ์ไปอาบน้ำจึงไม่ได้มาด้วย พระรามาไม่รู้สึกริษยา แต่ก็ได้สงสัยว่านาง สีดาวันนี้ดูแปลกๆ ไม่กลัวอะไร นางสาวนักรายกนางสีดาหลอกพระรามาให้กินผลไม้ที่นางเอามา นางสร้างเรื่องว่าผลไม้ไม่เป็นผลไม้โดยบุญเขาของพระศิวะกับพระอุมาเท่านั้น พระรามาไม่กินเป็นการดู หมิ่นพระศิวะกับพระอุมา ถ้านางสีดาตัวจริงมาห้ามพระรามาไม่ทัน พระรามา กินผลไม้ที่นางกินมนต์ คำของนางสาวนักรา เมื่อแผนของนางสาวนักรายแตกเพราะนางสีดาปรากฏตัว นางสาวนักรายจึง

เปลี่ยนไปใช้อำนาจทางวาจากับนางสีดาให้นางช่วยโน้มน้าวพระรามให้รับนางเป็นภรรยา แต่เมื่อนางสีดาไม่ให้ความร่วมมือ นางสามนักขาจึงหมดความอดทนที่จะสุภาพด้วย นางสามนักขาใช้อำนาจทางตรงด้วยการใช้ความรุนแรงคือการฆ่านางสีดาเพื่อตัวเองจะได้แทนที่นางสีดา พระลักษมณ์ขว้างอาวุธเพื่อป้องกันนางสีดาแต่อาวุธกลับตัดจมูกนางสามนักขาจนเสียชีวิต นางสามนักขาอับอายหนีไป นางสีดาขอโทษนางสามนักขา แต่นางสามนักขาโกรธ ไม่ยอมให้อภัย นางสามนักขาบอกนางสีดาว่าการลงโทษของพวกพระรามด้วยการทำให้เสียชีวิตทำให้นางต้องทนทุกข์ อับอายไปตลอดชีวิต นางสีดารู้สึกเสียใจถึงแม้ว่านางสามนักขาจะไม่ผิดกับตนเอง นางสีดาจะยืนอยู่ข้างนางในฐานะผู้หญิงเหมือนกัน สงสารที่นางสามนักขาถูกหยาบเกียรติ นางสามนักขาพยาบาลพระราม นางสีดา และพระลักษมณ์ นางสามนักขาสั่งทหารอสูรให้ไปฆ่าพวกพระราม นางสามนักขาปิดบังว่าตนไปทำอะไรก่อน จึงถูกตัดจมูก นางสีดาได้สอนพระลักษมณ์ให้สำนึกผิดว่าการตัดจมูกสตรีนางหนึ่งเพื่อช่วยนางสีดาถือเป็นการปกป้องนางหรือ พระลักษมณ์จึงได้เห็นมุมมองที่ไม่ทันคิดมาก่อนว่าความงามเป็นเรื่องที่ผู้หญิงตระหนักมากกว่าผู้ชาย นางสีดาได้ชี้ให้พระลักษมณ์เห็นว่าการใช้อำนาจด้วยการลงโทษ (กฎของผู้ชาย) ของพระลักษมณ์ส่งผลเสียมากกว่าที่คิด ทำให้นางสามนักขาแค้น และอาจทำอะไรร้ายในอนาคตแบบไม่มีทางกลับตัวกลับใจได้ เพราะพระลักษมณ์ได้ทิ้งความเจ็บปวดกับนางไว้คือใบหน้าที่ยังเสียโฉม พระลักษมณ์ยอมรับผิดว่าทำรุนแรงกับนางเกินกว่าเหตุและไม่ตั้งใจตัดจมูกนาง แต่พระลักษมณ์ก็ยังยืนยันกรานว่านางสามนักขาทำผิดศีลธรรมจริงๆ ที่อยากได้สามีผู้อื่นเป็นของตนเองและยังจะฆ่านางสีดาอีก พระลักษมณ์จึงต้องปกป้องพระรามและนางสีดาให้ได้เพราะมันเป็นหน้าที่ของพระลักษมณ์ นางสีดาสะเทือนใจกับนางสามนักขามากจึงบอกพระลักษมณ์ว่าวิธีการของพระลักษมณ์ควรเป็นวิธีสุดท้าย ควรให้ออกาสคนมากกว่าการลงโทษ นางสีดาผิดหวังในตัวพระลักษมณ์ ละอายใจในการกระทำของพระลักษมณ์ คำพูดของนางสีดาทำให้พระลักษมณ์ได้หวนคิดถึงการกระทำต่อนางสามนักขาว่าเลวร้ายจริงๆ พระลักษมณ์ได้สำนึกว่าการกระทำชั่ววูบเพราะอารมณ์ของตนส่งผลร้ายแรงต่อพวกเขาทั้งสามในอนาคต การที่นางสีดาโกรธพระลักษมณ์ทำให้พระลักษมณ์ได้รับบทเรียน นางสามนักขาใช้มารยาบป็น้ำตาต่อหน้าทศกัณฐ์ให้ทศกัณฐ์แก้แค้นแทนนางเพราะมีผลต่อศักดิ์ศรีของทศกัณฐ์ที่ไม่มีอำนาจแม้แต่ปกป้องขนิษฐาได้

ในรามายณะฉบับวาลมิกิได้บรรยายว่านางสามนักขารักพระรามตั้งแต่แรกพบไว้ว่า

“ขณะที่พระรามนั่งสนทนาอย่างตั้งอกตั้งใจอยู่นั้น นางรากษสตนหนึ่งผ่านมายังบริเวณนั้นโดยบังเอิญ นางเป็นน้องสาวของรากษสผู้มีสิบกัณฐ์ นางมีชื่อว่าศูรปณา เมื่อเห็นพระราม นางจึงมองดูเหมือนเห็นพระอินทร์ตรีศเทพ พระรามมีอู่ระดังราชสีห์ มีพาหุยาว มีเนตรดังกลีบบัว บอบบาง แต่แข็งแรงยิ่ง ทรงไว้ซึ่งคุณลักษณะของพระราชา เมื่อนางรากษสเห็นพระรามฉวีคล้ายดังนิลบุลงดงามดังพระกามเทพ ดูดังพระอินทร์ นางก็หลงรักทันที พระรามมีดวงพักตร์งดงาม แต่ใบหน้าของนางแสนอัปลักษณ์ พระรามมีเอวบาง แต่นางมีท้องใหญ่ พระรามมีเนตรใหญ่ แต่ตาของ

นางพิกลพิการ เกศาของพระรามคำสไนท์ แต่ผมของนางเป็นสีทองแดง พระรามมีรูปร่าง แต่นางมีรูป
 ทราม พระรามมีเสียงไพเราะ แต่นางมีเสียงน่ากลัว พระรามยังหนุ่มแน่น แต่นางดูแก่ ดูน่ากลัว
 พระรามกล่าวแต่สิ่งที่ถูกต้อง แต่นางกล่าวแต่สิ่งเลวร้าย พระรามมีมารยาทงาม แต่นางมีกิริยาทราม
 พระรามมีความงาม นางมีความน่าเกลียด” (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557b)

นางสามนักขามีนิสัยเอาแต่ใจตนเอง นางได้แสดงอำนาจต่อพระรามว่านางขอเป็นชายา
 พระรามทั้งๆ ที่พระรามได้บอกไปแล้วว่ามีชายาอยู่แล้วคือนางสีดา นางสามนักขาแสดงให้พระราม
 เห็นว่าตนเองทำเพื่อพระรามได้ทุกอย่างจริงๆ แม้แต่ทรยศครอบครัวตัวเอง นอกจากนี้นางยังบอกขู่ให้
 พระรามกลัวว่าจะกินนางสีดากับพระลักษมณ์อีกด้วย ถ้าพระรามไม่ยอมรับนางเป็นชายาและให้นาง
 เดินทางไปด้วย ดังข้อความแสดงในรามายณะฉบับวาลมิกิ ตอนอาร์ณยกัณฑ์

“นางรากษสผู้มัวเมาด้วยความรักตอบว่า ข้าแต่พระราม โปรดฟัง ข้าจะเล่า คำพูด
 ของข้าล้วนเป็นความจริง ข้าชื่อศูรปณา เป็นรากษส แปลงร่างได้ตั้งใจ เทียวอยู่ในป่านี้ผู้เดียว ทำให้
 ทุกคนหวาดกลัว พี่ชายของข้าชื่อราวณะ เป็นรากษส เป็นเจ้าแห่งรากษสทั้งปวง และกุมภกรรณะ ผู้
 ทรงพลังยิ่ง ผู้นอนหลับสนิทยาวนาน ทั้งวิษณะผู้ทรงธรรม ไม่ประพฤติอย่างรากษส และขระและ
 ทูษณะผู้มีชื่อเสียงในการรบ ข้าแต่พระราม แต่ข้าอาจเป็นศัตรูกับพวกเขาทั้งหมดได้ เพราะไม่เคยเห็น
 ใครเช่นพระองค์มาก่อน ข้าขอเชิญพระองค์มาเป็นสวามีของข้า จงเป็นสวามีของข้าตลอดกาลนาน
 บุรุษผู้ประเสริฐสุด เหตุใดพระองค์จะต้องการนางสีดา นางมีหน้าตาน่าเกลียด รูปร่างพิกลพิการ ไม่
 เหมาะกับพระองค์ ข้าเหมาะสมกับพระองค์ จงมองดูข้าว่าเป็นภรรยาที่เหมาะสม ข้าจะกินนางมนุษย์
 รูปชั่วคนนี้ นางผู้ชั่วร้าย นางผู้มีเอวบาง ข้าจะกินนางพร้อมกับอนุชาของพระองค์ พระองค์จะเทียวใน
 ป่าทันทกะกับข้า พระองค์ที่รัก เราจะไปชมป่า และยอดเขาทั้งหลาย” ” (มหากาพย์รามายณะของ
 วาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 2, 2557)

พระรามกับพระลักษมณ์ตอบกลับนางสามนักขาด้วยการพูดเล่นล้อเลียนนาง แต่นางสามนัก
 ขาเข้าใจว่าพระรามกับพระลักษมณ์พูดจริง นางสามนักขาจึงแสดงอำนาจด้วยการแสดงความรุนแรง
 ต่อนางสีดา ดังข้อความในรามายณะฉบับวาลมิกิ อาร์ณยกัณฑ์ ความว่า

“นางรากษสผู้มัวเมาในความรัก กล่าวแก่พระราม ผู้ปราบศัตรู ผู้ไม่มีใครเอาชนะได้
 ผู้กำลังนั่งอยู่กับนางสีดาที่หน้าบรรณศาลาว่า เพราะเห็นแก่ชายาชราคนนี่ที่ไม่งาม ไม่ซื่อสัตย์ น่า
 เกลียด มีเอวโต พระองค์จึงไม่เคยคิดถึงข้าเลย ข้าจะกินนางมนุษย์คนนี่ ต่อหน้าพระองค์เดี๋ยวนี้ เมื่อไม่
 มีคู่แข่งแล้ว ข้าจะไปเทียวกับพระองค์อย่างมีความสุข กล่าวดังนั้นแล้ว นางผู้โกรธเกรี้ยว ผู้มีดวงตา
 เป็นประกายดั่งไม้ไหมไฟ ก็พุ่งไปที่นางสีดา ผู้มีดวงตาดังดวงตาของกวางน้อย เปรียบดั่งมหาอุกกาบาต
 พุ่งไปยังดาวโรหิณี” ” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 2, 2557)

การที่นางสามนักรขาเข้าไปทำร้ายนางสีดา ทำให้พระรามจำเป็นต้องปกป้องนางสีดาทันที พระรามตอบสนองอำนาจของนางสามนักรขาที่เป็นความรุนแรงด้วยความรุนแรง พระรามสั่งพระลักษมณ์ให้ตัดหู ตัดจมูกของนางสามนักรขา นางสามนักรขากริรตร้องตักใจที่ใบหน้าเสียโฉม นางรีบไปหาขรพี่ชายให้ช่วยแก้ปัญหาให้

นางสามนักรขาใช้อำนาจของตนเองต่อพี่ชายด้วยการตีหน้าเศร้าเล่าความเท็จ นางปั้นเรื่องว่าเพราะนางสีดา พระรามกับพระลักษมณ์จึงทำร้ายนาง โดยไม่เล่าว่าต้นเหตุคือนางอิจฉานางสีดาและทำร้ายนางสีดาก่อน การโกหกของนางสามนักรขาได้ผล เพราะขรได้ให้กองทัพพรากษสไปฆ่าพระรามกับพระลักษมณ์ แก่แค้นให้นางสามนักรขา คำพูดของนางสามนักรขาที่เล่าไม่หมดมีดังนี้

“เมื่อได้ยินพี่ชายผู้ประเสริฐ ผู้โกรธมากกล่าวเช่นนั้น ศูรปถวาน้ำตานองหน้าตอบว่ามีชายหนุ่มสองคน ผู้สง่างาม บอบบาง แต่มีพลังกำลังมาก มีดวงตาวาวดังดอกบัว นุ่งผ้าเปลือกไม้ ห่มหนังสีดำ ได้มาถึง ทั้งสองเป็นดังรูปปั้นของคนธรรพ์ และราชา ถึงพร้อมด้วยลักษณะของขัตติยะ ข้าบอกไม่ได้ว่าทั้งสองเป็นเทวดาหรือมนุษย์ ในระหว่างชายหนุ่มทั้งสอง ข้ามองเห็นครุณีนางหนึ่ง ผู้มีเอวงาม มีรูปร่างยิ่ง ตกแต่งอาภรณ์ครบถ้วน เพราะนางนั้น มันทั้งสองทำให้ข้ามีสภาพเช่นนี้ กลายเป็นหญิงชั่ว ไรที่พึ่ง ข้าประสงค์จะดื่มเลือดที่เป็นฟองของมันทั้งสองและของนางผู้ประพฤติชั่วร้ายนั้น” ” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิจฉบับภาษาไทย เล่ม 2, 2557)

เมื่อกองทัพพรากษสถูกพระรามฆ่าหมด ขรก็ได้ต่อว่านางสามนักรขาว่าเหตุใดนางยังคร่ำครวญไม่สิ้นสุด ในเมื่อเขาก็ได้ให้กองทัพพรากษสไปสู้กับพระรามตามที่นางขอแล้ว นางสามนักรขาต้องการให้ขรฆ่าพระรามเพื่อตน นางจึงใช้มารยาหญิงต่อว่า นางเห็นพระรามฆ่าพรากษสผู้กล้าแล้ว นางกลัวมาก ขอให้ขรต่อสู้เพื่อปกป้องนาง นางสามนักรขาเร่งเร้าให้ขรต้องออกไปสู้รบกับพระรามทั้งที่ขรไม่ยอมไปด้วยการดูถูกขรว่าขรไม่กล้าเผชิญหน้ากับพระรามที่เป็นเพียงมนุษย์ธรรมดา นางสามนักรขารู้จุดอ่อนของขรพี่ชายที่เป็นนักรบ นางจึงใช้มันเป็นเครื่องมือ

“เมื่อนางพรากษสผู้ไม่มีใครเอาชนะได้ได้ฟังคำลอบโยนของขระดังนั้น ก็เซ็ดน้ำตา กล่าวแก่ขระผู้พี่ชายว่า พรากษสทั้งสิบสี่ตน ผู้กล้าหาญ ผู้โหดร้ายที่พี่ส่งไปสังหารพระราชวะและพระลักษมณ์ตามความประสงค์ของข้า นั้น พวกมันที่ถือเหล็กแหลมและหอกถูกพระรามประหารด้วยธนูที่แทงพวกมันอย่างรวดเร็วในการสู้รบ เมื่อข้าเห็นการกระทำอันยิ่งใหญ่ของพระราม เห็นพรากษสผู้ทรงพลังล้มลงทันทีบนพื้น ข้ากลัวมาก ข้ากลัวมาก ลิ่นหวงและท้อแท้ ข้าแต่ท่านผู้ท่องไปในยามราตรี ข้ามองเห็นภัยรอบตัว จึงกลับมาขอท่านเป็นที่พึ่งอีกครั้งหนึ่ง ข้ากำลังจมลงในมหาสมุทรแห่งความเศร้าอันกว้างใหญ่ ที่มีคลื่นเป็นความน่ากลัว มีสัตว์น้ำที่หมดหวังว่ายไปมา ท่านช่วยปกป้องข้าไม่ได้หรือ พรากษสทั้งหลาย ผู้กินเนื้อสดเป็นอาหาร ผู้ไปช่วยข้า บัดนี้ถูกพระรามประหารด้วยธนูแสนคมของเขา ถ้าท่านส่งสารข้าและพรากษสทั้งหลาย ข้าแต่ท่านผู้ท่องไปในยามราตรี ถ้าท่านกล้าและมีพลังกำลังที่จะสู้กับพระราม จงกำจัดผู้ที่มาอาศัยอยู่ในป่าทึบตะกะ ผู้เป็นดังหนามที่แทงพวกพรากษสนี้ ถ้าท่านไม่สังหาร

พระราม ศัตรูของข้าในวันนี้ ข้าพร้อมที่จะละชีวิตต่อหน้าท่านทันที ข้าคิดว่า ท่านไม่กล้าเผชิญหน้ากับพระรามในการรบ เมื่อเขาถือธนูอยู่ ท่านไม่ใช่ผู้กล้าหาญ เป็นเพียงผู้อวดอ้างว่าเป็นผู้กล้า ท่านไม่สามารถสังหารพระรามและพระลักษมณ์ได้ ทั้งๆ ที่พวกเขาเป็นเพียงมนุษย์ธรรมดาเท่านั้น ท่านควรรีบออกจากชนสถานไปพร้อมญาติพี่น้อง เพราะที่นี้ไม่ใช่ที่อยู่ของผู้มีพลังเพียงเล็กน้อยและมีความกล้าน้อยกว่า ท่านจะถูกพระรามปราบด้วยเดช จะพินาศทันที พระรามโอรสของท้าวทศรถทรงเดชอย่างยิ่ง และอนุชาของเขาผู้ทำให้ข้าพิการก็กล้าหาญยิ่ง” ” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 2, 2557)

นางสำมนักขากลับมาที่กรุงลงกาหลังจากขรตาย นางสำมนักขากลับมาฟ้องทศกัณฐ์ให้แก้แค้นแทนตน แต่นางสำมนักขาใช้วิธีพูดกับทศกัณฐ์ต่างจากขร เพราะจุดอ่อนของทศกัณฐ์คือผู้หญิง นางสำมนักขาจึงไม่พูดเรื่องเหตุการณ์ที่นางถูกตัดหูตัดจมูกเลย นางสำมนักขาใช้ความฉลาดของนางในการแกล้งพูดจาทศกัณฐ์ว่ามีความดีสู้พระรามไม่ได้ ทศกัณฐ์จะได้เกลียดพระราม เมื่อนางสำมนักขาปลุกปั่นทศกัณฐ์ให้เกลียดพระรามแล้ว นางสำมนักขาก็เล่าเรื่องที่ขร ตรีศิรีส พุชน์ถูกพระรามสังหาร แต่ตนรอดมาได้เพราะพระรามไม่ฆ่าสตรี นางสำมนักขาทั้งทำยว่าชายาของพระรามงามมากเหมาะสมกับทศกัณฐ์มาก ถ้าทศกัณฐ์ได้ครอบครองนางหลังจากฆ่าพระรามได้แล้วจะมีความสุขยิ่งกว่าพระอินทร์ นางสำมนักขาประจบทศกัณฐ์และบอกว่านางเองพยายามจะพานางสีดาให้มาเป็นชายาของทศกัณฐ์ นางสำมนักขาบิดเรื่องได้เก่งมาก เปลี่ยนเรื่องจากนางขอเป็นชายาพระรามกลายเป็นนางตั้งใจนางสีดามาเป็นชายาทศกัณฐ์แทน

“ชายาถูกต้องตามธรรมเนียมของพระรามคือเจ้าหญิงแคว้นวิเทหะ นามว่าสีดา ผู้มีเนตรกลมโต ผู้ทรงยศ อรรชรอันแน่น นารีเช่นนี้ไม่ใช่เทวี นางคนธรรพ์ ยักษ์ และกินรีที่ข้าเคยเห็นบนแผ่นดิน คนที่ได้เป็นเจ้าของสีดาได้กอดนางผู้เบิกบานแล้วจะเป็นสุขในโลกทั้งปวงเหนือกว่าพระอินทร์ นางมีศีลาจารวัตรเรียบร้อย เป็นที่สรรเสริญด้วยความงาม นารีในโลกไม่งามเสมอเหมือน นางคู่ควรเป็นชายาของท่าน พี่ควรเป็นภัสตาของนาง นางมีสะโพกกลมกลึง มีปทุมถันอวบอัด ข้าพยายามจะนำนางผู้งามแพศยามาเป็นชายาของท่าน พอได้เห็นนางสีดาไฉนผู้มีพักตร์งามดั่งจันทร์เพ็ญแล้วท่านก็จะพ่ายแพ้ต่อศรพระกาม หากท่านปรารถนาจะได้นางเป็นชายาจงรีบก้าวเท้าขวากออกไปเพื่อชัชชนะเถิด ดูก่อนจอมรากษส จงทำความพึงพอใจแก่บรรดารากษสด้วยการสังหารพระรามอาศรมวาสีผู้ชั่วร้าย พอพี่ฆ่าพระลักษมณ์นักรบด้วยศรที่แหลมคมก็จะได้ร่วมภิรมย์กับนางสีดาผู้ไร้ที่พึ่งอย่างมีความสุขให้เหมาะสม ดูก่อนราวณะพญารากษส หากคำของข้าเหมาะสม ก็จงทำตามคำของข้าโดยไม่ลังเลใจ พอรู้ว่ารากษสที่อยู่ในชนสถานถูกพระรามสังหารด้วยศรแล้วและรู้ว่าชระกับพุชน์ถูกสังหารแล้ว พี่ควรทำหน้าที่เสียแต่บัดนี้” ” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 2, 2557)

ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมหาลังกา มีการเพิ่มฉากที่นางสำมนักขาพยายามชนะใจพระรามอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ไล่ระดับความคลั่งรักจนนำไปสู่จุดแตกหักคือนางสำมนักขาถูกพระลักษมณ์ตัด

หูกับจุมูก และเพิ่มฉากที่นางสำนึกขาได้พบกับนางสีดาที่สระบัวก่อนที่นางจะรู้ว่านางสีดาคือชายา พระรามผู้ชายที่นางหลงรักนั่นเอง สาเหตุที่เพิ่มฉากเหล่านี้เพื่อเพิ่มความเข้มข้นให้กับความแค้นของ นางสำนึกขา ความรักแรงเกลียดแรงของนาง และยังได้เห็นลักษณะนิสัยความเป็นคนเจ้าอุบายและ คือร้ายของนางอีกด้วย

ในอุตตรกัณฑ์กัณฑ์สุดท้ายของรามายณะฉบับวาลมิกิได้มีการเล่าย้อนถึงตอนที่นางสำนึกขา ตัดพ้อทศกัณฐ์ที่ฆ่าวิหิตชีวิตหาสามีของนางตาย นางสำนึกขาโกรธที่ทศกัณฐ์พรากคนที่นางรักและ ทำให้นางเป็นหม้าย ดังข้อความ “ข้าแต่ราชัน ท่านผู้ทรงพลังสังหารข้า ทำให้ข้าเป็นหญิงหม้ายเสีย แล้ว ราชัน บรรดาแพทย์ที่ชื่อว่ากาลเกยะ ผู้กล้าหาญและมีพลังกำลังมหาศาลนั้นถูกท่านสังหารไปใน สนามรบ สามีที่รักของข้า ผู้สำคัญยิ่งกว่าชีวิต ถูกท่านผู้เหมือนศัตรูฆ่าเสียแล้วในสนามรบ ราชัน ข้า กลายเป็นสตรีที่ถูกท่านผู้เป็นญาติของตนได้ฆ่าเสียแล้ว ข้าได้รับความทุกข์และความเป็นหญิงหม้ายจาก ท่าน ท่านควรจะปกป้องน้องเขยในสนามรบมิใช่หรือ ข้าแต่ราชัน ท่านฆ่าเขาเองในสนามรบ ไม่ละอายใจบ้างละหรือ” (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557c) นางสำนึกขาแสดงอำนาจต่อทศกัณฐ์ด้วยการ สาปแช่งทศกัณฐ์ให้ตายเพราะผู้หญิง

แต่ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกาเลือกจะเล่าเรื่องนางสำนึกขาเป็นหม้ายตั้งแต่ตอนต้น เรื่อง กล่าวคือเล่าตามลำดับเหตุการณ์ เพราะละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกาใช้วิธีเล่าเรื่องเรียง ตามลำดับเวลามาโดยตลอด จะเล่าย้อนก็ต่อเมื่อต้องการเร้าอารมณ์คนดูด้วยการซ่อนเงื่อนงำและ อยากเฉลยให้คนดูรู้ว่าที่จริงแล้วเกิดอะไรขึ้น และการเล่าทำเรื่องแบบในวรรณคดีรามายณะฉบับวาล มิกิเป็นการเก็บเรื่องที่กวีคนอื่นมาแต่งเพิ่มเติม ถ้าละครทำแบบนี้บ้าง จะเป็นการเล่าประโยชน์ สู้ นำมาเล่าตอนต้นเรื่องจะได้ผลทั้งปูพื้นความทะเยอทะยานของทศกัณฐ์ที่อยากเป็นเจ้าของสามโลก และนางสำนึกขามีความต้องการความรักมากกว่าคนปกติ เพราะสามีถูกพี่ชายฆ่า ผู้ชายที่เข้าหานาง เพราะหวังจะโค่นล้มทศกัณฐ์ ไม่ได้รักนางจริง ละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา ปูพื้นตัวละคร นางสำนึกขาได้ดี เพราะจริงๆ แล้วนางสำนึกขาต่างหากที่เป็นชนวนสงครามไม่ใช่นางสีดา ปู พื้นฐานรักสามเส้าของพระราม-นางสีดา และนางสำนึกขา ได้เห็นว่านางสำนึกขาเองก็เลือกผู้ชาย มาก่อนวงศ์ตระกูลเหมือนกับทศกัณฐ์ที่เลือกผู้หญิงก่อนวงศ์ตระกูล เป็นเหตุผลว่าความคิดนิสัยนาง สำนึกขาเป็นแบบนี้ถึงภายหลังจะรู้แล้วว่าพระรามมีชายาอยู่แล้วก็ไม่ยอมตัดใจ ทำร้ายนางสีดาเพื่อที่ ตัวเองจะได้แทนที่และยอมทุกอย่างถึงแม้ว่าจะต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตเป็นนักบวชแบบนางสีดาเพียงเพื่อได้ ครอบครองกับพระราม

ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา นางสำนึกขาดูโหดร้ายและแข็งข้อกับทศกัณฐ์มากกว่าใน วรรณคดีรามายณะฉบับวาลมิกิ เพราะในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา มีฉากที่นางบุกเข้ามาจะฆ่า ทศกัณฐ์ จนถึงทำให้ทศกัณฐ์ฆ่านางเพราะนางไม่ยอมมีชีวิตอยู่เพราะสามีตาย นางสำนึกขาไม่ได้ถูก ทศกัณฐ์เกลียดกล่อมได้ง่ายแบบในวรรณคดีรามายณะฉบับวาลมิกิที่ทศกัณฐ์บอกว่าอยากเป็นเจ้าของ

สามโลกจึงหลงเหลือพลังฆ่าสามีนางไป และขอให้นางไปอยู่กับขรลูกน้ำที่ป่าทันทกะ ในละครสี่ดา-ราม ศีกรักรมหาหงา นางสำนักรักขังตัวกับทศกัณฐ์ตั้งแต่ต้องจะไปป่าทันทกะเองเพราะอยากไปเที่ยวเล่นในป่า ทศกัณฐ์กับอินทรชิตคัดค้านเพราะกลัวนางสำนักรักจะสร้างปัญหาและกองทัพต้องคุ้มครองนางอีก นางสำนักรักในละครไม่ยอมแพ้ได้พยายามหลายวิธีปลุกกุมภกรรณมาช่วยพูดให้นางได้ไปป่าทันทกะ แต่สุดท้ายถึงแผนให้กุมภกรรณช่วยจะล้มเหลว นางสำนักรักก็ทำให้ทศกัณฐ์ตัดรำคาญยอมให้นางไปป่าทันทกะ ตั้งแต่ไปป่าทันทกะนางสำนักรักก็ใช้ชีวิตอิสระตามใจชอบ และเมื่อได้พบพระรามก็ตกหลุมรัก นางสำนักรักได้หัวเราะเส่นท์พระรามโดยไม่เกรงกลัวทศกัณฐ์คิดว่านางกบฏ นางสำนักรักรู้ว่าจะต้องพูดอย่างไรให้กองทัพไม่บุกทำลายกระท่อมของพระราม นางสำนักรักหลอกด้วยเหตุผลที่เนียนมากกว่าการบุกกระท่อมพระรามอันตรายเพราะพระรามเก่งมาก การสร้างทำเป็นแม่ทัพของนางเป็นส่วนหนึ่งของแผนการหัวเราะเส่นท์พระรามทำให้นางได้รู้ที่อยู่ของพระราม จนสุดท้ายมารยาหญิงของนางสำนักรักทำให้ฝ่ายอสูรล้มตายไปมารวมถึงขร ทูษณ์ ตรีศิรีสด้วย นางสำนักรักสร้างปัญหาจากป่าทันทกะและยังมาสร้างปัญหาต่อที่กรุงลงกาต่อด้วยการปั้นแต่งเรื่องโกหกทศกัณฐ์ว่านางถูกพระลักษมณ์ทำให้อับอาย เห็นได้ชัดว่าในรามายณะฉบับวาลมิกิ นางสำนักรักมีการใช้อำนาจในฐานะเจ้าหญิงแห่งกรุงลงกาพอสมควร แต่กับทศกัณฐ์นางไม่กล้าแข็งข้อ ได้แต่เป็นคนขี้ฟ้อง กับใช้เล่ห์เหลี่ยมออดอ้อนทศกัณฐ์ให้ส่งสารนาง ในละครสี่ดา-ราม ศีกรักรมหาหงา นางสำนักรักไม่ได้ทำตัวนางสงสารเป็นอย่างเดียว นางสำนักรักมีความกล้า ไม่กลัว จับอาวุธตลอดเวลา ทั้งตอนที่บุกเข้ามาฆ่าทศกัณฐ์และตลอดเวลาที่นางสีดาเข้ามาอยู่ในกรุงลงกา นางสำนักรักคิดเรื่องเดียวคือเรื่องฆ่านางสีดาด้วยวิธีต่างๆ แม้ว่าทศกัณฐ์จะเตือนนางเรื่องฆ่านางสีดาเป็นการฝ่าฝืนคำสั่ง นางก็ยังจะทำ จนสุดท้ายทศกัณฐ์ต้องสั่งขังคุกนางและสั่งประหารชีวิตถ้านางสุโลภนาไม่มาช่วยนางสำนักรักหนีไปเสียก่อน นางสำนักรักได้แสดงอำนาจของผู้หญิงที่ผู้ชายกลัว เป็นด้านมืดของผู้หญิง ไม่ว่าจะเป็ความรักที่กลายเป็นความแค้น การบรรลุเป้าหมายคือการฆ่านางสีดาโดยไม่สนใจโทษอาญาที่ตนเองจะได้รับ นางสำนักรักในละครที่เดินทางกลับมากรุงลงกาหลังจากพระรามฆ่าทศกัณฐ์ได้แล้ว นางได้พูดทิ้งท้ายกับนางสีดาว่าพระรามไม่รับนางสีดากลับเพราะกลัวคำครหา ตอนนี้ นางสีดาก็เป็นคนนอกกริต เหมือนกับนางที่ถูกฝ่ายพระรามดูถูกมาตลอดว่าไม่คู่ควร ผู้วิจัยจึงคิดว่าในละครสี่ดา-ราม ศีกรักรมหาหงานางสำนักรักมีอำนาจมากกว่าในรามายณะฉบับวาลมิกิ และด้วยความที่มีอำนาจมากกว่าก็มีการแสดงอำนาจมากกว่าในละครด้วยเช่นกัน สิ่งที่นางสำนักรักในละครสี่ดา-ราม ศีกรักรมหาหงากับรามายณะฉบับวาลมิกิมีเหมือนกัน คือ อำนาจต่อกองทัพในฐานะเจ้าหญิงกรุงลงกา ด้วยฐานันดรศักดิ์ของนางที่สูงส่ง และนิสัยส่วนตัวที่เป็นคนฉลาด ช่างฉอเลาะ มีศิลปะในการพูด เจ้าเล่ห์เพทุบาย มีจริตมารยา แต่สิ่งที่ทำให้นางสำนักรักในละครสี่ดา-ราม ศีกรักรมหาหงาแตกต่างกับรามายณะฉบับวาลมิกิ ก็คือ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความที่นางรู้สึกเป็นอิสระไม่ต้องพึ่งใครอยู่เหนือกว่าใครๆ แม้แต่ทศกัณฐ์ที่เรียกได้ว่าเป็นกฎหมายของกรุงลงกา ทำให้นางสำนักรักในละคร

จะทำอะไรก็ได้โดยไม่กลัวทศกัณฐ์ นางขอยั่วให้ทศกัณฐ์โกรธจนนั่งไม่ติดกับทุกแผนการที่นางคิด ใน รามายณะฉบับ वाल्मीकि นางสำนึกขาคืออยู่ที่ใต้อาณัติของทศกัณฐ์ ต้องพูดติดกับทศกัณฐ์ วางแผนอ้อมๆ ให้ทศกัณฐ์มาติดกับ ไม่มีการปะทะกันแบบในละคร แม้แต่ตอนที่สามีนางตาย ทศกัณฐ์ไม่ได้แสดงความเสียใจในการกระทำของตนเอง บอกง่ายๆ ว่าอยากเป็นเจ้าของสามโลกจึงต้องฆ่าน้องเขย นางสำนึกขาคือทำอะไรไม่ได้นอกจากให้อภัยและรับค่าทำขวัญจากทศกัณฐ์ด้วยการถูกส่งตัวไปอยู่กับขร ต่างจากในละครที่นางสำนึกขาคัดค้านจนอยากฆ่าทศกัณฐ์กับมือเสียด้วยซ้ำ นางให้อภัยไม่ได้ โชคดีที่ทศกัณฐ์ในละครเป็นคนดีกว่าในรามายณะฉบับ वाल्मीकि น้อย ทศกัณฐ์ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมหา ลงกา ตั้งใจจะละเว้นวิหตุตชีวหา เพราะเห็นเป็นญาติกัน แต่ฆ่าเพราะวิหตุตชีวหาทรยศทศกัณฐ์ก่อน

เมื่อใช้ทฤษฎีความต้องการ 10 ประการของคาเรน ฮอว์นาย วิเคราะห์ตัวละครนางสำนึกขาคือ พบว่านางสำนึกขาคือมีความต้องการความรักชอบส่วนตัวจากพระราม นางจึงตั้งมั่นไม่ฟังเหตุผลของพระรามเลย นางสำนึกขาคือคนที่ขาดความรักเพราะอดีตสามีแต่งงานด้วยเพราะหวังล่อภักดิ์นาง เพื่อกำจัดทศกัณฐ์ ด้วยความที่เป็นหญิงหม้าย นางสำนึกขาคือมีความต้องการคุ้มครองเพื่อจะได้พึ่งพาอาศัย ซึ่งนางมองแล้วว่าพระรามปกป้องนางได้และเป็นที่พักพิงให้กับนาง พร้อมต่อกรกับทศกัณฐ์พี่ชายที่นางเกลียด และนอกจากนี้แล้วนางสำนึกขาคือมีความต้องการทำลายผู้อื่น สังเกตได้จากการทำร้ายนางสีดาทันทีที่รู้ว่านางเป็นอุปสรรคความรัก และการแก้แค้นพระราม พระลักษมณ์ และนางสีดาหลังจากถูกปฏิบัติอย่างไร้เยื่อใย ตั้งแต่เด็กนางสำนึกขาคือถูกมารดาเลี้ยงแบบตามใจเพราะเป็นลูกสาวคนสุดท้อง อยากได้อะไรต้องได้ นางสำนึกขาคือซึมซับจากมารดาที่ชอบแก้แค้น ทำลายคนที่ขวางความสุข และสุดท้ายนางสำนึกขาคือต้องการความรักและการยอมรับจากทศกัณฐ์ผู้ที่ไม่เคยยอมรับนางเพราะเป็นผู้หญิง ทศกัณฐ์มองที่ประโยชน์ที่ญาติผู้ชายจะให้ได้ เช่น อินทรชิต ขร และกุมภกรรณมีฝีมือการรบ พิเภกผู้จัดการวางแผนกลศึกและการทำนาย

5.3 นางเกาสุริยา

ในละครสี่ดา-ราม ศีกรักรมหลวงกา ตอนที่ 2 นางเกาสุริยาได้แสดงอำนาจต่อท้าวทศรถ เพราะท้าวทศรถปล่อยให้นางसानตาธิดาองค์โตไปแต่งงานกับกะลัยโกฏิ นางเกาสุริยาไม่พอใจท้าวทศรถจึงทำปิ่นปักเกล้าของนางให้หัก ท้าวทศรถได้ปรับทุกข์กับนางไภยเกษีเรื่องนางเกาสุริยาว่า “นางจงใจตอกย้ำให้ข้าเจ็บปวดอยู่ตลอด เพื่อให้นางเป็นอิสระจากความผิดนั้น นางเชื่อว่าเป็นความผิดของข้า ไม่ใช่ของนาง นางคิดว่าข้าใจหิน นางคิดว่านางเป็นผู้เดียวที่เสียสละ นางคิดว่าसानตาเป็นลูกสาวนางคนเดียว ไม่ใช่ของข้า นางไม่ได้รับรู้ว่าข้าเจ็บปวด” จนกระทั่งพระรามมาทำให้เรื่องคลี่คลายด้วยการพานางเกาสุริยาและอนุชาทั้งสามไปเยี่ยมนางसानตาที่อาศรม นางเกาสุริยาได้ปรับความเข้าใจกับธิดาและความสัมพันธ์ระหว่างนางกับท้าวทศรถกลับมาเหมือนเดิมเมื่อนางได้ไปพบนางसानตา นางसानตาจึงเป็นกุญแจหลักในการปรับความเข้าใจของทั้งคู่ อย่างไรก็ตาม นางเกาสุริยามีความเป็นผู้กำหนดชะตากรรมของนางกับท้าวทศรถ ถึงแม้ว่าท้าวทศรถเป็นกษัตริย์ที่ตัดสินใจเพื่อส่วนร่วมไม่ใช่เพื่อส่วนตัว และกษัตริย์ไม่ผิด King can do no wrong แน่แน่นอนท้าวทศรถตัดสินใจเพื่อชาวโยธยา ให้นางसानตาไปเพื่อกะลัยโกฏิจะได้ทำพิธีขอโอรสให้พระองค์ได้เพราะมีภรรยา แต่พระองค์ก็ได้รับการลงโทษจากผู้หญิงสองคน คนแรกนางसानตาที่เสียสละไปแต่งงานกับกะลัยโกฏิ แต่ว่าตอนที่นางไปแล้วท้าวทศรถไม่คัดค้าน นางก็ดูอึ้งๆ น้ำตาคลอที่ต้องจากครอบครัว คนที่สองก็คือนางเกาสุริยาที่โกรธท้าวทศรถมาตลอดและเชื่อมาตลอดว่าท้าวทศรถไม่เสียใจเพราะอยากได้โอรสจึงทิ้งธิดา ความโกรธของนางเกาสุริยาทำให้ความสัมพันธ์ของทั้งคู่คู่อิมคริม เป็นผลที่แลออกมาจากการได้โอรสรัชทายาท

แต่ในละครสี่ดา-ราม ศีกรักรมหลวงกา ตอนที่ 5 พระรามรู้เรื่องจากจาพาสีว่านางเกาสุริยามีความลับปิดบังบางอย่าง พระรามจำรูปปั้นเด็กทองคำได้ พระรามจึงถามนางเกาสุริยาว่าพระรามมีพี่ชายหรือไม่ นางเกาสุริยาไม่ยอมเล่าเรื่องนางसानตา แต่พระรามจะไปถามจากท้าวทศรถ นางเกาสุริยาจึงบอกพระรามเรื่องนางसानตาธิดาองค์โต นางเกาสุริยาบอกว่าท้าวทศรถเจ็บปวด ทุกข์มากแล้วอย่าไปถามพระองค์อีก แสดงให้เห็นว่านางเกาสุริยารู้สภาพจิตใจของท้าวทศรถและเข้าใจที่พระองค์ตัดสินใจไปเช่นนั้น นางเกาสุริยาเป็นหญิงที่มีความเข้มแข็งในตัวเองได้ความอ่อนหวาน นางเกาสุริยาต้องการเก็บความทรงจำเกี่ยวกับนางसानตาในรูปของรูปปั้นเด็ก แต่ท้าวทศรถเลือกเก็บความทรงจำเกี่ยวกับนางसानตาในรูปแบบการรู้สึกผิด จากคำพูดของนางเกาสุริยานี้แสดงให้เห็นถึงความเสียสละของท้าวทศรถที่ยอมรับความรู้สึกผิดไว้คนเดียว ทำในสิ่งที่ยากสำหรับพ่อคนหนึ่งในการปล่อยให้ธิดาไปแต่งงานกับกะลัยโกฏิ ความเศร้าโศกที่เกิดจากธิดาจากไปยังไม่เท่ากับความเศร้าจากความรู้สึกผิดจากการตัดสินใจของตนเอง ความขัดแย้งของท้าวทศรถกับนางเกาสุริยายุติลงเมื่อได้รู้ว่านางसानตาไม่โกรธพ่อแม่ แต่พยายามเข้มแข็งเพื่อให้พิธีขอบุตรสมบุญ นางसानตาดีใจที่ได้ทำหน้าที่ของลูกตอบแทนพ่อแม่ นางเกาสุริยามีอำนาจจากความเข้มแข็งและความเสียสละ นางเกาสุริยาที่ดูเหมือนหมกตัวอยู่ในห้องคร่ำครวญถึงธิดา ปฏิเสธการพบท้าวทศรถเพื่อให้ท้าวทศรถได้อยู่กับความรื่นรมย์ก็คือนาง

ไทยเกษิ เพื่อที่จะได้ไม่ต้องแบกรับความทุกข์ที่หนักเกินไป นางเกาสุริยาเก็บความลับทุกอย่างเป็นเวลานานไม่ให้แพร่พรายถึงหุพระรามเลย เพราะกลัวว่าจะมีอันตรายเกิดขึ้นจากการที่นางยังตัดใจจากนางศานตาไม่ได้

นางเกาสุริยาเป็นมเหสีท้าวทศรถที่อาวุโสมากที่สุดและเป็นมเหสีองค์แรกของท้าวทศรถ นางเกาสุริยาเหมือนเป็นพี่สาวคนโตที่นางไทยเกษิและนางสมุทรรษาให้ความเคารพ และมเหสีทั้งสามองค์มักจะสูงส่งอยู่ด้วยกันเสมอ นางเกาสุริยามีอำนาจรองจากท้าวทศรถ นางมีความเป็นผู้ใหญ่และดูแลคนในวัง จะเห็นได้จากการที่นางปกป้องสุชนิสาวใช้คนใหม่ที่เข้าไปในเขตหวงห้ามของท้าวทศรถ นางเกาสุริยาได้ปกป้องนางสุชนิเพราะนางยังเด็กและยังไม่รู้กฎในวังเพราะหลงมา ทำให้นางสุชนิมีความศรัทธาในตัวนางเกาสุริยาผู้เป็นนายของเธอ ในรามายณะฉบับวาลมิกิ กัณฑ์โอโยธยากัณฑ์ สรรคที่ 72 ตอนที่พระสัตรีตุลาภนางกุจจือออกมาท่ามกลางเพื่อนของนาง เพื่อนของนางกุจจือได้พูดขึ้นมาว่า “บัดนั้นเพื่อนทั้งปวงของนางก็มาปรึกษากันว่า พระองค์โกรธถึงขนาดนี้ คงจะจัดการเราไม่เหลือเป็นแน่ พวกเราไปขอพึ่งพระนางเกาสุริยาแก้กันเถิด พระนางจะทรงคุ้มครองเราได้ พระนางผู้ทรงยศ ทรงรู้ธรรม ทรงเอื้ออารี ทรงปราณี” อำนาจของนางเกาสุริยาจึงเกิดจากความเมตตากรุณา ซึ่งความเมตตาคลายมาเป็นบารมีของนางเกาสุริยา อาจกล่าวได้ว่านางเกาสุริยาปกครองคนด้วยพระคุณมากกว่าพระเดช

นางเกาสุริยาได้เป็นต้นแบบของพระราม นางเกาสุริยาสอนพระรามใ้รักถึงคนอื่นก่อนตนเอง จะเห็นได้จากตอนที่พระราม พระพรต พระลักษมณ์และพระสัตรีตุลาภการศึกษากลับมาที่วังพระรามเห็นแก่นุชาจึงไปพบมารดาของอนุชาก่อนจะไปพบนางเกาสุริยาก่อน นางเกาสุริยาที่มีความน่อยใจพระราม แต่พระรามก็ได้ให้เหตุผลที่นางแย้งไม่ได้ เพราะนางสอนให้พระรามเสียสละเพื่อคนอื่น นางเกาสุริยาได้เป็นแรงผลักดันสำคัญให้พระรามเปลี่ยนประเพณีอัศวเมธที่มีการบูชาขัณฐ์ม้า พระรามได้ถามคำถามเรื่องการบูชาพระนารายณ์ของนาง นางเกาสุริยาได้ให้คำตอบว่าศรัทธาในพระนารายณ์ของนางก็เหมือนแสงอาทิตย์ที่ไม่เห็นแต่รับรู้ได้ถึงตัวตน ทำให้พระรามคิดออกว่าจะสร้างม้าเป็นสัญลักษณ์แล้วบูชาขัณฐ์ม้าแทน นางเกาสุริยาได้เสนอแนะให้ใช้ทองคำหล่อรูปปั้นม้าเพื่อแสดงถึงคุณค่าของมันที่แสดงถึงเกียรติยศของราชวงศ์ธรรม ในตอนแรกนางเกาสุริยาเป็นคนที่เชื่อในประเพณีสืบทอด แต่พอได้ฟังความคิดของพระรามที่จะช่วยชีวิตม้า นางเกาสุริยาก็ได้สนับสนุนพระราม นางเกาสุริยาถือได้ว่าเป็นแม่ที่มีอำนาจในด้านอิทธิพลในความคิดและลักษณะนิสัยของพระรามอย่างมาก ซึ่งถือได้ว่าเป็นอำนาจอย่างหนึ่งที่กำหนดพฤติกรรม ความคิด เป็นพิมพ์ให้พระรามเป็นคนที่ยุติธรรมได้ทุกอย่างไม่มีความอ่อนโยนต่อสิ่งมีชีวิตทุกชนิด

นางเกาสุริยาได้แสดงความเสียสละในฐานะราณีโอโยธยา แต่ต้องเจ็บปวดในฐานะแม่ที่สูญเสียลูกชาย ดังในละครสีดา-ราม ศีกรักรมหาสงคราม ตอนที่ 37 ตอนที่พระรามมาขออนุญาตนางเกาสุริยาเนรเทศตนเองเข้าป่า 14 ปี ตามคำตรัสของท้าวทศรถนั้น นางเกาสุริยาเสียใจจนไม่ออกมาให้พระรามเห็นหน้า นางเกาสุริยาได้พูดกับพระรามว่าพระรามโตเร็วมามากจากเด็กตัวเล็ก ๆ แต่การที่พระราม

จะต้องจากไปเป็นสิ่งที่นางไม่คิดว่าจะเกิดขึ้นและยังทำใจรับเรื่องนี้ไม่ได้ แต่สุดท้ายนางเกาสุริยา ก็ได้ตัดสินใจอนุญาตให้พระรามเข้าป่าเพราะรู้จุดประสงค์อันแน่วแน่ของพระราม และไม่ต้องการให้ความรักของแม่ผู้ตั้งพระรามไว้จากการทำตามสัญจะของบิดา ดังคำพูดของนางเกาสุริยาดังต่อไปนี้

“ราม เหมือนเวลามันเพิ่งผ่านไปไม่นาน เจ้ายังเป็นเด็กตัวน้อยๆ และเจ้ายังนอนอยู่ใต้อ้อมอกของแม่ แม่ได้เริ่มสอนให้เจ้าหัดเดินโดยจูงนิ้วมือเล็กๆ ของเจ้า แต่ว่ามันมันเกินกว่าจินตนาการของแม่ไปซะแล้ว มาในวันนี้เจ้ากลับมาขออนุญาตแม่ให้แม่เนรเทศเจ้า และการที่เจ้ามาขออนุญาตแม่แบบนี้ มันเป็นเวลาแม่รู้สึกเจ็บปวดมากที่สุด มันถึงเวลาที่แม่จะทำอย่างนี้แล้วใช่ไหม เจ้ามาขออนุญาตให้แม่ทำอย่างนี้ได้ยังไง แม่จะทำได้อย่างไรกัน แต่ว่าราม นอกจากแม่จะเป็นมารดาของเจ้าแล้ว แม่ยังเป็นมารานี้ ซึ่งนี่เป็นหน้าที่ของแม่ที่แม่ไม่ควรจะหยุดเจ้าในการทำหน้าที่ที่มีต่อราชวงศ์และอาณาจักรโยธยา เจ้าจงไปเถอะราม ไปทำตามสัญญาที่มีต่อเสด็จพ่อ ไปทำหน้าที่ของโอรสที่ดี พรของแม่จะอยู่กับเจ้าตลอดไป” ” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 2557)

นางเกาสุริยามีอำนาจต่อพระรามในฐานะแม่ ถ้านางเกาสุริยาไม่อนุญาต พระรามก็จะทำตามคำสั่งญาติที่ให้ไว้กับท้าวทศรถและนางไภยเกษิไม่สำเร็จ และนางเกาสุริยาได้เลือกตัดสินใจในฐานะมารานี้โดยยอมเป็นแม่ที่เจ็บปวด ทำให้ผู้วิจัยนึกถึงตอนที่ท้าวทศรถปล่อยให้นางศานตาไปแต่งงานกับกษัตริย์โยธยาเพราะตัดสินใจในฐานะมารานี้ไม่ใช่ในฐานะพ่อ และตอนที่พระรามเลือกที่จะทิ้งนางสีดาเพื่ออยู่เคียงข้างประชาชนก็เช่นเดียวกัน ตัดสินใจในฐานะมารานี้ไม่ใช่ในฐานะสามี ในเมื่อสองบทบาทนี้มีหน้าที่ที่สวนทางกันจึงต้องเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งว่าจะเลือกประโยชน์ส่วนรวมหรือส่วนตัว นางไภยเกษิก็ไม่ผิดที่จะเลือกประโยชน์ส่วนตัวคือพระพรตลูกชายคนเดียวของนาง เพราะอคติบังตา จึงทำให้นางตัดสินใจผิดไป แต่ก็ทำให้ประชาชนสาบแช่งเพราะเลือกหน้าที่แม่แต่ไม่เป็นมารานีที่ดีของโยธยา ความยิ่งใหญ่ของพระรามในการทำตามสัญญาและเป็นลูกที่ดีจึงเป็นเพราะมีสติอยู่เบื้องหลังก็คือนางเกาสุริยา และนางไภยเกษิก็ควรนับด้วย เพราะถ้าไม่มีพรของนาง พระรามก็ไม่ได้แสดงความกตัญญูออกมาและราชวงศ์ชฎาก็อาจล่มสลายได้เพราะท้าวทศรถรักษาสัญญาไม่ได้ตั้งแต่แรกถ้าพระรามไม่ยื่นมือช่วยเหลือ ตัวผู้วิจัยคิดว่าท้าวทศรถผิดที่ให้สัญญาว่าจะให้โอรสของนางไภยเกษิครองราชย์เพื่อแต่งงานกับนางไภยเกษิแล้ว และยังผูกมัดด้วยพรสองข้อตอนนางไภยเกษิช่วยรบที่สงครามเทวาก็บอสรอีก ความโลภของนางไภยเกษิจึงเป็นเพียงตัวเร่งปฏิกิริยาให้เร็วขึ้น แต่คำสั่งญาติที่ท้าวทศรถรักษาสัญญาไม่ได้จะมีผลกับท้าวทศรถอยู่แล้วไม่ช้าก็เร็ว นางเกาสุริยาได้บอกเหตุผลของการตัดสินใจกับนางสมุทรา ดังนี้

“นี่คือสิ่งที่ดีที่สุดแล้วสมุทรา กับสิ่งที่ตัดสินใจทำลงไป เพราะวันนี้เขา (พระราม) ไม่ควรยอมแพ้กับความรักของพี่ เขาควรทำหน้าที่ด้วยความองอาจและชอบธรรม” (ละครสีดา-ราม ศีกรักมหาลงกา)

ในละครสี่ดา-ราม ศีกรักรมหาสงคราม ตอนที่ 42 นางเกาสุริยา มีการแสดงอำนาจในฐานะแม่เลี้ยงพระพรต เพราะพระพรตปฏิบัติต่อนางไทยเกษีแม่แท้ๆ ไม่ดี นางเกาสุริยาตบหน้าพระพรต เพราะพระพรตทำตัวไม่เหมาะสมกับแม่ของตน ถึงจะทำผิดแต่นางไทยเกษีก็ยังเป็นแม่ นางไทยเกษีทำผิดทั้งหมดเพราะอยากให้พระพรตได้ราชสมบัติอีกด้วย การแสดงอำนาจของนางเกาสุริยาทำให้พระพรตตั้งสติกลับขึ้นมาได้ เพราะพระพรตรู้สึกว่าตัวเองมีส่วนผิดและเสียใจเพราะรู้ว่าท้าวทศรถสวรรคต เพราะมารดาของตน การแสดงอำนาจของนางเกาสุริยาแสดงถึงความเป็นผู้นำของนางที่ทำหน้าที่แทนสามีที่สวรรคตไป ในสถานการณ์ที่นางก็เสียใจจากการกระทำของนางไทยเกษีไม่แพ้กัน นางเกาสุริยาแสดงความเข้มแข็งเพื่อกอบกู้ครอบครัวที่แตกสลาย จริงๆ ตอนนี้เป็นหน้าที่พระรามแล้ว ในความเป็นจริงพระพรตคือคนที่ควรจะทำหน้าที่แทนพระรามที่ถูกเนรเทศ เพราะเป็นโอรสองค์ที่สองของท้าวทศรถ แต่ในเวลาที่พระพรตกำลังอารมณ์ร้อน นางเกาสุริยาที่อาวุโสที่สุดจึงใช้อำนาจกับโอรสที่จัดการปัญหาได้ไม่ดี ไม่พร้อมปกครองคนในครอบครัว

ในรามายณะฉบับวาลมิกิ นางเกาสุริยาได้แสดงอำนาจต่อท้าวทศรถด้วยการที่นางจะทิ้งท้าวทศรถตามพระรามเข้าป่าด้วย แต่เพราะพระรามคัดค้านนาง เพราะอยากให้นางดูแลท้าวทศรถในฐานะภรรยาที่ดี นางเกาสุริยาไม่ยอมอยู่ร่วมกับนางไทยเกษี เพราะนางกลัวว่านางไทยเกษีจะทำอันตรายนางดังที่ได้ยึดบัลลังก์มาจากพระราม นางเกาสุริยาที่ยังโกรธอยู่ก็ได้ต่อว่าท้าวทศรถที่ทำเรื่องผิดพลาดใหญ่หลวง ท้าวทศรถเสียใจมากที่หลงกลนางไทยเกษี ท้าวทศรถเล่าความลับในอดีตให้นางเกาสุริยาฟังเรื่องที่พระองค์เคยยิงธนูถูกเด็กหนุ่มที่เลี้ยงพ่อแม่ตาบอดตาย นางเกาสุริยาได้ปลอบประโลมพระองค์จนถึงเวลาที่พระองค์สวรรคต นางเกาสุริยาเป็นภรรยาที่อยู่กับสามีในยามทุกข์ยาก เป็นคู่ชีวิตที่อยู่ด้วยกันในยามขมของชีวิต นางไทยเกษีจะอยู่กับท้าวทศรถเฉพาะในยามสุข นางได้วางยาทั้งครอบครัวและมองท้าวทศรถกับนางเกาสุริยาเป็นศัตรู จนกระทั่งเกิดการสูญเสียท้าวทศรถและพระพรตไม่ให้อภัยและไม่ยอมรับบัลลังก์ที่นางชิงมาให้ นางไทยเกษีจึงได้สำนึกผิด

5.4 นางไทยเกษี

ในละครสี่ดา-ราม ศีกรักรมหาสงคราม ตอนที่ 6 นางไทยเกษีรู้สึกว่าคุณค่าตนเองหมดความสำคัญ เพราะท้าวทศรถใจจดใจจอกับการกลับมาของนางเกาสุริยาเพราะอยากฟังเรื่องศานตา เป็นดังที่นางเกาสุริยาพูดกับพระรามว่าลูกคนแรกพ่อแม่รักมากที่สุด นางไทยเกษีพยายามพูดเรื่องพิธีอัฐเมธที่ต้องใช้ม้าจากเมืองโกเกยะเมืองเดิมของนาง เมื่อท้าวทศรถไม่ฟัง นางไทยเกษีจึงพูดความรักหวานชื่นสมัยที่ท้าวทศรถพบกับนางไทยเกษีครั้งแรกที่เมืองโกเกยะที่ทั้งสองได้ขี่ม้าไปด้วยกัน แต่ม้าของนางไทยเกษีผีเข้าดีกว่า ท้าวทศรถจึงแพ้นางซึ่งเป็นผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอกว่า ขณะที่นางไทยเกษีกำลังพูดว่าตอนนั้นท้าวทศรถกับนางหลงทาง ท้าวทศรถที่สนใจแต่เรื่องที่นางเกาสุริยาและโอรสไปเยี่ยมนางศานตา ก็ได้พูดว่าพวกเขาจะหลงหรือเปล่า ทำไมมาถึงช้า นางไทยเกษีชะงักไปแต่ก็พูดแบบปกติว่าพวกเขารู้เส้นทางเป็นอย่างดี นางไทยเกษีที่กำลังเสียใจกับความไม่เอาใจใส่ของท้าวทศรถ ก็มีนางกุจจิมมา

พูดว่านางว่ามัวแต่ชื่นชมพระรามเป็นลูกหัวแก้วหัวแหวน อีกไม่นานนางก็จะหมดค่า เพราะนางเกาสุรียาจะมีคุณค่าในสายตาท้าวทศรถขึ้นมาเพราะนางसानตาเป็นตัวแปร นางโกยเกษิโกธถึงกับเหวี่ยงสร้อยลงพื้นด้วยความอิจฉา แต่ไม่นานนางก็คิดถึงได้ว่านางเกาสุรียาทนทุกข์คนเดียวมานาน ไม่ได้ใช้เวลากับท้าวทศรถหลายปี นางโกยเกษิรู้สึกที่ต้องเสริมสร้างเสน่ห์ในตัวมากยิ่งขึ้น นางขอให้นางกุจจิช่วยแต่งตัวนางให้งาม นางกุจจิได้บอกว่ารู้สึกที่นางโกยเกษิกำลังร้อนรุ่มด้วยความรัก

1.นางโกยเกษิแสดงอำนาจในฐานะภรรยา

ในละครสี่ดา-ราม ศีกรักรมหาสงคราม ตอนที่ 7 นางโกยเกษิได้แสดงอำนาจต่อท้าวทศรถผู้เป็นสวามีด้วยการแข็งข้อ ต่อต้านพระองค์ นางมีท่าทีที่เปลี่ยนไปตั้งแต่ได้รับรู้เรื่องสัญญาการแต่งงานของนางกับท้าวทศรถจากยุทธจิตอนุชาของนาง นางโกยเกษิยิ่งโกรธมากขึ้นเมื่อท้าวทศรถเมินเฉยต่อสัญญาที่จะให้พระพรตขึ้นครองบัลลังก์ เพราะท้าวทศรถได้ใจดำนางที่ไม่สามารถมีโอรสก่อนมเหสีองค์อื่นๆ และยังไม่มีบุตรเหมือนนางเกาสุรียา นอกจากนี้ท้าวทศรถยังบอกนางอีกว่าสัญญาไม่มีผล เพราะตามธรรมเนียมมรดกโอรสองค์โตต้องได้เป็นกษัตริย์องค์ต่อไป และโอรสองค์แรกต้องเป็นโอรสที่เกิดจากรานีเกาสุรียา และในละครสี่ดา-ราม ศีกรักรมหาสงคราม ตอนที่ 8 นางโกยเกษิเริ่มวางแผนการโดยส่งพระพรตไปอยู่กับพระพิตุลาเพื่อฝึกฝนคุณสมบัติการเป็นนักรบให้คู่ควรกับบัลลังก์ และอีกทางหนึ่งคือนางต้องการจะสร้างสงครามประสาทกับท้าวทศรถ เพราะตั้งแต่พระองค์รู้ว่านางसानตาไม่โกรธและมีความสุขดี ความรักของพระองค์กับนางเกาสุรียาก็เหมือนจะหวานชื่น จนลืมนางโกยเกษิที่พระองค์เคยโปรด ท้าวทศรถไม่สนใจนางโกยเกษิเลยไม่ว่านางจะแต่งองค์ทรงเครื่องให้งามอย่างไรหรือเอาใจอย่างไร และเมื่อมีเรื่องทะเลาะกันเรื่องสัญญาการแต่งงาน ท้าวทศรถไม่สนใจข้อสัญญาและไม่อยากพูดถึงมันอีก นางโกยเกษิจึงต้องใช้วิธีกันพระพรตให้ห่าง เพราะในใจท้าวทศรถมีแต่พระราม นางโกยเกษิต้องการให้ท้าวทศรถเห็นความสำคัญของโอรสองค์รอง ท้าวทศรถที่จริงรักโอรสทุกองค์เท่ากัน เพียงแต่รู้สึกที่พระรามเป็นพระเป็นเจ้าสำหรับบิดา ท้าวทศรถไม่เคยแยกจากโอรสถึงขั้นไปอยู่คนละเมือง ท้าวทศรถเป็นเดือดเป็นร้อนที่โอรสจะต้องอยู่ห่างตัวเพราะมีชนกปกป้องหลังเรื่องคำสาปว่าจะสูญเสียโอรส การที่พระพรตจะต้องย้ายไปอยู่เมืองโกเกยะจึงทำร้ายจิตใจท้าวทศรถมาก นางโกยเกษิเหมือนรู้ว่าเรื่องลูกเป็นปมของพระองค์ นางจึงแยกพระพรตออกมาเพื่อเป็นข้อต่อรองที่จะคุยเรื่องสัญญาอีกครั้ง ถ้าท้าวทศรถยอมเปลี่ยนให้พระพรตครองราชย์ นางก็จะไม่ส่งพระพรตไปเมืองโกเกยะ แต่ว่าท้าวทศรถเป็นกษัตริย์ที่ยึดมั่นในประเพณีราชวงศ์มากและมีความหนักแน่นในเหตุผลของตนเอง ทำให้นางโกยเกษิรู้ว่าตอนนี้ไม่ใช่เวลาของนาง นางโกยเกษิได้ใช้อำนาจทางอ้อมด้วยการทำตัวอ่อนหวาน ไม่เห็นแก่ตัว โอนอ่อนผ่อนตามไปก่อนจนกว่าพระพรตของนางจะพร้อม เวลาผ่านไปแปดปีในตอนี่ 9 นางโกยเกษิยังคงคิดเรื่องจะให้พระพรตโอรสของนางได้ครองราชย์อยู่เป็นนิตย์สังเกตได้จากฉากงานฉลองวันเกิดพระรามที่นางโกยเกษิมิทำที่อ้าอึ้ง พูดอวยพรพระรามสั้นมากเหมือนไม่อยากอวยพร และในตอนี่พระพรตกลับมาเมืองอโยธยาด้วยรูปร่างผึ่งผายในชุดนักรบ นาง

ไถ่โทษได้พูดเป็นนัยว่าพระพรตมีความเหมาะสมที่จะเป็นกษัตริย์องค์ต่อไป พระพรตได้ยื่นคำพูดของมารดาของเขาก็ไม่สบายใจเป็นอันมากเพราะเขารักพระรามและเขาคิดว่าเขาดีไม่เท่าพระราม นางไถ่โทษมีอำนาจของความเป็นหญิง นอกจากความงามน่าหลงใหล นางมีอาวุธของผู้หญิงที่ท้าวทศรถกลัว เพราะในตอนที่ทำทศรถเรียกพระรามกับนางสีดาให้เตรียมตัวเข้าพิธีราชาภิเษก ท้าวทศรถไม่บอกเมียคนไหนเลย ดังที่ท้าวทศรถได้คุยกับฤๅษีชฎิลว่ายังไม่แน่ใจในตัวนางไถ่โทษ เพราะสิ่งที่นางเคยพูดตอนลูกๆ ของพระองค์ยังเด็ก เรื่องสัญญาอัศวปติให้พระพรตครองราชย์ ท้าวทศรถเลยตัดสินใจปิดบังนาง ท้าวทศรถกลัวเพราะคาดเดาความคิดนางไถ่โทษไม่ถูก นางไถ่โทษก่อนพบรักกับท้าวทศรถเป็นคนที่มีความเห็นแก่ตัว แต่พยายามเปลี่ยนตัวเองเป็นคนดีเพื่อท้าวทศรถ นางไถ่โทษมีมม่น่ากลัวในอดีตที่ท้าวทศรถรู้และกลัวว่านางจะแสดงตัวตบตีออกมา ครั้นนางไถ่โทษยินดีที่พระรามได้ครองราชย์ในทันทีที่รู้ข่าว ปฏิกริยานี้ทำให้ท้าวทศรถเบาใจและไม่คิดว่านางไถ่โทษจะมาทวงสัญญาที่เป็นของนางจริงๆ ไม่ใช่ของท้าวอัศวปติอีกครั้ง สิ่งที่ท้าวทศรถกลัวคือมารยาของนางไถ่โทษที่หลอกให้ตายใจด้วยความรัก นางแสดงความโกรธออกมาท้าวทศรถก็เอ่ยปากจะให้ตามที่นางขอเพื่อให้นางหายโกรธโดยยังไม่รู้ว่านางจะขออะไร ความเป็นแม่ที่ต่อสู้เพื่อลูกไม่ว่าจะต้องทำสิ่งผิดก็ตาม ความเป็นนักวางแผน คิดละเอียดซับซ้อนซึ่งเป็นธรรมชาติของผู้หญิงในตัวนางทำให้ท้าวทศรถสับสน ทำอะไรไม่ถูก เพราะไว้วางใจไม่ทันระวังตัวและไม่เท่าทันแผนของนางไถ่โทษ ในละครสีดาราม ศีกรักรหัสกาล ตอนที่ 36 นางไถ่โทษได้แสดงอำนาจต่อท้าวทศรถผู้เป็นสามีและพระรามที่เป็นโอรสเลี้ยง นางไถ่โทษใช้ความรักของท้าวทศรถเป็นเครื่องมือทำให้ท้าวทศรถรับปากว่าจะให้นางตามที่ขอเพราะไม่คิดว่านางจะเป็นงูเห่าแว้งกลับมาทำร้ายพระองค์ด้วยการพรากพระรามไปจากพระองค์ นางไถ่โทษได้ทำให้ท้าวทศรถเกิดความกลัวหากไม่ปฏิบัติตามคำสาบาน ราชนครินทร์ก็ต้องพินาศ ท้าวทศรถจำต้องยินยอมให้พระพรตขึ้นครองราชย์แทนและถึงกับเป็นลมหมดสติที่จะต้องทำตามพรข้อที่ 2 คือเนรเทศพระรามจากอโยธยา พระรามเป็นชีวิตของท้าวทศรถ การอยู่ห่างจากพระรามทำให้ท้าวทศรถร้อนรุ่มและไม่อาจมีชีวิตอยู่ต่อไป เพราะในชาติก่อนท้าวทศรถเป็นสาวกของพระนารายณ์ คำขอของนางไถ่โทษจุดความกลัวในใจท้าวทศรถที่ถูกพ่อแม่ของชालะวันสาปไว้ให้พรากจากลูกตลอดกาล นางไถ่โทษเหมือนเจ้ากรรมนายเวร ผู้นำคำสาปมาสู่ท้าวทศรถในรูปของภรรยาที่รักมากที่สุด ในรามายณะ ฉบับบาลมิกิ ตอนอโยธยากัณฑ์ มีข้อความตอนที่นางไถ่โทษขอพรจากท้าวทศรถมีใจความว่า “ข้าแต่ท้าวผู้เป็นเจ้าแผ่นดิน พรสองประการที่พระองค์ประทานให้ข้าในครั้งนั้น บัดนี้ข้าจักทูลขอพรทั้งสองนั้น จงฟังคำของข้า การตระเตรียมพิธีอภิเษกสำหรับพระรามได้ดำเนินการแล้ว ขอให้พระภรรยาของข้าได้รับการอภิเษกในพิธีนั้นเถิด ขอให้พระรามไปพำนักในป่าทณทกะเป็นเวลาสิบสี่ปี บำเพ็ญตบะทรงมนุญ และครองหนั่งสัตว์กับผ้าเปลือกไม้ วันนั้นพระภรรยาพึงได้ครองตำแหน่งพระยุพราชอย่างปราศจากเสี้ยนหนาม ดังนั้นขอให้ข้าเห็นพระรามเสด็จสู่ป่าบัดนี้เถิด ” (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557a)

ในรามายณะฉบับวาลมิกินางไถยเกชีแสดงอำนาจต่อท้าวทศรถในโอ(มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557a)ยธยากัณฑ์ สรรคที่ 10 ดังข้อความว่า

“ครั้นได้ฟังคำปลอบโยนเช่นนั้น นางผู้มีความตั้งใจกล่าวคำอันไม่น่ายินดี ก็เริ่มต้นทำร้ายพระภัสตราให้มากยิ่งขึ้น เทวะ ข้าไม่ได้ถูกทำร้าย ไม่ได้ถูกใครดูหมิ่น แต่ข้ามีความตั้งใจอยากให้พระองค์ทำบางสิ่งบางอย่างให้แก่ข้า หากพระองค์ประสงค์จะทำ ก็ขอให้ทรงให้คำมั่น แล้วข้าจักทูลขอสิ่งที่ข้าปรารถนา” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 2557)

นางไถยเกชีใช้ความรักความเสนาหาของท้าวทศรถเพื่อให้นางได้ในสิ่งที่นางต้องการคือราชบัลลังก์ ท้าวทศรถยินดีทำทุกอย่างเพื่อให้นางหายโกรธ แต่นางไถยเกชีรู้ว่าประเพณีรชยุติมั่นในเรื่องคำสั่งญามาก เพราะฉะนั้นการบอกสิ่งที่นางต้องการอาจทำให้ท้าวทศรถไม่พอใจและไม่ทำตามเพราะสิ่งที่นางขอขัดกับความต้องการของพระองค์ที่อยากให้พระรามเป็นกษัตริย์องค์ต่อไป นางไถยเกชีจึงต้องใช้สัญญาผูกมัดท้าวทศรถเอาไว้ เพราะความรักที่มีต่อหญิงงามยังไม่เทียบเท่าความรักที่มีต่อบุตร เพราะนางไถยเกชีรู้จักสามีของนางดีว่าอาจยอมยกบัลลังก์ให้พระพรตแต่ไม่สังเวยพระราม

ท้าวทศรถตกอยู่ใต้อำนาจของนางไถยเกชีได้จากข้อความดังต่อไปนี้ “ครั้นได้ฟังคำกล่าวของนางผู้เป็นที่รัก พระราชาผู้ทรงเดช ผู้ตกอยู่ในอำนาจสตรี ก็แยมสรवलและตรัสแก่นางไถยเกชี นางผู้ภาคภูมิใจ เจ้าไม่รู้หรือหรือ นอกจากพระรามผู้เป็นพยัคฆบุรุษแล้ว ไม่มีมนุษย์คนใดที่ข้าจะรักไปมากกว่าเจ้าเลย นางผู้ติงาม จงกัหัวใจข้านี้ด้วยการสัมผัสเถิด นางไถยเกชี จงใคร่ครวญ แล้วบอกว่าเจ้าคิดว่าสิ่งใดดี เมื่อเจ้าประจักษ์ความสำคัญของเจ้าแล้ว ก็อย่าได้สงสัยในตัวข้าเลย ข้าจักทำให้เจ้าพอใจ ข้าขอสาบานด้วยสิ่งดีที่ข้าได้ทำไว้” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 2557)

และคำพูดของท้าวทศรถที่ว่า “ข้าอาจจะทิ้งได้แม้แต่นางเกาส์ลยา หรือนางสมุติตรา หรือโกคทรัพย์หรือชีวิตของข้า แต่ไม่ใช่พระรามผู้สนิทเสนาหาบิดา” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 2557)

เมื่อท้าวทศรถทำท่าว่าจะผิดสัญญา นางไถยเกชีก็ได้ยกธรรมะคือความสัตย์ขึ้นมาอ้างเพื่อให้พระองค์ทำตาม “อะไรกันนี้ ครั้นได้ฟังคำสั่งญาที่ให้แก่ข้า พระองค์ถึงกับล้มลงกับพื้น รวากับได้ทรงกระทำบาปเทียว พระองค์ควรดำรงอยู่ในความถูกต้อง ชนทั้งหลายผู้รู้ธรรมย่อมกล่าวว่าความสัตย์เป็นบรมธรรมโดยแท้ เพราะข้ายึดมั่นในสัตย์ ข้าจึงได้ทูลขอให้พระองค์นี้ถึงธรรม” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 2557)

ท้าวทศรถผู้ลุ่มหลงในสตรีจนลืมนึกถึงธรรมะ และเมื่อถึงคราวที่ต้องรักษาสัตย์ ท้าวทศรถเลือกถูกมากกว่าความสัตย์ที่ยึดถือปฏิบัติเคร่งครัดในราชวงศ์รชยุติมั่นในราชวงศ์รชยุติมั่น ท้าวทศรถโกรธแค้นแก้ปัญหาด้วยการตัดความสัมพันธ์กับนางไถยเกชี นางไถยเกชีจึงได้ใช้แผนสำรองคือให้สุตะสมันตระเรียกพระรามให้มาเฝ้าท้าวทศรถ

2. นางไถยเกษีแสดงอำนาจในฐานะมารดา

นางไถยเกษียังได้ใช้อำนาจความเป็นแม่ต่อพระรามเมื่อทำวาทศรมีที่ท่าว่าจะผิดคำสาบาน นางไถยเกษีได้อ้างความกตัญญูต่อพ่อแม่ที่พระรามจะรักษาสัญญาแทนทำวาทศรและตอบแทนนางที่เป็นแม่อีกคนหนึ่งได้ พระรามที่เป็นลูกที่ดีก็ต้องปฏิบัติตามโดยไม่มีข้อแม้ นางไถยเกษีมีอำนาจในการพลิกเกม พลิกชะตาชีวิตของพระรามให้ต้องไปเดินป่า ดังข้อความในรามายณะฉบับวาลมิกิ ตอนอโยธยากัณฑ์ (131) ความว่า “พระรามราชวะ ครั่งกระโน้นระหว่างสงครามเทวากับบอสูร ข้าได้รับพรสองข้อจากพระบิดาของพระองค์ผู้ถูกรังแกและข้าได้ช่วยไว้ในสนามรบ พระรามราชวะ ด้วยเหตุนี้ข้าได้ทูลขอพระราชานุญาตให้อภิเษกพระภรรยา และให้พระองค์เสด็จไปอยู่ป่าเป็นเวลาสิบสี่ปี พระองค์จึงละพิธีอภิเษกนี้ จึงไปประทับอยู่ในป่าทมิฬทกะ เป็นเวลาสิบสี่ปีโดยทรงผ้าคากรองและมุ่นพระเกศา จึงให้พระภรรยาครองแผ่นดินนี้ในเมืองแห่งแคว้นโกศล ซึ่งอุดมด้วยนานารัตนะ พาชี รัต และกฤษณ” แต่ที่นางไม่ได้คิดว่าผลของการใช้อำนาจจะกลับตาลปัตรในที่สุด คือทำวาทศรสิ้นพระชนม์ พระพรตโกรธและเกลียดนาง พระพรตรู้สึกผิดและรอพระรามอยู่ที่นั่นนครามจนกว่าพระรามจะกลับมา ความสัมพันธ์ในครอบครัวร้าวฉานไปหมด มเหสีทั้งสามไม่เคยทะเลาะกัน อยู่กันอย่างพี่น้อง ก็กลับกลายเป็นแตกแยกเพราะนางไถยเกษีเป็นเหตุให้สามีของนางสิ้นพระชนม์ การที่พระพรตลงโทษนางไถยเกษีด้วยการเนรเทศนางออกจากวัง ทำให้นางไถยเกษีได้สำนึกผิดและนำไปสู่การฆ่าตัวตายโดยเดินลงแม่น้ำสรย การฆ่าตัวตายเป็นการใช้อำนาจที่มีผลรุนแรงที่สุด ทำให้ครอบครัวให้อภัยนางได้กับการกระทำที่ร้ายแรงของนางเพราะเห็นว่านางไถยเกษีสำนึกผิดจริง นางไถยเกษีได้รู้จากครุฑวิเศษณ์ว่าการฆ่าตัวตายไม่ใช่การชดเชยบาป แต่การมีชีวิตอยู่เพื่อสำนึกผิดและเรียนรู้การให้อภัยต่างหากจะชดเชยสิ่งที่นางทำได้

ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา ตอนที่ 42 นางไถยเกษีได้แสดงอำนาจต่อพระสัตรุดในฐานะมารดาเลี้ยง เพื่อป้องกันไม่ให้พระสัตรุดฆ่านางกุจจี ในละครฯ พระสัตรุดยังให้ความเคารพนางไถยเกษี แต่ในรามายณะฉบับวาลมิกิพระสัตรุดตำหนินางไถยเกษีด้วย พระสัตรุดไม่ฟังนางไถยเกษีหากนางขัดขวางก็จะฆ่านางด้วย แต่พระพรตได้เข้ามาห้ามว่าการฆ่าสตรีเป็นบาป ความจริงพระพรตอยากฆ่านางไถยเกษี แต่กลัวพระรามโกรธว่าพระพรตกระทำมาตุฆาต ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา พระสัตรุดได้นำนางกุจจีไปให้ชาวบ้านตัดสินโทษ ชาวบ้านปาหินเนรเทศนาง ในรามายณะฉบับวาลมิกิเหตุการณ์จบที่นางกุจจีนั่งร้องไห้ นางไถยเกษีปลอบโยนนางแล้วมองด้วยสายตานกกระเรียนติดบ่วง พระสัตรุดระงับความโกรธไม่ได้ไล่นางกุจจีจากเมืองไป ในละครฯ หลังจากพระสัตรุดให้ชาวบ้านลงโทษนางกุจจีได้ตามใจ สายตาของพระสัตรุดไม่ได้มีความรู้สึกสะใจแม้แต่น้อย แต่เป็นความสงสารนางกุจจีหลังจากที่ได้ลงโทษนางไปแล้ว

เมื่อพระรามมาถึง นางไภยเกษีก็ได้เล่าทำความเข้าใจพระรามฟังถึงสัญญาเรื่องพรสองประการที่ ท้าวทศรถสัญญาว่าจะให้นางเพื่อตอบแทนที่ช่วยชีวิตในสงครามเทวากับอสูร ก่อนหน้าที่นางไภยเกษี จะบอกเรื่องพร พระรามก็ได้ให้สัญญาว่าจะทำตามความประสงค์ของท้าวทศรถที่ขณะนี้ไม่ได้สติ นาง ไภยเกษีได้แสดงอำนาจต่อพระรามดังนี้

“พระรามราชวะ ครั้งกระโน้นระหว่างสงครามเทวากับอสูร ข้าได้รับพรสองข้อจากพระบิดา ของพระองค์ผู้ถูกศรและข้าได้ช่วยไว้ในสนามรบ พระรามราชวะ ด้วยเหตุนั้นข้าได้ทูลขอพระราชานำให้ อภิเษกพระภรรยา และให้พระองค์เสด็จสู่ป่าทมิฬทกะเสียในวันนี้เลย โอ พระนรเศรษฐ์ หากพระองค์ ประสงค์จะทำให้พระบิดา และตัวพระองค์เองได้รักษาสัตย์ ก็จงฟังคำของข้านี้ จงถือคำของพระบิดา ตามที่ได้สัญญาไว้ พระองค์ต้องเสด็จไปอยู่ป่าเป็นเวลาสิบสี่ปี พระองค์จงละพิธีอภิเษกนี้ จงไปประทับ อยู่ในป่าทมิฬทกะ เป็นเวลาสิบสี่ปีโดยทรงผ้าคากรองและมุ่นพระเกศา จงให้พระภรรยาครองแผ่นดินนี้ ในเมืองแห่งแคว้นโกศล ซึ่งอุดมด้วยนารัตนะ พาชี ธร และกฤษณ” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 2557)

พระรามผู้เชื่อฟังบิดา จึงถูกพันธนาการไว้ด้วยคำสัตย์สัญญาและหน้าที่ของลูกที่มีต่อพ่อแม่ ดังคำพูดของพระราม

“พระเทวี ข้าประสงค์จะอยู่ในโลกอย่างไม่มุ่งอรรถประโยชน์ จงถือว่าข้าเสมอด้วยฤๅษีผู้อยู่ใน ธรรมเท่านั้นเถิด หากมีสิ่งใดที่ข้าสามารถทำความพอใจให้พระองค์ท่านได้ ข้าก็จะทำทุกอย่างแม้ต้อง สละชีวิตก็ตาม ไม่มีสิ่งใดแน่ๆ ที่เป็นการปฏิบัติหน้าที่ยิ่งใหญ่กว่าการรับใช้พระบิดาหรือการทำตามคำ ของพระองค์ ถึงแม้ข้าไม่ได้ฟังคำตรัสจากพระองค์ท่านเอง ข้าก็จักไปอยู่ป่าเปลี่ยวร้างเป็นเวลาสิบสี่ปี ตามคำขอของท่านบัดนี้” และในคำพูดที่พระรามสอนพระลักษมณ์ว่า “เจ้าลักษมณ์เอ๋ย พี่รู้ว่าความ รักที่เจ้ามีต่อพี่นั้นสูงสุด นั่นเป็นเพราะความไม่รู้ความสำคัญของความสัตย์และความสงบ แท้จริง ธรรมะคือสิ่งประเสริฐในโลก ความสัตย์ก็อยู่ในธรรมะ และถ้อยคำสูงสุดของบิดานี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของ ธรรมะ เจ้าผู้กล้าหาญเอ๋ย ผู้ที่ตั้งมั่นอยู่ในธรรมะจะไม่ทำให้ถ้อยคำที่สัญญาไว้กับบิดา มารดา หรือ พรหมณ์ต้องสูญเปล่า เจ้าผู้กล้าหาญเอ๋ย พี่นี้ไม่สามารถละเมิดคำสั่งของพระบิดาได้ พี่ถูกนางไภยเกษี บังคับก็ด้วยคำของพระบิดานั่นเอง” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 2557)

พระรามเคารพนางไภยเกษีเหมือนแม่ของตนคนหนึ่ง พระรามกล่าวกับนางไภยเกษีว่านางไม่ จำเป็นต้องทูลท้าวทศรถเรื่องพระภรรยาเลย ถ้านางไภยเกษีบอกพระรามเอง พระรามก็จะทำตาม ดัง คำพูดของพระราม “นางไภยเกษี ท่านมิได้เห็นคุณค่าในตัวข้าแม่แต่น้อยเลย เมื่อท่านได้ทูลพระราชานำ เรื่องพระภรรยา ทั้งๆ ที่ท่านจะบอกข้าเองก็ได้ เมื่อได้ทูลลาพระมารดาและสิ่งเสียนางสีดาแล้ว ข้าก็จัก ไปสู่ป่าใหญ่ทมิฬทกะวันนี้เลย” (มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย เล่ม 1, 2557)

นางไภยเกษีในละครสีดา-ราม ศีกรักมหาสงครามมีการแสดงอำนาจเท่ากับในวรรณคดีรา มายณะฉบับวาลมิกิ นางไภยเกษีแสดงอำนาจเพราะนางมีความขาดในหลายเรื่อง ดังทฤษฎีความ

ต้องการ 10 ประการของคาเรน ฮอว์นัย นางไถยเกษีต้องการความรักและการยอมรับ จะเห็นได้ว่า นางไถยเกษีต้องการความรักจากท้าวทศรถที่ภายหลังนางรู้สึกว่าจะระยะหลังได้รับความใส่ใจลดน้อยลง และด้วยความที่นางเป็นมเหสีรอง นางจึงคิดอยากเป็นพระราชมารดาของกษัตริย์ทันทีที่นางจะเจริญครรภ์ แต่ความต้องการที่สำคัญที่สุดของนางไถยเกษีก็คือความต้องการอำนาจ นางไถยเกษีจึงวางแผนแย่งบัลลังก์มาให้พระพรต นางไถยเกษีแค้นท้าวทศรถและคิดแข่งขันกับนางเกาสุริยาเพราะที่ผ่านมานางไถยเกษียอมให้นางเกาสุริยามาโดยตลอด ความต้องการอำนาจของนางนี้ทำให้นางมีความต้องการทำลาย หาประโยชน์จากผู้อื่นอีกด้วย เพื่อจะได้สิทธิประโยชน์ในบัลลังก์ นางไถยเกษีจึงต้องปลุกไสผู้มีสิทธิ์เดิมคือพระรามและทำร้ายท้าวทศรถกับพระรามซ้ำเติมไปอีกด้วยการเนรเทศพระรามเข้าป่าสิบสี่ปีเพราะนางกลัวประชาชนลุกฮือต่อต้าน

5.5 นางมณฑิธา

ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมหาสงครามตอนที่ 29-30 นางมณฑิธาเห็นว่าทศกัณฐ์ถูกสาปแข่งจากนลกูเวรสามีนางอัปสรธัมมา นางมณฑิธาเป็นห่วงทศกัณฐ์ว่าทศกัณฐ์จะตายในไม่ช้า นางมณฑิธาจึงหาวิธีให้ทศกัณฐ์เป็นอมตะ นางมณฑิธาบอกหน้ากลับไปหานางเหมาผู้เป็นแม่ นางเหมาแนะนำนางมณฑิธาให้ไปหานางโรหิณีผู้ปกครองดวงจันทร์ นางมณฑิธาไปตามหาหมอน้ำอมฤตบนดวงจันทร์ นางโรหิณีได้บอกนางมณฑิธาว่าถ้านางเป็นคนมีหัวใจบริสุทธิ์ นางจะมองเห็นหมอน้ำอมฤต พระศิวะได้บอกว่าทศกัณฐ์โชคดียี่สิบปีเป็นนางมณฑิธา ทศกัณฐ์จึงได้หมอน้ำอมฤตไป ความซื่อสัตย์ของนางมณฑิธาเป็นอำนาจคุ้มครองชีวิตทศกัณฐ์ แต่พิเภกกลัวว่าถ้าทศกัณฐ์จะเหิมเกริมถ้ารู้ว่าตัวเองเป็นอมตะ พิเภกให้นางมณฑิธาอมเหล้าทศกัณฐ์ให้เมาจนหลับไป พิเภกเสกให้หมอน้ำอมฤตเข้าไปอยู่ในท้องทศกัณฐ์ แต่ในเรื่องก็ได้มีแก้วไว้ว่าถ้าพระรามยังหมอน้ำในท้องทศกัณฐ์แตก ทศกัณฐ์ก็จะฆ่าตายได้ เช่นเดียวกับในตอนที่ทศกัณฐ์หลงนางสีดา ทำผิดกับนางมณฑิธา ไม่ฟังคำเตือนด้วยความหวังดีของนางมณฑิธา ความบริสุทธิ์ของนางมณฑิธาที่คุ้มครองทศกัณฐ์มาตลอดถึงแม้ทศกัณฐ์จะทำตัวเกกมะเหรกเกรกก็จะเสื่อมลง

ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมหาสงคราม ตอนที่ 63 นางมณฑิธาแสดงอำนาจต่อทศกัณฐ์ด้วยการทำสิ่งที่ทศกัณฐ์จะต้องโกรธ นั่นคือวางแผนกับนางสุโลจนาพานางสีดาออกจากเขาวงกต ถึงแม้ว่านางมณฑิธาจะทำไม่สำเร็จ แต่ทศกัณฐ์ก็รู้สึกระแวงนางมณฑิธามากขึ้น แต่นางมณฑิธาก็ยังไม่ละความพยายาม นางมณฑิธาได้พยายามพานางสีดาหลบหนีอีกครั้งในละครสีดา-ราม ศีกรักรมหาสงคราม ตอนที่ 66 นางมณฑิธาให้พิเภกเตรียมเรือไว้ให้นางสีดา และให้นางตรีชฎาพานางสีดามาขึ้นเรือ นางมณฑิธาได้แสดงอำนาจของนางต่อนางสีดาว่านางเป็นภรรยาที่ปกป้องสามีจากหายนะ และช่วยนางสีดาในฐานะราชินีกรุงลงกา แต่อำนาจของนางมณฑิธาไร้ผลเมื่อนางสีดาไม่ยอมทำตามนางมณฑิธา นางสีดากลับถามนางมณฑิธากลับว่าสามีกับภรรยาเหมือนคนเดียวกัน ถ้าสามีทำไม่ถูก แล้วภรรยาปิด เก็บกวาดความผิดของสามี สามีของนางก็จะไม่สำนึกผิด นางมณฑิธาส่งผู้หญิงที่ทศกัณฐ์ลักพาตัวกลับไปไม่รู้กี่คนแล้ว นางสีดาจะไม่หนีเพราะถ้านางหนี นางจะไม่ได้พิสูจน์ความบริสุทธิ์ต่อพระราม นางจะอยู่รอพระรามมารับ

ที่กรุงลงกา และนางสีดาบอกว่าทศกัณฐ์จะได้รับบทเรียน ถ้าเขากลับตัวกลับใจทัน ขอภัยจาก พระราม กรุงลงกา ก็จะรอดจากหายนะ นางสีดาได้เตือนนางมณโฑว่านางมณโฑอย่าคิดว่านางเป็นรานี หรือภรรยาของชายคนหนึ่ง ขอให้คิดว่าตนเองเป็นสตรีคนหนึ่ง ลองนึกถึงศักดิ์ศรีของสตรีที่ถูกดูหมิ่น นางมณโฑได้ถามกลับไปว่าถ้าพระรามมีพฤติกรรมแบบทศกัณฐ์ นางสีดาจะกล้าทิ้งเขาไปไหม นางสีดาได้ตอบนางมณโฑแบบมั่นใจว่านางสีดาจะทิ้งพระรามไปแน่นอนถ้าพระรามไม่ให้เกียรติ ศักดิ์ศรีความเป็นผู้หญิง เราจะได้เห็นว่านางสีดาทำจริงในตอนที่พระรามมารับนางสีดาและนางสีดาไม่ กลับไปกับพระราม การที่นางมณโฑได้รู้ความคิดของนางสีดา ทำให้เหตุการณ์หลังจากนี้เราจะเห็น นางมณโฑช่วยเหลือนางสีดาอย่างถูกวิธี ต่อสู้เพื่อสิทธิสตรี เช่น ตอนที่นางมณโฑเผาตนเองเพื่อให้ ทศกัณฐ์ยกเลิกพิธีอภิเษกกับนางสีดา

นางมณโฑผู้ยอมให้ทศกัณฐ์ทำตามใจตนเอง ไม่มีปากเสียงมาตลอด แต่ในการมาของนางสีดา นางมณโฑเริ่มกล้าคัดค้านการกระทำอันไม่ชอบธรรมของทศกัณฐ์ นางมณโฑแสดงอำนาจต่อทศกัณฐ์ ด้วยการเผาตัวเองในกองไฟ เพราะนางมณโฑเชื่อว่าถึงแม้ทศกัณฐ์เป็นคนเจ้าชู้มารัก แต่ยอมเสียนาง มณโฑผู้เป็นมหารานีไม่ได้แน่นอนเพราะนางมณโฑคือโชคคติที่คุ้มครองทศกัณฐ์ นางมณโฑปกป้อง ทศกัณฐ์ด้วยการเอาหม้อน้ำอมฤตมาใส่ไว้ในท้องทศกัณฐ์เพราะทศกัณฐ์ถูกสาปหลายครั้ง นางมณโฑ ใช้อำนาจในฐานะมหารานีซึ่งนางถือว่าอำนาจเท่าเทียมกับทศกัณฐ์ผู้เป็นเจ้ากรุงลงกาเพื่อช่วยเหลือ สตรีที่ถูกรังแก นางมณโฑเรียกร้องให้ทศกัณฐ์ยกเลิกงานอภิเษกของทศกัณฐ์กับนางสีดา การกระทำ เพื่อแสดงอำนาจของนางนี้ได้ผลคุ้มค่า เพราะคนในครอบครัวทุกคนแม้แต่อินทรชิตที่เข้าข้างพ่อมา ตลอดกับนางรัชฎาผู้สนับสนุนทศกัณฐ์ในทางที่ผิดต่างกลัวกับการสูญเสียนางมณโฑ นางมณโฑ อาจจะทำให้ทศกัณฐ์ยังตัดใจเรื่องนางสีดาไม่ได้แต่ทศกัณฐ์ยอมยกเลิกงานอภิเษกเพราะเห็นแก่นาง และนางรัชฎามารดาของเขาได้เกลี้ยกล่อมว่าถ้าไม่มีนางมณโฑ กรุงลงกาจะต้องพบกับหายนะ นาง มณโฑตอบโต้อำนาจของชายคือการลักพาตัวสตรี อำนาจของนางมณโฑในที่นี้คือความซื่อสัตย์ต่อสามี ของนาง นางมณโฑแสดงอำนาจเพื่อปกป้องศักดิ์ศรีของนางสีดาที่ถูกทำให้มัวหมอง นางสีดา มีความ ทุกข์ ไม่ได้ได้รับความยุติธรรม ตอนที่มากรุงลงกาถูกล่ามโซ่ ถูกนางอสูรชู้กินเนื้อนาง และถูกบังคับให้ อภิเษกกับชายที่ไม่ได้รักอีก

นางมณโฑเป็นตัวละครสตรีที่มีความสมบูรณ์แบบมาก นางเป็นคนที่ปรารถนาดีกับผู้อื่นแม้ผู้ นั้นจะเป็นฝ่ายศัตรูอย่างนางสีดา นางคอยแอบให้ความช่วยเหลือนางสีดามาโดยตลอด และต่อต้าน ความไม่ชอบธรรมต่างๆ แม้ว่าคนที่ทำผิดจะเป็นสามีตนเอง แต่อย่างไรก็ตามนางมณโฑก็ยังคงมีความ ต้องการความรักและการยอมรับจากทศกัณฐ์ ทศกัณฐ์มีผู้หญิงคนอื่นตลอดเวลา แม้ว่าทศกัณฐ์จะบอก ว่านางสีดาจะไม่กระทบตำแหน่งมหารานีของนางมณโฑ แต่ทศกัณฐ์กลับไม่เห็นค่าของความรักและสิ่ง ที่นางมณโฑทำเพื่อช่วยชีวิตทศกัณฐ์เลย

บทที่ 6

สรุปผลวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การเล่าเรื่องเพื่อแสดงอำนาจสตรีในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगा” เป็นการใช้ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) เพื่อเปรียบเทียบบุคลิกลักษณะของตัวละครสตรีและการแสดงอำนาจและอิทธิพลของอำนาจของตัวละครสตรีที่มีผลต่อตัวละครสตรีเองและผู้อื่นในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगाกับรามายณะฉบับวาลมิกิ โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบุคลิกลักษณะตัวละครสตรีจากละครเรื่องสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगा เทียบกับรามายณะฉบับวาลมิกิ
2. เพื่อศึกษาการแสดงอำนาจของตัวละครสตรีจากละครเรื่องสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगा เทียบกับรามายณะฉบับวาลมิกิ

โดยใช้การวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) ซึ่งสามารถสรุปผลและอภิปรายผลการวิจัยตามลำดับได้ ดังนี้

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัยด้านบุคลิกลักษณะตัวละครสตรี

จากการวิเคราะห์เนื้อหาของละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगा ผู้วิจัยพบว่า ตัวละครสตรีทั้ง 5 ตัวละคร ได้แก่ นางสีดา นางสำนึกษา นางไทยเกษิ นางเกาสุริยา นางสมุทราชา ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगा มีบุคลิกลักษณะที่น่าสนใจดังนี้

- 1) ตัวละครสตรีทุกตัวมีความเฉลียวฉลาด แสดงให้เห็นว่าละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगा เป็นละครที่นำเสนอแนวคิดสตรีนิยมอย่างชัดเจน ละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगा ต้องการฉายภาพให้เห็นว่าสตรีมีปัญญาและมีความสามารถไม่แพ้บุรุษ
- 2) ตัวละครอื่นๆ ยกเว้นนางสีดาและนางไทยเกษิไม่ได้มีการบรรยายว่ามีรูปร่างอีกต่อไป (หรือแม้แต่ นางสีดากับนางไทยเกษิก็ถูกกล่าวถึงเรื่องความงามน้อยมากๆ เมื่อเทียบกับรามายณะฉบับวาลมิกิ) แสดงให้เห็นมุมมองของผู้สร้างละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगा ที่ว่าความงามไม่ใช่ตัวชี้วัดคุณสมบัติของผู้หญิงที่น่าพึงปรารถนาอีกต่อไป ในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगा ชูคุณค่าของตัวละครสตรีที่มีความเฉลียวฉลาด กล้าหาญ กล้าเป็นตัวเอง และทำสิ่งที่ถูกต้องที่อาจขัดแย้งกับการทำหน้าที่ภรรยา ที่เห็นได้ชัดคือการเลือกนักแสดงเป็นนางสำนึกษาทั้งคนเก่าและคนใหม่ที่ห่างไกลจากรามายณะฉบับวาลมิกิ ในรามายณะฉบับวาลมิกินางสำนึกษามีรูปร่างหน้าตาที่อัปลักษณ์และอายุมาก แต่

ละครสีดา-ราม ศีกรักมหาหงากลับเลือกคนแสดงเป็นนางสำนึกขาที่อายุน้อยและมีรูปร่างหน้าตาสวย แสดงให้เห็นว่านางสีดามีจิตใจที่ตึกกว่าจริงๆ จึงคู่ควรกับพระราม

- 3) ตัวละครสตรีในละครสีดา-ราม ศีกรักมหาหงา มีความเป็นมนุษย์มากกว่าตัวละครสตรีในรามายณะฉบับวาลมิกิ มีการเติมมิติด้านอื่นๆ ให้ตัวละคร อย่างเช่นนางไภยเกษิในรามายณะฉบับวาลมิกิจิตใจโหดร้ายมาก ไม่มีมโนธรรม รู้ผิดชอบชั่วดีเลย แต่ในละครสีดา-ราม ศีกรักมหาหงา เล่าเรื่องของนางไภยเกษิโดยให้เห็นด้านสว่างของนางไภยเกษิมากกว่าในรามายณะฉบับวาลมิกิ โดยค่อยๆ ไล่ระดับความเปลี่ยนแปลงจากด้านสว่างไปสู่ด้านมืด และมีฉากที่นางไภยเกษิสำนึกผิดและกลับตัวกลับใจ นางสำนึกขาเป็นนางร้ายที่มีความน่าสงสาร ละครสีดา-ราม ศีกรักมหาหงาไปดึงบทที่นางสูญเสียสามีมาจากอุตตรกัณฑ์เพื่อเติมตัวละครนี้ให้สมบูรณ์ว่านางผ่านประสบการณ์อะไรมาถึงยึดติดกับพระรามมากถึงเพียงนี้ ตัวละครนางสีดาและนางเกาสุริยาในละครสีดา-ราม ศีกรักมหาหงาได้สร้างข้อบกพร่องให้นางทั้งสอง ในรามายณะฉบับวาลมิกิตัวละครนางสีดาและนางเกาสุริยาเป็นผู้หญิงที่เป็นกุลสตรีเพียบพร้อม ไม่มีข้อเสีย ละครสีดา-ราม ศีกรักมหาหงาได้สร้างความพลาดท่าและไม่ทันคนในบางครั้งให้กับนางสีดาและนางเกาสุริยา ในรามายณะฉบับวาลมิกิตัวละครสตรีในเรื่องฉลาดทันคน รู้ทันแผนการของคนอื่นหมด พอเป็นละครนางสีดาจึงต้องไม่ทันคนในบางกรณีบ้าง เพื่อให้สอดคล้องกับนิสัยมองโลกในแง่ดีและไว้วางใจของนางสีดา ถ้าตัวละครฉลาดทันคนกันหมด จะไม่สามารถนำเรื่องไปสู่จุดพลิกผันได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล และทำให้ไม่รู้จะเอาใจช่วยตัวละครตัวไหนเพราะรู้ทันเล่ห์เหลี่ยมคนอื่นหมด นางเกาสุริยาในรามายณะฉบับวาลมิกิทันคนแบบรู้ทันนางไภยเกษิและท้าวทศรถ ละครสีดา-ราม ศีกรักมหาหงาได้นำมาปรับเปลี่ยนให้มีความไม่รู้บ้าง เพื่อความสมดุลของตัวละครในเรื่องและเพื่อให้นางไภยเกษิดูร้ายมากๆ อย่างเต็มที่ เพราะคงดูไม่สมเหตุสมผลหากนางเกาสุริยารู้นิสัยความคิดของนางไภยเกษิ เหตุการณ์เนรเทศพระรามก็คงไม่เกิด
- 4) ตัวละครที่มีการกล่าวถึงน้อยมากอย่างนางมณฑาเป็นช่องว่างให้ละครสีดา-ราม ศีกรักมหาหงา นำมาปรับแต่งใส่แนวคิดสตรีนิยมซึ่งเป็นแนวคิดที่ต้องการสะท้อนภาพสตรีในยุคปัจจุบัน ในรามายณะฉบับวาลมิกินางมณฑาเป็นตัวประกอบ ในขณะที่ตัวละคร 4 ตัว ได้แก่ นางสีดาและนางสำนึกขาเป็นนางเอกและนางร้ายของเรื่องตามลำดับ นางไภยเกษิและนางเกาสุริยาเป็นตัวละครรองแต่มีความโดดเด่นในอโยธยากัณฑ์ จนเรียกได้ว่านางไภยเกษิเป็นตัวร้ายของตอนอโยธยากัณฑ์และนางเกาสุริยาเป็นนางเอกในตอนอโยธยากัณฑ์ก็ได้ ตัวละครนางมณฑาในรามายณะฉบับวาลมิกิค่อนข้างนอน้อมสุภาพกับสามี ในละครสีดา-ราม ศีกรักมหาหงา ได้สร้างนางมณฑาขึ้นมาใหม่คือมีความตื้อเจียบ

มีความคัดค้านแต่ไม่กล้า จนวันหนึ่งนางได้พบกับผู้หญิงที่ต่อสู้เพื่อตนเองอย่างนางสีดา ทำให้นางมณฑิมาเปลี่ยนแปลงทีละเล็กละน้อยตั้งแต่เรื่องเล็กๆ อย่างเอาเนื้อสัตว์ มาทำอาหารให้ครอบครัววอสูรที่เป็นมังสวิรัต ไปจนถึงฉากสำคัญของนางมณฑิมาคือฉากที่ นางเข้าไปอยู่ในกองไฟเพื่อช่วยนางสีดาจากการถูกบังคับให้แต่งงานกับทศกัณฐ์

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัยด้านการแสดงอำนาจของตัวละครสตรี

ตัวละครสตรีในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา มีการแสดงอำนาจของสตรีเมื่อเปรียบเทียบกับในรามายณะฉบับวาลมิกิที่ตัวละครสตรีไม่มีอำนาจ เป็นเพียงตัวประกอบในชีวิตของตัวละครชาย เท่านั้น การปรับแต่งให้มีการแสดงอำนาจของตัวละครสตรีในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา เพื่อเป็น กระบอกเสียงสะท้อนปัญหาของสตรียุคปัจจุบันที่ยังขาดความเท่าเทียมอยู่

การแสดงอำนาจที่ถือเป็นเรื่องใหม่ของละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา คือ การที่บางครั้งนางสีดาเป็นผู้นำและโน้มน้าวพระรามผู้เป็นสามีให้โอนอ่อนผ่อนตามความคิดของนาง นางสีดาในฐานะ ภรรยาไม่ใช่ผู้รับใช้สามีแต่เป็นเพื่อนคู่คิดเป็นหัวสมองของพระราม มีความเหนือกว่าอนุชาที่เป็นแขน ขาอีก ในตอนที่พระลักษมณ์เป็นท่วงนางสีดาว่าเป็นสตรีจะทนความลำบากในป่าไม่ได้ พระรามใน ละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกาได้พูดแก้ให้ว่านางสีดาพึ่งตนเองได้ บางครั้งพระรามยังต้องพึ่งพา นางสีดาด้วยซ้ำ ในขณะที่นางสีดาในรามายณะฉบับวาลมิกิยังบอกพระรามว่าไม่กลัวในการเข้าป่า เพราะอย่างไรแล้วพระรามก็จะปกป้องนางจากอันตรายได้ นางสีดาในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา ได้รับการศึกษาจากฤาษียาชวลกยะและนางกาก็เป็นครูที่ดีที่สุดของมิลิตา และนางสีดายังมี ความสามารถในการยิงธนูและการต่อสู้ เห็นได้จากการที่นางสีดาช่วยเด็กจากนกและตอนที่สุรบูกมา นางได้หยิบตรีศูลจากวิหารพระแม่อุมาไปรบด้วยตนเอง นอกจากนี้แล้วนางสีดายังมีอิทธิพลต่อท้าว ชนกผู้เป็นบิดา ในรามายณะฉบับวาลมิกิเน้นเรื่องการเชื่อฟังบิดามารดามาก แต่นางสีดาเป็นแรง บันดาลใจให้บิดาตั้งแต่เด็กๆ ละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกาได้สอดแทรกกว่าการที่เด็กผู้หญิงได้รับ การศึกษา มีอิสระทางความคิด ทำให้เกิดความคิดใหม่ๆ ขึ้น ความละเอียดอ่อนและความอ่อนโยน ของผู้หญิงก็ทำให้ผู้ชายได้เติมเต็มมุมมองที่ขาดไปเพราะกรอบความคิดแบบผู้ชาย การที่ผู้หญิงมี ความรู้เท่ากับผู้ชายและเปิดใจแสดงความคิดเห็นช่วยเติมเต็มหน้าที่ของผู้ชายได้อย่างสมบูรณ์ อย่าง ตอนที่ท้าวชนกจะเนรเทศกษัตริย์สุธันวา นางสีดาได้กล่าวว่าพระองค์เคยกล่าวว่าจะดินแดนไม่ได้เป็นของ ผู้ใด ทำให้ท้าวชนกนึกคิดว่าพระองค์ไม่มีสิทธิ์อะไรในการเนรเทศกษัตริย์สุธันวา ท้าวชนกจึงเปลี่ยน การตัดสินใจให้เป็นธรรมมากขึ้นคือให้กษัตริย์สุธันวาอยู่ในเมืองสังกะสะได้ในฐานะสามัญชน นางสีดา ตัดสินใจได้ฉลาดและมีความเมตตาต่อฝ่ายศัตรู

นอกจากนี้การที่ละครสีดา-ราม ศีกรักรมहाลังกา ได้เลือกใช้อัฏฐุทธรามายณะในการแสดง อำนาจของนางสีดาในฐานะภรรยา เป็นการแสดงอำนาจของสตรีที่เป็นรูปธรรมที่สุด การแสดง อำนาจของตัวละครสตรีในรูปแบบอื่นๆ มีทั้งในรูปแบบการแสดงความคิดเห็นและการเรียกร้องสิทธิ

อื่นๆ แต่ก็ยังแสดงว่าสตรีมีความด้อยกว่าบุรุษจึงต้องรอความเห็นชอบจากบุรุษและมีความเป็นรอง การที่นางสีดาต่อสู้กับสหัสตราศกัณฐ์ชนะ แม้แต่พระรามยังสู้ไม่ได้ เป็นการแสดงให้เห็นว่าสตรีไม่เพียงแต่มีความสามารถเท่าเทียมกับบุรุษเท่านั้น แต่มีความสามารถเหนือกว่าด้วยซ้ำ เพราะในแนวคิดสตรีนิยมเชิงนิเวศนั้นได้บอกว่าสตรีมีความยิ่งใหญ่เหมือนกับธรรมชาติในฐานะผู้ให้กำเนิด สตรีให้กำเนิดและให้นมบุตรได้ นั่นแปลว่าร่างกายของสตรีไม่ได้ถูกออกแบบให้อ่อนแอ แต่มีหน้าที่คนละอย่างเท่านั้นเอง บุรุษถูกออกแบบให้ปกป้องครอบครัวและเป็นผู้ล่าหาอาหาร สตรีถูกออกแบบให้อุ้มชูดูแลบุตร นางสีดาในบทบาทภักทรกาสิแสดงให้เห็นว่าพลังกำลังที่สตรีมักถูกค่อนข้างขอว่าพลังกำลังน้อยกว่าบุรุษไม่ใช่เรื่องจริง พลังกำลังของสตรีมีมากกว่าบุรุษด้วยซ้ำเมื่อผสมรวมกับอารมณ์แปรปรวนตามธรรมชาติที่คาดเดาไม่ได้ ความดุของภักทรกาสิรุนแรงเหมือนพายุและไม่อาจสงบลงได้ถ้าหากพระรามไม่พินขึ้นมา

ข้อจำกัดในการวิจัย

การศึกษาเรื่องการเล่าเรื่องเพื่อแสดงอำนาจสตรีในละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगा เป็นการวิเคราะห์สารจากตัวบท เนื่องจากไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ชมได้ เพราะผู้ชมละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगाกระจัดกระจายและแสดงตัวเป็นนิรนามในเว็บบอร์ด ในการศึกษาครั้งนี้จึงเป็นมุมมองของผู้วิจัย หากเข้าถึงมุมมองของผู้รับสารจะสะท้อนกลับไปยังผู้ผลิตได้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่าการนำเสนอแนวคิดในละครมีประสิทธิผลหรือไม่

ข้อเสนอแนะ

1) ละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगा ได้มีการปรับเปลี่ยนบุคลิกลักษณะตัวละคร และมีการเพิ่มบทพูดเพื่อนำเสนอแนวคิดยุคสมัยใหม่ในศตวรรษที่ 21 แต่ในขณะเดียวกันแนวคิดที่ล้าสมัยเกินกว่ายุคสมัยของเนื้อเรื่องโดดเด่นจากบทพูดแวดล้อมจนเกินไป ทำให้ขาดความสมจริงและมีความประดักประเดิดในบางจุด แต่โดยรวมละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगा ทำได้ดีในการสร้างความแตกต่างจากรamayana ที่ริเมคมานับไม่ถ้วน

2) ละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगा มีเทคนิคการหักมุมจบในแต่ละเบรกและก่อนจบตอนเป็นเทคนิคที่ดีช่วยสร้างความตื่นเต้น อยากรู้อยากเห็นให้กับผู้ชม แต่ในบางครั้งการฉีกแนวจากความคาดหวังของคนดูที่รู้เรื่องรามายณะทั้งหมด หรือสร้างให้ตัวละครมีพฤติกรรมที่ต่างออกไป ทำให้เกิดการวิจารณ์ว่าจงใจบิดเบือนเนื้อเรื่อง ถึงแม้ว่าการบิดเบือนนั้นจะมีจุดประสงค์เพื่อไปให้ถึงสารสำคัญที่ผู้ผลิตอยากจะทำตาม

3) จากการศึกษาละครสีดา-ราม ศีกรักรมहालंगा คาดว่าน่าจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้ผลิตละครไทยที่ต้องการสร้างละครประวัติศาสตร์หรือละครฮีโร่ไทยให้มีความน่าติดตาม และให้ความคิดเชื่อมโยงกับคนยุคปัจจุบันหรืออย่างน้อยใกล้ชิดกับชีวิตประจำวันของคนยุคปัจจุบันก็ได้ เพราะการสร้างละครประวัติศาสตร์หรือละครฮีโร่ไทยแบบตามพงศาวดารทุกกระเปียดอาจไม่ได้เชื่อมโยงกับคน

ปัจจุบันแล้วก็ได้ ละครสมัยใหม่ควรจะให้อะไรกับผู้ชมมากกว่าคิดถึงอดีตอันสวยงาม แต่ต้องสร้างความเปลี่ยนแปลงกับสังคมปัจจุบันที่จะต้องพัฒนาต่อไป

4) งานวิจัยขึ้นไป อาจเลือกศึกษาบุคลิกลักษณะตัวละครสตรีและการแสดงอำนาจของตัวละครสตรีจากละครอินเดียที่สร้างมาจากวรรณคดีโบราณเรื่องอื่นๆ

บรรณานุกรม

- Bryson, V. (2003). *Feminist Political Theory: an Introduction*. New York: Palgrave Macmillan.
- Gaard, G. (2017). *Critical Ecofeminism* (Vol. Greta G). Lanham: Lexington Books.
- Landes, J. B. (1998). *Feminism: Public and the private*. Oxford: Oxford University Press.
- Tyllman, B. (2011). *Creative Character Design*. Amsterdam: Elsevier.
- Warren, K. (1997). *Ecofeminism, Women, Culture, Nature*. IndianaPolis: Indiana Press.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2557). ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2556). ผู้หญิงขี้เรื้อ: ผู้หญิง ธรรมชาติ อำนาจ และวัฒนธรรมกำหนด สตรีนิยมเชิง
นิเวศในวรรณคดีไทย. กรุงเทพฯ: นาค.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. (2559). สตรีในคัมภีร์ตะวันออก. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษร
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2484). ป๋อเกิดรามเกียรติ์. Retrieved from vajirayana.org
- พระยาอนุนามราชชน. (2550). อุปกรณ์รามเกียรติ์. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์. (2546). นิทานพระรามในอินเดียใต้. Paper presented at the การประชุมวิชาการ
นิทานเรื่องพระราม รามายณะ รามเกียรติ์ (2546 : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)
- ห้อง 105 อาคารมหาจุฬาลงกรณ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2557a). มหาเทพรามายณะของวาลมิกิลบับภาษาไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ศิลปากร.
- มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2557b). มหาเทพรามายณะของวาลมิกิลบับภาษาไทย เล่ม 2. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ศิลปากร.
- มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2557c). มหาเทพรามายณะของวาลมิกิลบับภาษาไทย เล่ม 3. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ศิลปากร.
- วารุณี ภูริสินสิทธิ์. (2545). สตรีนิยม: ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 20. กรุงเทพฯ
- โครงการจัดพิมพ์คปไฟ.
- วิปศยา อยู่พูล. (2557). กระบวนการสร้างสรรค์การแสดงเพื่อสื่อสารเจตจำนงอิสระของสตรี จากการผสมผสาน
เรื่องรามเกียรติ์และเรื่องเดอะริงไซเคิล (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต). ภาควิชาภาษาไทย
และสื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิสุทธิ บุษยกุล. (2546). กำเนิดและวิวัฒนาการนิทานเรื่องพระรามในอินเดีย. Paper presented at the การ
ประชุมวิชาการ นิทานเรื่องพระราม รามายณะ รามเกียรติ์ (2546 : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ห้อง
105 อาคารมหาจุฬาลงกรณ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2560). "สีดา ราม: ความทุกข์ของเทพ ความรักของหญิง".
Retrieved
- สมพร สิงห์โต. (2517). ความสัมพันธ์ระหว่างรามายณะฉบับวาลมิกิ และรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สถันฐิตา นุชพิทักษ์. (2552). ความรู้วัยกาจของตัวละครในละครโทรทัศน์ไทย. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญา
มหาบัณฑิต). ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

หรรษา ดิ่งสุวรรณ. (2548). บทบาทสตรีในรามเกียรติ์ : ศึกษาเปรียบเทียบนางสีดาของอินเดียและไทย
(วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต). ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

องอาจ สิงห์ลำพอง. (2561). การถ่ายทอดวัฒนธรรมผ่านการเล่าเรื่องจากละครชุดอินเดียสีดาราม สีกรั๊กมหา
ลงกา. วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต, 1.

เอจีบี นีลเสน. (2560). Top 10 Programmes Free TV and Digital TV by Week 19/06/2017-
25/06/2017. Retrieved from
<http://www.agbnielsen.com/news/news.asp?hash=ac4f6abe387564fa3661916598dd2bde&crypt=N%B3%A0uv%85v%60k%C0%88%9D%AB%9D%A0%CA%C5%9C%83w%C0%C1%B1%B4%9D%C6%C3%C8%C2%60%A7%B9%A6%AA%9CvN%B4%97%92%B9%C5%60v%5D%B1%A5%A3%9E%7D%Bv%84%BE%8E%C7%B9%D4%B9%8F%A6%9B%B5%A2%B4%A3%C9%C1%92/>

ุคมกฤษ อยู่เต็กเค่ง. (2559). พลังผู้หญิง แม่ เมีย เทพสตรี ความจริงและภาพแทน. กรุงเทพฯ:
กระทรวงศึกษาธิการ.

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

เรื่องย่อละครเรื่องสีดา-ราม ศีกรักมหาสงคราม

ออกอากาศทางช่อง 8 (ดิจิทัลทีวีช่อง 27) ของบริษัท อาร์เอส จำกัด (มหาชน)

ทุกวันจันทร์ถึงวันพฤหัสบดี เวลา 18.35 – 20.05 น.

ตั้งแต่วันที่ 23 มกราคม 2560 ถึงวันที่ 3 สิงหาคม 2560

พาลักษณ์

ตอนที่ 1 กำเนิดนางสีดาและความทุกข์ของท้าวทศรถ

ออกอากาศวันที่ 23 มกราคม 2560

เมืองมิลิลาประสบภัยแล้งมา 12 ปี ท้าวชนกนั่งทอดอาลัยรู้สึกว่าเป็นสาเหตุของภัยแล้ง นางสุนันนามเหสีของท้าวทศรถโทษตนเองว่าเป็นความผิดของนางที่ไม่มีโอรส ท้าวทศรถจะเดินทางไปหาฤๅษีอูซาร์ตันเพื่อแก้ปัญหายแล้ง ท้าวทศรถให้ความช่วยเหลือท้าวชนกภัยแล้งมาเป็นเวลา 12 ปี ฤๅษีอูซาร์ตันบอกว่าปัญหายแล้งไม่ได้เกิดจากตัวท้าวชนก แต่เป็นสิ่งที่คลันดาลให้เกิด ฤๅษีแนะนำให้ท้าวชนกเริ่มหว่านไถพื้นดินใหม่โดยใช้คันไถทองคำพร้อมความศรัทธาต่อพระเป็นเจ้า พระพรต พระลักษมณ์ และพระสัตรุดมาเรียกพระรามกำลังนั่งสมาธิไปเรียน นกภคุนที่บินผ่านมาได้รับการอุทิศจากพระราม ถ้ามฤๅษีวิสิษฐ์ว่าพระเป็นเจ้าทำไมต้องมาเกิดทนทุกข์ในร่างมนุษย์ ฤๅษีครุวิสิษฐ์เล่าให้ศิษย์ฟังเรื่องท้าวชนกเป็นนักปราชญ์ ประสบภัยแล้ง ถ้าเราเป็นท้าวชนก เราจะทำอย่างไร พระรามบอกว่าจะไปพบราษฎรเพื่อแบ่งปันความทุกข์ ท้าวชนกหว่านไถพบทารกเพศหญิงใต้พื้นดิน การพบเด็กคนนี้ทำให้ฝนตก ท้าวชนกเล่าเรื่องตำนานธนูพระศิวะได้ให้ให้กษัตริย์เทพรัตน์มา ท้าวชนกเชื่อว่าการมาของเด็กหญิงคนนี้ไม่ธรรมดา ต้องการให้นางได้สัมผัสสายธนูพระศิวะปรากฏว่าเด็กน้อยยกธนูพระศิวะขึ้น ฤๅษียาชยวิสิษฐ์บอกให้ท้าวชนกรับเด็กคนนี้เป็นลูก จะทำให้บ้านเมืองสุขสงบ ท้าวชนกตั้งชื่อธิดาว่าสีดา ท้าวทศรถมาอาศรมครุวิสิษฐ์ทั้งที่ฤๅษีวิสิษฐ์ห้าม ท้าวทศรถมาเล่าเรื่องฝันร้าย ในอดีตท้าวทศรถตามกวางไปแต่ยิงไปลูกเด็กหนุ่มที่ไปตักน้ำเลี้ยงพ่อแม่ตาบอดของเขาชื่อชालะวัน ท้าวทศรถตามไปเจอพ่อแม่ตาบอดของชาละวันที่นั่งในหาบ ท้าวทศรถบอกว่าเป็นคนฆ่าลูกชายของพวกเขา พ่อแม่ของชาละวันสาปแช่งท้าวทศรถให้ประสบเหตุการณ์สูญเสียลูกเช่นเดียวกัน ฤๅษีวิสิษฐ์บอกว่าตระกูลของท้าวทศรถถูกกำหนดให้พุดแต่ความจริง ฤๅษีวิสิษฐ์พาท้าวทศรถมาดูเจ้าชายทั้งสี่ทดสอบยิงธนู

ตอนที่ 2 การศึกษาในวัยเด็กของพระรามและการประลองความรู้แห่งมิลิลา

ออกอากาศวันที่ 24 มกราคม 2560

พระราม พระพรต พระลักษมณ์ และพระสัตรุด โตเป็นหนุ่มและได้ศึกษาเล่าเรียนกับสำนักครุวิสิษฐ์ ท้าวทศรถได้มาดูการยิงธนูของเจ้าชายทั้งสี่ พระรามยิงธนูได้เก่งที่สุด พระรามเป็นโอรสที่

ท้าวทศรถภูมิใจและรักมากที่สุด ท้าวทศรถได้มาคุยกับนางไถยเกษิมเหสี มารดาพระพรต เรื่องความ
 เก่งกาจของพระราม และปรับทุกข์เรื่องความสัมพันธ์ที่ไม่สู้ดีของตนกับมเหสีเกาสุริยาที่มีความเย็นชา
 ต่อกัน ทางด้านนางสีดาเจ้าหญิงแห่งกรุงมิลิลาเป็นเด็กหญิงฉลาดชอบสังเกตและตั้งคำถาม นักบวช
 หญิงสุรพาได้มาทดสอบจิตใจท้าวชนกและถามว่าเหตุใดไม่กังวลที่ไม่มีโอรส ท้าวชนกไม่สนใจเรื่องไม่
 มีโอรสสืบทอดราชสมบัติ นักบวชหญิงสุรพาทบอกว่าถึงเวลาแล้วที่เจ้าหญิงสีดาจะต้องได้รับการศึกษา
 ท้าวชนกจึงจัดการประลองความรู้ ผู้ชนะจะได้โคหนึ่งพันตัว ฝ่ายพระรามมีนิมิตไฟไหม้บ้านเมือง
 พระรามหนีไปนั่งสมาธิในป่า พระรามได้พูดคุยกับฤๅษีวิษณุ ฤๅษีวิษณุบอกว่าเพราะพระรามรัก
 ครอบครัวมาก พระรามจึงกลัวไปต่างๆ นานา ฤๅษีวิษณุสอนให้พระรามฝึกจิตใจไม่ให้ห่วงหวั่นไหวกับสิ่ง
 ภายนอก ที่เมืองมิลิลาการประลองความรู้จัดขึ้นระหว่างมหาฤๅษีกับนางกาก็หญิงผู้รอบรู้ นางกาก็
 เป็นผู้แพ้ประลองแต่นางได้ใจนางสีดาที่ทำได้ยากยิ่งคือ การยอมรับว่าตนเองแพ้ ตนเองไม่รู้ นางสี
 ดาจึงขอเป็นศิษย์นางกาก็ แต่แล้วเรื่องวุ่นวายก็เกิดขึ้นจนได้เมื่อโคหนึ่งพันตัวที่เป็นรางวัลแก่มหาฤๅษี
 หายไป มหาฤๅษีมิได้ติดใจกลับไปก่อน แต่ท้าวชนกคิดว่าต้องตามโคให้พบเพื่อไม่ให้เสียชื่อกรุงมิลิลา
 มิฉะนั้นในปีหน้าจะไม่มีผู้ใดมาประลองความรู้อีก นางสีดาอาสาไปตามโคเองเพราะรู้ว่าพระบิดาจัด
 งานเพื่อการศึกษาของตน นางสุนัยนามารดาคัดค้าน แต่ท้าวชนกยอมให้นางพร้อมกับน้องสาวทั้ง
 สามไปตามโคกลับมา

ตอนที่ 3 พระรามสำเร็จการศึกษาและฤๅษีโคดมพบนางสีดาบอกเรื่องสาปนางกาลอัจนา

ออกอากาศวันที่ 25 มกราคม 2560

พระราม พระพรต พระลักษมณ์ และพระสัตรุด ศึกษาบทเรียนจบแล้ว กำลังจะกลับ
 พระราชวัง บรรดามารดาอยากพบลูกๆ ที่ไม่ได้พบกันนานหลายปี แต่ก็ต้องรอให้เจ้าชายโยธยาเป็น
 ฝ่ายมาหา เพื่อจะได้ไม่ผิดธรรมเนียม ระหว่างทางพระรามได้พบกับจาพาลีคนที่ไม่เชื่อในศาสนา ไหว้
 คนเพื่อผลประโยชน์ ทางด้านนางสีดาไปตามโคในป่าจนพบ แต่ก็ได้หลงเข้าไปในป่าลึกจนมองเห็น
 กระโจมของฤๅษีโคดมผู้ซึ่งสาปนางกาลอัจนาไว้ ระหว่างนั้นได้พบฤๅษีตนหนึ่งที่บอกว่าเจ้าหญิงทั้งสี่
 ควรรีบหนีไปจากป่าต้องคำสาปแห่งนี้ เมื่อกลับไปถึงวัง นางสีดาได้ซักถามมารดาเรื่องนางกาลอัจนา
 พอดีกับที่ฤๅษีโคดมมารอบนางสีดาบอกว่าอยากเป็นอาจารย์ของนาง นางสีดาสงสัยว่าฤๅษีควรละ
 เว้นความโกรธทำไมถึงสาปภรรยาตนเอง ฤๅษีโคดมบอกว่าตนได้ทำผิดพลาดไป และถอนคำสาป
 ไม่ได้ แต่ได้บอกวิธีแก้คำสาปแก่นางว่านางพ้นคำสาปได้เมื่อมีทวยหาทรฆูวงศ์ผู้มีบุญมาสัมผัสนาง มีงู
 ตัวหนึ่งเข้ามาในทเวศสถานของพระศิวะ นางสีดาเผชิญหน้ากับงูจนงูต้องหลีกทางไป

ตอนที่ 4 พระรามฟังการร้องทุกข์ของประชาชนครั้งแรกและกษัตริย์สุธันวาทบุกเมืองมิลิลา

ออกอากาศวันที่ 26 มกราคม 2560

นางกุจจีเริ่มยุยงนางไทยเกษียให้มีความทะเยอทะยาน แต่นางไทยเกษียยังไม่คิดเรื่องอยากให้พระพรตครองราชย์ เพราะเห็นว่าพระรามมีความเหมาะสม และรักพระรามเหมือนลูกแท้ๆ สุธันวาเจ้าเมืองสังกะสะบุกเมืองมิลลา กุศรวรน้องชายของท้าวชนกไปสู้รบ นางสีดาขอตามอาไปสนามรบด้วยเป็นฝ่ายพ่ายบาล แต่สุดท้ายไม่ได้ไปเพราะกุศรวรต้องหวังหลานกลัวเป็นอันตราย พระรามกลับมาพระราชวังครั้งแรกไปพบนางสมุทรา นางไทยเกษีย และนางเกาสุริยาตามลำดับ พระรามสังเกตเห็นสีหน้าของมารดาเศร้าหมองแต่ไม่ได้ถาม พระรามและน้องๆ ได้ออกไปพบปะราษฎรด้วย และพบความจริงที่ว่าเหล่าเศรษฐีและพราหมณ์ขอพระราชทานในสิ่งที่ฟุ่มเฟือย ในขณะที่คนยากจนที่มีปัญหาจริงไม่ได้รับความช่วยเหลือ พระรามถามท้าวทศรถว่าทำไมราชาไม่ลงไปคลุกคลีเพื่อรู้สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนจริงๆ ท้าวทศรถบอกว่าราชาต้องทำตามกฎ คือรักษาระยะห่างเพื่อได้รับความเคารพ พระรามคิดถึงสีหน้าเป็นทุกข์ของหญิงชรายากจน พระรามเดินทางไปหาจาพาลี

ตอนที่ 5 ยัญพิธีเพื่อพระโอรสและกุศรวรไปครองเมืองสังกะสะแทนเจ้าเมืองเดิม

ออกอากาศวันที่ 30 มกราคม 2560

พระรามเดินทางไปหาจาพาลี จาพาลีบอกว่าพระรามยังต้องเรียนรู้อีกมาก อยู่แต่ในพระราชวังไม่ได้เห็นโลกกว้าง จะเข้าใจความทุกข์ได้อย่างไร จาพาลีพูดเป็นนัยว่ามีความจริงที่พระบิดาพระมารดาไม่ยอมให้พระรามได้รับรู้ พระรามถามนางเกาสุริยาว่าตนเคยมีพี่สาวใช้หรือไม่ นางเกาสุริยาจึงเล่าเรื่องราชกุมารีคนแรกชื่อนางสันดา เป็นผู้หญิงที่ต่อสู้เก่งแต่ท้าวทศรถยังอยากได้โอรส จึงแต่งงานกับนางสมุทราและนางไทยเกษีย แต่แม่เหลืทั้งสามก็ยังมีโอรส ท้าวทศรถต้องการให้กะลี่ยโกฏิมาช่วยทำพิธีขอลูก แต่ต้องไปขัดขวางการบำเพ็ญตบะของกะลี่ยโกฏิก่อน ท้าวทศรถส่งนางคณิกาไปหลายครั้งแต่ไม่มีใครรอดชีวิตกลับมา นางसानตาอาสาไปหากะลี่ยโกฏิ เรื่องบาดหมางเกิดขึ้นเมื่อท้าวทศรถยอมให้นางไปโดยไม่ห้ามนางเลย นางसानตากลับมาในฐานะภรรยาของกะลี่ยโกฏิ มาทำพิธีขอลูกให้ท้าวทศรถจนท้าวทศรถได้โอรสทั้งสี่ ฝ่ายเมืองมิลลามีชัยเหนือเมืองสังกะสะ กุศรวรต้องครองเมืองสังกะสะแทนสุธันวา ธิดาทั้งสองของกุศรวรได้แก่ มาณทวิและศรุตเกียรติต้องย้ายตามบิดามารดาของพวกนางไป นางสีดาวาดรูปเจ้าหญิงทั้งสี่เป็นที่ระลึกแก่มาณทวิกับศรุตเกียรติ แต่เจ้าหญิงน้อยทั้งสองกลับหายไป

ตอนที่ 6 พระรามพบนางसानตาและจุดเริ่มต้นความน้อยใจของนางไทยเกษียต่อท้าวทศรถ

ออกอากาศวันที่ 31 มกราคม 2560

นางสีดากับนางอูรมิตาตามหานางมาณทวิกับนางศรุตเกียรติในป่า มาณทวิกับศรุตเกียรติหนีมาเพราะไม่อยากแยกจากนางสีดากับนางอูรมิตา กุศรวรรักลูกมาก ยอมให้มาณทวิกับศรุตเกียรติอยู่กรุงมิลลาต่อได้ นางจันทร์กมลเหสีของกุศรวรไม่อยากอยู่ไกลลูก แต่นางสุนันนามเหสีท้าวชนกบอก

เข้าใจหัวอกแม่ แต่ความสัมพันธ์พี่น้องก็สำคัญเช่นกัน พระรามพานางเกาสุริยาพร้อมพระพรต พระลักษมณ์ พระสัตรุดไปพบนางศานตาที่อาศรม แม่ลูกดีใจได้พบกัน นางศานตาบอกว่าตนไม่เคยโกรธบิดามารดาเลย เป็นหน้าที่ของลูกที่ทำเพื่อพ่อแม่ได้ก็จะทำ ขอให้ทุกคนอย่าลืมนางจากความทรงจำ นางเกาสุริยาได้กลับมาเล่าให้ท้าวทศรถฟัง หายโกรธเพราะได้เข้าใจท้าวทศรถที่เสียใจเช่นกันที่ลูกสาวจากออกไป พระรามและน้องๆ ทำตัวเป็นลูกที่ดีเพื่อให้ควรค่ากับการเสียสละของพี่สาว เมื่อท้าวทศรถคืนดีกับนางเกาสุริยา ความใส่ใจที่เคยมีให้กับนางไภยเกษีน้อยลง นางไภยเกษีน้อยใจและคิดถึงคำพูดของนางกุจจีที่ว่านางเกาสุริยาแย่งท้าวทศรถไป แต่ใจหนึ่งก็ยังอดสงสารนางเกาสุริยาที่โดดเดี่ยวมานานอยู่

ตอนที่ 7 ยุทธจิตทวงสัญญาและปรศุรามแนะนำท้าวทศรถให้จัดพิธีสมุพรให้นางสีดาด้วยการยกมหาธนู

ออกอากาศวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2560

นางไภยเกษีรู้สึกได้รับความสนใจจากท้าวทศรถน้อยลง นางส่งสารไปถึงท้าวอศุปติที่เมืองไภยเกษีย ยุทธจิตน้องชายของไภยเกษีไปรับพระพรตมาเมืองไภยเกษียเพื่อฝึกความเป็นนักรบ ยุทธจิตไปเมืองอโยธยาแล้วไปทวงสัญญาจากท้าวทศรถ ท้าวทศรถไม่ยึดถือในคำสัญญาที่จะให้ลูกชายนางไภยเกษีขึ้นครองราชย์ นางไภยเกษีได้รู้ความจริงเกี่ยวกับสัญญาตอนแต่งงานจากน้องชายและทวงสัญญาจากท้าวทศรถ ท้าวทศรถบอกว่าสัญญาโมฆะไปแล้ว เป็นเพราะนางศานตาถึงได้โอรสและตามธรรมเนียมมธุโอรสองค์โตซึ่งก็คือพระรามจะได้ครองราชย์ ปรศุรามมาที่เมืองมิลิลา ท้าวชนกกังวลเพราะนักรบอย่างกุศรัชกัได้อำนาจไปเมืองสังกะสะแล้ว นักรบที่มีกัลลวศึกษาอุปัชฌ์ ไม่ได้เน้นการสู้รบ ปรศุรามเป็นนักรบที่เก่งเพราะฝึกศิลปะวิทยาการจากพระศิวะ ไม่มีผู้ใดชนะเขาได้ ปรศุรามบอกท้าวชนกว่าตนไม่ทำร้ายท้าวชนกผู้มีคุณธรรม ปรศุรามมาที่มิลิลาเพื่อสักการะธนูของพระศิวะ นางสีดา ยกธนูโมฬีขึ้นเลี้ยงใส่ปรศุราม ปรศุรามบอกว่าไม่ได้จะทำร้ายบิดานาง และปรศุรามได้ทิ้งท้ายกับท้าวชนกว่าเมื่อนางสีดาโตขึ้น ให้นางได้อภิเษกกับผู้ที่สามารถยกธนูโมฬีขึ้นได้ ชายคนนั้นจะเป็นสามีของนางสีดาคนเดียวตลอดชีวิต

ตอนที่ 8 พระพรตกับพระสัตรุดเสด็จไภยเกษีย

ออกอากาศวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2560

สมุทราชาคิดถึงคำพูดที่ได้ยินตอนท้าวทศรถกับนางไภยเกษียมีปากเสียงกัน นางสมุทราชาเก็บความลับนี้เอาไว้ไม่ให้โอรสรู้ ยุทธจิตบอกนางไภยเกษียว่าท้าวทศรถถูกรบกวนกับพี่ไม่ได้ ยุทธจิตขอดูแลพระพรต ฝึกฝนให้เป็นกษัตริย์ ยุทธจิตขอตัวพระพรตไปอยู่ด้วยที่เมืองไภยเกษีย พระพรตไม่ยอมอยู่ไภยเกษีย พระพรตมาขอให้ท้าวทศรถไปคุยกับมารดา ไภยเกษียยังโกรธท้าวทศรถที่ไม่ให้พระพรต

ครองบัลลังก์ ท้าวทศรถเปลี่ยนใจนางไทยเกษิไม่ได้เลยเรื่องที่จะส่งพระพรตไปเมืองโกเกยะ พระพรต
 โกรธนางไทยเกษิ พระรามพูดให้พระพรตเข้าใจหัวอกแม่ที่เสียสละให้ลูกเพื่อสิ่งที่ดีแม้ว่าหัวใจแม่
 เจ็บปวด สมุทราชาส่งพระสัตรุดไปเป็นเพื่อนพระพรตที่เมืองโกเกยะ ทางด้านนางสีดา นางสีดาได้
 ขอให้ฤาษียาขุวัลกยะรับนางกากก็เป็นอาจารย์ นางกากก็สอนเด็กๆ ให้อัจฉริยะรักของพระศิวะกับ
 พระอูมา นางสีดาเสนอความคิดว่าทำไมไม่สร้างวิหารสำหรับพระศิวะคู่กับพระแม่อูมา ฤาษี
 ยาขุวัลกยะเห็นด้วยบอกนางให้นำเสนอความคิดกับท้าวชนก พระรามอยู่ที่สวนของราชวงศ์สุ
 ภาชีวสิษฐ์ที่ปรึกษาและอาจารย์ของพระรามบอกพระรามว่าเสาสำคัญสี่เสาของราชวงศ์สุภาชีวสิษฐ์
 ไปแล้ว ฤาษีถามพระรามว่ายังจำที่อาจารย์เคยสอนได้ไหมว่าสี่เสามีอะไรบ้างตอนที่พระรามบอกว่า
 ฝันร้าย พระรามยังจำได้ว่าสี่เสาของราชวงศ์มีการรักษาสัจจะ การทำหน้าที่ การเสียสละ การ... ถ้า
 เสาใดเสาหนึ่งล้มไป โยธยาจะเกิดหายนะ ตอนนี้ความหวังอยู่ที่พระราม พระรามต้องแก้
 สถานการณ์ไม่ให้เหตุการณ์เลวร้ายลง วิธีแก้ทางเดียวคือพระรามต้องประกาศเป้าหมายในชีวิต
 พระราม พระรามจะสร้างเสาที่ 4 ขึ้นมาใหม่ ท้าวชนกสร้างวิหารพระศิวะปางอรธนาวิศวรร ฤาษีวิ
 ศวามิตรมาพบท้าวชนกและได้พบนางสีดาซึ่งเป็นนอวตารของพระลักษมี วิศวามิตรเตือนท้าวชนกว่า
 ควรเลิกกองทัพ เพราะอสูรเริ่มคุกคามแล้ว แต่จะมีผู้กล้ามาปราบอสูรก็ต่อเมื่อภัยร้ายกระจายไปมาก
 แล้ว ฤาษีวิศวามิตรเตือนท้าวชนกว่าอย่าให้คำสัตย์กับใคร ถ้ารักษาคำสัตย์ไว้ไม่ได้

ตอนที่ 9 พระรามปราบอสูรสุพาหุกับมารีจและการเริ่มประกอบพิธีอัฐวเมธ

ออกอากาศวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2560

แปดปีต่อมาในวันเกิดพระราม ท้าวทศรถ นางเกาสุริยา และนางสมุทราชร่วมอวยพรในวัน
 เกิดพระราม ยกเว้นนางไทยเกษิที่มีท่าทีเย็นชานิ่งเฉยไม่เอื้อนเอ่ยถ้อยคำกับพระราม พระรามแก้
 แทนนางว่านางไทยเกษิรักพระรามมากจนไม่รู้จะแสดงเป็นคำพูดใด พระลักษมณ์สวมกอดพระราม
 พระรามคิดถึงพระพรตกับพระสัตรุด เพราะพระพรตกับพระสัตรุดไปอยู่เมืองโกเกยะนานหลายปี
 พระรามบอกท้าวทศรถว่าวันนี้เขาอยากข้ามเขตแดนไปพบประชาชน ในช่วงเวลาอันแสนสุขที่
 ชาวเมืองโยธยากำลังฉลองวันประสูติพระรามอยู่นั้น มีอสูรร้ายทำร้ายคนผู้แสวงบุญนำโดยสุพาหุ
 กับมารีจอสูรลูกชายนางกานาสูร อสูรฆ่าคนและกักขังเป็นนักโทษ ชายคนหนึ่งหนีรอดไปขอความ
 ช่วยเหลือจากพระราม พระรามกับพระลักษมณ์ขอท้าวทศรถออกรบกับอสูร ฤาษีวิศวามิตรให้คำแนะนำ
 ท้าวทศรถว่าควรอนุญาตให้เจ้าชายได้ทำหน้าที่รับใช้ประชาชน พระรามกับพระลักษมณ์ไปกักกอง
 ทหาร แต่กองหินหล่นลงมาขวางทาง จนเหลือแต่พระรามกับพระลักษมณ์ที่สู้กับสุพาหุกับมารีจ
 พระรามให้สุพาหุกับมารีจปล่อยเชลยทั้งหมด เหล่าอสูรพ่ายพระรามกลายเป็นนกบินหนีไป ท้าว
 ทศรถจะจัดพิธีอัฐวเมธ และให้พระรามเป็นผู้เลือกม้า พระรามกังวลใจเพราะพระรามสงสารม้าอัฐ
 วเมธที่สุดท้ายจะต้องถูกบูชายัญในที่สุด พระรามได้เลือกม้าฝีเท้าดีที่สุดและได้ถามฤาษีวิศวามิตรถึงความ

เป็นไปได้ในการไม่บูชาอัญมณี ถ้าชีวิตชีวิตรู้สึกว่าการบูชาอัญมณีเป็นสัญลักษณ์ของการเสียดสีของ กษัตริย์ การเปลี่ยนแปลงประเพณีที่มีมาอย่างยาวนานเป็นเรื่องยาก และต้องให้ประชาชนเห็นชอบ ด้วย

ตอนที่ 10 พิธีอศวเมธเสร็จสมบูรณ์

ออกอากาศวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2560

พระรามฝากความหวังไว้กับม้าในพิธีอศวเมธ และหวังว่าจะเปลี่ยนแปลงพิธีบูชาอัญมณีได้ พระรามคุยกับนางเกาสุริยามารดาว่าเหตุใดนางจึงยังถวายอาหารที่รูปปั้นพระนารายณ์ทุกวัน นางเกาสุริยาให้คำตอบว่าถึงแม้จะไม่มีใครเห็นพระนารายณ์ซึ่งเป็นเทพเจ้า แต่คนเรารู้สึกได้ว่าพระเป็นเจ้าของ อยู่ทุกที่เหมือนดวงอาทิตย์ที่มองไม่ได้ แต่รู้สึกถึงแสงสว่างและความอบอุ่นได้ พระรามบอกว่าแต่กับ สิ่งมีชีวิตเช่นม้า คนกลับไม่เห็นพระเจ้าในตัวมัน ม้าจึงไม่หยุดหย่อนเป็นเวลาหนึ่งปีเพื่อเกียรติของ ราชวงศ์แต่กลับถูกบูชาอัญมณี มันไม่ยุติธรรมที่ต้องมีการนองเลือด ม้าต้องสละชีวิต นางเกาสุริยาบอก ว่าเป็นประเพณี พิธีกรรม พระรามตำรียากทำสัญลักษณ์ รูปปั้นแทนม้าตัวจริง ในเมื่อจารีตทำให้ คนโหดร้ายสมควรแก้ไข ทางด้านศัตนันทะถามท้าวชนกว่าการบูชาอัญมณีผิดประเพณีมีกิลลาเพราะมัน โหดร้าย ทำไมอโยธยายังทำอยู่ ท้าวชนกบอกว่าในมิลลาไม่เคยทำพิธีอศวเมธเพราะมันโหดร้ายต่อ สัตว์ แต่ท้าวชนกเคารพความคิดที่แตกต่าง เป็นเสรีภาพทางความคิด เป็นประเพณีของอโยธยาที่เรา ไปห้ามคนอื่นไม่ได้ นางสีดาเอาน้ำไปให้ม้ากิน ต้อนรับผู้ดูแลม้าอศวเมธจากอโยธยา ผู้ดูแลม้าอศว เมธเห็นท้าวชนกมาทำการเกษตรกับชาวบ้าน ก็ได้ซักถามท้าวชนกว่าเป็นกษัตริย์ทำไมมาอยู่ในไร่ นา ได้ ท้าวชนกบอกว่าเกษตรกรรมทำให้ใกล้ชิดชาวบ้านที่สุด ความอุดมสมบูรณ์จะหายไปในสังคมที่ไม่ นับถือเกษตรกร นางสีดาคุยกับม้า สงสารม้าที่เดินทางมาไกลไม่ได้พักเลย ใส่ยาแผลขาม้าพันผ้า นางสีดาหวังว่าจะมีคนเมตตาเปลี่ยนแปลงประเพณีเพื่อช่วยชีวิตม้า นางกุจจีบอกข่าวนางไถยเกษิ เรื่องพระรามคิดจะเปลี่ยนแปลงประเพณีอศวเมธ นางไถยเกษิคิดว่าดีเหมือนกันเมื่อประเพณีหนึ่ง เปลี่ยน ประเพณีอื่นๆ ก็จะเปลี่ยนตาม เช่น ประเพณีให้โอรสองค์โตครองบัลลังก์ ชาวเมืองอโยธยา ไม่เห็นด้วยที่พระรามไม่บูชาอัญมณี พระรามอธิบายให้ทุกคนเข้าใจ จนชาวเมืองสรรเสริญความ เมตตากรุณาและอหิงสาของพระราม นางสีดาชวนน้องๆ มาดูกว้างทอง เพราะนางสีดาชอบกว้างทอง มาก

ตอนที่ 11 นางสีดารู้ความจริงเรื่องชาติกำเนิด

ออกอากาศวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2560

นางไถยเกษิได้รับจดหมายจากยุพธิดาน้องชาย ยุพธิดาเขียนว่าพระพรตมีความเป็นนักรบ เก่งกล้าขึ้น นางไถยเกษิหมายมั่นปั้นมือว่าพระพรตพร้อมทวงสัญญา พระรามเลือกม้าอศวเมธเป็น

ม้าประจำตัว พระรามเอะใจเรื่องผ้าพันแผลม้า วิชัยทหารเอกของท้าวทศรถบอกพระรามว่า ผ้าพันแผลเป็นศิลปะมิลิลา เจ้าหญิงสีดาแห่งมิลิลาเป็นคนรักษาม้าตัวนี้ พระรามรู้สึกที่เจ้าหญิงมิลิลาคนนี้มีเมตตากรุณาต่อสัตว์ นางสีดานำวัวมาให้นางกาก็ผู้เป็นอาจารย์รักษา นางกาก็บอกว่านางสีดามีความเข้าใจธรรมชาติ เพราะตัวนางเองเกิดจากพระแม่ธรณี นางสีดาคิดใจที่รู้ว่าตนเองเป็นเพียงลูกบุญธรรมของท้าวชนกกับนางสุนัยนา พระพรตกับพระสัตรุดกลับมาโยธยาด้วยร่างกายที่บิกบีนกว่าเดิม นางไทยเกษิภุมิใจในตัวพระพรตลูกชายว่ามีความแข็งแรงดุจนักรบ พระพรตมองหน้านางไทยเกษิเหมือนรู้จักใจมารดาว่าเริ่มมีกลิ่นไม่ดี นางสีดาเลียบเคียงกับน้องสาวว่าถ้าไม่ใช่สายเลือดเดียวกัน ความสัมพันธ์ของพวกนางจะเปลี่ยนแปลงหรือไม่ น้องสาวบอกรักสีดาเหมือนเดิมถึงไม่ใช่ญาติกัน แต่นางสีดาไม่ได้สบายใจขึ้นเลยสักนิด พระรามให้ของขวัญพระพรตเป็นชาตั้งกับกระดาศาวตรูป พระพรตตื่นเต้นมากแต่เมื่อนึกถึงคำพูดของมารดา พระพรตก็เปลี่ยนใจมุ่งทำตามความคาดหวังของมารดา พระรามบอกพระพรตว่าไม่แปลกหรอกที่โตขึ้นจะมีความสามารถด้านอื่นเพิ่มขึ้น แต่ไม่จำเป็นต้องลืมรากเหง้าว่าการวาดรูปเป็นชีวิตจิตใจของพระพรตเลยทีเดียว นางกานาสูรฆ่าผู้บริสุทธิ์แถบชายแดนอารยัน นางสีดาถามท้าวชนกเรื่องภูมิจา ท้าวชนกกลัวที่จะบอกนางสีดาเรื่องนี้เพราะรักเหมือนธิดาแท้ๆ จันทรภักเขียนจดหมายถึงราชาทะเลถึงคะให้มาณทวีอภิเชก จันทรภักขุนเคืองใจที่ทะเลถึงคะตอบมาว่าให้นางสีดากับนางอูรมิลิลาธิดาท้าวชนกอภิเชกก่อน ธิดาของนางมาณทวีกับศรุตเกียรติจึงจะอภิเชกได้ นางจันทรภักกังวลใจที่นางสีดาไม่ใช่ธิดากษัตริย์แท้จริง จะมีใครรับชาติกำเนิดของนางได้บ้าง ท้าวชนกเสียใจได้แต่คิดหาวิธีให้นางสีดาได้คู่ครองที่เหมาะสม

ตอนที่ 12 วิศวามิตรมาขอเฝ้าท้าวทศรถเพื่อขอพระรามไปช่วยปราบนางกานาสูร

ออกอากาศวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2560

นางสุนัยนาเห็นความกังวลของท้าวชนก ท้าวชนกเล่าให้ฟังว่าจันทรภักอยากให้มาณทวีอภิเชก แต่กลัวว่านางสีดาจะไม่ได้อภิเชก นางสุนัยนาเห็นว่านางจันทรภักมีท่าทีเปลี่ยนไปตั้งแต่ที่กุศรวุชได้เป็นราชาสังกะสะ ตอนก่อนที่นางจะมีลูกของตัวเอง ยังยินดีกับการมาของนางสีดา ท้าวชนกหาทางเพื่อเจ้าหญิงมิลิลาทั้งสี่ นางกานาสูรทำความเดือดร้อนให้ชาวบ้านและฤาษี ฤาษีวิศวามิตรพาชาวบ้านลี้ภัยมาอยู่อาศรมวิศวามิตร ระวังไม่ให้นางกานาสูรหาที่อยู่ของอาศรมนี้พบระหว่างที่ท้าวชนกกำลังคิดแก้ปัญหาเรื่องการแต่งงานของนางสีดา ท้าวชนกให้กุศรวุชพานางสีดาและน้องสาวไปขอพรกับฤาษีวิศวามิตร วิศวามิตรไปพบฤาษีวิษณุเรื่องขอพระรามไปช่วยปราบกานาสูร กานาสูรรู้ว่าวิศวามิตรฉลาดและมีอาวุธศักดิ์สิทธิ์จากเทพเจ้า อสูรไม่ควรประมาท ท้าวทศรถต้อนรับฤาษีวิศวามิตร ให้เชิญขอสิ่งที่ต้องการ วิศวามิตรขอพระรามไปสู้รบกับอสูร ท้าวทศรถอีกอัก กลัวเสียพระราม เพราะคำสาปแช่งในอดีตตามมาหลอกหลอน ท้าวทศรถต่อรองกับวิศวา

มิตรขอส่งกองทัพ วิศวกรรมไม่ต้องการกองทัพ ต้องการเพียงพระรามเท่านั้น วิศวกรรมว่าท้าวทศรถว่าท้าวทศรถไม่รักษาสัจจะ เป็นกลางทำลายอาณาจักรตนเอง ละเลยหน้าที่เพราะรักลูกชาย มเหสีท้าวทศรถช่วยพูดให้ท้าวทศรถยอมส่งพระรามไปว่าพระรามเป็นผู้ใหญ่แล้ว พระรามกล้าหาญ คงจะไม่เพี้ยลงปล้ำศัตรูง่าย ๆ พระรามพูดกับท้าวทศรถขอทำหน้าที่รักษาสัจจะให้พ่อคือกลับไปกับฤๅษีวิศวกริตร นางสีดาชมวิศวกรรมกับกุศรวรว่าเป็นฤๅษียังไม่ละทิ้งบ้านเมือง กุศรวรให้เจ้าหญิงทั้งสองอยู่ที่อาศรมวิศวกรรมก่อน ตนจะไปพากองทัพมาเสริม พระรามจะไปอยู่กับวิศวกรรมในฐานะศิษย์ ไปฝึกวิชากับวิศวกรรม จะกลับเมืองได้เมื่อเสร็จสิ้นภารกิจ พระลักษมณ์ขอตามไปกับพระรามเพราะไม่เคยอยู่ห่างกัน นางสีดาคิดว่าสุรต้องโจมตีอาศรมนี้แน่นอน นางสีดาเตรียมย้ายเด็กและผู้หญิงออกไปจากอาศรมนี้

ตอนที่ 13 ความประทับใจแรกของนางสีดาต่อพระราม ออกอากาศวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2560

พระรามเห็นชาวบ้านมีความสุข วิศวกรรมคิดว่าต้องมีสาเหตุ นางสีดาออกมาคำนับวิศวกริตร วิศวกรรมรู้ว่านางสีดาให้กำลังใจชาวบ้าน นางสีดาบอกวิศวกรรมว่าท้าวทศรถกำลังนำกองทัพมาช่วย วิศวกรรมบอกนางสีดาไม่ต้องการกองทัพ มีนักรบแล้วคือ พระรามกับพระลักษมณ์ คอยเฝ้าระวังความปลอดภัยอยู่บนยอดเขา นางสีดาดีใจที่มีอัครเมธของโยธยายังไม่ตาย นางสีดาอยากพบคนที่ช่วยชีวิตมัน นางสีดาถามพระลักษมณ์เรื่องม้า พระลักษมณ์บอกนางว่าพระรามปกป้องม้า กล้าเปลี่ยนแปลงประเพณี ท้าวทศรถเป็นห้วงพระราม มีนางไภยเกษิพลอบโยนท้าวทศรถให้อย่างกังวลอนาคตมากไปนักมีฉะนั้นจะใช้ชีวิตไม่มีความสุข พระลักษมณ์ขอโทษที่ขัดคำสั่งวิศวกรรมบุกไปสู้กับกานาสูรโดยไม่คิดให้รอบคอบ นางสีดาเห็นพระรามครั้งแรก กานาสูรวางแผนบุกโจมตีอาศรมวิศวกรรม ท้าวทศรถปรึกษาฤๅษีชาญวลลิกะว่าจะทำอย่างไรดีในการอภิเษกนางสีดา ฤๅษีชาญวลลิกะบอกนางสีดามีกำหนดที่พิเศษ ฉะนั้นก็ต้องมีชายที่เป็นเอกลักษณ์ของสีดาหรือความรุ่งเรืองของสีดา ฤๅษีชาญวลลิกะให้จัดพิธีสมุพรโดยให้ผู้ขึ้นสายคันศรพระศิวะได้อภิเษกนางสีดา เพื่อหาบุคคลที่คู่ควรกับนางสีดา ไม่มีความมยศ โภจร รุนแรง จึงยกมหาธนูได้ และคิดว่าสีดามีความเท่าเทียมกับเขา วิศวกรรมสอนพระราม พระลักษมณ์เรียกอาวุธ และให้อาวุธที่ตนได้มาทั้งหมดกับพระราม พระลักษมณ์ ท้าวทศรถให้เจ้าหญิงทั้ง 4 กลับจวนกู่ นางสีดาพาผู้หญิงและเด็กอพยพไปอยู่ที่นั่นด้วยความปลอดภัย นางสีดาเสียดายที่ไม่ได้พบพระรามอีก วิศวกรรมให้นางสีดาดูแลพระรามกับพระลักษมณ์ เพราะนางสีดาเรียกกำลังใจชาวบ้านได้ นางสีดาทำอาหารให้พระรามกับพระลักษมณ์ นางสีดาจะต้องกลับมิลิลาแล้ว นางสีดาฝากพระลักษมณ์ขอบคุณพระรามที่ปกป้องเกียรติของม้า พระรามจำศีลปะชามข้าวได้ เพราะเคยเห็นบนผ้าพันแผลขาม้า พระลักษมณ์บอกพระรามว่าหญิง

สาวที่ทำอาหารคือคนหยุดม้าอัศวเมธ พระรามจำได้เมื่อพระลักษมณ์บอกว่านางคือเจ้าหญิงแห่งมิลิลา

ตอนที่ 14 พระรามสังหารนางกานาสูร

ออกอากาศวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560

เมื่อผู้หญิงกับเด็กอพยพแล้ว ฤาษีวิศวามิตรให้พระรามพระลักษมณ์เตรียมพร้อมสู้กับนางกานาสูร พระรามเปิดใจกับฤาษีวิศวามิตรว่าไม่อยากฆ่านางกานาสูรเพราะเป็นสตรี พระรามหวังว่าจะเปลี่ยนความคิดนางกานาสูรให้กลับตัวได้ วิศวามิตรบอกพระรามว่านางกานาสูรไร้ความเมตตา ฆ่าผู้บริสุทธิ์ พระรามให้โอกาสนางกานาสูรแต่นางยืนยันจะฆ่าพระราม พระรามไม่มีทางเลือกจะต้องฆ่านางเพื่อรักษาชีวิตผู้บริสุทธิ์ พระรามสลดใจที่ฆ่าผู้หญิง พระรามจัดพิธีศพนางกานาสูร คัตนันทะนำข่าวชัยชนะของพระรามมาแจ้งนางสีดา นางสุนัยนาบอกนางสีดาว่าท้าวชนกมีเรื่องหรือเรื่องพิศขุมพร พระรามอนุญาตให้ลูกชายกานาสูรคือ สุพาหุกับมารีจมาร่วมพิธีศพกานาสูรได้ มารีจสำนึกตัวอยากมาเคารพแม่เป็นครั้งสุดท้าย สุพาหุคิดว่าเป็นแผนของพระรามหลอกโจมตี มารีจลงไปเผาศพนางกานาสูร มารีจให้สัตย์ต่อหน้าศพกานาสูรว่าจะไม่มีความรุนแรงในป่านี้อีก มารีจเตือนพระรามให้ระวังสุพาหุพี่ชายตนมีนิสัยชอบแก้แค้น ท้าวชนกเปรยเรื่องงานอภิเษกของนางสีดา นางสีดาต้องรีบอภิเษกเพื่อให้น้องสาวได้อภิเษกบ้าง สุพาหุวางเพลิงอาศรม

ตอนที่ 15 วิศวามิตรออกเดินทางไปพร้อมกับพระรามและพระลักษมณ์ไปสักการะคันศรพระศิวะที่นครมิลิลา

ออกอากาศวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2560

สุพาหุแกล้งทำดีกับพระรามและลอบโจมตี พระรามได้ให้โอกาสเขาหลายครั้งจนต้องฆ่าสุพาหุ ก่อนตายสุพาหุสำนึกผิด ท้าวชนกบอกนางสีดาเรื่องพิศขุมพร เพื่อให้นางสีดาได้พบคนดี รักนางสีดา และนางสีดาจะได้เลือกสามีเอง วิศวามิตรมอบศรพรหมาสตร์แก่พระรามเป็นของคู่กาย นางสมุทรชาคุยกับนางไภยเกษิฐิ์กลัวระยะหลังนางไภยเกษิฐิ์มีความเปลี่ยนแปลง ทำตัวห่างเหินกับทุกคนแม้แต่พระรามซึ่งเป็นลูกรัก คัตนันทะเสนาบดีมิลิลาส่งคำเชิญยกมหารถูถึงทุกเมืองรวมถึงกรุงลงกา ฤาษีวิศวามิตรพาพระรามกับพระลักษมณ์ไปสักการะคันศรพระศิวะที่เมืองมิลิลา ท้าวทศรถได้สาส์นพิธีเลือกคู่ นางไภยเกษิฐิ์แนะนำให้ปฏิเสธเพราะยังไม่รู้จักเจ้าหญิงแห่งมิลิลาซึ่งเป็นแคว้นเล็กๆ อีกทั้งพระรามไม่อยู่ที่เมือง ท้าวชนกกังวลคำตอบของท้าวทศรถ

นางสีดาไปวัดพระแม่อุมาและได้พบกับคัตนันทะที่เสิร์ฟตลอดเวลาเพราะแม่ของนางกาลอัจนาถูกฤาษีโคดมพ่อของเธอสาปเป็นหิน นางสีดาบอกคัตนันทะว่าพระรามจะเป็นผู้ปลดปล่อยนางกาลอัจนา พระรามได้ยินเสียงเรียกชื่อจากกระท่อม วิศวามิตรจำค่านางสีดาบอกได้ว่านางกาลอัจนารอการมา

ของเจ้าชายรชฏ วิศวามิตรคำนางสีดาบอกได้ว่านางกาลอัจนาการมาของเจ้าชายรชฏ วิศวามิตรบอก พระรามให้ไปช่วยถอนคำสาปนางกาลอัจนาคำนางสีดาบอกได้ว่านางกาลอัจนาการมาของเจ้าชายรชฏ วิศวามิตรบอกพระรามให้ไปช่วยถอนคำสาปนางกาลอัจนา

ตอนที่ 16 พระรามปลดปล่อยนางกาลอัจนาให้พ้นจากคำสาปและออกเดินทางไปในครมิลิตา ออกอากาศวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2560

พระรามมาพบกระท่อมนางกาลอัจนา พระรามเข้าไปในบ้านของนางและปลดปล่อยนางให้เป็นอิสระจากคำสาป นางกาลอัจนากลับคืนจากหินเป็นคนอีกครั้งเมื่อพระรามสัมผัสด้วยความเมตตา ชาวเมืองมิลิตาเชิญนางสีดามาตั้งชื่อลูกแก้วชื่อโมहिณี พวกลงกาทำลายไร่นาชาวมิลิตา โยนเหรียญทองให้ปิดปาก มีความโหดร้ายต่อธรรมชาติ มาลีวราชโหม่นนำวศกัณฐ์ให้มามีลิตาเพื่อมหาธนู มาลีวราชเรียกนางสีดาว่ารานีกรุงลงกา และบอกว่าทำลายไร่นาเพื่อใช้ที่นี่เป็นลานจอดปราสาทหาวนางสีดาห้ามไม่ให้เรียกนางว่ารานีแห่งกรุงลงกา ให้รอดต่อไป อย่าประเมินคนอื่นต่ำไป ถ้าศกัณฐ์ยกไม่ได้ คนที่อับอายคือศกัณฐ์ นางสีดาบอกมาลีวราชว่าตามประเพณีมิลิตาต้องสุภาพกับแขก แต่ความสุขภาพไม่ได้หมายถึงว่าเราอ่อนแอ ระหว่างทางไปนมัสการมหาธนูพระศิวะที่เมืองมิลิตา ฤาษีวิศวามิตรพาพระรามกับพระลักษมณ์พักริมฝั่งแม่น้ำคงคาก่อน ฤาษีวิศวามิตรเล่าตำนานพระแม่คงคาที่มีบุญคุณต่อบรรพบุรุษของพระราม พระแม่คงคาเป็นบุตรองค์โตของพระเจ้าหิมวัตกับนางเมนา เป็นพี่สาวของพระอุมา พระอุมาเป็นชายาพระศิวะ แต่พระแม่คงคามีความบริสุทธิ์ไร้เดียงสาเหมือนสายน้ำ ไม่ชอบการผูกมัด รักอิสระ มีอสูรเกรซชื่อเอกาสูรทำลายสวรรค์ ดุดลึงเหล่าเทพ พระอินทร์ขอความช่วยเหลือพระศิวะ พระศิวะคิดว่าทำสงครามไม่มีประโยชน์ ทางออกเดียวคือกำจัดความชั่วในใจเอกาสูร ฤาษีพริศพร้อมเทพไปพบพระเจ้าหิมวัตเพื่อขอตัวพระแม่คงคาช่วยชะล้างจิตใจของเอกาสูร เอกาสูรสัมผัสแม่น้ำคงคากลายเป็นคนดี แต่ด้วยความเป็นคนรักอิสระ พระแม่คงคาไม่ชอบอยู่กับที่ พระพรหมจึงให้นางอยู่ในถ้ำ ภาศิรขอให้พระแม่คงคาทอดสายลงมาয়โลกมนุษย์ แต่ถ้าพระแม่คงคาทอดสายลงมาตรงๆ จะทำให้โลกล่มสลาย พระศิวะจึงให้พระแม่คงคาค่อยๆ ไหลลงบนโลกผ่านมวยผมของพระองค์ พระศิวะจึงมีบุญคุณต่อโลก ฤาษีวิศวามิตรต้องการให้พระรามไปสักการะธนูพระศิวะที่เมืองมิลิตา พระศิวะบอกว่าพระพรหม พระศิวะ และพระนารายณ์มีฐานะเท่ากัน ผู้ได้บูชาเทพองค์ไหนก็จะได้รับพรจากเทพองค์อื่นด้วย เพราะพระแม่คงคาเคยเป็นข้ารับใช้พระนารายณ์ อยู่ในถ้ำพระพรหม และอยู่ในมวยผมของพระศิวะด้วย มีความเชื่อมกันด้วยพระแม่คงคา ฤาษีวิศวามิตรเล่าเรื่องตำนานพระนิมิ กษัตริย์ลำดับที่ 14 แห่งอิตวากู เนื่องจากฤาษีวิสิษฐ์ไปทำพิธีขณะให้พระอินทร์ก่อน พระนิมิจะทำพิธีขณะในเวลาเดียวกันให้ฤาษีโคดมมาทำแทน ฤาษีวิสิษฐ์โกรธสาปให้ร่างกายพระนิมิแหลกสลายเป็นขี้เถ้า ลูกของพระนิมิเกิดจากขี้เถ้าเลยได้ชื่อว่ามิลิ ซึ่งมิลิเป็นผู้ก่อตั้งเมืองมิลิตา ได้เป็นต้นตระกูลของท้าวชนกซึ่งท้าวชนกเป็นทายาทลำดับที่ 16

ตอนที่ 17 พระรามพบนางสีดาและทศกัณฐ์ถูกสาปแข่งให้ตาย

ออกอากาศวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2560

นางกาگیถามพระรามทำไมพระรามช่วยนางกาลอัจนาที่มีมลทิน พระรามบอกว่านางกาลอัจนาถูกใส่ร้ายว่านอกใจสามี นางสีดาฟ้องท้าวชนกเรื่องทศกัณฐ์ทำลายไร่เนาชาวบ้าน เอาเหรียญทองไปให้ชาวบ้าน ทศกัณฐ์ไม่เคารพสตรี ไม่เคารพธรรมชาติ คัดค้านทะขอบคุณพระรามที่ช่วยล้างคำสาปนางกาลอัจนามารดาของเขา ท้าวมาลีวราชคุยกับนางมณโฑบอกว่าที่จริงตนอยากให้ทศกัณฐ์ไปเอามหาธนูประศิวะมาไว้ที่กรุงลงกา ส่วนนางสีดาเป็นของแถมเท่านั้น ท้าวมาลีวราชชมนางมณโฑว่านางเป็นมเหสีในอุดมคติ ไม่ขัดขวางสามี ทศกัณฐ์ไม่อยู่กรุงลงกา แสดงว่าตอนนี้ทศกัณฐ์ไปมิลิธาราขวงศ์รฐ เมืองอโยธยาอินดีที่ลูกชายจะเข้าพิธีเลือกคู่ แต่ตอนนี้พระรามไม่อยู่ (ไม่ถือว่าเป็นปฏิเสธ) ท้าวชนกบอกว่าโชคชะตานำพาพระรามมาที่มิลิลา นางสีดาแนะนำตัวกับพระรามว่าชื่อสีดา ตามประเพณีมิลิลาจะต้องเรียกชื่อผู้หญิง ตัวตนสำคัญมากกว่าชั้นวรรณะ ส่วนพระรามบอกนางสีดาว่ากฎรฐเข้มงวด หน้าที่สำคัญกว่างานใด พระรามสัญญากับนางสีดาว่าพระรามจะมีรานีคนเดียว ไม่ทำตามประเพณีราชสำนัก ทศกัณฐ์ข่มขืนนางฟารัมภา สามีนางรัมภาสาปแข่งทศกัณฐ์ถ้าข่มเหงผู้หญิงอีก ทศกัณฐ์ต้องตายด้วยการตัดหัว

ตอนที่ 18 ทศกัณฐ์เข้าร่วมพิธีสุมพรที่นครมิลิลา

ออกอากาศวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2560

ทศกัณฐ์กลับกรุงลงกา มาลีวราชบอกข่าววิศวามิตรพาเจ้าชายอโยธยาสองคนปราบกานาสุร ทศกัณฐ์บอกเป็นความผิดกานาสุรเองที่อยากมีอำนาจมากเกินไป ทำให้ลูกชายนางต้องมาตาย มาลีวราชบอกเรื่องพิธีเลือกคู่ยถนูประศิวะของท้าวชนก ทศกัณฐ์บอกว่าเป็นคำเชิญพระศิวะให้สาวกไปยถนูป นางมณโฑบอกว่าทศกัณฐ์ทำไม่ชอบธรรม ถูกสาปแข่งหลายครั้ง ทศกัณฐ์บอกว่าตนจะให้สีดามารับใช้นางมณโฑ นางสุนัยนาเกล้าผมให้นางสีดา นางสุนัยนาบอกว่าการเกล้าผมคือสัญลักษณ์ของความผูกพัน ความรับผิดชอบ ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะเกล้าผม ทศกัณฐ์เพิ่งรู้มหาธนูประศิวะอยู่มิลิลา ทศกัณฐ์คุยกับรูปปั้นพระศิวะว่าท้าวชนกดูถูกพระศิวะเอาศรมาทำพิธีเลือกคู่ ทศกัณฐ์จะยกธนูให้ได้และเอามหาธนูประศิวะมาอยู่กรุงลงกา ทศกัณฐ์ทำลายไร่เนาในมิลิลาเพื่อจอดปราสาทเหาะ ทศกัณฐ์ไม่เคารพมิลิลา ไม่คิดว่าเป็นคู่ต่อสู้เพราะเป็นเมืองเล็กๆ ทศกัณฐ์มาถึงเมืองมิลิลา ไหวววายท้าวชนกที่เชิญเจ้าชายเมืองอื่นๆ มาด้วย ให้ไล่เจ้าชายเมืองอื่นกลับไป และขอดมหาธนูประศิวะเป็นการส่วนตัว ท้าวทศกัณฐ์ส่งสารปฏิเสธคำเชิญเลือกคู่ของพระราม ทศกัณฐ์ปฏิเสธการต้อนรับจากท้าวฤๅษเพราะดูถูกว่าเป็นรองท้าวชนก นางสีดาแปลกใจที่พระรามไม่มาร่วมพิธีสุมพร

ตอนที่ 19 วิศวามิตรพร้อมด้วยพระรามกับพระลักษมณ์มาถึงสถานที่จัดพิธีสุมพรขณะที่ทศกัณฐ์กำลังอาละวาด

ออกอากาศวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2560

ท้าวชนกบอกจุดประสงค์การจัดพิธีสุมพร ประกาศเริ่มพิธี กษัตริย์ทยอยกันออกมายกมหาราษฎร ไม่มีใครยกได้ ท้าวมาลีวราชเชื่อว่าทศกัณฐ์ต้องยกมหาราษฎรพระศิวะได้แน่นอน ทศกัณฐ์ดูถูกท้าวชนกกับนางสีดาว่าไม่คู่ควรยกมหาราษฎร มหาราษฎรควรอยู่กรุงลงกามากกว่า ทศกัณฐ์ยกมหาราษฎรไม่ได้ ทศกัณฐ์โมโหท้าวชนก กล่าวโทษท้าวชนกว่าเจ้าเล่ห์ ทำให้มหาราษฎรยกไม่ขึ้น ทศกัณฐ์เป็นสาวกพระศิวะต้องยกได้ ทศกัณฐ์ปลุกปั่นให้กษัตริย์ที่ยกมหาราษฎรไม่ได้เหล่านั้นโมโหจะรบฆ่ากัน คัศัตินทะขอร้องให้อยู่ในความสงบ ท้าวชนกเครียด ตอนที่เกิดเหตุการณ์ซุลมุน ฤาษีวิศวามิตรเข้ามาที่ห้องพระโรงพร้อมพระรามกับพระลักษมณ์ ไม่มีใครกล้าสู้กับพระราม ท้าวชนกบอกทุกคนว่าทุกคนยกไม่ได้จึงพาล พระลักษมณ์โกรธที่ดูถูกพระราม พระลักษมณ์เชื่อว่าพระรามยกมหาราษฎรพระศิวะได้อยู่แล้ว ฤาษีวิศวามิตรสั่งพระรามให้ขึ้นสายมหาราษฎร ท้าวชนกจะได้หมดความกังวล และทุกคนในที่นี้จะได้เห็นความเป็นผู้มีบุญของพระราม

ตอนที่ 20 พระรามก่ณฐจณฐหักและปรศุรามทำพระรามแต่พายแพ

ออกอากาศวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2560

พระรามยกคัณฐพระศิวะได้ นางสีดาดีใจมาก พระรามทำคัณฐหักเป็นสองท่อน กษัตริย์เมืองอื่นบางคนยอมรับพระรามที่ทำลายคัณฐพระศิวะได้เพราะพระรามไม่ใช่คนธรรมดา ที่พวกเขายกไม่ได้เพราะมีความขมขื่นโหด ขณะกษัตริย์บางคนไม่ยอมรับพิธีนี้ เพราะการทำลายมหาราษฎรของพระรามเป็นการลบหลู่พระศิวะ พระลักษมณ์โกรธเล็งธนูไปที่คัณฐพระราม ท้าวชนกบอกให้ทุกฝ่ายใจเย็นก่อน พระรามให้นางสีดาเป็นคนเลือกพระองค์ นางสีดาเลือกพระรามผู้เชื่อว่านางมีความเท่าเทียม และคิดถึงภรรยามากกว่าเกียรติราชวงศ์ พระศิวะอธิบายเหตุผลที่พระนารายณ์ต้องอวตารในร่างมนุษย์ รวมทั้งพระลักษมณ์ ทั้งสององค์เสียสละและไปครองคู่กันบนโลกมนุษย์ต้องผ่านการอภิเษก ปรศุรามมาอาละวาดพระรามทำลายมหาราษฎร ท้าวชนกบอกว่าทำตามคำแนะนำเรื่องพิธีสุมพรนางสีดา พระรามขอเป็นผู้รับใช้ปรศุราม เมื่อทศกัณฐ์กลับมากกรุงลงกา โกรธเกรี้ยวพระศิวะและขอออกจากความเป็นสาวกพระศิวะ พระรามขอโทษที่ทำลายความรู้สึกปรศุราม พระรามสู้กับปรศุรามไม่ได้ พระรามพูดให้ปรศุรามใจอ่อน ปรศุรามให้พระรามลองขึ้นสายมหาราษฎรรางคะ พระรามใช้ธนูรางคะ ปรศุรามเห็นร่างพระนารายณ์ในร่างพระราม พระรามให้พระวรุณเจ้าแห่งมหาสมุทรเป็นคนเก็บรักษาครุฑนี้จนกว่าพระนารายณ์จะเรียกใช้มัน

ตอนที่ 21 ท้าวชนกทูลเชิญท้าวทศรมาร่วมพิธีอภิเษกสมรส

ออกอากาศวันที่ 1 มีนาคม 2560

ท้าวชนกไหว้รูปปั้นพระศิวะ พระรามลาท้าวชนกกลับพร้อมพระลักษมณ์กับฤาษีวิศวามิตร ท้าวชนกส่งสาส์นถึงท้าวทศรว่าฤาษีวิศวามิตรพาพระรามไปเข้าร่วมพิธีสุมพรที่กรุงมิลินา บังเอิญ ฤาษีวิศวามิตรพาพระรามไปขออุดหนุนพระศิวะที่มีธิดาพอดี ย้อนไปวัยเด็กของพระราม นางไภยเกษิ เล่นกับพระรามว่าเจ้าสาวแสนสวยของพระรามกำลังจะออกมาแล้ว นางไภยเกษิอยากเป็นคนเลือก เจ้าสาวที่ดีที่สุดให้พระราม นางไภยเกษิยังไม่ยอมรับข้อเสนออภิเษกของมิลินา ท้าวทศรบอกข่าว การอภิเษกของพระรามกับนางสีดา นางไภยเกษิจึงว่าส่งสาส์นปฏิเสธไปแล้ว ท้าวทศรอธิบายว่า ถึงแม้มิลินาเมืองเล็ก มิลินามีเกียรติและศักดิ์ศรี นางสีดาเตรียมอาหารให้พระราม นางใช้ธูรมิลาไป ถามพระรามว่าชอบกินอาหารแบบไหน ทศกัณฐ์มีความแค้นสมอยากต้องการการรบ นางธูรมิลาเมื่อ พระรามได้พบพระลักษมณ์ครั้งแรกและทะเลาะกันเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ท้าวมาลีราชรู้ว่าทศกัณฐ์รู้สึก อับอายที่ยกคันธนูพระศิวะไม่ได้ นางกัจจิสืบเรื่องนางสีดาจนรู้ว่านางสีดาเป็นลูกบุญธรรมท้าวชนกที่ เกิดมาจากดิน พระรามชอบอาหารที่นางสีดาทำต้อนรับ ทศกัณฐ์แค้นท้าวชนกสั่งให้สุปรักไปแก้แค้น ท้าวชนกให้มิลินาจมาบาดาล ชดใช้การดูถูกทศกัณฐ์ นางกัจจิมานำให้นางไภยเกษิฟังว่าพระราม เหมาะกับนางสีดาที่เป็นเพียงเด็กกำพร้า นางไภยเกษิไม่พอใจคิดว่าท้าวชนกไม่เห็นความสำคัญของ พระราม ส่งเด็กสาวกำพร้ามาอภิเษกกับพระราม นางกัจจิมไม่พอใจที่นางไภยเกษิรักพระรามมากกว่า พระพรตลูกในไส้ของนางเอง สุปรักมาที่น้ำตกเมืองมิลินา พอตินางสีดากับธูรมิลาที่น้ำตก สุปรัก จะทำให้น้ำท่วมมิลินา

ตอนที่ 22 นางรัชฎามีกลางสังข์ทราบว่าทศกัณฐ์จะตายเพราะผู้หญิง

ออกอากาศวันที่ 2 มีนาคม 2560

นางสีดากับนางธูรมิลาารู้สึกว่าในน้ำมีอันตรายซ่อนอยู่ นางสีดาให้นางธูรมิลาไปตามพระราม มาช่วย พระรามยิงธนูเข้าหาสุปรักซึ่งซ่อนตัวหลังน้ำตก สุปรักหนีไป พระรามถามนางสีดาว่านาง ต้องการจะอภิเษกกับพระรามจริงหรือไม่ ไม่ใช่การบังคับของบิดา นางสีดายืนยันว่านางตัดสินใจแล้ว นางธูรมิลาเจองูน้ำในทะเลสาบ โชคดีที่พระลักษมณ์มาด้วย พระลักษมณ์คือพญานาค งูตัวนั้นจึง ว่ายน้ำหนีไป พระลักษมณ์ช่วยชีวิตนางธูรมิลา นางรัชฎาดูดวงชะตาทศกัณฐ์เห็นว่าทศกัณฐ์จะตายถึง ฆาตเพราะผู้หญิง ทศกัณฐ์จะตามล่าผู้หญิงคนนั้น นางรัชฎารู้นิสัยทศกัณฐ์เจ้าชู้ และรู้ว่านางสีดา สวยมาก ทศกัณฐ์อาจหลงเสน่ห์นางสักวัน นางรัชฎารู้ว่าทศกัณฐ์พระลักษมณ์สาปแข่งว่าทศกัณฐ์จะ ตายเพราะผู้หญิง เพราะทศกัณฐ์ล่วงเกินนางทำให้นางมีมลทินขณะที่นางกำลังบำเพ็ญตบะเพื่อเป็น มเหสีพระนารายณ์

ตอนที่ 23 ทศกัณฐ์จับพญายมราชเป็นตัวประกันและทำวทศรเสด็จถึงเมืองมิลิลา

ออกอากาศวันที่ 6 มีนาคม 2560

ทศกัณฐ์มาป่วนบ้านยมโลก จิตรคุปต์ผู้รักษาทะเลเบียนคนตายบอกต้องตายแล้วจึงผ่านไป ทศกัณฐ์จับจิตรคุปต์ไว้ ทศกัณฐ์อ่านทะเลเบียนคนตายแต่อ่านไม่ได้ ทศกัณฐ์ถามยมราชว่าผู้หญิงที่ อภิเษกกับอวตารพระนารายณ์คือใคร ยมราชเตือนทศกัณฐ์ว่าความเขลาของทศกัณฐ์นำไปสู่ความ ตาย พระแม่กาลิจะฆ่าทศกัณฐ์ แต่ทศกัณฐ์จับยมราชเป็นตัวประกัน ยมราชให้นางกาลิปล่อย ทศกัณฐ์ ยังไม่ถึงเวลาตายของทศกัณฐ์ ทศกัณฐ์จับยมราชกับดาวนพเคราะห์ห้าไว้ในกรุงลงกา ทศกัณฐ์สบายใจว่าตนมียมราชเป็นตัวประกัน ไม่มีใครเอาชนะตนได้ พระพรหมปรากฏตัว พระ พรหมเย้ยทศกัณฐ์ว่าซี้ฉลาด มองทศกัณฐ์ผิดไป ถ้าทศกัณฐ์ไม่ได้พรจากตน ทศกัณฐ์จะกลัวความ ตายสักแค่ไหน ทำวทศรเตรียมไปร่วมพิธีอภิเษกที่มิลิลา ตามธรรมเนียมมารดาไม่สามารถเข้า ร่วมพิธีได้ นางสุนัยนาเป็นกังวลเรื่องนางสีดาจะปรับต่อเมืองอโยธยาได้หรือไม่ ในเมืองอโยธยานางสี ดาต้องระวังเรื่องการแสดงความคิดเห็นและการถาม ทำวชนกจะไปพบนางสีดาก่อนอภิเษก ทำวทศ รดห้ามไว้ว่าตามธรรมเนียมอโยธยาทุกคนแม้แต่พ่อห้ามเห็นหน้าเจ้าสาว และในพิธีอภิเษกแม่เจ้าบ่าว เจ้าสาวห้ามเข้าร่วม พระรามทำพิธีดูดวงพระรามกับนางสีดาเข้ากันหรือไม่ พระรามถูกทักกลางไม่ดี แต่พระรามเชื่อความรักอยู่ที่ความเข้าใจกันของคนสองคน ฤกษ์มงคลอภิเษกอีก 5 วัน ให้เชิญเทวดา มาร่วมพิธี พระศิวะและพระอุมาจะไปร่วมพิธีอภิเษกพระรามกับนางสีดา

ตอนที่ 24 การเตรียมพิธีอภิเษกสมรส

ออกอากาศวันที่ 7 มีนาคม 2560

ทำวชนกบอกทำวทศรว่าในมิลิลาผู้หญิงมีบทบาทสำคัญในพิธีอภิเษก พิธีไม่สมบูรณ์ถ้าไม่มี ผู้หญิง ผู้หญิงคนหนึ่งเป็นผู้หญิงในฝั่งเจ้าบ่าวให้ นางศรุตเกียรติคุยกับนางมาณฑวีเรื่องผู้ชายอโยธยา มารยาทดี สุขุม พระพรตเดินชนนางมาณฑวี ถาดสีกกเปื้อนหน้ามาณฑวี นางมาณฑวีหัวเสีย พระ อุมาจะไปเข้าร่วมพิธีฮอดี พระศิวะจะไปร่วมพิธีอภิเษกโดยไม่มีพระอุมา พระอุมาตัดสินใจวตาร เป็นมนุษย์ พระศิวะแปลงเป็นนกพิราบเกาะบ่าพระรามในพิธี พระรามจำพระศิวะได้ พระอุมามาฝั่ง เจ้าสาว ช่วยนางสีดาทาขมิ้น พระรามลงสรง เสื้อผ้าอาภรณ์ที่ฝ่ายเจ้าสาวเป็นผู้เตรียมยังมาไม่ถึง พระพรตรีบร้อนชนนางมาณฑวีจนหีบเสื้อผ้าตกแตก แทนที่พระพรตจะได้ขอโทษนางเรื่องชนนางวัน ก่อนกลับทำให้นางโกรธพระพรตมากขึ้น พระรามสรงเสร็จแล้ว นางอูรมิลาและเสื้อผ้าพระรามมาถึง พอดี นารทฤาษีปลอมตัวเป็นคนซักผ้าเอาผ้ารองเท้าพระราม ตามธรรมเนียมมิลิลาคนซักผ้าต้องให้ พรเจ้าบ่าว แต่นารทไม่สามารถให้พรพระรามได้จริงๆ นารทมนัสสรรเสริญพระราม นางสีดากับ พระรามลอยประทีปด้วยกัน ทำวทศรขอเจ้าหญิงมิลิลาทั้งสามให้อภิเษกกับโอรสของตนอีกสามคน

ตอนที่ 25 การตัดสินใจเรื่องอภิเษกสมรสของนางมาณทวี

ออกอากาศวันที่ 8 มีนาคม 2560

ท้าวชนกยินดียกลูกสาวและหลานสาวให้เจ้าชายทั้งสาม เพราะเจ้าหญิงทั้งสี่ไม่เคยแยกจากกัน นางมาณทวีเสียใจถูกจับคู่ ไม่ได้เลือกสามีโดยสมัครใจเหมือนนางสีดา ตามธรรมเนียมมิถิลาไม่บังคับ ทำไมเลือกปฏิบัติ นางสีดาจะคุยกับท้าวชนกให้นางมาณทวีไม่ยอมอภิเษกกับพระพรต พระรามสังเกตเห็นพระพรตดูเศร้าผิดปกติที่เป็นคนร่าเริง พระพรตเสียใจที่นางมาณทวีแสดงความไม่พอใจที่ต้องอภิเษกกับตน พระรามแนะนำให้พระพรตไปพูดคุยกับมาณทวี ท้าวทศรัชไว้ใจท้าวชนกให้ตัดสินใจการอภิเษกของธิดาทั้งสอง นางจันทรรักษ์ขอโทษท้าวชนกกับนางสุนัยนาที่ตั้งข้อสงสัยการมาของนางสีดา คิดว่านางสีดาจะเป็นอุปสรรคการแต่งงานของธิดาตน นางสีดาพูดคุยกับท้าวชนกว่า การกระทำของพระองค์เป็นการเลือกปฏิบัติ ตอบรับข้อเสนอการอภิเษกของอูรมิลา มาณทวี และศรุตเกียรติ กับเจ้าชายอโยธยาโดยไม่ถามความต้องการของพวกนางเหมือนกับสีดา ท้าวชนกเพิ่งตระหนักถึงความผิดพลาดเพราะกำลังดีใจกับข้อเสนอของท้าวทศรัชจึงลืมนึก หากมาณทวีไม่ต้องการอภิเษก ท้าวชนกไม่บังคับนาง พระพรตขอมหีบมาคีนางมาณทวี เป็นหีบใส่เสื้อผ้าพระราม ในพิธีสร่งน้ำ ท้าวชนกเรียกนางมาณทวีมาบอกว่าจะบอกท้าวทศรัชให้เรื่องอภิเษก นางมาณทวีเปลี่ยนใจยอมอภิเษกกับพระพรตเพราะตนมองพระพรตผิดไป พระพรตเป็นคนดีมาก พระพรตเตรียมไปบอกท้าวทศรัชเรื่องไม่อภิเษกนางมาณทวี พอดีพระรามมาเสียก่อน พระพรตกับพระรามกำลังจะไปหาท้าวทศรัช ศรุตเกียรติรีบวิ่งมาบอกพระพรตว่านางมาณทวีรับข้อเสนออภิเษกกับพระพรต สาส์นจากอโยธยาส่งมาหาสามราณีอโยธยาว่าต้องเตรียมต้อนรับสุณิสานใหม่ 4 คน มีคู่แต่งงานใหม่ 4 คู่ไม่ใช่แค่คู่พระรามกับนางสีดา นารทมุนีบอกพระศิวะในงานแต่งพระรามจะต้องมีปะรำ 4 ปะรำ พระพรตแนะนำให้พระวิศวกรกรมผู้สร้างคันทนุมาหาละกะและคันทนุศรางคะ หมอคูมิถิลาเห็นนิมิตนางสีดาถูกเนรเทศหลังแต่งงาน นางสีดาไม่กังวลอยู่ที่ไหนก็ได้ที่มีพระรามอยู่ด้วย พระวิศวกรกรมสร้างปะรำอภิเษกเสร็จในคืนเดียว

ตอนที่ 26 พิธีอภิเษกสมรสของเจ้าชายทั้งสี่

ออกอากาศวันที่ 9 มีนาคม 2560

ยุทจิตมาพิธีอภิเษกของเจ้าชายอโยธยาทั้งสี่ที่มีมิถิลา ในสาส์นมีแต่ชื่อพระราม แต่ภายหลังท้าวทศรัชอยากมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นกับมิถิลา ขอลูกกับหลานสาวของท้าวชนกให้โอรสอีกสามคน ยุทจิตกลางแคลงใจว่านางไทยเกษิฐีรู้ไหมว่าพระพรตก็อภิเษก เพราะท้าวทศรัชเคยปิดบังสัญญาที่ให้ไว้กับอชวปติ ท้าวทศรัชบอกว่าส่งสาส์นไปอโยธยาเช่นกัน นางจันทรรักษ์ชมพระรามว่ามีความงามสง่าเหมือนสืบเชื้อสายจากพระเป็นเจ้า เหมาะสมกับนางสีดา วันอภิเษกของพระรามกับนางสีดา นางสุนัยนาเศร้าไม่ยอมให้นางสีดาอภิเษก ทำพิธีไม่ได้ ท้าวชนกอ้างคำพูดพระพรตว่าการเกิดของ

ผู้หญิงทำให้สองครอบครัวดีขึ้น การส่งลูกสาวออกไปเป็นการให้ พ่อแม่เจ้าสาวรดน้ำให้บ่าวสาวสี่คู่ ในพิธีอภิเษก การเดินวนรอบกองไฟสำคัญที่สุด เดินวนเจ็ดรอบ อัคคีคือสักขีพยาน ทุกรอบที่เดินคือ สัญญาบ่าวสาวมอบให้กัน สัญญาทั้งเจ็ดบนพื้นฐานชีวิตแต่งงานที่มีความสุข รอบแรกถึงรอบที่สี่ เจ้าบ่าวเดินนำหน้า เจ้าสาวเดินตาม ตั้งแต่รอบที่ห้าเจ้าสาวเดินนำเจ้าบ่าว พระรามสัญญาว่าจะ รับผิดชอบหาอาหาร เงินทองมาดูแลภรรยาและลูก มีความกล้าหาญและซื่อสัตย์ ทำให้นางสีดามี ความสุข ให้ความเชื่อใจและมีมิตรภาพแก่นาง รักด้วยความจงรักภักดี เสียสละ รับใช้นางด้วยความ จริงใจ มิตรภาพของพระรามกับนางสีดา ยิ่งแข็งแกร่งขึ้น ยอมรับนางสีดาเป็นภรรยาตลอดไป นางสี ดาสัญญาว่าจะดูแลทั้งครอบครัว รักพระรามตลอดไป พุดจาหนุ่มนวลอ่อนหวานต่อสามี ทำให้ พระรามมีความสุข ทำตามพระรามเป็นหน้าที่ ใช้ชีวิตปรองดอง เป็นกุศล มอบความเชื่อใจและ ศักดิ์ศรีให้พระราม รักจริงใจ เป็นเจ้าสาวที่ดี อยู่ในการภาวณาและการกระทำที่ดีงาม สำหรับนาง สามีคือพระเจ้า รับใช้สามี บูชาและทำพิธีทางศาสนา เจ้าบ่าวแค้นสินธุ์ให้เจ้าสาว สินธุ์เป็น เครื่องหมายการอยู่ร่วมกันของคนสองคน เป็นการให้ความเคารพต่อสตรีที่แต่งงานเป็นภรรยาและ ป้องกันสิ่งชั่วร้ายออกไปให้หมด ท้าวชนกรู้สึกว่าเป็นคนใจแข็งที่ปล่อยลูกสาวไป ท้าวทศรถใช้เวลา ท้าวชนกได้ลาลูกสาว ท้าวทศรถเข้าใจหัวอกคนเป็นพ่อ ตอนที่ปล่อยพระรามไปกับฤาษีวิศวามิตร ก็ทำใจอยู่นาน ยุทธจิตโวยวายว่าทำไมต้องใช้เวลาท้าวชนกนาน ท้าวอัศวปติล้มป่วยหนักมาก ต้องการตัวพระพรตกับพระสัตรุดโดยด่วน ฤาษีวิศขันธ์เตือนยุทธจิตว่าพาพระพรตไปก่อนพิธีอำลา เป็นไปไม่ได้ ท้าวทศรถให้สัญญากับท้าวชนกแล้ว ผิดศีลธรรมที่เร่งท้าวชนก ไม่รอพิธีอำลา

ตอนที่ 27 ท้าวชนกโสกเศร้าที่ต้องอำลาธิดาและหลานสาว

ออกอากาศวันที่ 13 มีนาคม 2560

หลังพิธีอภิเษกคู่บ่าวสาวจะต้องป้อนอาหารให้กันโดยไม่ให้ใครเห็นตามประเพณีมิลิกา นางสี ดาจะต้องป้อนข้าวพระราม พระรามบอกว่านางสีดาถืออดเพื่ออภิเษก เป็นหน้าที่ของพระรามป้อน นางสีดาเพื่อละศีลอด พระลักษมณ์บอกว่าทุกคนทำตามประเพณีพระรามสร้างใหม่ เจ้าบ่าวป้อน เจ้าสาวแทน พระรามพูดถึงความเจ็บปวดของพ่อที่ต้องบอกลูกสาว แม่แสดงออกด้วยการร้องไห้ แต่พ่อแสดงออกไม่ได้ ทศกัณฐ์เข้ามาฉกฉวยลสะเทือน พระพรหมให้พรทศกัณฐ์ให้อยู่คงกะพัน เป็นอมตะ นางมณโฑกังวลกับพรของพระพรหม พระพรหมไม่รู้ว่าทศกัณฐ์เป็นอย่างไรจะใช้พรทำ อะไรบ้าง ทศกัณฐ์ได้รับคำสาปแช่งมากมาย การมองของนางมณโฑซึ่งเป็นสตรีได้รับการพิสูจน์แล้ว ว่าถูกต้อง ท้าวทศรถวัยกับนางสุนันดาต่างปลอบประโลมท้าวชนกว่าความเศร้าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ต้องปล่อยลูกสาวสู่ครอบครัวใหม่ พิธีอำลาลูกๆ ล่าช้าไม่ได้ ทั้งสองคนเตือนท้าวชนกว่าท้าวชนกเป็น ราชฤาษี ท้าวชนกโกรธว่าท้าวชนกก็เป็นบิดา พระรามชื่นชมท้าวชนกบอกว่าอยากพบท้าวชนกตั้งแต่ 8 ขวบ ท้าวชนกบอกว่าเสียสมดุลมหาราชกับฤาษีเพราะลูกสาว นางสีดาช่วยให้ท้าวชนกตัดสินใจ

ง่ายขึ้น นางสีดาบอกว่าจะไม่ขัดประสงค์บิดาถ้าอยากให้อยู่ที่นี้นางก็จะไม่ไป พระรามเข้าใจความรักพ่อลูก และชมนางสีดาที่พูดกับบิดาด้วยท่าที่สงบ ท้าวชนกขอร้องท้าวทศรถที่ทำให้ทุกคนต้องรอพิธีอำลา ท้าวทศรถให้สุมนัทรส่งจดหมายแจ้งโอโยธยาว่าท้าวทศรถจะกลับพร้อมโอรสกับสุณิสา นางสุนัยนากับนางจันทรรักษ์สอนลูกสาวให้ช่วยสามีและดูแลครอบครัวสามีให้ดี พระรามคุยกับศัตรูเรื่องนึกถึงนางศานตา นึกถึงพระชนกชนนีที่เศร้าเมื่อที่สาวจากไปแต่งงาน ทศกัณฐ์ลืมนขอพรไม่ให้ผู้หญิงฆ่า นางรัชฎาบอกให้นางมณฑิลาช่วยทศกัณฐ์จากคำสาปแข่งโดยการสาปสตรีที่เป็นรานีของพระนารายณ์ นางสีดามาอำลาและขอพรจากนางกาลีผู้เป็นอาจารย์ นางมณฑิลาคิดหาทางช่วยชีวิตทศกัณฐ์โดยไปขอความช่วยเหลือจากสาวกพระนารายณ์เพราะทศกัณฐ์ถูกสาวกพระนารายณ์สาป นางสีดามาอำลาพระแม่ธรณีตรงจุดที่ท้าวชนกพบนางครั้งแรก นางสีดาแสดงความกตัญญูต่อพระแม่ธรณีที่พระแม่ธรณีพานางมาอยู่ที่นี้ให้ได้รับการศึกษาที่ดี ครอบครัวและสามีที่ดี นางจะมาบอกลาพระแม่ธรณี ถ้านางรู้สึกท้อแท้ในชีวิต จะกลับมาอยู่กับพระแม่ธรณี ขอให้โอบกอดนางเหมือนที่เคยทำ นางสีดาเก็บดินติดตัวไปด้วย พระรามบอกว่าพระรามจะเป็นเพื่อนคู่คิด นางสีดาแบ่งปันความเศร้ามาให้พระรามได้ พระศิวะบอกว่าพระรามเป็นสามีที่ดี ท้าวชนกบอกฤาษียาชญ์วัลกยะกับนางสุนัยนาว่าจะจัดพิธีอำลา นางสุนัยนามหาฤาษีวิสิษฐ์และฤาษีวิศวามิตรทั้งสองควรมาให้พร พระรามรู้ว่าฤาษีทั้งสองอยู่ที่ไหน พระรามขอไปตามฤาษีทั้งสอง

ตอนที่ 28 ความเป็นมาของฤาษีวิศวามิตรและปมขัดแย้งในอดีตระหว่างฤาษีวิสิษฐ์กับฤาษีวิศวามิตร

ออกอากาศวันที่ 14 มีนาคม 2560

พระรามมาตามฤาษีวิศวามิตรกับฤาษีวิสิษฐ์ไปอวยพรบ่าวสาว พระรามเห็นฤาษีวิศวามิตรม อ ง ฤ ษี วิสิษฐ์อย่างเศร้าๆ วิศวามิตรรู้สึกเจ็บปวดในการกระทำของตนเอง พระรามให้แบ่งปันความทุกข์ ความเศร้าทุเลาลง วิศวามิตรเล่าประวัติของตนเองว่าเคยเป็นกษัตริย์หญิงทะนงและโกรธเกรี้ยวชื่อ วิศวารัตน์ ในอดีตฤาษีวิสิษฐ์เคยเชื่อเชิญวิศวารัตน์และกองทัพเข้าไปพักผ่อนในอาศรม วิศวารัตน์สงสัยว่าอศรมเล็กๆ เลี้ยงคนทั้งกองทัพได้อย่างไร ฤาษีวิสิษฐ์พาวิศวารัตน์ไปดูแม่วุ้นนทีนี้วัวศักดิ์สิทธิ์ที่เสกได้ทุกอย่าง วิศวารัตน์อยากได้วุ้นนทีนี้ ฤาษีวิสิษฐ์ไม่ให้ วิศวารัตน์ต่อสู้กับฤาษีวิสิษฐ์แต่สู้ไม่ได้ เพราะพลังฆาตกรของฤาษีวิสิษฐ์แกร่งกล้ามาก วิศวามิตรสละบัลลังก์ออกบวช พระศิวะพอใจในการบำเพ็ญตบะของวิศวารัตน์ วิศวารัตน์ได้อาวุธทั้งหมดจนถูกครอบงำ วิศวารัตน์ฆ่าลูกชายกับสาวกฤาษีวิสิษฐ์ ฤาษีวิสิษฐ์จะฆ่าวิศวารัตน์ พระอินทร์กับนารทมนิห้ามฤาษีวิสิษฐ์ เพราะอาวุธของฤาษีวิสิษฐ์ร้ายแรงทำลายทุกอย่างในโลกหายไปหมด ฤาษีวิสิษฐ์ยกโทษให้ วิศวารัตน์เปลี่ยนเป้าหมายใน

ชีวิต อยากเอาชนะฤๅษีสิขฐ์ แต่ความภูมิใจในตนเองกลับลดลง มีกษัตริย์องค์หนึ่งอยากไปสวรรคต ทั้งเป็น ฤๅษีสิขฐ์ไม่ทำ แต่ฤๅษีวิศวารัตน์ทำให้เพราะต้องการเหนือกว่าฤๅษีสิขฐ์ พระอินทร์กับนารามนี้มาเตือนวิศวารัตน์ว่าคนยังไม่ตายไปสวรรคตไม่ได้ การปฏิบัติของวิศวารัตน์เคร่งครัดแต่รุนแรง จากความภูมิใจกลายเป็นอหังการ วิศวารัตน์หาทางเป็นพรหมฤๅษีด้วยตนเอง วิศวารัตน์ได้เป็นพรหมฤๅษีเท่ากับฤๅษีสิขฐ์ ฤๅษีสิขฐ์ให้ชื่อพรหมฤๅษีวิศวามิตรแทนวิศวารัตน์ ฤๅษีสิขฐ์ให้อภัยฤๅษีวิศวามิตร ปรับความเข้าใจกัน นางสีดาคุยกับท้าวชนกว่านางลำบากใจถ้าต้องตัดสินเลือกระหว่างบ้านสามีกับบ้านตนเอง ขอให้ท้าวชนกช่วยให้นางตัดสินใจได้ง่ายขึ้น ท้าวชนกทำได้แล้ว พร้อมทำพิธีอำลาธิดา เมืองโยธยาได้ข่าวทางมิถิลาจัดพิธีอำลาแล้ว

ตอนที่ 29 พระพรตเพลิงพล้ำต่ออสูรระหว่างทางไปโยธยา

ออกอากาศวันที่ 15 มีนาคม 2560

ฤๅษีสิขฐ์อวยพรคู่บ่าวสาว 4 คู่ ตามธรรมเนียมรุกคู่บ่าวสาวต้องไปขอพรจากพระแม่คงคา ก่อน พระแม่คงคาเกี่ยวข้องกับราชวงศ์ราม พระรามขออนุญาตท้าวทศรถไปพบนางศานตาค่อนกลับโยธยา พิเภกบอกวิธินางมณฑิลาช่วยทศกัณฐ์รอดตาย ต้องดื่มน้ำอมฤตจากเทพอมตะผู้ปรุงพระนารายณ์ให้เทพกินน้ำอมฤต รัชฎานิมิตเห็นผู้หญิงที่อุทิศตนเพื่อเป็นรานีพระนารายณ์ นารายณ์อวดตารและแต่งกับหญิงนางหนึ่งไปแล้ว และเป็นชายาเพียงคนเดียวของนารายณ์ ผู้หญิงคนนั้นสาปแช่งทศกัณฐ์ ทศกัณฐ์จะตายเพราะผู้หญิงคนนั้น พิเภกบอกนางมณฑิลาให้ไปหาไวทานพผู้สร้างที่กำบัง อสูรป่าดาดกัณฑ์ที่กษัตริย์เพื่อนของเขายกศรไม่ได้ในพิธีสุมพร นางสุนัยนาคิดถึงเจ้าหญิงทั้งสี่ ร้องให้ไปมองรูปวาดนางทั้งสี่ไป ท้าวชนกปลอบนางสุนัยนาว่าเราคิดถึงลูกเพราะชีวิตหมุนอยู่รอบธิดานานเกินไป ท้าวชนกรู้สึกว่าลูกยังอยู่ด้วยเสมอ ดีใจที่ได้ให้การศึกษาแก่ธิดา นางสุนัยนาต้องศึกษาพระเวทตามที่นางสีดาขอ ท้าวทศรถบอกมเหสีทั้งสามว่าโอรสและสุณิสาทั้งสี่ไปวิหารพระแม่คงคาและเยี่ยมนางศานตาค่อน พระรามและนางสีดาขอพรจากพระแม่คงคา หลังจากนั้นคู่บ่าวสาวต้องผ่านทางป่าดาดกัณฑ์ซึ่งเป็นที่อยู่ของอสูร อสูรในป่าแค้นพระรามที่ฆ่าสวาทูกับกากนาสูร ดูหมิ่นเหล่ากษัตริย์เพื่อนของอสูรในพิธีสุมพร พระพรตเป็นผู้ชายคนเดียวที่อยู่กับเจ้าหญิงทั้งสี่ ยิงธนูปกป้องเจ้าหญิง แต่พระพรตต้องอาวุธอสูรมหาซิมบาร์สลับไป พระราม พระลักษมณ์ และพระสัตรุดกลับมา นางมาณฑิลาถามนางสีดารักษาพระพรตได้ไหม นางโกยเกษิณท้าวทศรถที่พาโอรสและสุณิสามาเข้า นางอุตสาห์เตรียมงานต้อนรับสะใภ้ใหม่ ท้าวทศรถรู้วิธีให้นางโกยเกษิณเลิกลองเล่าเรื่องโอรสทั้งสี่ในงานอภิเษกที่มิถิลา

ตอนที่ 30 พระพรตพินและนางมณฑิลาไปตามหาหม้อน้ำอมฤตบนดวงจันทร์

ออกอากาศวันที่ 16 มีนาคม 2560

นางมาณฑวีเสียดใจที่พระพรตถูกอสูรทำร้าย ฤาษีมาดูอาการให้พบว่าพระพรตได้รับความกระทบกระเทือนโรคที่อำนาจอสูรยังไม่สมบูรณ์ พระพรตจึงยังมีชีวิต ถ้าพระอาทิตย์ตกดินพิษกระจายทั่วร่าง ฤาษีบอกต้องไปตามฤาษีมุทกัลป์มารักษา พระลักษมณ์และพระสัตรุดไปตามฤาษีมุทกัลป์มาช่วยพระพรต อสูรมหาซั่มบาร์สั่งพรรคพวกไปให้สังหารพระราม พระรามได้ยินเสียงอสูรสร้างเกราะคุ้มกันให้ทุกคนอยู่ในนี้ พระรามให้สุมันตระดูแลทุกคน พระลักษมณ์กับพระสัตรุดประหลาดใจที่ที่อยู่ของฤาษีมุทกัลป์ตามที่ฤาษีบอกมาเป็นหมู่บ้านร้าง พระลักษมณ์เดินตามมดจนพบฤาษีมุทกัลป์เข้ามานในรังมด พระรามฆ่าพรรคพวกอสูรจนหมด มหาซั่มบาร์พ่ายแพ้ พระลักษมณ์วิ่งวอนฤาษีมุทกัลป์ให้ออกมาช่วยพระพรตก่อนพระอาทิตย์ตกดิน ฤาษีมุทกัลป์ยอมช่วยเหลือพระรามกลับมา พระพรตอาการไม่ดี ฤาษีมุทกัลป์ยังไม่ถึง ฤาษีมารักษาพระพรตได้ทันเวลา พระพรตฟื้นคืนสติ คู่แต่งงานใหม่ทั้งสองออกเดินทางไปหานางศานตา ขณะนั้นอสูรสองตัวกำลังแอบดูพระราม หนึ่งในนั้นคือมหาซั่มบาร์รอเวลาเหมาะสมสังหารพระราม สู้กับพระรามต้องใช้ปัญญา นางมณฑิลากลับมาที่เมืองตัวเองเจอแม่ แม่นึกถึงเหตุการณ์ที่นางมณฑิลาถูกพ่อตัดขาดที่อภิเษกทศกัณฐ์ นางมณฑิลาบอกพ่อว่าทศกัณฐ์อยู่ในอันตราย บอกได้ใหม่น้ำอมฤตอยู่ที่ไหน พ่อนางมณฑิลาไม่ยอมบอกเพราะทศกัณฐ์เป็นคนชั่ว ลักพาตัวลูกสาว นางเกาสุริยาพานางสุขณิลูกสาวคนใช้ที่เมืองโกศโลให้ นางกุจจีฝึกนางให้รับใช้พระรามกับนางสีดา ทศกัณฐ์พานางมณฑิลาวนรอบกองไฟให้คำสาบานแม่มณฑิลาเข้าใจนางมณฑิลาต้องทำหน้าที่ภรรยา นางจึงมอบพลังให้นางมณฑิลาเดินทางไปที่ดวงจันทร์ที่เก็บหมอน้ำอมฤต แม่มณฑิลาหนีเพื่อนชื่อนางโรหิณี พวกพระรามมาถึงอาศรมนางศานตา นางศานตาอวยพรคู่แต่งงานใหม่ นางมณฑิลาขึ้นมาบนดวงจันทร์ขอหมอน้ำอมฤตจากโรหิณี นางมณฑิลาบอกว่าตนเป็นภรรยาที่มีหน้าที่ปกป้องทศกัณฐ์ที่เป็นสามีถูกคำสาปแข่งมากมา นางโรหิณีเข้าใจความเจ็บปวดของมณฑิลา แต่บอกว่ารู้สถานที่ศักดิ์สิทธิ์เก็บหมอน้ำก็ไม่มีประโยชน์ เพราะคนที่เห็นหมอน้ำอมฤตต้องจิตใจบริสุทธิ์ไร้มลทิน นางศานตาชวนพวกพระรามค้างคืนที่อาศรมนางก่อน ดีใจที่พระรามและน้องๆ ได้ข้ายาเมืองมิลิลา นางโรหิณีพานางมณฑิลาไปยังสถานที่เก็บหมอน้ำอมฤต นางมณฑิลาอธิษฐานและเอาหมอน้ำอมฤตกลับมาให้ทศกัณฐ์ได้สำเร็จ นางศานตาคูยกกับนางสีดาเรื่องความรักของนางสีดากับพระราม เพราะตอนที่นางศานตาแต่งงานยังไม่มีความรัก แต่งกันเพราะความจำเป็น

อโยธยากัณฑ์

ตอนที่ 31 นางมณฑิลาได้หมอน้ำอมฤตใส่ไว้ในนาภีทศกัณฐ์และพิธีต้อนรับสะใภ้อโยธยา

ออกอากาศวันที่ 20 มีนาคม 2560

นางสีดานั่งรถกลับอโยธยา นางสีดาบอกพระรามว่านางเคยได้ยินตำนานราชวงศ์ระชุนเป็นราชวงศ์ที่กล้าหาญ รักษาสัญญา ไม่ลังเลเสียชีวิตตนเองเพื่อรักษาสัญญา พระรามเองก็เคยได้ยิน

ชื่อเสียงทั่วชนกตั้งแต่เด็กเหมือนกัน พระรามเล่าเรื่องบรรพบุรุษตัวเอง เช่น ความเสียสละของหริ
 จันทะที่ยกอาณาจักรให้ฤๅษีความมิตรตามที่พูดแต่เพียงในฝัน ตอนพระรามเป็นเด็ก หริจันทะยกลูก
 และภรรยาเป็นทาสเมืองกาสิ ต่อมาลูกตาย ภรรยาไม่มีเงินจ่ายค่าสัปเพร่อ หริจันทะไม่ให้ทำศพหริ
 เก็บเงินภรรยา พระรามบอกว่าภรรยาของหริจันทะที่เคารพการตัดสินใจของสามีก็ยิ่งใหญ่ ภรรยาหริ
 จันทะเอาเสื้อผ้าไปขายเป็นค่าเผาศพลูก ฤๅษีความมิตรทดสอบหริจันทะ คือนอาณาจักรและสุขชีวิต
 ลูกของหริจันทะ นางมณฑิโธได้หมอน้ำอมฤตมา พิเภกกลัวว่าทศกัณฐ์รู้ตัวว่าเป็นอมตะ ทศกัณฐ์หลง
 ทำชั่วมากขึ้น นางมณฑิโธใส่ยานอนหลับให้ทศกัณฐ์กิน แล้วเอาหมอน้ำอมฤตใส่ไว้ในนาภีของทศกัณฐ์
 พระอุมากลัวว่าทศกัณฐ์เป็นอมตะยอมแพร่ขยายความชั่ว พระศิวะบอกพระอุมาว่าพระนารายณ์จะ
 เป็นผู้ช่วยทศกัณฐ์พ้นจากบาป ทศกัณฐ์มีน้ำอมฤตอยู่ในตัวมีพลังเพิ่มขึ้นขนาดยกกรุงลงกาได้ทั้งเมือง
 เจ้าชายทั้งสี่มาถึงอโยธยาแล้ว นางสีดาได้เห็นพระรามในแ่งมุมที่ไม่เคยเห็น พระรามรักประชาชน
 ประชาชนก็รักพระรามมาก เมื่อมาถึงวังได้มีการจัดพิธีต้อนรับสะใภ้ใหม่ นางสีดาจะทำพิธีพร้อมกัน
 กับน้องสาว (เตละถึงนม) นางกัจจลินีอนไม่หลับที่นางไภยเกษิเอนดูนางสีดาชายาของพระราม นางก
 จจียากให้พระพรตเป็นกษัตริย์ นางกัจจลีไปพบฤๅษีคูณาคต ฤๅษีบอกว่าชีวิตนางจะถูกเนรเทศ ถูก
 ดูถูก ไม่มีความสุข เพราะนางกัจจิมัวเมา ทำลายอนาคตตนเอง นางมาณทวิเห็นนางไภยเกษิดูสาว
 ใช้ นางมาณทวิกระซิบกับนางสีดาว่าแม่สามีคนนี้ไม่โหรร้าย ไม่อ่อนหวานเหมือนนางเกาสุริยากับนาง
 สมุทธธา นางสีดาเตือนมาณทวิว่าอย่าวิจารณ์บุคคลแม่สามี ควรเคารพ นางอาจไม่เป็นอย่างที่เห็นก็
 ได้ นางสีดาสอนน้องๆ ให้เป็นสะใภ้ที่ดีไม่เสียชื่อพ่อแม่เรา ประเพณีคินแรกของการอภิเชกที่อโยธยา
 ให้สะใภ้นอนห้องแม่สามีก่อน นางไภยเกษิขอสลักกับนางเกาสุริยา ให้นางสีดามาอยู่ที่ห้องนาง ส่วน
 นางมาณทวิให้อยู่ที่ห้องนางเกาสุริยา นางกัจจลีเห็นหน้าสีดามาที่ห้องนางไภยเกษิก็ไม่พอใจ นางรัชฎา
 ตีใจที่ทศกัณฐ์มีพลังมากขึ้น นางรัชฎาอวยพรทศกัณฐ์ให้มีชัยเหนือ 3 โลก นางมณฑิโธคิดว่าการนำน้ำ
 อมฤตมาให้ทศกัณฐ์เป็นการทำผิดครั้งยิ่งใหญ่ นางกัจจลีเชื่อว่าฤๅษีทำนายอนาคตนางผิด ขัดใจปิด
 งานข้าวของที่สุขณิคนใช้นางเกาสุริยานำมาให้ร่วงกระจาย

ตอนที่ 32 นางกัจจลีเริ่มวางแผนร้ายต่อราชวงศ์รมุ

ออกอากาศวันที่ 21 มีนาคม 2560

นางกัจจลีหาทางให้พระพรตกับนางมาณทวิได้เป็นกษัตริย์และราณี นางสีดาอ่านจดหมาย
 พระรามเขียนถึงไภยเกษิว่าทำไมพระรามเลือกนางสีดาเป็นคู่ครอง นางสีดามีความรู้ กล้าหาญ
 มารยาทงาม หัวใจเต็มเปี่ยมเมตตากรุณา พระรามและนางสีดาอยู่ห้องตรงข้ามกันมองกันไปมาอย่าง
 มีความสุข ทศกัณฐ์ได้สาส์นจากทั่วชนกแล้วโกรธมาก พระรามแก้ปมเชือกข้อมือนางสีดา นางกัจจ
 ลีคิดถึงคำทำนายชีวิต ใช้สุขณิเป็นสายลับจับตาดูนางสีดา สุขณิเข้าเขตหวงห้ามถูกท้าวทศรถจับได้
 นางเกาสุริยาพานางสีดามาห้องใหม่ห้องของพระรามกับนางสีดา นางเกาสุริยาอวยพรให้มีความสุข

นางสีดาบอกพระรามว่าได้ของขวัญจากพระรามแล้วคือจดหมายที่พระรามเขียนถึงนางไภยเกษี นางสีดาดีใจที่รู้ว่าพระรามคิดกับสีดาอย่างไร พระรามอยากทราบว่านางสีดาคิดอย่างไรกับตนเอง พระรามให้ของขวัญเป็นปืนปักษี พระรามบอกพระลักษมณ์ให้ไปดูแลอูร์มิลา มาณฑวีว่าบุตรพระพรตเป็นของขวัญ พระพรตขอเวลาคิดว่าภาพมีตำหนิอะไร พระพรตเอาภาพไป พระลักษมณ์มาที่ห้องเห็นอูร์มิลายังไม่นอน พระรามพูดกับนางอูร์มิลาว่าชีวิตคู่เริ่มจากวันนี้ ตามประเพณีสามีให้ของขวัญภรรยา แต่พระลักษมณ์ก็อยากได้ของขวัญจากอูร์มิลา คิดถึงพระราม ขอให้อูร์มิลาสัญญาว่าความรักจะไม่เป็นอุปสรรคต่อการดูแลสีดาราม อูร์มิลาเข้าใจเพราะนางสีดาเป็นศูนย์กลางพี่น้อง ไม่ขัดขวางหน้าที่พระลักษมณ์ พระพรตเรียกนางมาณฑวี พระพรตแก้ไขตำหนิว่านางมาณฑวีเพิ่มศรุตเกียรติกลัวที่ไม้อู้อะไรเกี่ยวโยธยา พระสัตรุดปลอบนางว่าไม่ต้องกังวล ขอให้เก็บไว้แต่ความสุขตามสัตรุดเรื่องประเพณีได้ ศรุตเกียรติเปิดกล่องของขวัญเป็นเครื่องประดับ นางกุจจิกังวลนางสุขณิหายไปนาน นางสุขณิขมนางเกาสุริยาช่วยไม่ให้ถูกลงโทษที่เข้าไปในเขตหวงห้าม นางกุจจิตบนางสุขณิที่สืบเรื่องนางสีดาไม่ได้ นางกุจจิจะสอนนางมาณฑวีให้ทำอาหาร จะได้เป็นสะใภ้คนโปรดของท้าวทศรถ ท้าวกูเรบีนพี่ชายทศกัณฐ์เตือนทศกัณฐ์ให้หยุดทำชั่ว ฆ่าผู้บริสุทธิ์ เป็นการมีชัยเหนือสามโลกที่นองเลือด ทศกัณฐ์ฆ่ากูเรบีนตาย นางสีดากลามพระมารดาทั้งสามว่าใครชอบอาหารแบบไหนบ้าง เพราะนางสีดาจะเตรียมอาหารสำหรับทุกคนในวัง พระศิวะคุยกับพระอินทร์ ทศกัณฐ์ได้หม้อน้ำอมฤตเพราะนางมณฑิโฑจิตใจบริสุทธิ์ ทศกัณฐ์ไม่ตายแต่ก็ไม่เป็นอมตะ พระอินทร์ไม่เข้าใจว่าไม่ตายแล้วทำไมพระศิวะจึงบอกว่าไม่เป็นอมตะ พระศิวะบอกให้พระอินทร์พยายามเข้าใจหน่อย เพราะบอกตรงๆ ไม่ได้ ยุทธจิตขอตัวพระพรตกับพระสัตรุดไปเยี่ยมเจ้าไภยเกษีตาของพระพรตที่ไม่สบาย นางรัชฎาบอกให้ทศกัณฐ์เอาชนะพระอินทร์ล้างตาให้ปู่ มาลีวราขบอกข่านางสามนักขาอภิเษกกับวิหตุตชีวหาแล้ว พระพรตกับพระสัตรุดเดินทางไปเมืองไภยเกษี นางสีดาตามนกพิราบบาดเจ็บเข้าไปในห้องแห่งความลับของท้าวทศรถ นางสีดาพบธนุท้าวทศรถวางอยู่และท้าวทศรถก็ตามมาเจอนางที่ห้องนั้น

ตอนที่ 33 ท้าวทศรถปรึกษาอำมาตย์เรื่องอภิเษกพระรามเป็นยุพราช

ออกอากาศวันที่ 22 มีนาคม 2560

ท้าวทศรถนึกถึงคำสาปแช่งของสองสามีภรรยาตาบอด ท้าวทศรถจะต้องเผชิญกับการสูญเสียลูก นางสีดาไม่ควรเข้ามาในห้องนี้ ท้าวทศรถซ่อนความโศกเศร้าและความกลัวยิ่งใหญ่ที่สุดในห้องนี้ พระรามเห็นนางสีดากังวล นางสีดาเล่าว่าเข้าไปรู้ความลับของท้าวทศรถที่ทำให้ท้าวทศรถเก็บซ่อนความทุกข์ ท้าวทศรถประชวร เรียกพระรามและนางสีดาไปเข้าเฝ้า พระรามสำเร็จราชการแทนท้าวทศรถในฐานะลูกชายคนโต วิหตุตชีวหากับนางสามนักขามาลงกา ทศกัณฐ์รู้ทันวิหตุตชีวหาว่าแต่งงานกับนางสามนักขาเพื่อวางแผนทำลายทศกัณฐ์ วิหตุตชีวหาบอกทศกัณฐ์ว่าตอนนี้เป็นญาติ

กันแล้ว ทศกัณฐ์อภัยโทษแห่งตระกูล อยากรู้ทั้งวิหิตชีวิตหาและนางสำมนักขา สุมันตระรายงาน พระรามว่าหมู่บ้านโศภิตาเกิดวาทภัยหลายหมู่บ้าน พระลักษมณ์เตรียมอาหารกับสิ่งของไปช่วย หมู่บ้านที่เกิดวาทภัยให้เร็วที่สุด ท้าวทศรถไล่ลดลง พระรามไม่ยอมเสวยกระยาหาร มีราชการต้อง ทำ นางสีดาขอพระราม นางมณโฑเกลี้ยกล่อมทศกัณฐ์ให้เข้าใจความรักของนางสำมนักขา อย่ายึด ติดชาติตระกูลที่แตกต่าง ทศกัณฐ์เองมีชาติตระกูลที่ต่างกับนางมณโฑยังแต่งงานกันได้ ทศกัณฐ์ไล่ นางสำมนักขากับวิหิตชีวิตหาออกจากกรุงลงกา นางสีดาปลอบท้าวทศรถให้คลายกังวล เพราะ ความเครียดทำให้ร่างกายเจ็บป่วย ทศกัณฐ์คิดถึงตอนที่นางสำมนักขายังไม่มีสามีได้ดูแลใส่ใจทศกัณฐ์ นางสำมนักขาไม่ยอมไป รอขอพรจากทศกัณฐ์เปรียบทศกัณฐ์เหมือนพ่อ ทศกัณฐ์ไม่ยอมเห็นนางอีก นางสำมนักขาทำให้ทศกัณฐ์ฆ่านางเสียเมื่อไม่รักนาง นางสีดาเล่าเรื่องที่ท้าวทศรถยิงธนูถูกขาละวันให้ พระรามฟัง พระรามเข้าใจสาเหตุที่ท้าวทศรถกลัวเมื่อต้องแยกจากลูกมาตลอด ทศกัณฐ์ใจอ่อนดีกับ นางสำมนักขาเหมือนเดิม วิหิตชีวิตหาบอกให้ยุติความเป็นศัตรูกัน ทศกัณฐ์อวยพรและปล่อยนาง สำมนักขาไปอยู่กับวิหิตชีวิตหาที่เมืองอสูร วิหิตชีวิตหาคิดในใจว่าทศกัณฐ์มาติดกับแล้ว นางกุจจิ พยายามยุยงนางมาณชวีให้อายกโดดเด่นกว่านางสีดา นางมาณชวีโกรธนางกุจจิที่พูดจาล้วงเกินนาง สีดา พระรามบอกท้าวทศรถว่ารู้เรื่องทุกอย่างจากนางสีดาแล้ว เสียใจที่ท้าวทศรถไม่เคยเล่าเรื่องนี้ ให้ฟัง ไม่แบ่งปันเรื่องราวความทุกข์กับพระราม ท้าวทศรถหายป่วยเดินทางไปหาฤาษีสฤษดิ์บอกว่า จะสละทางโลกเข้าสู่ทางธรรม แล้วให้พระรามขึ้นครองราชย์ต่อ ฤาษีสฤษดิ์ไม่กล้าบอกว่าเหตุการณ์ที่ ท้าวทศรถกลัวเสียลูกจะเป็นจริง ซึ่งเหตุการณ์นั้นจะส่งผลกระทบต่อท้าวทศรถโดยตรง ฤาษีสฤษดิ์ บอกท้าวทศรถให้จัดพิธีในเช้าวันรุ่งขึ้น ท้าวทศรถชวนฤาษีสฤษดิ์ไปโศภิตาด้วยกัน

ทศกัณฐ์บุกสวรรค์เอาชนะอัคนีเทพ อัคนีเทพและเทพอื่นๆ ต่างหนีเอาตัวรอด ท้าวทศรถเรียก ประชุมมนตรีถ้วนตอนดึก ท้าวทศรถขออนุญาตสละบัลลังก์และให้พระรามครองราชย์ต่อ ท้าวทศรถ ให้สุมันตระไปเรียกพระรามกับนางสีดามาฟังรับสั่ง ทศกัณฐ์แย่งนั่งบัลลังก์พระอินทร์ เทพองค์หนึ่ง มาห้ามทศกัณฐ์นั่งบอกว่าคนมาสู้กับพระอินทร์มักพ่ายแพ้ อสูรบอกทศกัณฐ์ว่าพระอินทร์ไปร่วม พิธีชณะของกษัตริย์มารุต นางสำมนักขาอยากให้ทศกัณฐ์ชนะพระอินทร์ ส่วนวิหิตชีวิตหานึก กระหยิ่มวางแผนฆ่าทศกัณฐ์ พระรามกับนางสีดาไปเข้าเฝ้าท้าวทศรถที่ห้องพระโรง นางเกาสุริยา สงสัยมีเรื่องคอขาดบาดตายหรือไม่ทำไมเรียกพระรามกับนางสีดาไปกลางดึก

ตอนที่ 34 ท้าวทศรถตรัสเรียกพระรามมาแจ้งข่าวและให้พระรามเตรียมพร้อมอภิเษกเป็นยุพราช ออกอากาศวันที่ 23 มีนาคม 2560

สุมันตระมาเรียกพระรามและนางสีดามาเข้าเฝ้าท้าวทศรถที่ห้องพระโรง ท้าวทศรถตัดสินใจ ให้พระรามครองราชย์ ฤาษีสฤษดิ์เห็นด้วย แต่ทำไมตัดสินใจแล้วไม่สบายใจขึ้น ฤาษีสฤษดิ์ให้ท้าวทศรถทำใจให้สบายเพราะคนหลีกเลี่ยงชะตากรรมตัวเองไม่ได้ ท้าวทศรถบอกพระรามว่าราชวงศ์ธรรมา

เป็นสักขีพยานในวันนี้ ประกาศพระรามเป็นกษัตริย์ครองอยุธยาคนต่อไป นางเกาสุริยา นางสมุทรรชา และพระลักษมณ์ต่างกังวลเรื่องท้าวทศรถเรียกพระรามกลางดึก นางสมุทรรชาสงสัยว่าท้าวทศรถอาจจะบอกพระรามเรื่องสัญญากับท้าวอัศวปติ ท้าวทศรถบอกว่านางสีดาจะเป็นมหารानीของพระราม ต้องรับผิดชอบบราหฺมณ ยึดถือหน้าที่ บทบาทหลักตัวเองเป็นสำคัญ พระอินทร์มาช่วยกษัตริย์มารุตทำพิธีชงพระ ทศกัณฐ์มาขัดขวางพิธี มีดาบศักดิ์สิทธิ์มาสู้พระอินทร์ พระอินทร์กลัวรีบหนีไปซ่อน นางเกาสุริยา นางสมุทรรชา และพระลักษมณ์เห็นพระรามออกมาแล้ว รีบถามพระรามว่ามีเรื่องอะไร พระรามเล่าว่าท้าวทศรถตัดสินใจให้พระรามเป็นกษัตริย์องค์ต่อไปในวันรุ่งขึ้น นางกุจจิดำเนินข่าวพระรามขึ้นครองราชย์พรุ่งนี้ นางกุจจิดำเนินใจไม่คิดนำความไปบอกนางไภยเกษิว่านางถูกหักหลัง ทศกัณฐ์เอาชนะกษัตริย์มารุต ตามหาตัวพระอินทร์ที่หลบซ่อนตัว นางกุจจิดคิดว่าท้าวทศรถเจตนาไม่ดี เพราะตัดสินใจตอนที่พระพรตไม่อยู่อยุธยา พระรามมีความรู้สึกที่ท้าวทศรถเลือกพระรามเป็นกษัตริย์เพราะความรักลูกไม่ใช่เลือกเพราะความเหมาะสม นางสีดาเตือนสติพระรามตามหน้าที่ราณี นางสีดาประทับใจพระรามที่อยากให้ทุกฝ่ายเห็นด้วยกับการครองราชย์ของพระราม พระรามคงสบายใจว่านี่ถ้าพระพรตกับพระสัตรุดอยู่อยุธยาด้วย นางสีดาชวนพระรามไปขอความเห็นจากนางไภยเกษิ จะได้เห็นมุมมองพระพรตผ่านมารดาของเขา นางกุจจิดำเนินใจท้าวทศรถกับพระราม ถ้าชีวิตรัฐให้เสื้อผ้าพระรามกับนางสีดาไปเปลี่ยนสำหรับทำพิธีบรมราชาภิเษก นางกุจจิดำเนินใจบอกนางไภยเกษิ บอกว่าท้าวทศรถแต่งตั้งพระรามเป็นกษัตริย์องค์ต่อไปโดยไม่บอกนางไภยเกษิ ทศกัณฐ์จับตัวพระอินทร์ได้เตรียมเอาดาบศักดิ์สิทธิ์ฟัน พระอินทร์หนีรอดไปได้แปลงเป็นนกยูงบินไปกับฝูงนกยูง พระอินทร์รอดมาได้ให้พรนกยูงให้ไม่ถูกงูทำร้าย มีดวงตาพระอินทร์ที่ปีก และได้รับยกย่องเป็นนกศักดิ์สิทธิ์ที่สุด นางไภยเกษิตัดพ้อท้าวทศรถว่าทำไมตัดนางออกทันที ทำไมคิดว่านางคัดค้าน นางไภยเกษิยินดีเรื่องพระรามได้ขึ้นครองราชย์ นางเกาสุริยากับนางสมุทรรชาบอกว่าท้าวทศรถปิดเรื่องนี้กับพวกตนด้วย นางไภยเกษิหายโกรธให้นางกุจจิดำเนินใจเตรียมจะเสียมต่อไปเตรียมงานพิธีบรมราชาภิเษก พระรามลงอาบน้ำในแม่น้ำสรยู นางสีดาต้มน้ำในแม่น้ำใส่คนโท ชาวเมืองดีใจพระรามได้เป็นกษัตริย์องค์ใหม่ น้องสาวนางสีดาทั้งสามดีใจ นางมาณวิกาเสียใจที่พระพรตกับพระสัตรุดไม่อยู่ พระพรตกับพระสัตรุดจะมีความสุขมากเมื่อรู้ว่าวันนี้ นางไภยเกษิมางานพระราม พระอุมากังวลว่าถ้าพระรามขึ้นเป็นกษัตริย์ ทศกัณฐ์จะถูกทำลายอย่างไร พระศิวะบอกว่าไม่ต้องกังวล นางจะได้คำตอบเมื่อถึงเวลานางไภยเกษิจ่ายงานให้สะใภ้ทั้งสาม นางเกาสุริยาปลื้มใจที่นางไภยเกษิรักพระราม ทศกัณฐ์ต้องการอำนาจเท่าพระอินทร์ มาลีราชบอกมีวิธี นางกุจจิดำเนินใจเห็นภาพตนเองถูกเนรเทศ ถูกชาวเมืองปาหินใส่ นางกุจจิดำเนินใจคิดว่านางไภยเกษิเห็นแก่พระรามจนลืมพระพรตลูกตนเอง นางกุจจิดำเนินใจว่าจะทำให้พระรามไม่มีความสุข ราชวงศ์รชจะต้องพบกับหายนะ

ตอนที่ 35 นางกุจจิดำเนินใจนางไภยเกษิเรื่องการอภิเษกพระราม

ออกอากาศวันที่ 27 มีนาคม 2560

พระรามเห็นนางสีดายิ้ม นางสีดายิ้มบอกว่าช่วงเวลาที่เราได้ขึ้นครองราชย์เป็นช่วงเวลาแห่งความสุขไม่ใช่เหรอ พระรามบอกว่ามंगกุฏเป็นการทดสอบความยากลำบากตลอดชีวิต นางสีดาบอกว่ามंगกุฏลำบากสำหรับคนมีความรักจำกัด แต่พระรามมีความรักไม่จำกัด นางสีดาขอร้องเลือกเดินทางไหนขอให้สีดาอยู่กับพระองค์ นางสีดาอยู่กับพระรามจะก้าวผ่านความกลัวและความขงใจพระรามและนางสีดานมัสการดิน ๓ ดินแดนศักดิ์สิทธิ์ของอโยธยา ถ้าชีวิตรัฐสอนพระรามว่าสำหรับทหารราชาโยธยาคำสัตย์ถือว่าสำคัญมาก และคำสัตย์นี้ไม่จำกัดเฉพาะเรื่องประชาชน แต่มากกว่านั้นเป็นเรื่องจิตวิญญาณและจิตสำนึกของพระราม พระรามต้องสาบานปกป้องประเพณี เกียรติราชวงศ์ สาบานว่าการตัดสินใจของพระรามจะไม่เป็นอันตรายต่ออโยธยาและประชาชน ถ้าชีวิตรัฐฝันหน้ามาทางนางสีดาและสอนนางสีดาว่าความรับผิดชอบของนางเหนือกว่าพระรามที่ทำเพื่ออโยธยา นางสีดาจะต้องเป็นภรรยาและมารดาในเวลาเดียวกัน ถ้าชีวิตรัฐบอกให้พระรามถือน้ำพิพัฒน์สัตยา พระรามสาบานจะปกป้องประเพณีวัฒนธรรมและเกียรติยศเกียรติยศทุกพระองค์ ขยันหมั่นเพียรอดทน รับผิดชอบต่อประชาชน สร้างสุข สันติ สำเร็จ ความรุ่งเรือง ความก้าวหน้า ความชอบธรรม ถ้าการกระทำใดราษฎรโกรธ จะพยายามแก้ไข ถ้าชีวิตรัฐบอกคินนี้พระรามกับนางสีดาต้องนอนบนพื้นราบ ฟรุ้งนี้เข้าเมื่อตาวนักรัษตรีโปษะขึ้น พระรามขึ้นเป็นกษัตริย์ กราบไหว้เทพที่บรรพบุรุษสักการะและเคารพบรรพบุรุษ นางกัจจิบานางไทยเกษิมาคูณาคตตนเอง นางกัจจิบอกว่านางไทยเกษิมูกนางเกาสุริยาหลก แกล้งทำเป็นรักนางไทยเกษิมจะได้ไม่คัดค้านการครองราชย์ของพระราม นางกัจจิบให้ร้ายนางเกาสุริยาและท้าวทศรถ นางบอกว่าท้าวทศรถไม่รักชาติสัญญาไทยเกษิม ทศรถคนางกับพระพรต ทศกัณฐ์มาตามหาโกนวัจจะ โจนวัจจะขอให้ไว้ชีวิตแลกกับอาวุธเวทมนตร์ที่โกนวัจจะรู้ นางกัจจิบอกว่าท้าวทศรถจงใจไม่บอกนางไทยเกษิม มีเจตนาไม่ตีไม่ส่งค่าเชิญไปเมืองโกเกษิม และตัดสินใจชั่วข้ามคืน ตอนพระพรตไม่อยู่เสียด้วย นางบอกว่าพระพรตจะถูกพระรามเนรเทศเข้าป่า พระรามบอกนางสีดาว่าต่อไปภารกิจมาก คงไม่มีเวลาคุยกัน พระรามเทิดทูนนางสีดาไม่เปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นก็ตาม พระรามได้ให้สัญญาแก่นางสีดาว่าจะมีนางสีดาเป็นรานีคนเดียว นางไทยเกษิมฟังค่านางกัจจิบไม่ได้ นางกัจจิบอกให้นึกถึงพระพรตเข้าไว้ แล้วนางจะตอบทางโกเกษิมอย่างไร เมื่อทศกัณฐ์ได้พลังจากโกนวัจจะแล้ว มาลิวราชให้ทศกัณฐ์ไปสู้กับพระอินทร์ พระรามกับนางสีดาเดินอยู่ในขบวนมีชาวเมืองออกมาต้อนรับ นางไทยเกษิมเริ่มขุ่น นึกถึงตอนที่พระพรตสวมมงกุฏของเล่น แล้วท้าวทศรถมาห้ามแม่แต่การเล่น นางไทยเกษิมเริ่มโกรธ ท้าวทศรถบอกถ้าชีวิตรัฐบอกว่าใจคนยังยาก กังวลว่านางไทยเกษิมจะคัดค้านเลยรีบแต่งตั้งพระราม กังวลทั้งเรื่องสัญญาที่อศิวปติ ท้าวทศรถตั้งใจไว้แล้วว่าหลังจากพระรามขึ้นครองราชย์จะขอโทษนางไทยเกษิมต่อหน้าทุกคน ถ้าชีวิตรัฐบอกให้ท้าวทศรถรีบไปเกิด ฤกษ์มงคลจะผ่านไปแล้ว ท้าวทศรถมาหาพระราม พระรามถามหานางไทยเกษิม พระลักษมณ์จะไปตามนางให้ ท้าวทศรถบอกนางไทยเกษิมคงหนี้อยจากการเตรียมงาน

หลายอย่าง ท้าวทศรถจะไปดูนางเอง นางไภยเกษีหลอนจากคำพูดของนางกุจจี มาลีวราชบอก ทศกัณฐ์ให้ไปเยี่ยมนางสำนักขาบ้าง นางสำนักขาดีใจทศกัณฐ์มา วิหตุตชีวหาให้นางสำนักขา รอต้อนรับพี่ชาย ท้าวทศรถไม่รู้ว่าเป็นวิหตุตชีวหาวางแผนสังหารทศกัณฐ์ นางไภยเกษีเข้าห้องพิโรธ กระซอก สร้อยทิ้งกับพื้น

ตอนที่ 36 นางไภยเกษีทูลขอจากท้าวทศรถให้อภิเษกพระพรตเป็นยุพราชแทนพระรามและ เนรเทศพระรามเข้าป่าเป็นเวลา 14 ปี ออกอากาศวันที่ 28 มีนาคม 2560

พระรามและนางสีดาคอยท้าวทศรถมาทำพิธีบรมราชาภิเษกต่อให้เสร็จ ท้าวทศรถตามนางไภยเกษีที่ห้องของนางแต่ไม่พบ ท้าวทศรถตกใจที่ข่าวของในห้องกระจัดกระจาย นางก้านลบอก ว่านางไภยเกษีอยู่ที่ห้องพิโรธ ท้าวทศรถสงสัยว่าเวลาสำคัญเช่นนี้ทำไมนางไภยเกษีต้องไปอยู่ที่ห้อง พิโรธด้วย ท้าวทศรถตกใจที่นางไภยเกษีใส่ชุดดำ ท้าวทศรถชวนนางไภยเกษีออกไปยินดีกับพระราม นางไภยเกษีตัดพ้อท้าวทศรถว่าในวันพิธีบรมราชาภิเษกท้าวทศรถไม่นึกถึงสิ่งอื่นนอกจากพระราม นางไภยเกษีทวงสัญญาที่ท้าวทศรถบอกจะให้สองข้อตอนที่นางเป็นสาวในสงครามทวยเทพกับอสูร ตอนนั้นนางไภยเกษีไม่ได้ขบอกว่าขอเก็บพรไว้ใช้ในอนาคตเมื่อรู้สึกรู้ว่ามีบางสิ่งขาดไปในความรัก นางกุจจีแนะนำนางไภยเกษีว่าห้ามขอพรเด็ดขาดจนกว่าท้าวทศรถยอมสวามิภักดิ์ด้วยชีวิตของพระราม พระศิวะบอกพระอุมาว่าพระนารายณ์อยู่ในอโยธยา แต่อโยธยาเกิดหายนะเพราะท้าวทศรถโลภให้ พระรามครองราชย์โดยไม่ชักช้า นางกุจจีริษยา นางไภยเกษีโกรธ ทศกัณฐ์มาเยี่ยมนางสำนักขาที่ เมืองของวิหตุตชีวหา นางไภยเกษีขอพรท้าวทศรถ 2 ข้อ ข้อแรกขอให้พระพรตเป็นกษัตริย์อโยธยา และข้อสองให้เนรเทศพระรามไปอยู่ป่า 14 ปี นางไภยเกษีบอกว่าถ้าล้มแล้วพระองค์สัญญาทำไม ท้าวทศรถต่อว่านางไภยเกษีว่าไม่ละอายใจที่พูด พระพรตจะต้องเจ็บปวดเมื่อรู้ความจริง ไม่มีทาง อภัยให้บาปของแม่ สุมันตระไปตามท้าวทศรถ ท้าวทศรถเป็นลม นางไภยเกษีฝากสุมันตระไปตาม พระรามมา ท้าวทศรถมีรับสั่งกับพระราม พระรามเชื่อฟังท้าวทศรถ ยอมออกตากพิธีราชาภิเษก กลางคืน นางเกาสุรียากับนางสมุทราชาสงสัยว่าต้องมีสิ่งผิดปกติ นางสีดาบอกพวกนางว่าไม่ต้องกังวล ในสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น ตอนที่ทุกอย่างกำลังเป็นไปด้วยดี นางกุจจีพบกับพระรามเร่งให้พระรามไปดูว่า เกิดอะไรขึ้น นางไภยเกษีบอกพระรามว่ารักษาสัญญาแทนบิดาได้ พระรามจะต้องถูกเนรเทศในชุด ฤาษี เพราะท้าวทศรถทำตามสัญญาไม่ได้เพราะรักลูกจนตาบอด วิหตุตชีวหาจะฆ่าทศกัณฐ์และเอา นางสำนักขามาเป็นทาสอสูรทุกคนในเมือง ทศกัณฐ์ฆ่าวิหตุตชีวหาตาย พระรามทำตามคำสั่งบิดา พระรามเดินจากไป

ตอนที่ 37 พระรามตระเตรียมการไปอยู่ป่าแล้วเข้าเฝ้านางเกาสุรียา

ออกอากาศวันที่ 29 มีนาคม 2560

พระรามบอกพระลักษมณ์จะไม่ขึ้นครองบัลลังก์ นางเกาสุริยาได้ยินดังนั้นก็วิ่งไป พระรามบอกว่าโชคชะตาลิขิตให้พระรามไปอยู่ป่า 14 ปี ไม่ใช่ครองบัลลังก์ พระรามบอกว่าพระพรตจะเป็นกษัตริย์องค์ต่อไป นางสาวนันทาเสียใจที่ทศกัณฐ์ฆ่าวิหุตชีวหา ท้าวทศรถตัดขาดความสัมพันธ์นางไถยเกษิ นางสมุทราชบอกนางเกาสุริยาว่านางไถยเกษิอาจคัดค้านพระราม เพราะนางเคยได้ยินนางเถียงกับท้าวทศรถเมื่อนานมาแล้ว ท้าวทศรถจะออกไปตามหาพระราม ล้มกองกับพื้น พระรามไปตามหมอบ นางสมุทราชต่อว่านางไถยเกษิที่ใช้ประโยชน์จากรักของท้าวทศรถ นางเกาสุริยาบอกว่าแต่ก่อนนางไถยเกษิไม่เคยแบ่งแยกลูกแท้กับลูกไม่แท้ นางไถยเกษิบอกว่าเพราะท้าวทศรถเลือกปฏิบัติก่อน รักพระรามมากกว่าพระพรต นางเกาสุริยาสั่งห้ามนางไถยเกษิไม่ให้ไปเยี่ยมท้าวทศรถนับแต่นี้ต่อไป นางอุรุมิลาเห็นพระลักษมณ์คว่ำอาวูช นางอุรุมิลาสั่งห้ามพระลักษมณ์กลัวเกิดเหตุร้ายแรง พระลักษมณ์บอกไม่มีใครขัดขวางการทำหน้าที่น้องชายของพระรามได้ พระรามมาเฝ้าใช้ท้าวทศรถ ขออนุญาตไปอยู่ในป่า ท้าวทศรถเสียใจอยากสวมมงกุฎให้พระรามด้วยตนเอง ท้าวทศรถหัวใจอ่อนแอ รับเรื่องกระทบจิตใจไม่ได้ หมอบบอกพระรามให้ระงับการทูลขาน่าเศร้ายออกไป ให้ท้าวทศรถพักผ่อนให้เต็มที่ นางอุรุมิลารีบมาบอกพระรามให้ไปห้ามพระลักษมณ์ พระลักษมณ์กำลังโกรธจะออกไปต่อสู้กับพระพรต ท้าวทศรถบอกให้นางสีดาห้ามพระรามไปป่า ถ้าพระรามไป ท้าวทศรถอยู่ไม่ได้เมื่อปราศจากพระราม พระรามมาขออนุญาตนางสมุทราชกับนางเกาสุริยาไปอยู่ป่า 14 ปี สองนางร้องไห้คร่ำครวญที่พระรามต้องจากพวกนางไป นางเกาสุริยาอนุญาตให้พระรามไปอยู่ป่าเพื่อทำหน้าที่ลูกชาย รักษาสัญญาด้วยเกียรติราชวงศ์ธนู นางสีดานึกถึงคำทำนายทายทักว่าตนจะต้องถูกเนรเทศหลังแต่งงาน นางสีดาคิดว่าเป็นหน้าที่ของภรรยาที่ดีในการติดตามรับใช้สามีในทุกที่ที่สามีไป

ตอนที่ 38 นางสีดาขอตตามเสด็จพระราม

ออกอากาศวันที่ 30 มีนาคม 2560

พระรามมาหานางสีดา ต้องแยกจากกันเพื่อทำหน้าที่ นางสีดาขอมรับการตัดสินใจของพระราม นางสีดาจะทำหน้าที่ภรรยาตามพระรามไปด้วย นางสมุทราชได้ยินพระรามคุยกับนางสีดา ท้าวทศรถเพื่อเห็นภาพพระรามตอนเป็นเด็ก ท้าวทศรถเห็นภาพหลอนสั่งนางเกาสุริยาให้หยุดพระราม นางรัชฎาตบหน้านางสาวนันทา นางสาวนันทาบอกว่าทศกัณฐ์ฆ่าวิหุตชีวหาสามีของนาง โดยใช้เสน่ห์หลอมนางฉันทาเป็นต้นเหตุให้ทศกัณฐ์ฆ่าเพื่อเป็นเจ้าสามโลก นางเกาสุริยาห้ามนางสีดาเข้าป่า น้องสาวสีดาทั้งสามบอกว่านางสีดาอดทิ้งพวกตน นางสีดาบอกต้องเข้าป่าตามพระรามไปทำหน้าที่ภรรยา มาถวียขอให้นางไถยเกษิพูดคุยกับพระพรตเพราะพระพรตคงไม่มีความสุขที่พระรามถูกเนรเทศ นางกลัวพระพรตถูกตรหาหน้าว่าปล้นราชบัลลังก์จากพระราม นางกัจฉิยานางไถยเกษิว่านางเกาสุริยาส่งนางมาถวียมา นางไถยเกษิต้องรับแรงพระรามออกนอกวังเข้าป่าไป

ตั้งแต่นั้น นางไภยเกษิเรียกพระราม ท้าวทศรถบอกนางไภยเกษิทำสำเร็จแล้ว นางไภยเกษิทวงสัญญาให้พระรามออกไปจากวังตั้งแต่นั้น ท้าวทศรถตัดความสัมพันธ์ พระรามรับปากนางไภยเกษิ ท้าวทศรถบอกพระรามไม่จำเป็นต้องทำตามสัญญาที่พ้อให้กับหญิงชู้คนนี้ พระพรตรู้สึกปั่นป่วนเหมือนจะมีเรื่องไม่ดีตั้งแต่เช้า นางสีดาแต่งตัวชุดนักบวชให้พระราม พระรามบอกอยากล่อลางนางสีดาอย่างมีความสุข ยอมให้นางสีดาเข้าป่าไม่ได้ นางสีดาอยากอยู่เคียงข้างพระราม พระสัตรุดกังวลใจไม่ต่างกัน พระสัตรุดพูดคุยกับพระพรตเตรียมกลบโโยธยาทันที พระลักษมณ์บอกความประสงค์ตามไปรับใช้พระรามในป่าแก่นางอุรมิลา เมเสให้ท้าวทศรถห้ามนางสีดาไปป่ากับพระราม เพราะป่าลำบากสำหรับผู้หญิง นางสีดาบอกทุกคนไม่ได้ใช้อารมณ์ ขอให้นางได้ทำหน้าที่ของภรรยา

ตอนที่ 39 พระราม นางสีดา และพระลักษมณ์เสด็จไปทูลลาท้าวทศรถ

ออกอากาศวันที่ 3 เมษายน 2560

นางสีดาแต่งชุดฤาษีตามพระรามเข้าป่า นางเกาสุริยาเสียใจที่นางสีดาเข้าป่าด้วย พระรามและนางสีดามาลานางไภยเกษิ นางไภยเกษิบอกให้พระรามเนรเทศตนเอง แต่นางสีดาไม่ต้องไปกับพระรามก็ได้ นางสีดาบอกว่านางเป็นภรรยาต้องสนับสนุนทุกเรื่องที่สามีทำ พระลักษมณ์ขอพระรามตามเข้าป่าด้วยอีกคน พระราม พร้อมพระลักษมณ์และนางสีดามาลาท้าวทศรถ พระลักษมณ์บอกว่าสิบสี่ปีที่ยาวนานนี้พระลักษมณ์อยู่ไม่ได้เมื่อไม่มีพระราม ท้าวทศรถตำหนิพระลักษมณ์กับนางสีดาที่ไม่ห้ามพระรามและยังจะเข้าป่าตามไปด้วย นางกุจจियุนางไภยเกษิอีกว่าถ้าพระรามกับนางสีดามีลูกด้วยกัน ลูกก็อาจมาแย่งชิงราชสมบัติพระพรต พระรามอธิบายท้าวทศรถว่าพระรามเข้าป่าเพื่อรักษาเกียรติภูมิที่สืบต่อกันมาเรื่องประเพณีรักษาสัญญา ท้าวทศรถบอกพระรามว่าปล่อยให้ราชวงศ์มัวหมอง เพื่อเป็นบทเรียนให้ราชวงศ์อื่นคิดก่อนให้คำสัญญา พระรามไม่ใช่ผู้ทำบาปครั้งนี้ พระรามขอให้ท้าวทศรถอนุญาตให้พระรามเข้าป่า นางไภยเกษิบอกพระรามกับนางสีดาให้ปฏิบัติตามกฎนักบวชเคร่งครัด การเนรเทศนี้จึงสมบูรณ์ นางสีดาให้สัญญาว่านางกับพระรามจะมีชีวิตสันโดษ ถือพรหมจรรย์ พระรามขอบคุณนางไภยเกษิที่มาเตือนเรื่องนี้ พระรามกำลังจะออกจากวัง จาพาริบอกว่าต้องเป็นนางไภยเกษิที่ออกไป พระรามกำลังปกปิดความอยู่ดีธรรม ทศกัณฐ์สู้กับพระอินทร์ชนะ พระพรหมประกาศให้ทศกัณฐ์เป็นเจ้าแห่งสามโลก ให้นำข่านายินดีนี้ไปบอกนางรัชฎา

ตอนที่ 40 พระราม นางสีดา และพระลักษมณ์ออกเดินทางโดยทิ้งประชาชนที่ตามเสด็จไว้

เบื้องหลัง

ออกอากาศวันที่ 4 เมษายน 2560

พระรามขอเดินไปกับประชาชน ประชาชนจะติดตามเข้าป่าช่วยราชาทำงานให้สำเร็จ พระรามบอกประชาชนว่าพระพรตจะเป็นราชา นิสัยไม่ต่างจากพระราม ขอให้มอบความรักความ

ศรัทธาให้พระพรต พระพรตรู้สึกว่าจะต้องมีความผิดปกติดีกกับอโยธยา มาถึงเมืองโกยเกยะได้เพียงสองวัน ผู้ส่งสารบอกให้พระพรตกับพระสัตรุดกลับอโยธยาด่วน ทศกัณฐ์อุวตนางรัชฎาที่เอาชนะพระอินทร์ได้ แก่แค้นให้ตาที่แพ้พระอินทร์ นางมณฑาตำหนิตศกัณฐ์ว่าฆ่าญาติ(วิหุตชีวหาสามีนางสำนักรา) เพื่อเป็นเจ้าแห่งสามโลก ทศกัณฐ์บอกว่าวิหุตชีวหาโจมตีทศกัณฐ์ก่อน หลอกแต่งงานกับนางสำนักรา นางมณฑาแนะนำทศกัณฐ์ให้ไปอธิบายเหตุผลให้นางสำนักราเข้าใจ นางสำนักราโกรธทศกัณฐ์ที่ฆ่าสามีของนาง พระรามไม่ยอมให้ประชาชนลำบาก นางสีดาแนะนำพระรามกับพระลักษมณ์ให้เดินทางกลางคืนทิ้งประชาชนไว้ ประชาชนที่ตามพระรามมาตีขึ้นมาไม่พบพระราม ฤาษีจาพาริเตือนสติว่าพระรามไม่ได้เดินป่าเพื่อความยินดี จาพาริให้ประชาชนรอคอยพระรามที่อโยธยาอีก 14 ปี นางสำนักราสงบลง ไม่โกรธทศกัณฐ์ โกรธตัวเองที่แต่งงานกับวิหุตชีวหาทำให้ทศกัณฐ์เสียชีวิต ทศกัณฐ์ให้อิสระนางสำนักราในการเลือกคู่ครองไม่ว่าคนคนนั้นจะแต่งงานแล้วหรือไม่ก็ตาม สุมันตระไปรายงานนางเกาสุริยากับนางสมุทราด้วยความโศกเศร้าว่าพระรามทิ้งพวกเขาตอนหลับ ชายคนหนึ่งพาพระรามขึ้นเรือข้ามแม่น้ำคงคา ท้าวทศรถสั่งสุมันตระให้พาพระรามกลับมาภายในสองวัน อากาของท้าวทศรถทรุดหนัก ฤาษีวิษณุให้บอกข่าวเศร้าแก่ท้าวทศรถ เพราะสักวันท้าวทศรถต้องรู้ความจริงอยู่ดี

ตอนที่ 41 นางโกยเกซีแจ้งข่าวการสวรรคตของท้าวทศรถและการเนรเทศพระราม

ออกอากาศวันที่ 5 เมษายน 2560

พระรามชมนางสีตามอบความรัก ความเสียสละ อุทิศตนไม่ต่างจากแม่น้ำคงคากับแม่น้ำยมุนา ฤาษีพรตราชะรู้โดยญาณว่าพระรามจะมา นางสีดาเอากวางบาดเจ็บมารักษา กวางใกล้ตายเพราะอยู่ห่างจากครอบครัว ท้าวทศรถเศร้าที่ไม่เห็นพระรามกับนางสีดากลับมา ท้าวทศรถขอโทษนางเกาสุริยาและนางสมุทราในการกระทำของตน ท้าวทศรถคิดถึงกรรมที่ฆ่าชวรัตลูกที่เลี้ยงพ่อแม่ตาบอด ท้าวทศรถใกล้ตายคิดว่าพระรามมาหา นางเกาสุริยาไปตามหมอ ท้าวทศรถสิ้นใจก่อนหมอมารถึง นางโกยเกซีเสียใจที่ท้าวทศรถต้องมาตายเพราะตนเอง นางสมุทราโกรธนางโกยเกซี นางเกาสุริยาคอยเป็นกาวใจให้นางทั้งสอง พระรามและนางสีดา รู้สึกเหมือนตนเองเสียคนที่รักไป พระพรตกับพระสัตรุดกลับอโยธยา รู้สึกถึงความผิดปกติ ราษฎรไม่มารับ ทั้งเมืองมีแต่ความเศร้าและชิงชังพระพรต พระพรตกับพระสัตรุดคาดคั้นสุมันตระว่าเกิดอะไรขึ้น นางกัจจี้แจ้งนางโกยเกซีว่าพระพรตกลับมาแล้ว สุมันตระพาพระพรตกับพระสัตรุดมางานศพท้าวทศรถ พระพรตกับพระสัตรุดทั้งตกใจทั้งเสียใจ นางกัจจี้จะยื่นคະຍอให้นางโกยเกซีบอกพระพรตเรื่องสัญญาของท้าวทศรถ มาณชวีเล่าให้พระพรตฟังทั้งหมดเรื่องสถาปนารามพระรามขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์องค์ต่อไป โกยเกซีเนรเทศพระราม 14 ปี ให้พระพรตครองเมืองอโยธยาแทน พระพรตโกรธนางโกยเกซีถึงขั้นตัดขาดความเป็นแม่ลูก

**ตอนที่ 42 พระพรตทำพิธีพระศพท้าวทศรถแล้วตัดสินพระทัยไปตามพระรามมาครองราชย์
ออกอากาศวันที่ 6 เมษายน 2560**

พระพรตร้องให้กับนางเกาสุริยา พระพรตไม่เคยคิดอยากเป็นกษัตริย์ พระพรตทำพิธีเผาศพท้าวทศรถ พระราม พระลักษมณ์ และนางสีดาทำพิธีกรรมกับฤาษี หลังพิธีศพท้าวทศรถ พระสัตรุดลากกุจจีออกมาจะฆ่านางด้วยดาบ นางโกยเกษีมาห้ามว่านางกุจจีเปรียบเสมือนแม่ของนาง พระรามกลัวชาวบ้านตามมาหาที่อาศรมฤาษีใกล้โยธยา พระรามอยากทำให้ถูกต้องตามวิธินักบวช พระรามขอให้พรตราชะแนะนำสถานที่ฤาษีสันยาสิอยู่ พรตราชะแนะนำให้ไปจิตรกุฏแนวทางปฏิบัติ เช่นเดียวกับที่ของพรตราชะ พระสัตรุดเนรเทศนางกุจจีออกจากวัง นางโกยเกษีมาฟ้องนางสมุทราชาว่าพระสัตรุดล้ำเส้น ฆูดกระชากกุจจี ปฏิบัติกับสตรีรุนแรง พระพรตโกรธมารดา พระพรตบอกว่าพระสัตรุดทำถูกแล้ว พระพรตไล่นางโกยเกษีจากโยธยา นางเกาสุริยาตบหน้าพระพรตที่ไม่ดีกับมารดาของตนเอง พระพรตอยากเอาชนะความรู้สึกผิดของตน นางโกยเกษีสำนึกผิด เสียใจที่การกระทำของตนทำให้ท้าวทศรถสวรรคต นางโกยเกษีกำลังจะเดินลงน้ำไปสู่ความตาย ฤาษีวิษณุบอกให้นางกล้าเผชิญหน้า ใช้ชีวิตที่เหลือกับการให้อภัย นางได้ขจัดใช้คือความรู้สึกผิดแล้ว ให้นางขอมาต่อพระราม มเหสีท้าวทศรถทั้งสามโอบกอดให้กำลังใจกัน ฤาษีวิษณุให้พระพรตขึ้นครองราชย์ พระพรตไม่พร้อม พระพรตรู้สึกว่าตำแหน่งราชาแย่งมาด้วยความไม่ชอบธรรม พระพรตขอไปตามพระรามกลับมาครองเมือง

**ตอนที่ 43 พระพรตขอลให้พระรามกลับไปครองราชย์ แต่พระรามทรงปฏิเสธ
ออกอากาศวันที่ 10 เมษายน 2560**

มาณพวิคิด่าพระรามคงไม่กลับมากับพระพรตหรอก เพราะพระรามเป็นคนมีความรับผิดชอบสูง ท้าวชนกบอกว่าพระพรตแค่ทำหน้าที่ในฐานะน้องชาย มาณพวิต้องพยายามเข้าใจสภาพจิตใจพระพรต นางโกยเกษีขอตามพระพรตไปขอโทษพระราม พระพรตและไพร่พลไปจิตรกุฏ พระลักษมณ์เห็นพระพรตตามมา ด้วยความโกรธพระพรต พระลักษมณ์สงสัยพระพรตว่าตามมาฆ่าพระราม พระลักษมณ์จะต้องฆ่าพระพรตก่อน พระพรตอธิบายว่าตนไม่ได้เจตนาร้าย มาเพื่อมาเชิญพระรามกลับโยธยาและขอโทษพระรามกับนางสีดา พระรามได้รับรู้ข่าวการสวรรคตของท้าวทศรถจากมารดารู้สึกเศร้าเสียใจ นางโกยเกษีขอโทษพระรามกับนางสีดา ทั้งสองให้อภัยนาง พระรามนำอัฐิท้าวทศรถลอยแม่น้ำ พระรามดีใจที่ได้เกิดเป็นลูกท้าวทศรถ เสียใจที่ยังไม่ได้ตอบแทนพระคุณเท่าที่ควร แต่พระรามจะสานต่องานของท้าวทศรถให้สำเร็จ พระรามเพิ่งเข้าใจความหมายของฝันร้ายของตนตอนเด็กว่าหมายถึงความตายของพระบิดานี้เอง และเข้าใจว่าทำไมที่อาศรมฤาษีตนจึงได้พบกวางใกล้ตายซึ่งก็คือบิดาของพระรามที่กำลังจะสิ้นลม พระพรตขอให้พระรามเสด็จกลับโยธยา

พระรามมีหน้าที่รักษาประเพณีของรชวงศ์ พระรามมีหน้าที่รักษาคำสัตย์ของบิดา พระพรตพยายามเกลี้ยกล่อมพระรามว่าตนจะไม่กลับไปโยธยาจนกว่าพระรามเปลี่ยนใจ พระรามให้เป็นหน้าที่ของเหล่ามนตรีในการเลือกราชา

ตอนที่ 44 พระพรตอัญเชิญฉลองพระบาทของพระรามเสด็จกลับนครโยธยา

ออกอากาศวันที่ 11 เมษายน 2560

พระพรตเกลี้ยกล่อมพระรามให้กลับไปโยธยา พระรามไม่ยอมกลับไปเพื่อทำหน้าที่รักษาคำสัตย์ของพระบิดา พระพรตขอร้องพระบาทพระรามวางไว้บนบัลลังก์ ไก่เกษียขอมมาพระราม พระรามให้อภัยและให้รอคอยพระรามด้วยความคิดถึง พระพรตขอเป็นสนยาสีและสาวกพระราม พระรามต้องสัญญากับพระพรตว่าครบกำหนด 14 ปีจะกลับไปโยธยา มิฉะนั้นพระพรตฆ่าตัวตาย พระพรตยังโศกเศร้าไม่คลาย ฤาษีสฤษฐ์เตือนพระพรตว่าไม่ใช่เวลาเศร้าโศก พระพรตมีหน้าที่ต่ออาณาจักรนี้ พระพรตนั่งในที่ของพระรามไม่ได้ พระรามเดินจากไป มาณทวีไปตาม นางสีดาเท้าเลือดออก พระรามพันเท้าให้นางสีดา พระพรตใส่ชุดนักบวช สภาพในวังตอนนี้ทำให้พระพรตเป็นทุกข์ พระพรตรู้สึกว่าตนเองเป็นต้นเหตุของความทุกข์ของพระราม พระลักษมณ์ นางสีดา และทุกคนในราชวงศ์ และทำให้ท้าวทศรถสิ้นพระชนม์ด้วย มาณทวีบอกว่าพระพรตไม่ได้เป็นผู้กระทำผิด พระพรตได้พยายามแก้ไขให้ทุกอย่างสงบลง พระพรตกำลังทิ้งหน้าที่ของตัวเอง นางมาณวีตามพระพรตไปอยู่นอกวังไม่ได้ เพราะรับปากกับนางสีดาว่าจะดูแลทุกคนแทนนาง นางสีดาบาดเจ็บทำให้พระลักษมณ์เป็นห่วงกลัวนางลำบาก พระลักษมณ์คิดว่าจะเข้าไปหาพระรามกับพระลักษมณ์สองคนให้นางสีดากลับไปโยธยาไป แต่พระรามเชื่อว่านางสีดาไม่เป็นภาระ นางสีดาจะช่วยให้พระรามไม่โดดเดี่ยวในป่า นางสีดามีความเข้าใจธรรมชาติกว่าพระรามกับพระลักษมณ์ พระราม พระลักษมณ์ และนางสีดาออกเดินทางจากจิตรกุฎ เพราะจิตรกุฎใกล้โยธยา พระรามกลัวชาวเมืองโยธยามาขอให้พระรามกลับเมืองและจะปฏิบัติหน้าที่ไม่สำเร็จ

ตอนที่ 45 พระพรตตัดสินใจบำเพ็ญตบะจนกว่าพระรามจะกลับมาและพระราม นางสีดา และพระลักษมณ์ออกจากเขาจิตรกุฎ

ออกอากาศวันที่ 12 เมษายน 2560

นางสีดาได้ยินเสียงเด็กร้องให้ช่วย ที่หมู่บ้านของเด็กชายมือสุรและนกปีศาจมาจับตัวเด็กจากหมู่บ้าน พระพรตมาขอโทษอรุมิลาที่ทำให้พระลักษมณ์กับนางต้องพรากจากกัน พระลักษมณ์รู้สึกตัวเองทำหน้าที่ไม่ดีพอ ตนเองต้องดูแลนางสีดาตอนพระรามไม่อยู่ ทุกคนตะลึงที่เห็นพระพรตในเครื่องแต่งกายนักบวช พระพรตบอกว่าตนตัดสินใจแล้วจะอยู่ในกระท่อมบำเพ็ญตบะอย่างสันโดษ ฤาษีสฤษฐ์และพระสัตรุดไม่เห็นด้วยบอกว่าตอนนี้บ้านเมืองขาดกษัตริย์ นางเกาสุริยาอนุญาตให้พระ

พรต ทำตามปรรณนา แต่ขอใ้ให้ยังอยู่ใน
 โยธยาเพราะพระรามก็จากโยธยาไปคนหนึ่งแล้ว พระสัตรุดทำหน้าที่ดูแลชาวโยธยาแทนพระ
 พรต อสูรกลับมารายงานหัวหน้าว่าพบนักบวชสองคนที่ทำทางเหมือนนักรบมากกว่ามากกับผู้หญิง ทั้ง
 สามมีความกล้าหาญและระวังตัวมาก นางอุมิลาดูแลผู้คนในวังจนไม่ได้นอน นางสมุทราชาเตือนให้
 นางไปพักผ่อนเสียบ้าง

ตอนที่ 46 พระลักษมณ์ผู้ตื่นตลอดเวลาและพระสัตรุดตัดสินคดีลูกสาวภักษะ

ออกอากาศวันที่ 13 เมษายน 2560

พระลักษมณ์อดนอนมาหลายคืน นางสีดาห่วงสุขภาพน้องชายสามีเอาสมุนไพรรักษาพระ
 ลักษมณ์ให้วัง ระหว่างที่พระลักษมณ์เผลอหลับไป นกจับเด็กชายไป นางสีดาขโมยคันธนูพระ
 ลักษมณ์ไปยิงนกช่วยเด็ก ด้านในวังโยธยา พระสัตรุดตัดสินคดีความลูกสาวภักษะคนซักรีดไม่กลับ
 บ้านไปค้างบ้านผู้ชายหนึ่งวัน ถึงแม้ว่าความจริงเด็กสาวบริสุทธิ์ พระสัตรุดต้องตัดสินตามกฎหมายโย
 โธธยาโดยเนรเทศนางให้อยู่ป่าเป็นเวลาสองปี พระลักษมณ์ขออนุญาตนางสีดาไม่นอนตลอดวันตลอด
 คืน สัญญาว่าจะดูแลสุขภาพตัวเอง พระสัตรุดไม่สบายใจที่ตัดสินลูกสาวภักษะไปแบบนั้น มี
 ความรู้สึกว่ากฎหมายโยธยาไม่ยุติธรรมสำหรับผู้หญิง พระลักษมณ์อดนอนจนร่างกายทนไม่ไหว
 นิทราเทวีปรากฏตัวขึ้นบอกว่าถ้าพระลักษมณ์ฝืนต่อไป พระลักษมณ์จะต้องตาย พระลักษมณ์บอกว่า
 ตนต้องทำหน้าที่ถึงจะต้องตาย นิทราเทวีบอกมีวิธีหนึ่งซึ่งพระลักษมณ์ไม่ต้องนอนตลอดสิบสี่ปี พระ
 ลักษมณ์ต้องให้นางอุมิลานอนเป็นเวลาสิบสี่ปี ทุกคนในวังโยธยาตกใจที่นางอุมิลาหลับไม่ตื่น
 ฤาษีวิษณุบอกว่าเป็นการเสียสละของอุมิลาเพื่อให้พระลักษมณ์ได้ปกป้องพระรามกับนางสีดาอย่าง
 เต็มที่ ให้ทุกคนดูแลสุขภาพนางอุมิลาให้ดีกว่าที่นางจะตื่นอีกครั้ง พระลักษมณ์รู้สึกผิดต่ออุมิลา
 นางสีดาปั้นรูปปั้นนางอุมิลาให้พระลักษมณ์ พระราม พระลักษมณ์ นางสีดาได้พาเด็กชายที่เจอใน
 ป่ามาส่งที่หมู่บ้าน นางสีดาได้เจออนุสุยาผู้หญิงที่จงรักภักดีต่อสามี นางสมุทราชาปลอบใจนางเกา
 สุรียาว่าการเนรเทศของพระรามเป็นการทดสอบสายสัมพันธ์ครอบครัว และพระศิวะจะคุ้มครองพวก
 พระราม

ตอนที่ 47 พระราม นางสีดา และพระลักษมณ์เสด็จสู่อาศรมฤาษีอิตริ

ออกอากาศวันที่ 17 เมษายน 2560

พระรามคุยกับชาวบ้าน ชาวบ้านบอกว่ามีเด็กหายหลายคนไม่รู้เบาะแสอสูร พระรามไม่เห็น
 นางสีดา ตามหานางสีดาไปทั่ว พระรามบอกนางสีดาว่าถ้านางสีดาหายตัวไป พระรามจะตามหา
 นางไปทุกที่ หนุมานผินถึงชายคนหนึ่งซึ่งหนุมานเองยังไม่ว่าคนคนนั้นคือพระราม หนุมานเรียกสุรีย
 เทพมาปรึกษาเรื่องนี้ สุรียเทพบอกว่าความผินของหนุมานเป็นการเตรียมตัวสำหรับการทำตาม

วัตถุประสงค์ในชีวิตของหนุมาน นางสีดากับพระลักษมณ์ฉลองวันเกิดพระราม ปั่นตุ๊กตาครอบครว ให้พระราม ฤๅษีตรีชี่พื้นที่ทางตอนใต้ถูกปีศาจโจมตี ฤๅษีตรีชี่กังวลเรื่องความปลอดภัยของนางสีดา ฤๅษีตรีเสนอให้พระรามไปทางใต้กับพระลักษมณ์ ทั้งนางสีดาไว้ที่หมู่บ้านนี้กับผู้หญิงและเด็ก พระรามบอกว่าต้องถามความสมัครใจนางสีดา นางสีดาโกรธที่ผู้ชายอย่างฤๅษีตรีและพระลักษมณ์มองว่าผู้หญิงอ่อนแอและเป็นภาระให้ผู้ชายปกป้องเสมอ พระรามบอกกับนางสีดาว่าไม่เคยคิดว่านางสีดาอ่อนแอ เพราะนางสีดาช่วยให้กำลังใจพระราม ทำให้พระรามเข้มแข็งขึ้น นางสีดาตอบพระรามว่านางสีดาหมายถึงผู้หญิงทั่วไปไม่ใช่ตัวนางเอง นางอนุสุยาได้พูดกับนางสีดาก่อนที่นางจะไปจากหมู่บ้านนี้พร้อมพระรามกับพระลักษมณ์ว่าพระรามต้องมีนางสีดาเดินทางไปด้วยจึงจะแคล้วคลาดจากภัยอันตราย ถ้านางสีดาเจอภัย นางสีดาจะรอดได้ด้วยปัญญาของตน นางเกาสุรียากับนางสมุทราสมาเยี่ยมพระพรต พระราม พระลักษมณ์ และนางสีดาเดินทางออกจากหมู่บ้าน

ตอนที่ 48 พระรามเสด็จไปยังปัญจวฏีและสุครีพแอบรักนางโรมาริตาคนธรรพ์

ออกอากาศวันที่ 18 เมษายน 2560

พระลักษมณ์ พระราม และนางสีดามาทางตอนใต้ปราบอสูรตามคำปฏิญาณพระราม ตลอด 10 ปีที่ผ่านมาพระรามได้กำจัดอสูรจนหมดไป พระราม พระลักษมณ์ และนางสีดาได้เดินทางมาถึงป่าปัญจวฏีเพื่อตรวจสอบป่านี้ว่าไม่มีอันตราย พระรามได้สอนเหล่าฤๅษีใช้อาวุธป้องกันตนเอง สุรียเทพมาพบหนุมานขอให้หนุมานให้คำสัญญาว่าจะดูแลสุครีพลูกชายสุรียเทพอย่างดี เพราะสุครีพจะมีอันตรายในวันหน้า พาลีโกรธที่สุครีพกินผลไม้ในสวนจนหมด หนุมานมาช่วยสุครีพ สุครีพบอกหนุมานว่าตนเองหลงรักเจ้าหญิงโรมาริตาท้าวปานาถเมืองคนธรรพ์ หนุมานจะไปถามนางโรมาริตาว่ารักสุครีพหรือไม่ พระรามกับพระลักษมณ์พานางสีดาหาที่สร้างกระท่อมริมน้ำตก นางสีดาคิดว่าสร้างกระท่อมตรงนี้ไม่เหมาะเลย นางมาณทวิมาพบพระพรต นางมาณทวิบอกว่าอยากให้ผู้หญิงโอโยธยาได้รับการศึกษาแบบผู้หญิงมีถิลา หนุมานได้คำตอบจากนางโรมาริตาว่าชอบสุครีพเช่นกัน หนุมานถูกทหารเมืองคนธรรพ์จับตัว หนุมานบอกพวกเขาว่าตนคิดจะไปเฝ้าเจ้าเมืองคนธรรพ์อยู่แล้ว นางสีดาเห็นนกแตกตื่น นางสีดาชวนพระรามกับพระลักษมณ์หนีห่างจากกระท่อมมาไกล กระท่อมถูกน้ำไหลซัดพังหมด พระลักษมณ์ขอโทษนางสีดาที่ไม่เชื่อนางสีดาอย่างที่ว่าจะสร้างกระท่อมริมน้ำตก นางสีดาบอกพระลักษมณ์ให้ถือว่าความผิดพลาดเป็นบทเรียน ท้าวปานาถไม่ยอมยกโรมาริตาให้สุครีพ หนุมานบอกสุครีพว่าโรมาริตารักสุครีพ ขอให้สุครีพลองต่อสู้เพื่อความรัก นางสีดาออกมาเก็บบ๊วย อสูรที่ซุ่มดูอยู่จะฆ่านางสีดา

ตอนที่ 49 งานอภิเษกสมรสของสุครีพกับเจ้าหญิงโรมาริตา

ออกอากาศวันที่ 19 เมษายน 2560

พระรามช่วยนางสีดาจากปีศาจ พระรามโวยวายว่านางสีดาออกมาคนเดียว โธมาได้ผลไม้อะไร มีอะไร

งซีดชินจากสุครีพ หนุมานมาถึงเมืองของโรมากินผลไม้ หนุมานบอกนางโรม่าว่าจากพ่อแม่แต่ก็มีความสุขที่ได้อยู่กับคนรัก ท้าวปานางตั้งใจจะยกโรม่าให้ไชยยันต์ลูกพระอินทร์ แม่ของโรม่าบอกว่ารู้สึกว่าคุณมีความสุขเมื่อได้อยู่กับสุครีพ หนุมานบอกท้าวปานางว่าบังคับลูกสาวให้รักไชยยันต์ไม่ได้ ถ้าท้าวปานางเห็นฝีมือต่อสุครีพจะต้องอยากยกโรม่าให้สุครีพ พระรามกับนางสีดาเก็บความทรงจำที่ติดตลอดไประหว่างที่ยังมีชีวิต ประทับรอยเท้า รอยนิ้วมือที่บ้าน นางสีดาจะทำให้บ้านเต็มไปด้วยความรัก ความไว้วางใจ ไมตรีและหน้าที่ ไชยยันต์เคยสั่งหนุมานไม่ให้กลับมาที่เมืองโรมจักรอีก โรม่าจะต้องแต่งงานกับไชยยันต์เท่านั้น ไชยยันต์จะฆ่าหนุมาน หนุมานเอาหางพันตัวไชยยันต์เหวี่ยงออกไป หนุมานหลอกสุครีพว่าไม่ได้พาโรมามาด้วย สุครีพโกรธต่อว่าหนุมานที่รับปากแล้วทำไม่สำเร็จ โรม่าถามสุครีพว่าโกรธเพื่อนขนาดนั้นเลย สุครีพเห็นนางโรม่ามาด้วยดีใจ พระลักษมณ์ได้ยินเสียงแปลกๆ จากพุ่มไม้ เป็นผู้หญิงหมู่บ้านนี้ที่มาเชิญนางสีดาไปไหว้พระอุมา นางสีดาขอพรจากพระอุมาให้ประสบความสำเร็จในหน้าที่ที่รับผิดชอบ อสูรมา นางสีดาตั้งตริศูลจะไปฆ่าอสูร พระแม่กาสิปราภูตัว พระแม่กาสิฆ่าอสูรตายหมดและกลับคืนเป็นพระอุมา พระศิเวโกรธพระอุมาที่ช่วยนางสีดาขอให้ทำนึ่งเฉย ไม่เข้าไปแทรกแซงชีวิตพระนารายณ์กับพระลักษมณ์ ให้พบกับพวกเขาแทนเพราะพวกเขาจะต้องพบอันตรายถึงชีวิต พาลีโกรธที่สุครีพหายตัวไปสองวันไม่บอกกล่าว สุครีพบอกพาลีว่ารักนางโรม่า ต้องการอภิเษกกับนาง พาลีบอกว่าสุครีพรับผิดชอบผลไม้ในสวนยังไม่ได้ สุครีพว่าเป็นคนเอาผลไม้ไปให้นางโรม่าเอง พาลีอวยพรสุครีพ มาลีวราชมาพบอสูรตนหนึ่งที่แพ้พระรามกับพระลักษมณ์ มาลีวราชบอกว่าปิดเป็นความลับทศกัณฐ์ไม่ได้ ทศกัณฐ์จะต้องรู้ อสูรเตรียมตัวรับบทลงโทษตอนประชุมราชสำนัก นางสำมนักขาเสียใจเต็มเกล้าเมามาย ทศกัณฐ์ห้ามนางสำมนักขาทำลายชีวิตตัวเอง นางสำมนักขาถูกทรยศความรัก ทศกัณฐ์บอกว่าให้อิสระในการเลือกคู่ นางสำมนักขาตัดพ้อผู้ชายที่เข้าหาแล้วหวังผลประโยชน์จากการเป็นน้องสาวทศกัณฐ์ ไม่ได้รักนางจริง อินทรชิตลงโทษอสูรที่ถูกนางสำมนักขา ทศกัณฐ์บอกอินทรชิตว่ามาลีวราชมาฆ่าแสดงว่ามีบางสิ่งผิดปกติเกิดขึ้น นางสุโลจนาบอกให้อินทรชิตลงโทษทศกัณฐ์ตุลสักครั้ง เพราะทศกัณฐ์เห็นแก่ตัว ทำทุกอย่างเพื่อสนองความต้องการตนเอง ทศกัณฐ์ไว้ชีวิตอสูรตนนั้นเพราะเป็นปีศาจเหลือรอดตัวเดียวในป่าและรู้เส้นทางในป่าทมิฬทกะ อสูรตนนั้นกลับไปสังหารพระรามกับพระลักษมณ์ ล้างความผิดให้ตนเองแล้วกลับมาพิจารณาใหม่ นางสำมนักขาขอไปเที่ยวป่าทมิฬทกะกับขร ทูษณ์ ทศกัณฐ์ห้ามนางบอกว่านางยังไม่แข็งแรง นางสำมนักขาตั้งจะไปให้ได้ ทศกัณฐ์บอกอยากไปก็ไปและไม่ต้องกลับมาเหยียบกรุงลงกาอีก

ตอนที่ 50 พระรามได้พบกับพญานกขญาผู้เล่าเรื่องตระกูลของตน

ออกอากาศวันที่ 20 เมษายน 2560

ทศกัณฐ์บอกนางสำมนักขาถ้าจะไปป่าทันทะก็จะไป แต่ไม่ต้องกลับมาลงกาอีก ชฎายุพพานกลับมากบอกสัมปาตีพี่ชายของเขาว่าเห็นมนุษย์สามคนดูเหมือนปีศาจปลอมตัวมา ชฎายุจะจับมันมาเป็นอาหารของพี่ ชฎายุมาโจมตีอาศรมพระราม แต่ไม่โจมตีนางสีดาที่ออกมาเป็นเหยื่อล่อเพราะนางเป็นผู้หญิง ชฎายุจึงถูกพระลักษมณ์จับจ่ายตาย พอนางสีดาบอกว่าพระรามเป็นโอรสท้าวทศรถ ชฎายุบอกว่าตนเป็นสหายของท้าวทศรถ อยากพบพระราม พระลักษมณ์ นางสีดาพาชฎายุไปพบพระราม พระรามหาอาหารให้ชฎายุกินเพราะดูท่าชฎายุดอกอาหารหลายวัน สุครีพแต่งงานกับนางโรมาริดาเมืองนครินทร์ หนุมานได้พาปานาถเจ้าเมืองนครินทร์กับมเหสีมาอวยพรบุตรสาวกับสุครีพด้วย ชฎายุได้ทราบข่าวการสิ้นพระชนม์ของท้าวทศรถก็เสียใจมาก นางสำมนักขาปลุกกุมภกรรณจากการบรรทมให้ช่วยพูดให้นางได้ไปป่าทันทะ อินทรชิตรู้ว่านางสำมนักขาคิดจะทำอะไร อินทรชิตไปบอกทศกัณฐ์ หนุมานช่วยชีวิตเด็กโดดหน้าผาฆ่าตัวตาย เด็กน้อยเล่าทั้งน้ำตาว่าถูกครูล้อออกมาจากสำนักเพราะเรียนไม่เก่ง ต้องแบกความคาดหวังของพ่อในการเป็นนักรบ นกชฎายุเก็บอาหารที่เหลือไว้ให้พี่ชาย นกชฎายุเล่าให้พวกพระรามฟังว่าทำไมพี่ชายของตนจึงบินไม่ได้ เพราะตนเป็นต้นเหตุ สัมปาตีช่วยชีวิตตนจากการถูกพระอาทิตย์เผา เขาเล่าว่าสัมปาตีมีปมในใจทำให้เกลียดพระอาทิตย์ ไม่ออกจากถ้ำเจอแสงสว่าง และพาลเกลียดราชวงศ์สุริยวงศ์ไปด้วย ด้วยเหตุนี้ชฎายุจึงต้องคอยดูแลหาอาหารให้พี่ชายไม่ได้ไปพบมิตรอย่างท้าวทศรถ กุมภกรรณตื่น นางสำมนักขายังไม่ทันได้ขอร้อง ทศกัณฐ์ก็เอาอาหารผสมสมุนไพรทำให้กลับมาให้กุมภกรรณกินจนหลับในไม่ช้า เด็กชายที่หนุมานช่วยชีวิตมีความรู้การแพทย์รักษาลิงน้อยที่บาดเจ็บได้

ตอนที่ 51 อินทรชิตใช้ทรพีกับมายาวีให้กำจัดพาลี

ออกอากาศวันที่ 24 เมษายน 2560

พระรามกับนางสีดาปรึกษากันเรื่องข้อจำกัดของนกชฎายุที่บินไกลไม่ได้ เพราะต้องดูแลสัมปาตีที่บินไม่ได้เพราะเสียปีก ก่อนพระรามกับพระลักษมณ์ไปเยือนรังของนกชฎายุ พระลักษมณ์ได้เสกอาคมจำกัดบริเวณนางสีดาเพื่อปกป้องนางจากอันตราย ฝั่งหนุมานได้ช่วยชีวิตเด็กน้อยจากการฆ่าตัวตาย และพาเด็กน้อยไปส่งที่สำนักครุฑ หนุมานช่วยพูดให้อาจารย์และพ่อเด็กเลิกบังคับให้เด็กน้อยเป็นทหาร ส่งเสริมให้เป็นแพทย์ตามความสนใจของเด็ก ทางด้านนางสำมนักขาต้องผิดหวังเมื่อปลุกกุมภกรรณให้ช่วยออกเสียงให้นางได้ไปป่าทันทะ แต่กุมภกรรณกลับง่วงซึมหลังจากกินอาหารที่ทศกัณฐ์เตรียมไว้ นางสุโลจนภรรยาของอินทรชิตรู้ว่าทศกัณฐ์ใช้สมุนไพรที่ทำให้ง่วงซึมในอาหารของกุมภกรรณเพื่อควบคุมกุมภกรรณ เมื่อพระราม พระลักษมณ์มาถึงรังของชฎายุ ได้ปรับความเข้าใจระหว่างชฎายุกับสัมปาตีว่าให้ลืมเรื่องในอดีต อินทรชิตใช้ให้อสูรทรพีกับมายาวีไปฆ่าสุครีพกับพาลี ทรพีกับมายาวีพบสุครีพกับนางโรมาก็เข้าทำร้าย โชคดีที่หนุมานมาช่วยสุครีพได้ทัน เมื่อ

พระรามและพระลักษมณ์กลับมาที่กระท่อม นางสีดาได้ต่อว่าพระลักษมณ์ที่จำกัดสิทธิของตนแม่ด้วยความปรารถนาดีก็ตาม พระลักษมณ์จึงสัญญาว่าคราวหน้าจะป้องกันผู้อื่นเข้ามา แต่นางสีดาจะไม่ถูกจำกัดบริเวณเช่นนี้อีก เมื่อทรพท์กับมายาวิคว่าน้ำเหลวกกลับมา อินทรชิตจึงใช้ให้ราหูกับเกตุไปถ่วงเวลาหนุมาณไว้ พระลักษมณ์แจ้งข่าวแก่พระรามว่าชาวบ้านที่หนือสูรเริ่มกลับเข้ามา พระรามจะออกไปพบชาวบ้านเองเพื่อแสดงการปกป้องพวกเขา นางสีดาอยู่ตามลำพังได้ยินเสียงคนร้องไห้ นางตามเสียงมาพบกับนางอสูรกับลูกชายกำลังลงไปใมน้ำฆ่าตัวตาย นางสีดารีบห้ามและถามสาเหตุว่าทำไมถึงทำเช่นนี้ นางอสูรบอกว่าพระรามกับพระลักษมณ์เช่นฆ่าอสูรผู้บริสุทธิ์สามี่ของพวกนางอสูร พวกนางจึงไม่ยอมมีชีวิตอยู่

ตอนที่ 52 นางสีดาบริภาษพระรามฆ่าอสูรผู้บริสุทธิ์และฤาษีมาตังคะสถาปนา

ออกอากาศวันที่ 25 เมษายน 2560

นางสีดากล่าวโทษพระรามว่าฆ่าอสูรผู้บริสุทธิ์ ทำให้ภรรยาอสูรเป็นหม้ายและลูกเป็นเด็กกำพร้า พระรามมองว่าตนทำหน้าที่ของตนในฐานะนักรบ ปกป้องประชาชนจากอสูรร้าย นางสีดาจึงพาพระรามไปพบกับภรรยาและลูกของอสูรเพื่อเปลี่ยนความคิดของพระราม เมื่อพระรามได้เห็นภรรยาและลูกของอสูร พระรามจึงให้สัญญาว่าจะไม่ทำร้ายพวกเขา และในอนาคตพระรามจะให้โอกาสอสูรแก้ไขความผิดของเขาก่อน ถ้าอสูรสำนึกผิด พระรามจะไม่ฆ่า หลังจากนั้นพระรามพระลักษมณ์ และนางสีดาได้พบกับอสูรชื่อพิลาป เป็นผู้สร้างเตี้อรอนไปทิ้งป่าปัญจวฏี นกขญาญบอกวิธีกำจัดพิลาปคือต้องให้พิลาปตกไปในหลุม จึงฆ่าพิลาปได้ พระรามทำตามคำแนะนำของขญาญจึงฆ่าพิลาปสำเร็จ แต่ทว่าการกำจัดพิลาปกลับเป็นการชักศึกเข้าบ้าน การสังหารพิลาปแม่ทัพของทศกัณฐ์ก็เหมือนทำทนายอำนาจทศกัณฐ์ ทศกัณฐ์ต้องสังหารมารกับพระรามอย่างแน่นอน ทางด้านฝ่ายอสูรสองพี่น้องชื่อมายาวิกับทรพท์ได้รับคำสั่งจากอินทรชิตให้มาสังหารพาลีเจ้าเมืองขีดขินและสุครีพผู้เป็นน้องชาย มายาวิให้ทรพท์แปลงกายเป็นควาย แล้วไปป่าวประกาศหาผู้กล้ามาสู้กับควายทรพท์ พาลีสู้ชนะควายทรพท์ เหยียงร่างทรพท์ไปถึงเขาฤษยมุขที่ฤาษีมาตังคะเข้ามาอยู่ ทำให้ฤาษีมาตังคะหงุดหงิดเป็นอย่างมาก จึงสถาปนาพาลีหากเข้ามาในเขตเขาฤษยมุข ขอให้หัวของเขาแตกเป็นเสี่ยง มายาวิกลับมารายงานอินทรชิตว่าทรพท์ตายแล้วพร้อมกับเล่าเรื่องพาลีต้องคำสาป อินทรชิตจึงสั่งให้มายาวิล่อหลอกพาลีให้ไปที่เขาฤษยมุขให้ได้ ด้านนางสามนักขาได้หลบหนีออกไปเที่ยวเล่นในป่าทันทกะ ทศกัณฐ์รู้เข้าสังหารไปดูแลความปลอดภัยให้นาง

ตอนที่ 53 สุครีพเอาหินปิดปากถ้ำที่พาลีกับมายาวิต่อสู้กัน

ออกอากาศวันที่ 26 เมษายน 2560

พระรามปราบอบสูรที่มาจากหมู่บ้าน นางสาวนักรขาหลงรักพระรามที่มีความกล้าหาญ ฝ่ายสุครีพที่รออยู่ด้านนอกถ้าได้ยินเสียงพาลีร้องไห้หนีไป สุครีพจึงคิดว่าท่าทางมายาวีจะมีชัยเหนือพาลี ตนซึ่งเก่งกล้าน้อยกว่าพาลีเห็นทีจะสู้กับมายาวีไม่ได้แน่ สุครีพเอาหินมาปิดปากถ้าเอาไว้ ชยันตะบุตรพระอินทร์เดินผ่านมาเห็นนางสีดากำลังคุยกับนกกก็หลงรัก และได้บอกรักนางสีดา นางสีดาปฏิเสธแต่ชยันตะไม่ยอมแพ้ แปลงเป็นนกเพื่ออยู่ใกล้นาง อินทรชิตส่งข่าวให้ทศกัณฐ์ว่าพาลีตายแล้ว แต่ทศกัณฐ์ยังไม่ปักใจเชื่อจนกว่าจะได้เห็นด้วยตาตนเอง ทางด้านเมืองขีดขินขณะนี้บ้านเมืองกำลังขาดผู้นำ สุครีพจะต้องขึ้นเป็นกษัตริย์ต่อจากพาลี เนื่องจากขณะนี้เองคดียังไม่โตเป็นผู้ใหญ่พอ ชยันตะแปลงเป็นนกตามนางสีดามา และกลับร่างเป็นคนเพื่อเกลี้ยกล่อมนางสีดา นางสีดาไม่ยินดี ชยันตะแปลงกลับเป็นนกจิกทำนางสีดา พระรามลงโทษชยันตะ ชยันตะกลัวตายจึงขอเอาอาวุธจี้มาตาตนเองให้บอดข้างหนึ่งเป็นการสำนึกผิด นางสาวนักรขาแต่งตัวสวยเพื่อหาโอกาสเหมาะพบพระรามอีกครั้ง

ตอนที่ 54 นางสาวรู้ว่านางสาวนักรขาหลงรักพระราม

ออกอากาศวันที่ 27 เมษายน 2560

นางสาวนักรขาพบพระรามกำลังเก็บดอกบัว นางสาวนักรขาจมน้ำร้องให้พระรามช่วย พระรามยิงศรไปในน้ำ น้ำพลันแห้งหมด นางสาวนักรขาขอบคุณพระรามและสนทนากับพระรามต่อ ความคิดของพระรามที่มีต่อทศกัณฐ์ในแง่บวกทำให้นางสาวนักรขาชื่นชมพระรามมากขึ้นไปอีก พระรามทำดอกบัวหล่นจากตะกร้า นางสาวนักรขาช่วยเก็บใส่ตะกร้าให้ และเก็บดอกบัวไว้ดูต่างหน้าพระรามหนึ่งดอก นางสีดาเป็นห่วงพระรามว่าเก็บดอกบัวลำบากไหมเพราะพระรามไปนานผิดปกติ พระรามบอกว่าที่ไปนานเพราะไปช่วยผู้หญิงจมน้ำ นางสาวนักรขาด้วยความหึงหวงสามีจึงถามพระรามว่าผู้หญิงคนนั้นสวยไหม พระรามว่าไม่มีใครสวยกว่านางสีดาในสายตาพระราม นางสาวนักรขาพอใจในคำพูดของพระรามขณะที่นางสีดาจะเอาดอกบัวไปบูชาเห็นดอกบัวเหี่ยวเฉาแสดงถึงกลางร้าย นางสาวนักรขาเดินทางกลับมาที่ค่ายอบสูรในป่า ทศกัณฐ์ส่งแผนที่ป่าปัญจภูมิตมา ทำให้นางสาวนักรขาที่อยู่ของพระราม สมุหนทศกัณฐ์เตรียมบุกโจมตีพระราม นางสาวนักรขาค้าง แต่แล้วก็คิดว่าจะให้ใครรู้ไม่ได้ว่านางมีใจรักพระราม นางจึงแกล้งแฉใจว่าพระรามสังหารกองทัพอบสูรด้วยมือข้างเดียว ขอให้นางเป็นผู้จัดการเรื่องฆ่าพระราม ทหารทุกคนต้องเชื่อฟังนาง ดอกบัวที่พระรามมีไม่พอบูชาเทพ นางสาวนักรขาจึงออกไปเก็บดอกบัวในบึง ทำให้นางบังเอิญไปพบนางสาวนักรขาที่มาเก็บดอกบัวเช่นกัน นางสาวนักรขาใช้ไม้ตีดอกบัวเพราะสัมผัสโดยตรงไม่ได้ดอกบัวจะเหี่ยว นางสาวนักรขาห้ามไม่ให้ทำเช่นนั้น บอกให้นางลองทำดูอีกครั้งด้วยความคิดที่สะอวด นางสาวนักรขาสัมผัสดอกบัวอีกครั้งดอกบัวก็ยิ่งเหี่ยวเฉา นางสาวนักรขาจึงคิดถึงดอกบัวเหี่ยวที่พระรามเก็บมาให้ตน ทำให้นางปะติดปะต่อได้ว่าผู้หญิงคนนั้นคงเป็นคนที่พระรามช่วยไว้ทางด้านกรุงลงกาท้าวมะลิราชปุของทศกัณฐ์ไม่เชื่อว่าพาลีตายแล้วจริงๆ ท้าวมะลิราชเล่าให้อินทรชิตฟังว่าพาลีเป็นลิงที่มีฤทธิ์มาก ได้รับพรให้สู้ชนะทุกคน ทศกัณฐ์เองก็เคยแพ้พาลียับเยินมาแล้ว ท้าว

มาลิวราชว่าตนเคยแนะนำทศกัณฐ์หลายต่อหลายครั้งให้โทษๆ ก็สู้ไม่ได้ ก็ให้เอาพาลีเป็นพันธมิตร ทศกัณฐ์ไม่เชื่อปู ทางด้านฝ่ายทศกัณฐ์ในอดีตเป็นสาวกพระศิวะ เคยสร้างวังทองคำจะให้พระอุมา แต่ภายหลังเปลี่ยนใจอยากได้เป็นของตน พระศิวะปรากฏตัวเพื่อเตือนสติทศกัณฐ์ไม่ให้ทำชั่ว ทศกัณฐ์ เลิกบูชาพระศิวะ เพราะพระศิวะไม่เคยช่วยตนเลย

ตอนที่ 55 นางสาวนักราชเกี่ยวพาราสิพระราม

ออกอากาศวันที่ 1 พฤษภาคม 2560

นางสำมนักราชส่งสาส์นไปขอเครื่องประดับจากนางสุโลจนา อินทรชิตเห็นข้อความในสาส์น ว่านางสำมนักราชหลงรักพระราม อินทรชิตเอาเรื่องนี้ไปบอกทศกัณฐ์ ทศกัณฐ์ไม่เดือดร้อนเพราะรู้ นิสัยน้องสาวที่เป็นคนดีอรัน นางสาวนักราชใส่เครื่องประดับเหมือนเจ้าสาว นางสาวนักราชลोक พระรามให้มาช่วยตน พระรามถามว่าเกิดอะไรขึ้น นางสาวนักราชบอกไม่มีอะไร นางรักพระราม และ บังคับให้พระรามแต่งงานกับตน พระรามปัดมลาย้มงคลทั้ง ทางด้านนางสีดาทำพิธีบูชาพระศิวะกับ สาวในหมู่บ้าน นางสีดาเล่าเรื่องความรักของพระศิวะกับพระนางสตี นางสีดาขอพรจากพระศิวะให้ ความสัมพันธ์ของตนกับพระรามราบรื่นหลุดพ้นจากสิ่งชั่วร้าย นางสาวนักราชไม่ยอมเชื่อว่าพระราม อภิเษกแล้ว พระรามบอกว่านางสำมนักราชคิดไปเองคนเดียว พระรามรักนางสีดาคนเดียวชั่ววันจันทร์ นางสาวนักราชโวยวายที่ตนมาเกาะเกาะพระราม แต่งตัวสวยก็เพื่อพระราม พระรามว่านางดวงตามืด บอด ไม่ยอมฟังเหตุผล ถึงอย่างไรพระรามกับนางยังเป็นเพื่อนที่ดีต่อกันได้ ทศกัณฐ์ได้รู้ข่าวพระราม สั่งหารพิลาททหารเอกของทศกัณฐ์ นางสาวนักราชตบหน้าสาวใช้ที่แต่งตัวให้ไม่สวย ทำให้พระรามดู หมิ่น นกขญาไปสู่ตัวตนของหญิงสาวที่พระรามช่วยไว้ คือ นางสาวนักราช น้องสาวทศกัณฐ์ มีความ ชั่วร้ายไม่ต่างจากทศกัณฐ์ นางสาวนักรามาหาพระรามที่กระท่อม พระรามปฏิเสธความรักของนาง ทำวาลส์เตียนบิดาทศกัณฐ์เตือนทศกัณฐ์ให้บูชาพระศิวะ ประพฤติตัวในศีลธรรม นางสีดากลับมา กระท่อม พระรามกลัวนางสีดากังวลเรื่องนางสำมนักราชจึงไม่เล่าเรื่องนางมาบอกรักให้นางสีดาฟัง นางสาวนักราชอยากฆ่านางสีดา แต่เกิดเปลี่ยนใจเพราะตนต้องรู้ให้ได้ว่านางสีดามีคุณธรรมข้อใด พระรามจึงรัก นางสาวนักราชปลอมตัวเข้ามาในพิธีบูชาพระศิวะ ชาวบ้านถามเคล็ดลับความรักของ นางสาวนักราช นางสาวนักราชบอกว่าพระรามยึดมั่นในคุณธรรม และทั้งพระรามและนางสีดาต่างมีความเชื่อใจกัน นางสาวนักราชแต่งตัวเป็นนางสีดา เป็นชุดนักรบ นางสาวนักรารักพระรามถึงขั้นยอมเป็นศัตรูกับ ทศกัณฐ์ ทรยศเผ่าพันธุ์สู้ได้

ตอนที่ 56 พระลักษมณ์ตัดหูและจุมกนางสำมนักราช

ออกอากาศวันที่ 2 พฤษภาคม 2560

นางสามนักรขาแปลงเป็นนางสีดาไปหลอกพระราม เอาผลไม้พิเศษไปให้พระรามกินหวังทำเสน่ห์ใส่พระราม นกขญาญเตือนพระรามว่าไม่ควรเสียเวลาอธิบายให้นางสามนักรขาเข้าใจ ขญาญเชื่อว่านางสามนักรขาเข้าใจดีว่าพระรามมีชายาแล้ว แต่ด้วยความปรารถนาแรงกล้า ประเดี๋ยวนางจะทำร้ายนางสีดาได้ ทางเลือกสุดท้ายคือต้องฆ่านาง พระรามยึดถือคติไม่ทำร้ายผู้หญิง นางสามนักรขาแปลงเป็นนางสีดามาหาพระรามที่กระท่อม หลอกพระรามให้กินผลไม้ นางสีดารู้สึกว่าพระรามตกอยู่ในอันตราย ขวนพระลักษมณ์กลับที่พัก นางสีดาห้ามพระรามได้ทัน พระรามสับสนที่มีนางสีดาสองคน นางสามนักรขาคืนร่างเดิม ตรงเข้าทำร้ายนางสีดาเพราะนางเป็นอุปสรรคความรัก พระลักษมณ์ปามัดปกป้องนางสีดาให้นางสามนักรขาไม่กล้าทำร้ายนางสีดา แต่มีดพระลักษมณ์ตัดจมูกนางสามนักรขาเข้า นางสีดาขอโทษนางสามนักรขาแทนพระลักษมณ์ นางสามนักรขาถือเป็นการหยามเกียรติ ทำให้นางเสียโฉม นางอาฆาตบอกให้ทั้งสามเตรียมรับการแก้แค้นจากกรุงลงกา นางสามนักรขาให้กองทัพออกรบไปฆ่าพระราม พระลักษมณ์ และนางสีดา นางสีดาดูพระลักษมณ์ว่าการที่พระลักษมณ์ไม่ควบคุมอารมณ์ ทำให้เรื่องบานปลาย นางสามนักรขากลับกรุงลงกาไปฟ้องทศกัณฐ์ว่าพระรามทำให้หน้าของนางน่าเกลียด การทำร้ายน้องสาวของทศกัณฐ์เท่ากับการเหยียดทศกัณฐ์ ด้านสุครีพยังโศกเศร้ากับการตายของพาลี แต่เมืองขีดขินขาดผู้นำอาจเกิดความไม่สงบ สุครีพจึงต้องเข้าพิธีบรมราชาภิเษกในรุ่งเช้า สุครีพได้พบหนุมานแล้วเกิดความสบายใจ หนุมานเล่าว่าตนเองถูกขัดขวางไม่ให้มาช่วยพาลีกับสุครีพ

ตอนที่ 57 ทศกัณฐ์ให้กำปั่นไปสืบหาจุดอ่อนของพระรามกับพระลักษมณ์

ออกอากาศวันที่ 3 พฤษภาคม 2560

กำปั่นโอรสท้าวสุมาลีเป็นสายสืบให้ทศกัณฐ์ไปสืบเรื่องจุดอ่อนนักบวชทั้งสอง พิเภกมาหานางสามนักรขาบอกว่านางสามนักรขาเป็นสาเหตุทำให้พญาขร พญาทุษณ์ตาย นางสามนักรขาเป็นผู้ก่อบาปทั้งรักชายที่แต่งงานแล้ว ทำร้ายชายาพระราม ล่อลวงพระราม พิเภกขอให้นางสามนักรขาสารภาพผิดกับทศกัณฐ์ว่านางโกหก เริ่มทำไม่ดีกับพระรามก่อน เพื่อหยุดบาปของทศกัณฐ์ สามนักรขาโกรธพิเภกที่สรรเสริญศัตรู ชี้ขาดกลัวสู้พระรามไม่ได้ นางสามนักรขาไม่สนใจกรุงลงกาล่มจมหรือไม่ขอเพียงได้แก้แค้นพระราม สุครีพลังเลไม่ยอมเป็นราชาขีดขิน นางดาราเห็นว่าสุครีพเหมาะสมที่สุด ชาวบ้านดีใจพระรามฆ่าอสูร ป่าทัพทะกะพันคำสาป เดิมป่านี้ถูกฤาษีสาปให้เป็นที่อยู่อสูร ชาวบ้านถูกอสูรจับกิน ป่านี้หลุดพันคำสาปเมื่อลูกหลานสุริยวงศ์มาอยู่ที่นี่ ชาวบ้านขอให้พระรามสร้างคิวงิ๊งค์ให้ สุครีพบอกทำหน้าที่ราชาคนเดียวไม่ได้ หนุมานต้องสนับสนุนและอยู่ข้างกาย หนุมานสวมมงกุฎสุครีพขึ้นเป็นราชาคนใหม่ พาลีฟื้นแล้ว กำปั่นแอบดูพระรามในพิธีคิวงิ๊งค์ ล้างคำสาปป่าทัพทะกะ กำปั่นมองเห็นอดีตพระราม กำปั่นได้ข่าวมาแล้ว กำปั่นบอกว่าพระรามไม่ใช่คนธรรมดา ทศกัณฐ์ไม่ชนะ ต้องใช้ความคิดเสริมยุทธวิธี กำปั่นให้ทศกัณฐ์ลุ่มเลิกความคิดสู้กับ

พระราม ทศกัณฐ์โกรธจะฆ่ากำป็น กำป็นรีบบอกจุดอ่อนว่าความแข็งแกร่งของพระรามคือชាយา พระรามรักนางสีดามากแบบไร้เงื่อนไข พระรามมีกำลังใจเพราะมีนางสีดา ชาวเมืองชิตชินฉลองงานบรมราชาภิเษกสุครีพ พาลีโกรธสุครีพคิดว่าสุครีพก่อกบฏ พาลีพังหินปิดปากถ้ำ กลับเมืองไปสำเร็จ โทษสุครีพ กำป็นบอกทศกัณฐ์ว่าสิ่งที่ทศกัณฐ์ต้องการคือศกดิ์ศรีของพระรามที่ซ่อนในตัวชายา นางสีดามองพระจันทร์ถูกเนรเทศมา 13 ปีแล้ว ไกลจะได้กลับไปอยู่กับครอบครัวที่อโยธยาแล้ว นางสาวมนักขาโกรธนางมณโฑที่ขัดขวางทศกัณฐ์ลักพาตัวนางสีดา พาลีตะโกนด่าทอสุครีพหน้าประตู สุครีพจิตใจที่พาลียังไม่ตาย พาลีทำร้ายสุครีพ หนุมานมาช่วยสุครีพเหาะหนีไป พาลีจับตายสุครีพ ชฎายุแลกเปลี่ยนว่าทศกัณฐ์ไม่ส่งสุรมาทังที่ป่าทันทจะอยู่ในเขตการปกครองของทศกัณฐ์ ชฎายุเตือนให้พระรามระวังทศกัณฐ์เพราะทศกัณฐ์ไม่มีศีลธรรมจรรยา ทศกัณฐ์นั่งปราสาทเหาะมากับกำป็น ทศกัณฐ์เคยขอพรจากพระพรหมให้ไม่มีใครฆ่าเขาได้ แต่ทศกัณฐ์ไม่ได้ขอมนุษย์เพราะมนุษย์ไม่มีความสามารถ ทศกัณฐ์ยอมไม่ได้เมื่อมีมนุษย์ทำทนาย กำป็นบอกว่าทศกัณฐ์ต้องใช้กลลวง ถ้าใช้อาวุธ ศาสตร์ราสูตรงๆ ทศกัณฐ์แพ้แน่นอน กำป็นให้ทศกัณฐ์ไปขอให้มารีจน้ำของทศกัณฐ์ช่วย ชฎายุเห็นทศกัณฐ์ในป่านี้ ยังไม่โจมตีแสดงว่าทศกัณฐ์มีแผนร้าย

ตอนที่ 58 ทศกัณฐ์บอกมารีจถึงแผนการลักพาตัวนางสีดาและขู่ว่าจะประหารหากมารีจไม่ยอมช่วยเหลือ

ออกอากาศวันที่ 4 พฤษภาคม 2560

ทศกัณฐ์มาหามารีจที่เป็นภริยาให้ช่วยทำตามแผนชิงนางสีดา แก่แก่นพระรามให้นางสาวมนักขา

แต่มารีจไม่ยอมสู้กับพระราม ทศกัณฐ์ขู่มารีจ มารีจจึงยอมช่วย ฝั่งสุครีพถูกพาลีหมายหัวจะฆ่าสุครีพให้ตายที่เป็นกบฏ สุครีพจึงต้องหนีไปขอพึ่งภริยาที่นั่น ฤๅษีมาตั้งคะ ณ เขาฤๅษีมุก ซึ่งหากพาลีมาที่นั่นจะต้องตาย กำป็นบอกมารีจว่าอย่าคิดตักตึงเป็นอันขาด เขาไม่มีทางถูกฆ่าจนกว่าจะถูกเปิดเผยตัวตน มารีจลองเชิงไปที่กระท่อมพระรามเพื่อหาจุดอ่อนที่จะเอามาใช้ในแผนชิงนางสีดา มารีจในคราบภริยาโกหกพระรามว่าตนถูกอสูรทำร้ายและฆ่าครอบครัวตายหมด พระราม พระลักษมณ์ นางสีดา และชฎายุ สงสัยในตัวตนของมารีจเพราะเป็นภริยาหมั้นนางสีดา และพระรามปราบอสูรจนสิ้นซากแล้ว มารีจจึงรีบหนีออกไปก่อนจะถูกสงสัยมากไปกว่านี้ ในขณะที่สุครีพหนีไปในที่ปลอดภัย หนุมานช่วยพุดกับพาลีให้ว่าสุครีพไม่มีเจตนาลอบปลงพระชนม์พาลี พาลีมีนิสัยทูลมาก ไม่ฟังใคร จึงไม่เชื่อหนุมาน มารีจกลับมามากบอกทศกัณฐ์ให้ล้มเลิกความคิดลักพาตัวสีดา ทศกัณฐ์ไม่ยอมเปลี่ยนใจพร้อมขู่จะฆ่ามารีจอีกรอบ มารีจบอกข้อมูลว่านางสีดาชอบกวางทองตั้งแต่เด็ก ทศกัณฐ์บังคับให้มารีจใช้กลลวงตาแปลงเป็นกวางทองบาดเจ็บก่อนนางสีดา ณ เขาไกรลาส พระอุมาร้อนใจที่พระรามกับนางสีดาจะต้องพลัดพรากจากกัน พระศิวะบอกว่ามันเป็นชะตาของทั้งสอง และเล่าเรื่องในอดีตชาติของพระรามกับ

นางสีดา ในชาติก่อนนางสีดาก็คือนางภาคี พระนารายณ์ได้ปลอมตัวเป็นมนุษย์มาช่วยงานในบ้านนางภาคี และได้พบรักกัน เรื่องเกิดขึ้นเมื่อสูรกับเทพก่อสร้างสงครามกัน อสูรมาขอที่พักพิงกับนางคยาตีมารดาของนางภาคี เมื่อพระนารายณ์เฝ้าจากับนางคยาตีขอตัวอสูรแล้วนางคยาตีไม่ยอม บอกให้เอาวิญญาณนางไปแทน พระนารายณ์ไม่มีทางเลือกจึงต้องฆ่านาง นางภาคีโกรธพระนารายณ์แต่ด้วยความที่ทั้งสองเป็นเนื้อคู่กัน พระนารายณ์ทำให้นางจำได้ว่านางคือพระลักษมีชายาของพระองค์ ในที่สุดพระนารายณ์ก็ได้แต่งงานกับนางภาคี มหาฤาษีฤคคูล่าวสาบแข่งพระนารายณ์ให้ปลัดพรากจากคู่ในทุกชาติด้วยความแค้นที่พระนารายณ์ฆ่าภรรยาของเขาและยังพรากลูกสาวคนเดียวไปอีก เมื่อมหาฤาษีฤคคูล่าวสาบไม่ไหว พระนารายณ์กับพระลักษมีจึงต้องปลัดพรากกันทุกชาติ แต่ในการปลัดพรากกันนั้นทั้งสองมีภารกิจในการปราบความชั่วร้าย สร้างคุณธรรมความดีกับโลก ฝ่ายสุครีพเป็นห่วงความปลอดภัยของนางโรมา สุครีพสั่งให้หนุมานไปนำตัวนางมาเพราะเมืองขีดขินไม่ใช่ที่ปลอดภัยแล้ว

ตอนที่ 59 พระรามสังหารมารีจผู้แปลงเป็นกวางและมารีจแก้งส่งเสียงร้องเป็นเสียงพระราม ออกอากาศวันที่ 8 พฤษภาคม 2560

สำนักข่าวอยากทราบว่าทศกัณฐ์แค้นในนางหรือยัง ทศกัณฐ์ไปทำอะไรในป่าทณทกะ อินทรชิตบอกนางสำนักข่าวว่าทศกัณฐ์เสี่ยงชีวิตเพื่อแค้นในนาง ทั้งที่จริงนางสำนักข่าวอยากไปเที่ยวป่าเองไม่มีใครอนุญาต ส่วนนางสำนักข่าวนั้นรู้จักทศกัณฐ์ดีว่าคนอย่างทศกัณฐ์ใช้นางเป็นข้ออ้างแค้นพระราม แต่จริงๆ หลงใหลความงามของสีดาอยากได้นางเป็นชายามากกว่า นางสีดาเห็นกวางทองบาดเจ็บมาที่อาศรมใจอ่อนสงสารบอกให้พระรามจับมารักษา กำปั่นคุยแผนล่อพระรามออกจากสีดากับทศกัณฐ์ว่ามารีจจะล่อนักบวชไปทางป่าลึก นางสีดาเตรียมยาให้กวางทอง พระลักษมณ์เป็นคนออกไปตามกวางทองหลายครั้ง พระรามไม่ไว้ใจกวางทองรู้สึกว่ายายมหลอกล่อ เหมือนเป็นภพมายา พระรามจะไปจับกวางทองให้นางสีดา พระรามกำชับพระลักษมณ์ให้อยู่ดูแลนางสีดาที่อาศรมอย่าตามไปช่วยพระรามเด็ดขาด ฝ่ายสุครีพได้หลบหนีพาลีมาอยู่ที่เขาฤชยมุก พาลีสั่งให้ทหารจับตายสุครีพ โรมาขอให้พาลีไว้ชีวิตสุครีพ พาลีบีบบังคับโรมาให้ยอมเป็นชายาอีกคนเพื่อให้สุครีพปลอดภัย ทหารที่พาลีส่งมาขอเป็นพวกสุครีพช่วยสุครีพปฏิบัติพาลี ทหารบอกสุครีพว่าโรมา กำลังตกอยู่ในอันตราย สุครีพจะกลับไปรับโรมา แต่หนุมานบอกว่าหนุมานเป็นคนพานางมาหาสุครีพเองจะดีกว่า พระรามตามกวางทองมาสักพักเห็นความผิดปกติของกวางทองจึงรู้ว่ากวางเป็นมายาของอสูร พระรามยิงศรถูกหัวใจของมารีจ นางสีดาร์อนใจที่พระรามไปนาน พระลักษมณ์มั่นใจฝีมือของพระราม นางสีดาคิดว่าเป็นความผิดของนางที่ทำให้พระรามตกอยู่ในอันตราย กำปั่นบอกว่าพระลักษมณ์ยังอยู่กับนางสีดา ทศกัณฐ์บอกกำปั่นว่ามารีจต้องหลอกล่อพระลักษมณ์ได้สำเร็จด้วยแน่นอน หนุมานมาหาพาลีแต่พาลีไม่ยอมคืนนางโรมา บอกว่านางโรมาเป็นชายาตนแล้ว หนุมานโกรธมากได้

แต่นำความไปบอกสุครีพว่าพาลีขึ้นใจโรมา สุครีพโกรธอยากฆ่าพาลี แต่หนุมานห้ามสุครีพให้รอเวลาที่เหมาะสม นางสุโลจนายายามบอกอินทรชิตให้โน้มน้าวทศกัณฐ์ให้ยกเลิกแผนลักพาตัวนางสีดา เพราะเป็นเรื่องผิดศีลธรรม มาริจถูกพระรามยิงคืนร่างกลับเป็นอสูรดังเดิม มาริจกำลังจะตาย มาริจใช้แรงเฮือกสุดท้ายปลอมเสียงพระรามตะโกนร้องเรียกนางสีดากับพระลักษมณ์ให้มาช่วย พระลักษมณ์กับนางสีดาจะได้คิดว่าพระรามแพ็คศัตรู

ตอนที่ 60 นางสีดาสั่งพระลักษมณ์ให้ออกไปช่วยพระราม

ออกอากาศวันที่ 9 พฤษภาคม 2560

หนุมานบอกสุครีพว่าพาลีเป็นทรราชย์แล้ว เหล่าวานรรอสุครีพปฏิวัติ หนุมานจะไปคุยกับราชวานรทั้งหลาย มาริจถูกพระรามจับได้ มาริจปลอมเสียงพระรามเรียกนางสีดากับพระลักษมณ์ พระลักษมณ์ไม่เชื่อว่าเป็นเสียงพระราม เชื่อว่ากวางทองทำอุบาย สีดาเป็นห่วงพระราม บังคับให้พระลักษมณ์ออกไปช่วยพระราม มิฉะนั้นนางจะฆ่าตัวตาย พระลักษมณ์จึงจำใจต้องทิ้งนางไว้คนเดียว หนุมานได้พบพระสุริเยเทพ พระสุริเยเทพขอบคุณหนุมานที่ช่วยตนไม่ให้ถูกบดบังโดยราหูกับเกตุ พระสุริเยเทพแนะนำหนุมานให้ไปพบชมพูพาน พระลักษมณ์ทำเขตลักษมณ์ป้องกันผู้อื่นข้ามเขตเข้าไปหานางสีดา นางสีดาจะปลอดภัยหากไม่ข้ามเส้นนี้มา นางมณโฑให้พิเภกอ่านดวงชะตาของทศกัณฐ์ พิเภกทำนายว่าดวงชะตาของทศกัณฐ์กับกรุงลงกามีดมน และจะยิ่งเลวร้ายถ้าทศกัณฐ์ทำบาปเพิ่ม นางมณโฑไปหานางรัชฎาเพื่อขอให้นางช่วยหยุดการทำบาปของทศกัณฐ์ คือ การลักพาตัวนางสีดาชายาของพระราม ทศกัณฐ์ดีใจจะได้แก้แค้นพระรามให้น้องสาว ทศกัณฐ์ใช้เล่ห์เหลี่ยมแปลงเป็นฤาษีขอให้สีดาออกมาทำบุญทำทาน นางสีดาสงสัยทศกัณฐ์และทำตามคำสัญญากับพระลักษมณ์ คือ ไม่ออกนอกเขตเขตลักษมณ์ จนกว่าพระราม พระลักษมณ์ จะกลับมา ทศกัณฐ์แกล้งว่านางสีดาถูกฤาษี จะต้องได้รับการขับไล่ฤาษี นางมณโฑไปหานางรัชฎาเรื่องนางสีดา กลับถูกนางรัชฎาว่านางเป็นตัวขัดขวางสามี อย่าเอาดวงชะตามาขู่ พิเภกยืนยันว่าดวงชะตาทศกัณฐ์ไม่ดี เพราะทศกัณฐ์ขาดความสามารถในการแยกแยะผิดชอบ นางสีดากลับคำสาปฤาษี กลัวราชวงศ์รชชชเสียชื่อเสียง นางสีดาก้าวข้ามเส้นอาคมเพื่อให้ทานฤาษีปลอมทศกัณฐ์

ตอนที่ 61 การต่อสู้ระหว่างทศกัณฐ์กับชฎาญ

ออกอากาศวันที่ 10 พฤษภาคม 2560

หนุมานมาตามชมพูพานสาวกพระนารายณ์ไปช่วยสุครีพ สุริเยเทพส่งหนุมานมา สุครีพมีทุกข์ใหญ่หลวง ระหว่างทางหนุมานเล่าเรื่องปัญหาพาลีกับสุครีพให้ชมพูพานฟัง ชมพูพานบอกว่าเมื่อมีคนชั่ว มีอธนูถือกำเนิดขึ้น เราไม่ต้องไปตามหา เขาจะมาหาเราเอง ทศกัณฐ์บอกนางสีดาว่าเป็นแผนทศกัณฐ์เองที่ให้มาริจแปลงเป็นกวางทองปลอมเสียงของพระรามร้องให้สีดากับพระลักษมณ์

ช่วย ทศกัณฐ์ลากนางสีดาไปขึ้นปราสาทเหาะ ครั้นพระลักษมณ์เห็นพระรามไม่เป็นอะไร สองพี่น้องรู้ว่าถูกหลอกและนึกเป็นห่วงนางสีดา เพราะสีดาต่างหากเป็นเป้าหมายที่แท้จริงของศัตรู นางสีดาประณามการกระทำของทศกัณฐ์ว่าชั่วลาด โจมตีผู้หญิงไม่มีทางสู้ ไม่กล้าสู้ซึ่งหน้ากับพระราม ขงูายุบินขึ้นมาขอให้ทศกัณฐ์คืนนางสีดาให้พระราม ทศกัณฐ์ตัดปีกขงูายุและผลัดตกจากปราสาทเหาะ ทศกัณฐ์แค้นนางสีดาให้ชดใช้กรรมแทนพระรามกับท้าวชนกที่ถูกทศกัณฐ์ นางสำนึกขาเห็นนางสีดาในสภาพนักโทษ หัวเราะเยาะเย้ยนางสีดา นางสีดานึกถึงตอนที่นางสำนึกขาบอกว่าจะแค้นพระราม และคนที่รับผลกระทบคือนางสีดา ผู้หญิงในกรุงลงกาถูกทำร้ายนางสีดา นางมณโฑรู้ว่านางสีดาไม่ใช่ผู้หญิงธรรมดา นางรัชฎาคิดเหมือนกัน หายนะของกรุงลงกา กำลังเริ่มต้น ทศกัณฐ์ให้นางสีดาอดข้าวอดน้ำ นางรัชฎาพูดกับทศกัณฐ์ว่านางมณโฑกังวลเรื่องนางสีดาอาจนำความวินาศมาสู่เมือง ทศกัณฐ์ตัดโซ่นางสีดา พาให้ไปพักในวัง นางสีดานึกถึงตอนอยู่ป่ากับพระราม นางสีดาเลือกอยู่โอศกवादิกา

ตอนที่ 62 ทศกัณฐ์สั่งให้คุมตัวนางสีดาไว้ที่โอศกवादิกา

ออกอากาศวันที่ 11 พฤษภาคม 2560

นางสีดาหวาดกลัว คิดถึงตอนที่ใช้ชีวิตอยู่กับพระราม พระรามบอกว่าลูกประคำคือสัญลักษณ์ของความอดทน นางกำนัลเอาอาหารมาให้ นางสีดาไม่ยอมกินอาหาร นางสุโลจนาประณามการกระทำของทศกัณฐ์ (การลักพาตัวสตรี) ชั่วร้ายที่สุด และเตือนสติอินทรชิตว่าอย่าทำตามบิดา นางสำนึกขากำลังเมา โมโหคนรับใช้ โมโหทศกัณฐ์ ทศกัณฐ์สั่งให้นางกำนัลเอาเสื้อผ้าอย่างดีไปให้นางสีดา นางสีดานึกถึงคำสัญญาตอนแต่งงานกับพระราม พระรามบอกว่าถ้าคิดถึงพระรามให้หลับตาลง เพราะพระรามอยู่ในใจนาง นางสำนึกขาส่งเพชรฆาตสองคนมาฆ่านางสีดา แต่ไม่สำเร็จเพราะอินทรชิตกำจัดเสียก่อน อินทรชิตไม่เห็นนางสีดาปกป้องตนเองเลยจึงถามนางว่าทำไมไม่ปกป้องตนเอง นางสีดาว่าส่วนที่นางแยกจากพระรามไม่ถูกปกป้องอีกแล้ว ส่วนที่ทิ้งไว้กับพระรามไม่จำเป็นต้องได้รับการปกป้อง ทศกัณฐ์ให้คนไปสืบข่าวพระราม พระลักษมณ์ที่ป่าปัญจวฏี ทศกัณฐ์เรียกนางสำนึกขาว่าเตือน หากทำร้ายนางสีดาอีก ได้เห็นตีนแน่ ทศกัณฐ์เคยฆ่าคนมาแล้ว อาจจะฆ่านางก็ได้ นางมณโฑมาหานางสีดาบอกชื่นชมนางที่มีความรักต่อพระรามอย่างมั่นคงแม้ตัวจะไม่ได้อยู่ด้วยกัน พระรามกับนางสีดาเคยช่วยชีวิตนกในป่าปัญจวฏี นกตัวนั้นได้บอกกล่าวกับนางสีดาว่าพระรามเป็นทุกข์มาก ทศกัณฐ์รู้ว่าพระรามเศร้าโศกมาก ตนจะไม่ฆ่าพระราม ต้องให้พระรามทุกข์ทรมานกับการพลัดพราก พระรามเจอนกขงูายุในสภาพปางตาย ก่อนสิ้นใจขงูายุบอกพระรามว่าทศกัณฐ์เป็นคนลักพาตัวนางสีดาไป

ตอนที่ 63 นางตรีชฎาฝันถึงการยกทัพของพระรามมาทำลายลงกา

ออกอากาศวันที่ 15 พฤษภาคม 2560

นางสามนักราไปขอความช่วยเหลือจากนางรัชฎามารดาเกี่ยวกับการกำจัดนางสีดา ทศกัณฐ์ ผ่านก่งสารของพระรามยังความเศร้าโศกมาสู่หัวใจของนางสีดา นางสุโลจนาลูกสะใภ้ของทศกัณฐ์มาหานางสีดาและบอกว่าจะหาทางช่วยนางสีดาออกจากกรุงลงกา ทศกัณฐ์รู้ตัวว่าตนเองรักนางสีดาจริงมิใช่ทำไปเพียงเพื่อแก้แค้นเท่านั้น ทศกัณฐ์สร้างเขาวงกตที่โอศกวาตึกาเพื่อป้องกันนางสีดาหลบหนีและป้องกันทุกคนที่จะเข้าถึงตัวนางสีดา รวมถึงอาวุธทุกชนิด นางสามนักราที่วางแผนจะทำร้ายนางสีดา รู้สึกลึกซึ้งพิศมิตหวัง ทศกัณฐ์ทำลายอาวุธของนางได้อย่างง่ายดาย พิเภกไม่เห็นด้วยกับทศกัณฐ์ที่สร้างเขาวงกตไว้กักขังนางสีดา พิเภกเห็นว่านางสีดาร่างกายอ่อนแอ เพราะนางไม่ยอมกินน้ำและอาหารหลายวัน ทศกัณฐ์ใช้ให้นางตรีชฎานางผู้มองเห็นอนาคตไปทำให้นางสีดาเชื่อว่าพระรามตายแล้ว นางตรีชฎาโกหกนางสีดาว่าเห็นอนาคตของนางเป็นรานีของทศกัณฐ์ แต่ภาพที่นางตรีชฎาเห็นจริงๆ กลับเป็นทศกัณฐ์นอนตายกลางสนามรบ นางสุโลจนาขอให้อินทรชิตช่วยบอกหนทางออกจากเขาวงกต นางมณโฑกับนางสุโลจนาจะช่วยนางสีดาเพื่อปกป้องหายนะของกรุงลงกา พิเภกช่วยเตรียมเรือไว้ให้

ตอนที่ 64 นางสามนักราส่งนางสีทิกาและกุมภกรรณไปหานางสีดา

ออกอากาศวันที่ 16 พฤษภาคม 2560

ทศกัณฐ์พูดกับนางมณโฑว่าเขารู้ว่าคนของราชวงศ์กำลังจะวางแผนทำอะไรบางอย่างที่ต่อต้านทศกัณฐ์ นางสามนักราทำพิธีสร้างนักรบสีทิกาให้มีชีวิตและสั่งให้นางไปหานางสีดา นางสุโลจนาออกจากเขาวงกตได้สำเร็จ แต่เมื่อเห็นอินทรชิตกับทศกัณฐ์ตามมา จึงรู้ว่าอินทรชิตหลอกตนและเปิดเผยแผนพานางสีดาหนีแก่ทศกัณฐ์ นางสีทิกา กำลังจะหานางสีดา ทศกัณฐ์มาช่วยนางไว้ได้ แต่ทศกัณฐ์ไม่ให้นางสีทิกาไปหานางสีดาเป็นทหารเอกของตน นางสามนักราหนีออกกับทศกัณฐ์ เหลือที่พึ่งสุดท้ายคือ กุมภกรรณ นางสามนักราจึงปลุกกุมภกรรณจากการนอนหลับอันยาวนาน และพูดโกหกว่าพระราม พระลักษมณ์ทำร้ายนางเพราะนางสีดาเป็นต้นเหตุ ทั้งทศกัณฐ์ยังเข้าข้างนางสีดา แทนที่จะแก้แค้นกลับปกป้องนางสีดา กุมภกรรณโกรธเพราะรักพี่น้อง ระหว่างที่กุมภกรรณจะหานางสีดาด้วยความที่กุมภกรรณเป็นสาวกของพระนารายณ์ กุมภกรรณรู้ว่านางสีดาคือพระลักษมี กุมภกรรณเตือนทศกัณฐ์ให้ปล่อยนางสีดาและห้ามดูหมิ่นนางเด็ดขาด นางสีดาสงสัยในตัวตนของตนเองว่าทำไมกุมภกรรณเรียกตนว่าพระแม่ พระอูมามาเยี่ยมนางสีดาและทำให้นางเห็นอดีตชาติของทศกัณฐ์ และกุมภกรรณสมัยที่เป็นชัชและวิชัยคนเฝ้าประตูไวกูณฐ์ของพระนารายณ์ นางสีดาได้รู้ว่าตนเองคือพระลักษมี

ตอนที่ 65 พระรามผูกมิตรกับสุครีพและสัญญาว่าจะลงโทษพาลีให้สุครีพ

ออกอากาศวันที่ 17 พฤษภาคม 2560

นางรัชฎาเตือนทศกัณฐ์ให้ปล่อยนางสีดาไป เพราะนางสีดานำหายนะมาสู่กรุงลงกา ทศกัณฐ์ ยินทรานจะอภิเษกกับนางสีดา พร้อมกล่าวกับมารดาว่าสถานการณ์เปลี่ยนไปแล้ว นางสีดากำลัง อ่อนแอเองเรื่อยๆ ทศกัณฐ์เอาชนะนางสีดาได้ต้องทำลายศรัทธาในตัวพระรามของนางก่อน พระราม และพระลักษมณ์มุ่งหน้ามาทางเขาฤชฌมุก ทหารของสุครีพส่งสยพระรามกับพระลักษมณ์อาจเป็น นักฆ่าที่พาลีส่งมาสุครีพ จึงไปรายงานสุครีพ สุครีพกำลังอยู่กับแขกคือชมพูพานที่หนุมานไปเชิญมา สุครีพให้หนุมานไปดูให้แน่ใจว่าคนที่มาใหม่เป็นใครและส่งสัญญาณมาด้วยหากเป็นผู้ไม่ประสงค์ดี ตรี ชฎานำหัวพระรามปลอมมาให้นางสีดาดู นางสีดารู้ว่าเป็นภาพลวงตา เพราะพระรามประสูติเพื่อ ปราบอธรรมเช่นทศกัณฐ์ ความศรัทธาของนางสีดาอย่างมั่นคง พระรามมาแล้วว่าหนุมานคืออวตารของ พระรุทรระ เป็นสาวกของพระราม แต่กลับจำพระรามไม่ได้ หนุมานปลอมตัวเป็นฤชฌมุกพระราม กับพระลักษมณ์ว่าท่านเป็นใคร มีจุดประสงค์อันใดในการมาที่นี่ พระรามเล่าเรื่องทศกัณฐ์ลักพานางสี ดาไป และต้องการให้สุครีพช่วยตามหานางสีดาในครั้งนี้ เมื่อหนุมานได้ฟังเรื่องราว หนุมานก็จำได้ ว่าพระรามคือคนที่ตนรอคอยมาแสนนาน หนุมานพาพระรามไปพบสุครีพ สุครีพยินดีช่วยติดแต่เพียง ตอนนีสุครีพมีภาระต้องเสาะแสวงกับพาลีพี่ชายที่เข้มแข็งเกรงายาสุครีพ พระรามรับปากกับสุครีพว่าจะ สังหารพาลี นางตรีชฎายังคงโน้มน้าวใจนางสีดาให้เลิกรอคอยพระราม นางสีดาบอกให้นางตรีชฎา ลองหลับตาเพื่อจะได้เห็นพระราม นางตรีชฎารู้ว่าพระรามคืออวตารของพระนารายณ์ นางตรีชฎา ขอภัยนางสีดา นางสีดาให้อภัยและต่อไปจะเรียกนางว่าท่านแม่ ทศกัณฐ์มาที่คุกขังนางสามนักขา นางสามนักขาบอกให้ทศกัณฐ์ลงมือฆ่านาง ทศกัณฐ์โกรธถึงขั้นตัดความเป็นพี่น้อง ทศกัณฐ์สั่งให้ อินทรชิตฆ่านางสามนักขา อินทรชิตไปขอยาพิชิวิเศษจากกำปันเอาไปวางยานางสามนักขา นางสุ โลจนาบังเอิญได้ยิน ช่วยนางสามนักขาหนีได้สำเร็จ

ตอนที่ 66 การสู้รบครั้งแรกระหว่างสุครีพกับพาลี

ออกอากาศวันที่ 18 พฤษภาคม 2560

พระรามยิงศรทะลุต้นตาล 7 ต้น สุครีพหมดข้อสงสัยที่พระรามฆ่าพาลีได้ สุครีพบอก พระรามว่าพาลีได้รับพรจากพระพรหม พระรามสู้อย่างไรก็ได้ กลัวหลบหลู่พระพรหม พระรามจะสู้ แบบไม่ปรากฏกายให้สุครีพเห็น พระรามให้สุครีพไปทำสุพาลี พระรามจะสังหารพาลีตอนนั้น นางสี ดาพูดความเศร้าโศกกับต้นอโศก นางตรีชฎาทำรูปปั้นพระรามในรูปพระนารายณ์ให้นางสีดา นางสุ โลจนาส่งนางสามนักขาหนีไปทางเรือ ขัดคำสั่งทศกัณฐ์ นางสุโลจนาบอกให้ทศกัณฐ์สังหารนางเสีย เพราะที่ลงกาไม่มีที่สำหรับผู้หญิง มีที่เฉพาะผู้ชาย ทศกัณฐ์สั่งฆ่าน้องสาวได้ ไม่เคารพผู้หญิง เหตุการณ์กลับตาลปัตรตอนแรกทศกัณฐ์ลักพาตัวนางสีดาแก้แค้นให้นางสามนักขา สุดท้ายจะฆ่านาง สามนักขา นางมณฑิลาบอกความผิดทศกัณฐ์ที่ไปลักพาตัวผู้หญิงมีสามี สมควรถูกลงโทษเหมือนกัน ทศกัณฐ์จึงไม่เอาผิดนางสุโลจนา ทศกัณฐ์ประกาศอภิเษกนางสีดาวันรุ่งขึ้น ฝ่ายหนุมานไปหาพาลี

แจ้งสารจากสุครีพทำรบพาลีลงโทษพาลี พาลีไปหาสุครีพ พระรามข่มขู่อยู่แต่พระรามยิงพาลีไม่ได้ เพราะพาลีกับสุครีพหน้าตาเหมือนกัน สุครีพน้อยใจพระรามที่ไม่ฆ่าพาลี ทำให้สุครีพถูกเย้ยหยัน พระรามบอกต้องระวังรอบคอบ พาลีมีลักษณะเหมือนสุครีพ พระลักษมณ์ไปหาพวงมาลัยมาคล้องให้สุครีพ พระรามแยกพาลีกับสุครีพได้แล้ว ทศกัณฐ์มาแจ้งนางสีดาเรื่องพิธีวิวาห์ในวันพรุ่งนี้ นางมณโฑให้นางตรีชฎาพานางสีดาหนีลงเรือ พาลีอยากฆ่าสุครีพเพื่อจะได้เป็นเจ้าของโรม่าเต็มที่ นางดารายากให้พาลีถูกลงโทษ พาลีทำบาปสูงสุด ถึงเป็นโทษตายก็ตาม พระรามเสียใจที่ปกป้องนางสีดาไม่ได้ นางสีดาดูแลพระรามอย่างดี นางตรีชฎาให้นางสีดาลงเรือไปหาพระราม นางสีดาไม่ไป เพราะถึงแม้นางไป ทศกัณฐ์ก็ยังทำตัวเหมือนเดิม ทำกับผู้หญิงคนอื่น นางมณโฑพยายามช่วยชีวิต ทศกัณฐ์ นางสีดา ยืนย่นอยู่ลงกาต่อไปจนกว่ากรุงลงกาเปลี่ยนแปลงหรือล่มสลาย ถ้านางสีดามีสามี ทำตัวแบบทศกัณฐ์ นางสีดาจะทิ้งเขาไป นางมณโฑหลงลืมว่าตนเองมีสิทธิเท่าเทียมทศกัณฐ์ ดำหนิในสิ่งที่ทศกัณฐ์ทำได้ ทศกัณฐ์ดีใจจะได้อภิเษกนางสีดา แต่ทศกัณฐ์ให้นางมณโฑเป็นนมหารानीเหมือนเดิม นางสีดาบอกนางตรีชฎาว่าถ้านางออกจากกรุงลงกาเอง แปลว่านางไม่ไว้ใจพระรามว่าจะมาช่วย พระรามรำพึงรำพันว่านางสีดากลับหาญกว่าพระราม

ตอนที่ 67 พระรามสังหารพาลี

ออกอากาศวันที่ 22 พฤษภาคม 2560

หนุมานสวดสรรเสริญพระราม หนุมานพาพระรามมาดูภาพแกะสลักรูปพระรามบนเขา เป็นภาพที่หนุมานเห็นในความฝันก่อนพบพระราม นางรัชฎาเอาเครื่องประดับมาให้นางสีดา ถ้ามว่านางสีดาจะอภิเษกกับทศกัณฐ์หรือไม่ นางสีดายังปฏิเสธการอภิเษกกับทศกัณฐ์และไม่รับเครื่องประดับ พระรามคิดวิธีแยกสุครีพกับพาลีโดยให้สุครีพคล้องพวงมาลัยแห่งชัยชนะไว้ นางมณโฑคุยกับพิเภกว่า นางรู้สึกผิดที่เอาหมอน้ำอมฤตใส่ในท้องของทศกัณฐ์ ทศกัณฐ์จึงเป็นอมตะ และทำความผิดร้ายแรงขึ้น ตั้งแต่นั้นนางมณโฑไปพบนางสีดาครั้งแรก นางมณโฑรู้สึกว่านางสีดาไม่ใช่สตรีธรรมดา ต่อแต่นั้นนางมณโฑจะทำหน้าที่ที่สตรีควรทำที่มากกว่าหน้าที่ภรรยาของทศกัณฐ์ แม้หน้าที่นั้นจะขัดแย้งกับทศกัณฐ์ สุครีพไปทำทนายพาลีกครั้งให้มาสู้กัน พระรามปล่อยให้สุครีพลงโทษพาลีตามแบบของสุครีพ พระรามยิงศรใส่พาลีได้เมื่อพาลีใช้อุบายตอบโต้สุครีพก่อนเท่านั้น เมื่อพาลีดูพลังสุครีพครั้งหนึ่งและจะฆ่าสุครีพ นางรัชฎาเห็นกลางบอกเหตุเป็นกองไฟเผาศพรอบห้อง จึงตัดทวนทศกัณฐ์อีกครั้ง ทศกัณฐ์ยังคงยืนกรานการอภิเษกกับนางสีดา นางโรม่าเป็นกังวลถึงสุครีพ นางดาราลอบใจนางโรม่า พระรามยิงธนูใส่พาลี พาลีสำนึกผิดก่อนตาย นางรัชฎาเตรียมพิธีอภิเษกให้ทศกัณฐ์ ทศกัณฐ์สั่งอินทรชิตพานางสีดามาที่ปะรำพิธี นางมณโฑต่อว่าอินทรชิตว่าทำตามคำสั่งพ่อ แต่ไม่นึกถึงจิตใจของแม่ จิตใจของนางสีดาที่ไม่เต็มใจ อินทรชิตยืนย่นทำตามทศกัณฐ์ ก่อนตายพาลีได้ขอให้

สุครีพยกโทษให้และฝากองคตเป็นลูกบุญธรรมสุครีพ นางคารามาตามพาลี เมื่อเห็นพาลีถูกพระรามสังหาร จึงขอให้พระรามสังหารตนเองตามไปด้วย พระรามไม่สังหารผู้บริสุทธิ์

ตอนที่ 68 ทศกัณฐ์บังคับนางสีดาอภิเษกกับตน

ออกอากาศวันที่ 23 พฤษภาคม 2560

อินทรชิตมาตามนางสีดาไปปะรำพิธี นางสีดาบอกตนจะไม่ทำตามคำสั่งทศกัณฐ์ อินทรชิตเลือดขึ้นหน้าจะฆ่านางสีดา แต่อินทรชิตแค้นต้องนางไม่ได้ จึงกลับไปหาทศกัณฐ์เมื่อเล่า พระรามเตือนสตินางคาราว่านางยังมีหน้าที่ต้องดูแลองคตให้เป็นพระราชชาติดี พระรามให้องคตจัดพิธีศพตามประเพณีให้พาลี หนุมานแจ้งองคตเรื่องข่าวการตายของพาลี องคตรีบกลับไปเมืองขีดขิน พระรามขอภัยที่สังหารพาลี องคตเข้าใจว่าพาลีทำความผิด จึงได้รับการลงโทษ สุครีพจะเข้าพิธีราชาภิเษกเชิญพระรามไปร่วมพิธี พระรามส่งพระลักษมณ์เข้าร่วมแทน เพราะพระรามสัญญากับบิดาว่าจะไม่เข้าอาณาจักรใดในช่วงเนรเทศ ทศกัณฐ์รออินทรชิตอยู่นาน เห็นอินทรชิตกลับมาผู้เดียวไม่ได้พานางสีดามาด้วย ทศกัณฐ์ต่อว่าอินทรชิตว่าผู้หญิงคนเดียวยังพามาไม่ได้ อินทรชิตบอกทศกัณฐ์ว่านางสีดาไม่ใช่ผู้หญิงธรรมดา นางรัชฎาเห็นด้วยกับอินทรชิตและพูดให้ทศกัณฐ์ปล่อยนางสีดาไปเสีย นางสุโลจนาเข้ามาบอกว่านางมณฑิโจะเผาตัวเอง นางมณฑิโชน์ขอเสนอให้ทศกัณฐ์ยกเลิกการอภิเษกกับนางสีดา ทศกัณฐ์ยอมล้มเลิกความตั้งใจ แต่ให้นางมณฑิโชน์สัญญาว่าตัวนางเองและคนอื่นๆ จะไม่ส่งนางสีดาไปที่อื่น ให้อยู่ที่กรุงลงกาตามที่ทศกัณฐ์ต้องการ หลังจากพิธีบรมราชาภิเษกสุครีพ สุครีพและกองทัพวานรขอติดตามพระรามไปช่วยรบกับทศกัณฐ์ นางสีดาปลอบใจนางมณฑิโชน์ว่านางมณฑิโชน์พยายามถึงที่สุดแล้ว นางสีดาอยู่กรุงลงกาเพราะชะตาของนางสีดาถูกกำหนดไว้ หากทศกัณฐ์สำนึกผิดก่อนที่ทุกอย่างจะสายเกินไป กรุงลงกาก็จะปลอดภัย นางมณฑิโชน์มนางสีดาว่าถึงแม้นางถูกทรมานสารพัดนางยังมีความเมตตา ให้อภัยทศกัณฐ์ อินทรชิตแค้นข่าวการตายของพาลีให้ทศกัณฐ์รับรู้ ตอนแรกทศกัณฐ์ไม่เชื่อ คิดว่าเป็นข่าวลืออีก อินทรชิตบอกว่ามีพิธีศพพาลี และพระรามเป็นผู้ฆ่าพาลี ทศกัณฐ์ได้ยินชื่อพระรามรู้สึกขุ่นเคือง นางตรีชฎาบอกนางสีดาว่าพระรามมาถึงเมืองขีดขิน และฆ่าพาลีลิงที่มีอำนาจมากที่สุดในโลกได้แล้ว ทศกัณฐ์ฝันร้ายเห็นนางสีดาในร่างน่าเกลียดน่ากลัว นางรัชฎาบอกว่า เป็นปางพระแม่กาลิ ทำลายล้างเหล่าอสูร นางรัชฎาบอกทศกัณฐ์ว่าสีดาดูเหมือนสตรีอ่อนแอ แต่กองทัพที่มาตามหานางสีดาไม่ได้อ่อนแออย่างที่คิด ทศกัณฐ์สังหารไม่ให้ลิงเข้ามา นางสีดาสาปแข่งทศกัณฐ์ ทศกัณฐ์ไม่กลัว สั่งให้ผู้ปกป้องเมือง อันได้แก่ นางสุรสา นางสิงหิกา และนางลึงกี๋ ไปเฝ้าทางเข้ากรุงลงกาไว้

ตอนที่ 69 หนุมานเหาะข้ามมหาสมุทรมากรุงลงกา

ออกอากาศวันที่ 24 พฤษภาคม 2560

สัมปาทิมาเจอกับทหารลิงของพระราม หนุมานบอกสัมปาทิว่าชญาญถูกทศกัณฐ์ฆ่าตายไปแล้ว ชมพูพานบอกว่าพวกเรามาตามหานางสีดา สัมปาทิเคยได้รับผลไม้จากนางสีดา สัมปาทิจะช่วยตามหานางสีดา สัมปาทิพบนางสีดาที่สวนของกรุงลงกา ทศกัณฐ์สั่งให้นางสุรสาเฝ้าด้านอากาศ นางสิงหาเฝ้าทางน้ำ ลังกินีเฝ้ากรุงลงกาด่านสุดท้าย สัมปาทิมาบอกกองทัพวานรว่าสีดานั่งอยู่ใต้ต้นโอศกในสวนทางทิศเหนือของกรุงลงกา ชมพูพานชมสัมปาทิใจกว้างเหมือนชญาญ พวกเขาไม่ต้องกลับไปเมืองขีดขินมือเปล่า หนุมานบอกว่ากลับขีดขินโดยขาดข้อมูลที่สมบูรณ์น่าอัปอาย หนุมานหะซำมทะเลไปดูให้เห็นกับตา พระรามบอกพระลักษมณ์ว่าอย่ากังวล หนุมานต้องหาที่อยู่นางสีดาได้ พระรามจะไปช่วยนางสีดาทันที เมื่อหนุมานกลับมาพร้อมหลักฐานที่แน่ชัด นางสีดารู้ว่าจะมีผู้ส่งสารจากพระรามมา นางสีดาระวังตัวมากขึ้นจากครั้งก่อนที่นกส่งสารถูกทศกัณฐ์ฆ่าตาย หนุมานเอาชนะนางสุรสาได้ นางมณโฑทำอาหารจากสัตว์ ทำให้นางรัชฎาโกรธมาก ทศกัณฐ์รู้ว่านางสีดาเป็นคนสอนนางมณโฑทำอาหารจากสัตว์ ทศกัณฐ์ดีใจที่นางสีดาเข้ากับนางมณโฑได้ดี แสดงว่าเริ่มปรับตัวกับกรุงลงกาได้ นางสีดาตำหนิตศกัณฐ์ว่าไม่สำนึกผิด ใจเขลา หนุมานเอาชนะสิงหิกาและลังกินีได้แล้ว ลังกินีผู้พิทักษ์กรุงลงกาได้รับคำสั่งจากพระพรหมว่าถ้าถูกลิงสาวกพระรามเอาชนะ ให้ไปจากกรุงลงกา ลังกินีบอกหนุมานว่านางสีดาอยู่ที่โอศกवादิกา สหัสกุมารโอรสทศกัณฐ์กลับมาจากคุรุกุล ทศกัณฐ์ดูถูกสหัสกุมารว่าเป็นลูกแห่งติดแม่ อ่อนแอ นางมณโฑให้สหัสกุมารไปหาอัยกา กลัวสหัสกุมารช่วยทศกัณฐ์ทำผิด นางตรีชฎาบอกนางสีดาว่าได้ข่าวมีผู้บุกรุกเข้ามา ลังกินีไม่รู้ไปไหน ผู้บุกรุกน่าจะเป็นสาวกพระราม

ตอนที่ 70 หนุมานถวายพระอามรังค์ของพระรามแก่นางสีดา

ออกอากาศวันที่ 25 พฤษภาคม 2560

ทศกัณฐ์รู้แล้วว่าผู้บุกรุกกรุงลงกา เพราะลังกินีเสียเมืองลงกาหนีไป นางรัชฎาคิดว่าลางร้าย น่าจะเป็นจริง สหัสกุมารลูกชายทศกัณฐ์ตามหาผู้บุกรุก หนุมานยังคงซ่อนตัวในสวนผลไม้ พระรามไม่กินอาหารเลย ทำให้พระลักษมณ์เป็นกังวล พยายามพูดให้พระรามกินเสียหน่อย หนุมานได้ยินเสียงพิเภกกำลังบูชาพระวิษณุ พิเภกเตือนสหัสกุมารให้เลิกช่วยทศกัณฐ์กระทำความผิด และไปจากกรุงลงกาให้เร็วที่สุด สหัสกุมารต้องการพิสูจน์ให้ทศกัณฐ์ยอมรับในความกล้าหาญของตน พิเภกหนักใจที่ไม่ว่าจะเป็นทศกัณฐ์หรือสหัสกุมารต่างไม่สนใจความชอบธรรม ทศกัณฐ์ยังคงข่มขู่สีดาให้มาเป็นรานีของตน นางสีดากล่าวกับทศกัณฐ์ว่าอีกสองเดือนทศกัณฐ์จะต้องตายและถูกบังคับให้สำนึกผิด หนุมานแอบมองอยู่ ขึ้นชมนางสีดาว่านางมีความกล้าหาญดังคำพระราม นางมณโฑคุยกับพิเภกเรื่องการที่ลังกินีหายไป เท่ากับกรุงลงกาไม่มีสิ่งคุ้มครองแล้ว และยังแสดงความห่วงใยสหัสกุมาร อยากให้กลับตัวไม่ช่วยบิดาทำบาป หนุมานซุ่มดูอยู่เห็นนางตรีชฎากับนางสีดาดูมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เคารพซึ่งกันและกัน แต่ด้วยความที่หนุมานฉลาด ที่คิดว่านางอสูรอาจทำดีต่อนางสีดาตามแผน

ทศกัณฐ์ หนุมานจึงรอดแสดงตัวตนเมื่อนางสีดาอยู่ตามลำพัง หนุมานต้องแสดงให้นางสีดาเชื่อว่าตนเป็นผู้แทนพระรามจริง หนุมานร้องสรรเสริญพระราม และเอาแหวนของพระรามมาให้ นางสีดา รู้สึกมีกำลังใจในการมีชีวิตอยู่ นางสีดาถามถึงสุขภาพของพระราม หนุมานตอบว่าพระรามไม่มีความสุขเมื่อไรซึ่งนางสีดา นางสีดาขอให้หนุมานเล่าให้ฟังว่าหนุมานพบพระรามได้อย่างไร หนุมานก็เล่าเรื่องพระรามไปตามมหาลิงสุครีพ และช่วยปราบพาลี

ตอนที่ 71 หนุมานสังหารสหัสกุมารและหนุมานใช้หางที่ไหม้ไฟเผากรุงลงกา ออกอากาศวันที่ 29 พฤษภาคม 2560

นางตรีชฎารู้ว่าผู้ส่งสารได้มาถึงแล้ว นางรีบมาบอกข่าวให้หนุมานหลบซ่อนตัว หนุมานไม่กลัว สหัสกุมารตามมาเจอหนุมาน นางสีดาเตือนสหัสกุมารให้ไม่ทำชั่วเหมือนทศกัณฐ์ สหัสกุมารดูหมิ่นสีดาว่าเป็นทาส หนุมานโกรธมากและลงโทษสหัสกุมาร นางสีดาขอร้องให้หนุมานไว้ชีวิตสหัสกุมาร หนุมานขอให้สหัสกุมารขอโทษนางสีดาก่อน ตนจึงจะให้ภัย เมื่อสหัสกุมารหลุดพ้นจากหนุมาน สหัสกุมารกลับจับนางสีดาเป็นตัวประกัน เพื่อคุมตัวหนุมานไปให้ทศกัณฐ์ สหัสกุมารพุดดูหมิ่นนางสีดาอีก จนหนุมานหมดความอดทน ฆ่าสหัสกุมารตาย นางมณฑิเป็นห่วงสหัสกุมาร ต้องการให้สหัสกุมารไปจากกรุงลงกา เพื่อห่างไกลสิ่งชั่วร้าย หากแต่สายไปเสียแล้ว ทหารอสูรแบกศพสหัสกุมารมาให้ทศกัณฐ์ดู นางสีดาพุดกับหนุมานว่าหนุมานไม่ผิด เพราะหนุมานได้ให้โอกาสสหัสกุมารในการแก้ไขความผิดของตนเองครั้งแล้วครั้งเล่า แต่สหัสกุมารไม่เชื่อเอง นางสีดาส่งสารนางมณฑิผู้เป็นแม่ นางสีดาบอกให้หนุมานรีบหนีไป หนุมานขอสั่งสอนอสูรก่อนไป อินทรชิตแค้นหนุมานที่ทำให้น้องชายตาย อินทรชิตเห็นว่าหนุมานมีฤทธิ์มาก จึงต้องใช้ศรพหุศาสตร์จับตัว หนุมานไม่อยากถูกพระพรหม จึงยอมให้จับตัวแต่โดยดี นางมณฑิเห็นศพสหัสกุมารก็คร่ำครวญเสียสติ หนุมานเตือนทศกัณฐ์ให้กลับใจ ให้ดูพาลีเป็นตัวอย่าง มีจุดจบเป็นเช่นไร หนุมานแนะนำตัวกับทศกัณฐ์ว่าตนเองเป็นบุตรพระราม มีจุดประสงค์มากรุงลงกาเพื่อสืบหาเบาะแสนางสีดา ทศกัณฐ์ดูถูกพระรามว่าขี้ขลาด ไม่กล้ามาเองจึงส่งหนุมานมาแทน หนุมานโต้กลับว่าทศกัณฐ์ต่างหากที่ไม่กล้าสู้กับพระรามซึ่งหน้า จึงใช้วิธีลักพาตัวนางสีดา นางมณฑิแนะนำให้ทศกัณฐ์คืนนางสีดาให้พระราม ทศกัณฐ์โกรธ สั่งอินทรชิตฆ่าหนุมาน พิเภกห้ามทศกัณฐ์ฆ่าหนุมาน เพราะการฆ่าพุดผิดจารีต และหนุมานเป็นสื่อกลางระหว่างทศกัณฐ์กับพระรามได้ ทศกัณฐ์สั่งให้อินทรชิตจุดไฟเผาหางหนุมานแทน นางสีดาช่วยหนุมานให้ความร้อนมาอยู่ที่นางแทน หนุมานไม่รู้สึกร้อน หนุมานใช้ไฟของทศกัณฐ์เผากรุงลงกา ก่อนจากกรุงลงกา หนุมานได้ช่วยปลดปล่อยเทพที่ทศกัณฐ์จับมา ราหูไม่ไปไหนจนกว่าจะได้เห็นศพทศกัณฐ์ หนุมานดับไฟที่ทางในมหาสมุทร

ตอนที่ 72 พิเภกออกจากกรุงลงกาเข้ากับพระรามและพลวานรสร้างสะพานข้ามมหาสมุทรมายังกรุงลงกาสำเร็จ

ออกอากาศวันที่ 30 พฤษภาคม 2560

หนุมานขอพานางสีดากลับไปกับตน นางสีดาปฏิเสธ นางกล่าวกับหนุมานว่าถึงแม้นางสีดาจะออกไปได้ ทศกัณฐ์จะยังคงข่มเหงสตรีต่อไป การลงโทษทศกัณฐ์จึงจำเป็น และตนเชื่อว่ามีแต่พระรามที่สังหารได้ นางสีดามอบเครื่องประดับฝากหนุมานไปให้พระราม ทศกัณฐ์คาดคั้นนางสีดาว่านางเอาหนุมานไปซ่อนไว้ที่ไหน นางสีดารู้ทันทศกัณฐ์ว่าทศกัณฐ์หวังว่านางสีดาจะหนีไปกับหนุมาน หนุมานเหาะไปรายงานพระราม ทศกัณฐ์เห็นว่าหนุมานผู้ส่งสารของพระรามมา ทำให้นางสีดามีกำลังใจขึ้นมาก ทศกัณฐ์จึงพยายามรบกวนนางมากขึ้นอีก นางสีดาว่าอีกสองเดือนทศกัณฐ์จะถูกพระรามสังหาร พิเภกเตือนทศกัณฐ์ให้คืนนางสีดา เพราะพระรามมีแผนการโจมตีกรุงลงกาแน่นอน นางรัชฎาต่อว่าพิเภกยกย่องศัตรูเท่ากับดูถูกอสูร ทศกัณฐ์โมโหขับไล่พิเภกออกจากกรุงลงกา นางรัชฎาเห็นว่านางสีดาเป็นต้นเหตุของสงคราม สมควรฆ่านางทิ้งเพื่อปกป้องทศกัณฐ์ ฝ่ายกองทัพพระรามเดินทางมาถึงมหาสมุทรข้ามไปกรุงลงกา นางรัชฎาเอาหม้อปริศนาไปให้นางตรีชฎามอบให้นางสีดา นางตรีชฎาคิดว่าในหม้อต้องมีสิ่งชั่วร้าย พระรามขอทางกับสมุทรเทพ แต่สมุทรเทพไม่ยอมปรากฏตัว โหมคลื่นแรงขึ้น เพราะหลงระเหิง พระรามกำลังจะยิงศร สมุทรเทพขอภัยพระรามขอให้พระรามยิงภูเขารธรรมกุลที่มีอสูรปีศาจแทน สมุทรเทพแนะนำให้พระรามไปตามนิลพัทกับนิลนันทมาช่วยสร้างสะพาน นิลพัทกับนิลนันทเป็นลูกหลานพระวิษณุกรรม สร้างสะพานหินที่แข็งแรงที่สุด นางสีดาไม่ได้กินน้ำในหม้อ น้ำในหม้อหกไปตามร่องน้ำออก จระเข้ได้รับพิษจากท่อน้ำกลายเป็นปีศาจ นางสีดามีสติใช้ศรวิเศษยิงไปที่ปีศาจ ปีศาจคืนร่างเป็นจระเข้เหมือนเดิม ทศกัณฐ์ต่อว่ามารดาไม่ทำตามประเพณี ใช้พิษกับนางสีดาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากตน นางรัชฎาบอกว่านางรักลูกมากกว่าประเพณี นางสีดาทำให้ลูกสองคน (ทศกัณฐ์กับพิเภก) ผิดใจกัน ทศกัณฐ์สั่งขังมารดา อินทรชิตรู้สึกว่านางสีดาเป็นตัวปัญหา จึงจะส่งนางกลับไปให้พระราม พิเภกมาขอพึ่งพิงพระราม ทหารพระรามมีความไม่ไว้ใจเพราะพิเภกเป็นน้องชายทศกัณฐ์ พระรามกล่าวว่าไม่รู้จุดประสงค์พิเภกแต่ในเมื่อมาขอพึ่งพิงก็ต้องให้พึ่งพิง อินทรชิตสั่งให้นางตรีชฎาจับตัวนางสีดาออกไป กองทัพลิงของพระรามกำลังสร้างสะพานโดยเอ่ยพระนามพระรามไปด้วย อินทรชิตส่งนางสีดาขึ้นเรือลอยออกไปยังที่ประทับพระราม พระรามดีใจมากที่ได้พบนางสีดาอีกครั้ง ทศกัณฐ์แค้นอินทรชิตที่ส่งนางสีดาออกไปจากเมือง ถึงขั้นจะฆ่าแกง อินทรชิตขออธิบายก่อน พิเภกยิงนางสีดาล้มลง

ตอนที่ 73 อินทรชิตพิชิตพระรามกับพระลักษมณ์ได้

ออกอากาศวันที่ 31 พฤษภาคม 2560

ทศกัณฐ์เอาดาบชูอินทรชิตโทษฐานที่พาสีดาออกนอกกรุงลงกา อินทรชิตบอกว่านางสีดาายังอยู่ในห้องใต้ดิน อินทรชิตส่งนางเบญจกายแปลงกายเป็นนางสีดาไปหลอกพระราม พิเภกจับนางสีดาตัวปลอมได้ พิเภกรู้ว่าอินทรชิตส่งนางเบญจกายมาสังหารพระราม การที่พิเภกฆ่านางเบญจกายที่เป็นอสูรเป็นการพิสูจน์ความจงรักภักดีของพิเภกต่อพระราม ทศกัณฐ์โกรธอินทรชิตเพราะอยากเป็นคนฆ่าพระรามด้วยตนเอง กำป็นเอาข่าวมาบอกว่าพิเภกสังหารนางเบญจกายต่อหน้าพระราม ทศกัณฐ์สั่งอินทรชิตห้ามทำนอกเหนือคำสั่งอีก กำป็นสืบรู้ว่ากองทัพพระรามจะมาถึงกรุงลงกาเร็วๆ นี้ เพราะได้นิลพัทกับนิลนนท์มาเสริมทัพ ทศกัณฐ์หัวเราะบอกกำป็นว่าถึงเร็วยิ่งดี จะได้ฆ่าได้เร็วๆ นางสีดากังวลมากเมื่อรู้ว่าอินทรชิตส่งนางสีดาปลอมไปหลอกพระราม นางตรีชฎาบอกว่าตนเชื่อมั่นในพระราม อย่าได้วิตกไป พระรามสร้างศิวลึงค์ริมมหาสมุทรทำให้พระศิวะพอใจ การก่อสร้างสะพานเสร็จแล้ว กองทัพพระรามข้ามสะพานมาได้สำเร็จ ทศกัณฐ์ไม่กลัวกองทัพพระราม กำป็นบอกว่าพระรามได้เปรียบ เพราะมีพิเภกที่รู้จักอ่อนของกรุงลงกา แต่ทศกัณฐ์ไม่รู้จุดอ่อนของกองทัพพระรามเลย พิเภกบอกพระรามว่ากรุงลงกามีประตูสี่ประตู มีคูน้ำล้อมรอบ นางสีดาอยู่หอโศกาวตिका ซึ่งอยู่ประตูทางทิศเหนือ หนุมานเตรียมบุก แต่พระรามบอกว่าไม่ควรบุกเข้าไป ควรให้โอกาสศัตรูแก้ไขความผิดพลาดก่อน พระรามส่งองคตเป็นราชทูตเจรจากับทศกัณฐ์ องคตเจรจากับทศกัณฐ์คือนางสีดาจะได้ไม่ต้องรบกัน ทศกัณฐ์หึงลำพองในชีวิตอมตะของตนไม่ยอมคืนนางสีดาองคตทำอาหารของทศกัณฐ์ให้มายกเท้าของตนให้ได้ถ้าคิดสู้กับพระราม แม้แต่อินทรชิตก็ยกยกเท้าองคตไม่ได้ ทศกัณฐ์ให้องคตไปบอกพระรามว่าตนต้องการสงครามกับพระราม นางมณโฑพูดกับนางสุโลจนาว่าตนหยุดสงครามครั้งนี้ไม่ได้เลย เพราะสงครามเป็นเรื่องของผู้ชาย นางสีดากล่าวกับนางตรีชฎาว่าสงครามทำให้หญิงเป็นหม้าย ความผิดตกไปสู่ลูกหลาน องคตกลับมาหาพระรามบอกว่าทศกัณฐ์ไม่ยอมเจรจา พระรามประกาศสงครามกับทศกัณฐ์ ทศกัณฐ์สั่งให้อินทรชิตไปรบ อินทรชิตสัญญาว่าตนจะทำให้ฝ่ายกรุงลงกาชนะก่อนรุ่งสางให้จงได้ นางสีดารู้สึกว่าจะมีเรื่องไม่ตีเกิดขึ้น อินทรชิตบอกกองทัพให้สู้เพื่อชนะเท่านั้น ไม่ต้องไปคิดถึงความชอบธรรม ความไม่ชอบธรรม นางสีดาเป็นห่วงพระราม นางตรีชฎาอาสาไปหาข่าวพระรามมาให้ อสูรบุกโจอมตีกองทัพวานรยามวิกาล อินทรชิตยิงศรใส่ทหารวานรจำนวนมาก หนุมานจับอินทรชิตได้ พระรามสั่งให้ปล่อยอินทรชิตเป็นอิสระ พระรามต้องการให้อินทรชิตเห็นสงครามแบบชอบธรรม อินทรชิตใช้เวทมนตร์ให้ร่างของเขาหายไป โจอมตีกองทัพพระราม พระลักษมณ์ทำอินทรชิตให้สู้แบบมีเกียรติอย่าลอบกัดแบบนี้ พระรามเตือนพระลักษมณ์ว่าอินทรชิตมีเวทมนตร์ อินทรชิตยิงศรนาคบาศต้องพระรามกับพระลักษมณ์ นิลนนท์ไปตามหมอมารักษาพระรามกับพระลักษมณ์ หมอบอกว่าพระรามกับพระลักษมณ์ถูกพิษศรนาคบาศเล่นงาน ไม่มียาชนิดใดรักษาได้ ทศกัณฐ์ฉลองให้กับอินทรชิตที่ฆ่าพระรามกับพระลักษมณ์ได้ ทศกัณฐ์พานางสีดาไปดูความตายของสวามีกับอนุชา ทศกัณฐ์ต้องการให้นางสีดาอมรับรัก นาง

สีตามั่นคงมากบอกว่าถึงแม้พระรามจะตาย แต่ศรัทธาของนางที่มีต่อพระรามไม่เปลี่ยนแปลง ทศกัณฐ์ให้นางตรีชฎารายงานตนทันทีเมื่อนางสีดายอมรับความจริงได้แล้ว

ตอนที่ 74 พญาครุฑมาช่วยพระรามกับพระลักษมณ์ให้พ้นจากครุฑนาการ

ออกอากาศวันที่ 1 มิถุนายน 2560

นางสีดาบริภาษพระศิวะ พระอุมาว่าทำไมไม่รักษาสัญญาที่อวยพรให้นางกับพระรามอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข ทำไมพระรามจึงมีชะตากรรมต้องมาตายเช่นนี้ เมื่อไม่มีพระราม นางสีดาไม่ยอมมีชีวิตอยู่ นางมณโฑสงสารนางสีดาที่สูญเสียสามี นางรัชฎายังคงสนับสนุนทศกัณฐ์ บอกอย่างไรเสียนางสีดาต้องมาเป็นรานีอีกคนของทศกัณฐ์ ทศกัณฐ์กระหยิ่มว่าตนจะปฏิบัติต่อนางไม่ต่างจากทาส พระศิวะทนการต่อว่าจากนางสีดาไม่ไหว พระศิวะเรียกพญาครุฑไปช่วยชีวิตพระรามและพระลักษมณ์ พระรามและพระลักษมณ์ฟื้นแล้วขอบคุณพญาครุฑที่ช่วยถอนพิษ พระลักษมณ์แค้นอินทรชิตจะไปฆ่าอินทรชิตให้ตาย พระรามห้ามพระลักษมณ์บอกว่าการต่อสู้ต้องมีกลยุทธ์ ความกล้าหาญอย่างเดียวไม่พอ นางตรีชฎาเข้ามาขอพบพระรามในค่าย นางบอกว่าชีวิตของนางสีดาขึ้นอยู่กับพระราม ต้องทำให้นางรู้ว่าพระรามยังมีชีวิตอยู่ พระรามใช้หนุมานจัดการเรื่องของนางสีดา ทศกัณฐ์ใช้สุรธรมเกตุไปสู้กับกองทัพพระราม พระรามวางแผนกลศึกให้กองทัพลิงพลอดภัย นางมณโฑเข้าพบนางรัชฎามารดาของทศกัณฐ์เป็นผู้เดียวที่จะหยุดทศกัณฐ์ได้ ธรมเกตุเข้าสู่สมรภูมิ กองทัพวานรสู้ไม่ได้ ทางเดียวที่จะหยุดธรมเกตุได้คือพระรามต้องฆ่าธรมเกตุ ทศกัณฐ์สวดบูชาพระแม่กาลี กำป่นมาเห็นแปลกใจที่ทศกัณฐ์บูชาพระแม่กาลี (พระแม่กาลีทำลายอสูร) พระลักษมณ์สงสัยว่าทำไมอินทรชิตไม่ออกรบในฐานะลูกชาย พิเภกบอกว่าทศกัณฐ์ใช้กลศึกเหมือนตอนรบกับพระอินทร์ ส่งอสูรที่มีพลังมากๆ มาตัดกำลังใจศัตรู อินทรชิตกับทศกัณฐ์รบชนะได้เร็วขึ้น นางสีดาจุดไฟตรงหน้า ดวงไฟแทนตัวพระราม และนางก็นั่งภาวนาต่อไป ทศกัณฐ์ส่งกำป่นกับสุรบถนาท้อสูร

ตอนที่ 75 หนุมานสังหารกำป่น

ออกอากาศวันที่ 5 มิถุนายน 2560

พระรามฆ่าอสูรธรมเกตุตาย หนุมานโยนร่างธรมเกตุให้ทศกัณฐ์ดู กำป่นทำพระลักษมณ์สู้กันตัวต่อตัว พระลักษมณ์ยิงธนูใส่กำป่น กำป่นล้มลง แต่พิเภกบอกพระรามว่ากำป่นยังไม่ตาย ต้องทุบกะโหลกให้แตก กำป่นฟื้นถือดาบจะฆ่าพระลักษมณ์ หนุมานมาขวางทางกำป่น ทุบกะโหลกกำป่นตาย พวกของกำป่นยอมแพ้ ให้พระรามฆ่าพวกตนให้ตาย ที่พวกตนมาช่วยทศกัณฐ์รบในครั้งนี้ เพราะต้องการการยอมรับเพศกะเทย พระรามให้ทหารแก้มัด บอกทุกคนมีสิทธิ์เท่าเทียมในการใช้ชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี พิเภกทำนายได้ถูกต้องว่าทศกัณฐ์จะต้องส่งทศศิริธร วัชรมุติ และสุปรักสูสมรภูมิ นางสีดาคำทศกัณฐ์ว่าไม่มีทางเปลี่ยนแปลงนิสัยได้ ทศกัณฐ์กล่าวกับนางว่าเวลาเท่านั้นที่จะบอกได้

สุปรักปล่อยพิษงูใส่กองทัพลิงในค่าย แต่กองทัพลิงมีความแข็งแรงมากจึงสลบแต่ไม่ตาย พระราม สวดบูชาพระศิวะให้ช่วยให้กองทัพของตนฟื้นอันตราย ทศกัณฐ์คิดว่าพระรามคงกำลังทำพิธีศพให้ เหล่าวานร พระรามโกรธมากถึงขั้นยิงศรเฉียดทศกัณฐ์ พระรามทำให้ทศกัณฐ์ออกมาเผชิญหน้ากับ พระรามโดยตรง ทศกัณฐ์ห้กธนูพระรามทิ้ง

ตอนที่ 76 พลวานรบุกประตูกงลงกา

ออกอากาศวันที่ 6 มิถุนายน 2560

เหล่าเสนาลิงที่นำโดยองคคตกำลังพังประตูเมืองลงกาที่มีทหารอสูรตั้งอยู่ พระลักษมณ์สงสัย ว่าด้านหลังประตูต้องมีอันตรายนอกอยู่ พวกลิงจึงบุกเข้าไปถล่มตายนัก ลิงได้รับบาดเจ็บจาก กระสุนไฟ พระลักษมณ์ยิงธนูของตนดับไฟ นางสีดายังคงนั่งสวดต่อไป นางตรีชฎาแจ้งข่าวกองทัพ พระรามใกล้จะพังประตูเข้ามาได้แล้ว กองทัพลิงพังประตูเข้ามาได้แล้ว แต่แล้วก็ต้องล่าถอยเมื่อมีอสูร ที่ร่างกายใหญ่โต แข็งแกร่งดุจหินชื่อ วัชรมุติ ปราบกัณฑ์ วัชรมุติสู้กับหนุมาน พระรามสังเกตเห็น จุดอ่อนของวัชรมุติอยู่ที่ลำคอ พระรามสังหารวัชรมุติลงได้ นางสีดาประหลาดทศกัณฐ์ให้มุ่งมั่นในทาง อธรรมต่อไป พระรามไม่ปล่อยทศกัณฐ์แน่ ทศกัณฐ์ทนคำสบประมาทไม่ได้เตรียมออกรบ อินทรชิต บอกทศกัณฐ์ว่าเรามีทหารอีกมาก ทศกัณฐ์มาพบพระราม พระรามถามทศกัณฐ์ว่าทำไมไม่สู้กับ พระรามซึ่งหน้า นางสีดาไม่มีความผิด ทศกัณฐ์ว่านางสีดาผิดที่เป็นชายาของพระราม ตนต้องการให้ พระรามเจ็บปวด นางสีดาบอกนางตรีชฎาว่าพระรามจะไม่ฆ่าทศกัณฐ์จนกว่าทศกัณฐ์สำนึกในบาป ของตน การฆ่าทศกัณฐ์ก็เพื่อปลดปล่อยทศกัณฐ์จากความชั่วร้าย พระรามต่อว่าทศกัณฐ์ยังอหังการ ไม่ยอมรับว่าทำผิด ทศกัณฐ์จากไปพร้อมความคิดใหม่หลังจากพบพระรามครั้งแรก ทศกัณฐ์ชื่นชม คุณธรรม ทศกัณฐ์จึงตั้งใจเป็นอย่างที่พระรามเป็น นางสีดาอาจใจอ่อนกับทศกัณฐ์ก็ได้

ตอนที่ 77 ทศกัณฐ์ใช้เวทมนตร์แปลงกายเป็นพระราม

ออกอากาศวันที่ 7 มิถุนายน 2560

ทศกัณฐ์ไปเรียนเวทมนตร์เพื่อแปลงกายเป็นพระราม นางสีดาบอกนางตรีชฎาว่าที่พระราม บอกให้เลิกสู้เมื่อพระอาทิตย์ตก เพราะกลัวทศกัณฐ์แพ้ พระรามอยากให้สงครามครั้งนี้เป็นสงคราม แห่งความชอบธรรม ถ้าทุกฝ่ายรวมถึงฝ่ายพระรามที่เป็นฝ่ายธรรมะกระหายชัยชนะ ธรรมะกับ อธรรมไม่มีความหมาย สุครีพใจร้อนบอกว่าไม่มีประโยชน์ในการสอนทศกัณฐ์ หนุมานกล่าวกับสุครี พเพื่อนของเขาว่านักรบไม่จำเป็นต้องสู้ในสนามรบเท่านั้น เมื่อทศกัณฐ์จิตใจอ่อนแอ เดียวก็แพ้ไปเอง บุโรหิตบอกทศกัณฐ์ว่าสอนให้แปลงกายเป็นพระรามไม่ได้ ทศกัณฐ์จะฆ่าบุโรหิตถ้านางมณฑาไม่เข้ามา ขัดจังหวะเสียก่อน นางมณฑาบอกว่าการมีรูปลักษณ์แบบพระรามไม่ได้ช่วยทศกัณฐ์เลย ถ้าอยาก เหมือนพระราม ทศกัณฐ์ต้องมีศีลธรรมมากกว่านี้ ทศกัณฐ์บังคับเทวดาให้เสกตนให้มีรูปลักษณ์

พระราม เทวดาเตือนแล้วว่าพระรามเป็นนักบวชมีบุญบารมี ถ้าทศกัณฐ์อยู่ในร่างนี้ ทศกัณฐ์จะถึงแก่ชีวิต ทศกัณฐ์ไม่สนใจผลที่เกิดขึ้น ทศกัณฐ์ในร่างแปลงเป็นพระรามไปหานางสีดาเพื่อขอให้นางกลับไปกับตน แต่นางสีดาสังเกตคำพูดท่าทางที่เปลี่ยนไปทำให้ไม่ไว้ใจ รู้ว่าเป็นทศกัณฐ์ ทศกัณฐ์ยื่นหน้ากระຈกที่สะท้อนจิตใจฝ่ายดีของทศกัณฐ์ที่ให้คืนนางสีดาและขอโทษพระรามในความผิดที่ตนก่อ ทศกัณฐ์ทำลายกระຈกบานนั้น ทศกัณฐ์ต้องทำลายพระราม พระรามเห็นพิเภกบูชาพระนารายณ์ พิเภกเลือกเส้นทางธรรมไม่เลือกครอบครัวที่ทำผิด อาของอินทรชิตเตือนให้ทศกัณฐ์กับอินทรชิตอย่าเพิ่งไปอกรบตอนนี้ ให้ส่งคนอื่นไปก่อน คนคนนั้นคือกุมภกรรณ นางสีดาได้ยินเสียงดังเหมือนเฉลิมฉลองอะไรบางอย่าง นางตรีชฎาบอกว่าทศกัณฐ์ให้ไพร่พลปลุกกุมภกรรณด้วยเสียงกลอง ปี่ แตรสังข์ นางสีดานึกถึงกุมภกรรณกับพระลักษมณ์อนุชาของพระรามที่ไม่เคยหลับเลยตลอดสิบสี่ปีเพื่อปกป้องพระเชษฐา และทศกัณฐ์เป็นพี่ที่ชั่วร้ายมากที่สุดที่ลากกุมภกรรณน้องชายผู้ทรงธรรมมาสู่บาป กุมภกรรณไม่ตื่น ทศกัณฐ์เอาอาหารมาตั้งไว้ กุมภกรรณปฏิเสธที่จะรับกับพระราม กุมภกรรณเตือนสติทศกัณฐ์ว่าทศกัณฐ์ลักพานางสีดาไม่ปรึกษาใคร เป็นวิธีการของคนชั่วฉลาด และที่ทศกัณฐ์ทำผิดที่สุด คือ ไล่ที่ปรึกษาที่ดีที่สุดอย่างพิเภกไป กุมภกรรณเห็นแก่พี่น้อง จะออกไปรบเพื่อทศกัณฐ์ แต่ถ้ากุมภกรรณตายในสนามรบ กุมภกรรณขอให้ทศกัณฐ์ยอมแพ้พระรามเพื่อรักษาชีวิตและกรุงลงกาไว้

ตอนที่ 78 กุมภกรรณเข้าสู่สมรภูมิ

ออกอากาศวันที่ 8 มิถุนายน 2560

ถึงแม้กุมภกรรณไม่เห็นดีเห็นงามกับทศกัณฐ์ในการรบกับพระราม กุมภกรรณยอมออกรบเพื่อทำหน้าที่อนุชาของทศกัณฐ์ นางรัชฎาบอกว่ากุมภกรรณที่ไม่สนับสนุนทศกัณฐ์ทำศึกกับศัตรูเช่นพระราม กุมภกรรณรู้ว่าพระรามคืออวตารของพระนารายณ์และพระรามไม่เคยรบแพ้ กุมภกรรณลานางรัชฎาไปรบและเสี่ยงนางรัชฎาว่าถ้าตนเองตายในสนามรบ ให้มารดาเตือนสติทศกัณฐ์ด้วย ทางฝ่ายพระรามเมื่อรู้ว่าต้องสู้กับกุมภกรรณ พระรามวางแผนให้กุมภกรรณมาอยู่ในวงล้อมกองทัพพระราม และไพร่พลจะสู้บนเท้าของกุมภกรรณ เพราะกุมภกรรณมีรูปร่างใหญ่โตมาก ด้วยความเป็นพี่น้องยอมตัดไม่ขาดพิเภกขอพระรามไปโน้มน้าวใจกุมภกรรณให้ล้มเลิกความคิดในการสู้กับพระราม พระรามปลอบพิเภกว่ากุมภกรรณได้ทำหน้าที่ของเขาในฐานะอนุชา ในเมื่อกุมภกรรณเลือกอยู่ข้างธรรมก็ต้องถูกกำจัด เพราะสงครามครั้งนี้เป็นสงครามระหว่างความดีกับความชั่ว กุมภกรรณไม่ยอมเปลี่ยนใจ กุมภกรรณบอกว่าตนเองไม่มีวันทรยศมาตุภูมิ พระลักษมณ์เข้ามาสู้กับกุมภกรรณก่อน กุมภกรรณโทษว่าสงครามนี้เป็นเพราะพระลักษมณ์หมิ่นเกียรตินางส่ามนักขา พระลักษมณ์ตอบโต้ว่านางส่ามนักขาเป็นคนทำผิดจึงได้รับการลงโทษ พระรามออกไปสู้กับกุมภกรรณ ทางด้านนางสีดาร้อนใจมาก นางตรีชฎาถามว่านางสีดาดูเป็นกังวล นางสีดาว่ากุมภกรรณเป็นผู้มีคุณธรรม

ในที่สุดพระรามจะต้องสังหารผู้บริสุทธิ์ที่ทศกัณฐ์ลากเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กุมภกรรณเห็นพระนารายณ์ในร่างพระราม และจำเหตุการณ์ในอดีตชาติที่เป็นวิชัยคนเฝ้าประตูไวฑูยณ์พระนารายณ์ได้ กุมภกรรณอยากไหว้ขอภัยพระราม แต่เปลี่ยนใจไปสู่กับพระรามเพื่อให้พระรามฆ่าตนเป็นการปลดปล่อยความชั่วร้ายในชาตินี้จบไปอีกหนึ่งชาติ พระรามเดินหนีมาไม่ช้ากุมภกรรณ กุมภกรรณจึงขวางอาวุธทำร้ายพระราม กุมภกรรณมีความสุขที่ได้ตายด้วยหัตถ์พระนารายณ์

ตอนที่ 79 ทศกัณฐ์เป็นพราหมณ์ทำพิธีครบรอบวันสวรรคตท้าวทศรถ

ออกอากาศวันที่ 12 มิถุนายน 2560

ทศกัณฐ์แทบไม่เชื่อหูตัวเองว่ากุมภกรรณตายในสนามรบแล้วจริงๆ บิดานางมณโฑบอกทศกัณฐ์ควรไว้ทุกข์ให้แก่กุมภกรรณ ทศกัณฐ์โทษนางสีดาว่าทำให้ตนสูญเสียคนในครอบครัว นางรัชฎาเสียใจ นึกถึงคำพูดสุดท้ายของกุมภกรรณ นางรัชฎาขัดขวางทศกัณฐ์ นางบอกทศกัณฐ์ว่าคนเราควรตระหนักความผิดตนเองและแก้ไข นางรัชฎาบอกว่าเรื่องความหายนะของกรุงลงกาส่วนหนึ่งเกิดจากนางที่ตามใจนางสามนักษา และไม่คัดค้านทศกัณฐ์ลักพาตัวนางสีดาทั้งที่รู้ว่ามันผิดสงครามครั้งนี้ทำให้เราสูญเสียนักรบเก่งกล้าไปมาก ทางด้านฝั่งพระราม พระรามอยากทำพิธีครบรอบวันสวรรคตท้าวทศรถ พิเภกบอกว่าในกรุงลงกาสังหารนักบวชไปหมด พระรามกล่าวว่าถ้าไม่มีฤาษีหรือพราหมณ์ ตนจะยังไม่ทำพิธี พิเภกบอกว่าตนเป็นลูกท้าวลัสเตียนสืบเชื้อสายพราหมณ์ยังไม่ชำนาญพระเวท คนที่เหมาะสมที่สุดไม่มีใครนอกจากทศกัณฐ์อีกแล้ว นางตรีชฎารายงานนางสีดาว่าทศกัณฐ์กักบริเวณนางรัชฎา นางสีดาว่าช่างแตกต่างกับพระราม พระรามเคารพเชื่อฟังบิดามารดามาก จึงยอมถูกเนรเทศมาอยู่ป่า 14 ปี ทศกัณฐ์ทำบาปเพิ่มขึ้นอีก หายนะของกรุงลงกาจะเกิดเร็วขึ้น หนุมานอาสาไปเชิญทศกัณฐ์มาทำพิธีครบรอบวันสวรรคตท้าวทศรถ นางรัชฎาปรึกษาท้าวลัสเตียนเรื่องการสร้างทศกัณฐ์ขึ้นมาใหม่เพื่อรักษากรุงลงกา ทศกัณฐ์ยอมมาเป็นพราหมณ์ทำพิธีครบรอบวันสิ้นพระชนม์ท้าวทศรถให้แก่พระราม

ตอนที่ 80 ตารินีถูกศรของพระรามพิฆาต

ออกอากาศวันที่ 13 มิถุนายน 2560

ทศกัณฐ์พูดกับพระรามว่าพระรามซึ่งเป็นเจ้า ภาพต้องทำตามทีพราหมณ์ขอ ทศกัณฐ์รู้ว่าราชวงศ์ศรชู้รักจะ พระรามให้สัญญา ทศกัณฐ์เรียกร้องให้พระรามมอบนางสีดาให้ตน ไพร่พลของพระรามโกรธ พระรามยังสงบนิ่ง พระรามตอบทศกัณฐ์ว่าตนไม่สามารถให้นางสีดาได้ เพราะขณะนี้นางสีดาไม่ได้อยู่กับตน และนางสีดาเป็นมนุษย์ ไม่ใช่สิ่งของที่ยกให้เป็นของตอบแทนได้ พระรามให้หมอน้ำศักดิ์สิทธิ์แก่ทศกัณฐ์ ทศกัณฐ์พูดไม่ออก ท้าวลัสเตียนมาหานางรัชฎากล่าวว่าน้ำตาแห่งความเสียใจไร้ความเหงา ความทะเยอทะยานของผู้เป็นแม่นำลูกไปสู่ความตาย นางมิใช่

หรือที่พรา่บอกลูกชายให้เป็นผู้ครอง 3 โลก ทศกัณฐ์เอาหมอน้ำศักดิ์สิทธิ์ไปให้นางสีดาดูว่านี่คือสิ่งที่พระรามตอบแทนพรหมณ์ที่ทำพิธีให้ ทศกัณฐ์ทำลายหมอน้ำศักดิ์สิทธิ์ นางสีดาเยาะเย้ยทศกัณฐ์ที่โง่เขลาทำลายหมอน้ำที่ช่วยชีวิตทศกัณฐ์กับกรุงลงกาเอาไว้ได้ ทำวสันตเศียรนาคทศกัณฐ์ว่าพระรามคือพระนารายณ์อวตารในรูปมนุษย์ ทศกัณฐ์ไม่เชื่อ แต่ทศกัณฐ์อยากพิสูจน์ความเชื่อนี้ ทศกัณฐ์ไปหาลูกชายตารินีที่ตนชิงไว้เพราะเขาเป็นสาวกพระนารายณ์ กองทัพพระรามแปลกใจที่สิ้นกุมภกรรณอินทรชิตกลับไม่มาสู้รบเป็นรายต่อไป พระลักษมณ์รวันแค้นอินทรชิต ชมพูปานสงสัยว่ากรุงลงกาเป็นแดนอธรรม ทำไมยังไม่ถูกทำลาย พิเภกบอกว่าในกรุงลงกามีตารินีลูกชายพิเภกที่บูชาพระนารายณ์เสียยิ่งกว่าพิเภก ทศกัณฐ์ขอให้ตารินีออกรบ ตารินีเลิกเรียนใช้อาวุธสงครามนานแล้วตั้งแต่บูชาพระนารายณ์ ทศกัณฐ์หลอกล่อตารินีว่าถ้าตารินีได้ชัยชนะ ทศกัณฐ์อนุญาตให้ตารินีนับถือพระนารายณ์และจะสร้างเทวสถานพระนารายณ์ให้ นางรัชฎาขอให้ทำวสันตเศียรนาคสร้างสหัสสตรทศกัณฐ์ ทำวสันตเศียรนาคจะไม่สร้างเพื่อทำร้ายคนอื่น ตารินีสู้กับหนุมาน พระรามเห็นว่าตารินียังเป็นเด็ก ไม่อยากสู้กับเด็ก พยายามเกลี้ยกล่อมว่าทำความดีจึงได้เจอพระนารายณ์ แต่ตารินีเชื่อฟังทศกัณฐ์ผู้เป็นบิดามากและมีความเชื่อแบบงมงายไม่ฟังเหตุผล ในเมื่อตารินีไม่ยอมเข้าใจ พระรามยิงศรไปที่ห้องของตารินี

ตอนที่ 81 พระลักษมณ์หลงกลอินทรชิต

ออกอากาศวันที่ 14 มิถุนายน 2560

พระรามฆ่าตารินี ก่อนตายตารินีเห็นอวตารพระนารายณ์ในร่างพระราม ทศกัณฐ์เชื่อแล้วว่าพระรามคือพระนารายณ์อวตารเพราะเอาชนะตารินีได้ ทศกัณฐ์ตำหนิพระพรหมกับพระศิวะว่าเจ้าเล่ห์ ตนไม่กลัวพระนารายณ์ ทศกัณฐ์ให้ทำวสันตเศียรนาคเป็นสาวกพระนารายณ์ไปสู้กับพระราม ทำวสันตเศียรนาคไม่เห็นด้วยกับการทำบาปของทศกัณฐ์ พิเภกเตือนพระลักษมณ์ให้ระวังอุบายอินทรชิต พระลักษมณ์บุกเข้าไปโจมตีอินทรชิตโดยไม่แจ้งพระราม พระลักษมณ์หลงกลกับดักอินทรชิต พระลักษมณ์หมดสติไป หนุมานตามหาพระลักษมณ์จนเจอร่างพระลักษมณ์แน่นิ่ง พระรามเสียพระทัย ทศกัณฐ์ฉลองที่อินทรชิตฆ่าพระลักษมณ์สำเร็จ ทศกัณฐ์เอาชุดนักบวชเปื้อนเลือดพระลักษมณ์ไปให้นางสีดา

ตอนที่ 82 พระลักษมณ์ฟื้นด้วยโอสถวิเศษที่หนุมานนำมา

ออกอากาศวันที่ 15 มิถุนายน 2560

หมอใช้สมุนไพรช่วยพระลักษมณ์ได้ชั่วคราวเท่านั้น เพราะอินทรชิตใช้พลังอสูรที่ได้มาจากมนต์ดำ อินทรชิตเข้ามาบน บุษาทะพินิกุมภกาลา อินทรชิตลองมนต์ดำกับตนเองแล้ว อินทรชิตมีหมอบ

รักษาของกรุงลงกาชื่อสุเสน นางสีดาให้นางตรีชฎาไปบอกพระรามเรื่องสุเสน พิเภกบอกพระรามว่า สุเสนอยู่อาศรมทางทิศใต้ของกรุงลงกา หนุมานไปตามหาสุเสน พบสุเสนถูกอินทรีขึงไว้ในบ้านของตนเอง ถ้าสุเสนออกไปรักษา อินทรีขึงจะฆ่าเขา หนุมานบอกว่ากองทัพพระรามจะคุ้มครองสุเสน สุเสนออกมารักษาพระลักษมณ์ แต่ขาดยาตัวหนึ่งคือสังกรณีตรีชวาอยู่ที่ภูเขาคิมาลัย พระลักษมณ์ต้องได้รับยาก่อนรุ่งเช้า อินทรีขึงรู้ว่าสุเสนออกจากที่คุมขัง อินทรีขึงส่งกาลเนมิไปทำร้ายหนุมาน หนุมานพบมุนีเอี่ยมนามพระราม หนุมานถามทางกับมุนี มุนีกลับร่างเป็นนงกาลเนมิรัดตัวหนุมาน หนุมานขยายตัวจนกาลเนมิตาย สุเสนบอกทุกคนว่าเวลาของพระลักษมณ์ใกล้หมดแล้ว หนุมานมาถึงภูเขาคิมาลัยเห็นสมุนไพร่ทุกต้นดูเหมือนกันไปหมด จึงถอนภูเขามาแบกกลับไปด้วย พระลักษมณ์พินพระรามห้วงพระลักษมณ์ตำหนิพระลักษมณ์ที่บุ่มบ่ามไปสู้กับอินทรีขึง ความโกรธทำลายสติ พระลักษมณ์แค้นใจจะต้องฆ่าอินทรีขึงให้ได้ ทศกัณฐ์แอบเลือดสาวกพระนารายณ์ที่ทศกัณฐ์ฆ่า นางสุโลจนาฝันถึงม้าสีดาคือเป็นสัญลักษณ์ของความตาย นางสุโลจนาคิดว่าจะมีเหตุร้ายเกิดขึ้นกับอินทรีขึง ทศกัณฐ์ไม่เชื่อใจอินทรีขึงที่รบก็ครั้งก็ยังฆ่าพระรามกับพระลักษมณ์ได้ ทศกัณฐ์ไม่ให้โอกาสอินทรีขึง จะออกไปรบเอง อินทรีขึงหมดความมั่นใจ อินทรีขึงจะทำพิธีกุมภินิยาบูชาเทพนิกุมภาลา ถ้าถูกขัดขวางระหว่างทำพิธี อินทรีขึงต้องตาย แต่ถ้าอินทรีขึงทำสำเร็จ อินทรีขึงฆ่าใครก็ได้แม้แต่พระเป็นเจ้า

ตอนที่ 83 พระลักษมณ์เข้าสู่บริเวณนิคมภิลานเพื่อสัประยุทธ์อินทรีขึง

ออกอากาศวันที่ 19 มิถุนายน 2560

นางสุโลจนามาขอให้นางมณโฑช่วยพูดให้อินทรีขึงเลิกทำพิธีกุมภินิยา นางมณโฑบอกว่า อินทรีขึงไม่ฟังนางผู้เป็นแม่นานแล้ว นางสีดาบอกนางตรีชฎาว่าเหตุที่กรุงลงกาต้องพบกับหายนะ เพราะกรุงลงกาขาดความรักแก่กัน การไม่รักถึงความสัมพันธ์ทำให้เกิดความเห็นแก่ตัว นางสุโลจนาขอร้องอินทรีขึงให้เลิกทำพิธีเพราะกลัวเขาเป็นอันตราย แต่อินทรีขึงยอมตายเสียดีกว่าให้บิดาถูกว่าไม่มีความสามารถ พิเภกทราบข่าวอินทรีขึงจะทำพิธีกุมภินิยาซึ่งจะทำให้อินทรีขึงได้รถม้าศักดิ์สิทธิ์ มีพลังอำนาจเพิ่มขึ้นมาก ถ้าอินทรีขึงทำพิธีสำเร็จ ฝ่ายพระรามแพ่สงครามแน่นอน พระลักษมณ์พร้อมด้วยเสนาวานรบุกไปสถานที่ที่อินทรีขึงทำพิธี พระลักษมณ์ให้เสนาวานรรบกวณการเข้าถ้ำของอินทรีขึง แต่ขอให้ปฏิบัติตามกฎสงคราม ไม่ฆ่าอินทรีขึงขณะทำพิธี อินทรีขึงโกรธจึงหยุดทำพิธีกลางคัน อินทรีขึงสู้กับพระลักษมณ์ พระลักษมณ์ตัดศีรษะอินทรีขึง พระรามบอกพระลักษมณ์ให้ระงับความโกรธ นางสีดาสงสารนางสุโลจนาที่สูญเสียสามี นางสุโลจนาไปขอศีรษะอินทรีขึงจากพระลักษมณ์เพื่อทำพิธีศพตามประเพณี พระลักษมณ์ยังโกรธแค้นอยู่จึงไม่มอบศีรษะอินทรีขึงให้ ทศกัณฐ์รู้ว่าอินทรีขึงตายก็รู้สึกเสียใจที่ถูกอินทรีขึง ทศกัณฐ์แค้นพระรามกับพระลักษมณ์ถึงกับอยากตัดศีรษะทั้งสอง นางสีดาเขียนจดหมายหาพระลักษมณ์ให้พระลักษมณ์ให้อภัยอินทรีขึงที่ได้

ชดใช้ความผิดของเขาด้วยความตายแล้ว และขอให้เข้าใจความทุกข์ของนางสุโลจนาที่เป็นภรรยา นางสีดากล่าวถึงพระรามครั้งฆ่านางกากนาสูร ยังอนุญาตให้ลูกชายกากนาสูรทำพิธีศพ พระลักษมณ์มอบศีรษะอินทรชิตให้สุโลจนา นางรัชฎาพูดกับท้าวลัสเตียนเรื่องสร้างสหัสตรทศกัณฐ์เพื่อรักษาเผ่าพันธุ์อสูร ทศกัณฐ์ทำพิธีศพอินทรชิต นางสุโลจนาจะเข้ากองไฟเผาทั้งเป็นตายตามอินทรชิต นางมณโฑห้ามนางว่าความตายไม่ใช่วิธีจบความทุกข์ของนาง

ตอนที่ 84 หนุมานตามไปช่วยพระรามกับพระลักษมณ์ที่เมืองบาดาล

ออกอากาศวันที่ 20 มิถุนายน 2560

นางสีดาบอกนางสุโลจนาว่าการตายตามสามีไม่ใช่รักแท้ นางยังมีหน้าที่ดูแลคนของอินทรชิต ทำสิ่งที่อินทรชิตยังไม่สำเร็จให้สำเร็จ พระรามมีนักรบคนสุดท้ายนั้นคือทศกัณฐ์ หนุมานถามพระรามว่าใครจะดูแลชาวลงกาแทนทศกัณฐ์ พระรามประกาศให้พิเภกเป็นเจ้ากรุงลงกาคนใหม่ ไมยราพมาหาทศกัณฐ์จะแก้แค้นให้ ตอนแรกแปลงกายเป็นพิเภกมาหยอกทศกัณฐ์กับนางมณโฑ ไมยราพทำให้กองทัพพระรามหลับ ไมยราพลักพาตัวพระรามกับพระลักษมณ์เอาไปบูชาญัตต่อพระแม่ปตาลีกา ทหารตื่นมาไม่พบพระราม พิเภกบอกทุกคนว่าไมยราพจับตัวพระรามกับพระลักษมณ์ไปเมืองบาดาล หนุมานตามไปช่วยพระรามพระลักษมณ์ที่เมืองบาดาล หนุมานเกลี้ยกล่อมพระแม่ปตาลีกาให้ไม่เอาชีวิตพระรามพระลักษมณ์ พระแม่ปตาลีกาเชื่อหนุมาน ไมยราพสร้างภาพมายาเป็นไมยราพตัวปลอม นางสีดาสวดคาถาให้หนุมานเอาชนะภาพมายาของไมยราพ หนุมานหาไมยราพตัวจริงพบและฆ่าไมยราพได้ พระรามกับพระลักษมณ์ฟื้นคืนสติ ท้าวลัสเตียนกับนางรัชฎาเริ่มสร้างสหัสตรทศกัณฐ์ ทศกัณฐ์บอกทหารอสูรว่าสงครามครั้งนี้เพื่อปกป้องวงศ์วานอสูร ไม่ใช่สงครามแค้นของทศกัณฐ์ ไม่ได้ด้วยเล่ห์ต้องเอาด้วยกล ตัดไปที่กองทัพพระรามเห็นอาวุธทศกัณฐ์ทำจากไฟ

ตอนที่ 85 ทศกัณฐ์ลักพาตัวพิเภก

ออกอากาศวันที่ 21 มิถุนายน 2560

พระรามให้ทหารปกป้องพิเภกเจ้ากรุงลงกาคนใหม่ด้วย ทศกัณฐ์ออกรบด้วยตนเอง สุปรัก (งู)สู้กับพระลักษมณ์ ศรพระรามปักอกทศกัณฐ์ แต่ทศกัณฐ์ไม่เป็นอะไร ทศกัณฐ์ไม่ฆ่าพระรามอยากให้พระรามกลัว นางสีดาส่งจดหมายถึงพระราม พระรามทำพิธีบูชาพระแม่ศักติด้วยดอกบัว 108 ดอก ทศกัณฐ์ตีใจที่รู้ว่าตัวเองเป็นอมตะเพราะนางมณโฑเอาหมอน้ำอมฤตใส่ไว้ในท้องทศกัณฐ์ บิดานางมณโฑบอกว่าทศกัณฐ์ยังไม่เป็นอมตะเพราะยังไม่ได้ดื่มน้ำอมฤต ถ้ามีใครรู้จักอ่อนและทำลายหมอน้ำในท้อง ทศกัณฐ์ก็จะตาย ทศกัณฐ์ถามนางมณโฑว่ามีใครรู้ความลับนี้บ้าง นางมณโฑบอกว่ามีพิเภกอีกคนที่รู้เรื่องนี้ ทศกัณฐ์คิดว่าพระรามยังไม่รู้เพราะพระรามไม่ได้ยิงธนูดอกแรกที่ท้อง แต่

ทศกัณฐ์ระแวงว่าพิเภกจะบอกความลับแก่พระราม ทศกัณฐ์เรียกสังคินีกับพังกนีไปจับตัวพิเภกมา สุครีพไม่บอกเรื่องทศกัณฐ์ลักพาตัวพิเภก ปล่อยให้พระรามทำพิธีบูชาพระแม่ศกตีให้เสร็จ

ตอนที่ 86 พระรามกับทศกัณฐ์สัประยุทธ์กันอย่างต่อเนื่อง

ออกอากาศวันที่ 22 มิถุนายน 2560

ทศกัณฐ์มัดพิเภกกับต้นไม้ ทศกัณฐ์จะฆ่าพิเภก หนุมานมาช่วยพิเภกไว้ได้ นางรัชฎาสั่งสร้าง สหัสตราทศกัณฐ์เสร็จแล้ว กะให้ออกรบพร้อมกับทศกัณฐ์ ท้าวลัสเตียนบอกจะให้ชีวิตสหัสตราทศกัณฐ์ ในเวลาที่เหมาะสม พระรามบูชาพระศกตีแต่ดอกบัวไม่ครบจำนวน พระรามจะแทงลูกตาถวาย พระแม่อุมาห้ามพระราม พิเภกบอกพระรามว่าทนคู่อสูรถูกทำลายได้ พระรามเห็นใจพิเภกให้พิเภกไม่ต้องอยู่ในสนามรบวันนี้ ทศกัณฐ์ใช้กลอุบาย ไม่ลงมาสู้บนพื้นดินกับพระราม ใช้ธรรมาศกดีสิทธิ์ หนุมานจะให้พระรามขึ้นมาสู้บนไหล่ตน พระรามห้วงสวัสดีภาพของหนุมาน พระรามให้หนุมานดูแล เสนาวานรให้ดี พระอินทร์ช่วยพระรามให้พระรามยึดธรรมา เพราะท้าวทศรถมีบุญคุณช่วยทวยเทพรบกับอสูร พระรามยิงธนูตัดหัวทศกัณฐ์ ทศกัณฐ์ไม่ตาย ทุกครั้งที่ทศกัณฐ์ถูกตัดหัว หัวนั้นจะสร้างตัวขึ้นมาใหม่ พระรามตะโกนบอกทศกัณฐ์ว่าไม่ว่าใครก็หลีกเลี่ยงความตายไม่ได้

ตอนที่ 87 พระรามสังหารทศกัณฐ์

ออกอากาศวันที่ 26 มิถุนายน 2560

พระรามสงสัยว่าทำไมฆ่าทศกัณฐ์ไม่ได้เสียที ทศกัณฐ์รู้ว่าตนเองเป็นอมตะยิ่งลำพองใจ พิเภกบอกพระรามว่าในท้องทศกัณฐ์มีหมอน้ำอมฤตอยู่ พระรามจะต้องทำลายหมอน้ำอมฤตด้วยศรตัวเอง พระรามบอกให้พระลักษมณ์ไปขอพรและความรู้จากทศกัณฐ์ก่อนตาย ทศกัณฐ์สำนักผิดจากการสูญเสีย ทศกัณฐ์แสดงธรรมะ ความอหังการนำไปสู่บาปหรือความไม่ชอบธรรม ก่อนตาย ทศกัณฐ์จำชาติก่อนของตนเองที่ชื่อชัยเป็นคนเฝ้าประตูไวฑูรย์พระนารายณ์ได้ นางรัชฎารู้ว่าทศกัณฐ์ถูกพระรามฆ่าตายแล้ว นางสีดาดีใจทศกัณฐ์ตาย แต่นางสีดาอย่างกังวลว่านางมณฑาทองคงเสียใจเมื่อได้ข่าว นางมณฑาทองมาดูศพทศกัณฐ์ พิเภกให้หัวขอโทษนางมณฑาทอง พระรามบอกนางมณฑาทองว่าพยายามแก้ไขด้วยสันติวิธีแล้ว นางมณฑาทองบอกว่าพระรามทำถูกต้อง นางมณฑาทองขอศพทศกัณฐ์ไปทำพิธี

ตอนที่ 88 นางสีดากลายเป็นภัทรกาฬีสังหารสหัสตราทศกัณฐ์

ออกอากาศวันที่ 27 มิถุนายน 2560

ท้าวลัสเตียนกับนางรัชฎาบูชาชีวิตสหัสตราทศกัณฐ์ให้ปกป้องกรุงลงกา หลังจากผ่านพิธีศพ ทศกัณฐ์นางรัชฎาสั่งสหัสตราทศกัณฐ์ไปฆ่าพวกพระรามให้หมด ล้างแค้นให้ทศกัณฐ์ พระรามยิงศร

พรหมาสตรีใส่สหัสตรทศกัณฐ์ สหัสตรทศกัณฐ์ไม่ระคาย พระรามกับวานรตายหมด นางรัชฎาบอกให้ไปดูพระรามกับกองทัพตายให้เห็นกับตา นางสีดาต้องรับผิดชอบการตายของพวกเขา นางสีดา กลายเป็นภัทรกาลีสังหารสหัสตรทศกัณฐ์ พระรามฟื้น ภัทรกาลีกลับคืนเป็นนางสีดาดังเดิม นางรัชฎาไม่โหจะไปฆ่านางสีดา พระรามอยากพบนางรัชฎาที่กำลังเสียใจ พระรามให้พิเภกไปตามนางรัชฎามาที่ค่ายพระราม พระรามกับนางสีดาเป็นกษัตริย์และราวีคนใหม่ของลงกาตามธรรมเนียม ต้องแต่งเครื่องประดับกษัตริย์ นางสีดากำลังรับผาดเครื่องประดับ นางรัชฎาปัดทิ้งจะฆ่านางสีดา พิเภกมาช่วยได้ทัน นางรัชฎาจะฆ่าพิเภกด้วย พิเภกไม่ยอมเสียแม่ นางสีดาถามนางรัชฎาจะเลือก ลูกที่ตายหรือลูกที่ยังมีชีวิตอยู่ นางรัชฎาได้กลับนางสีดาว่าการแก้แค้นเป็นหน้าที่ของเผ่าพันธุ์อสูร นางสีดานึกถึงนางสำนึกขาทที่ชอบแก้แค้น พระรามนัดนางรัชฎาให้ไปพบกันคืนนี้

ตอนที่ 89 พระรามปฏิเสธที่จะรับนางสีดาคืน

ออกอากาศวันที่ 28 มิถุนายน 2560

พระรามนึกถึงสีดา คักติดอยู่ในตัวข้า ทำให้ข้ามีชัยเหนือสงคราม พระรามอีกคนมา เป็นพระรามในชุดกษัตริย์บอกว่าพระรามปล่อยให้อารมณ์พาไป ลืมคุณค่าราชวงศ์รชฎ พิเภกพานางรัชฎา มาที่ค่ายพระราม นางรัชฎาระงับความโกรธ มอมมงกุฎกับเครื่องประดับให้พระราม พระรามขอโทษ นางรัชฎาที่ต้องให้นางมาหาพระรามเพราะพระรามเป็นนักบวช ก้าวเข้าวังไม่ได้ พระรามแต่งตั้งพิเภก เป็นเจ้ากรุงลงกา พิเภกบอกว่าตนจะเป็นเจ้าเมืองต้องได้รับการยอมรับจากนางรัชฎา นางรัชฎาชื่นชมพระรามที่ให้พิเภกเป็นเจ้ากรุงลงกา พระรามตอบแทนความเกลียดชังของนางรัชฎาเป็นความเคารพนับถือ นางสุโลจนาเชิญนางสำนึกขากลับกรุงลงกา เพราะเข้าใจผิดว่าทุกคนถูกเนรเทศ นางสำนึกขาคือคนในครอบครัวต้องไปด้วยกัน นางรัชฎาบอกให้ระวังนางสำนึกขาแก้แค้นนางสีดา นางมณโฑปกป้องนางสีดาจากนางสำนึกขา พระรามคิดว่าจะไม่พานางสีดากลับอโยธยา พระรามให้พระลักษมณ์ไปบอกนางสีดาว่าตนขอพบนาง พระรามขอให้คนอื่นออกไปก่อน พระรามขอกุญกับนางสีดาตามลำพัง พระรามบอกว่าพระรามจะปล่อยนางสีดาให้เป็นอิสระจากพันธะทั้งปวง นางสีดาอยู่เมืองไหนก็ได้แต่ไม่สามารถกลับอโยธยากับพระรามได้ นางสีดาร้องไห้ พระลักษมณ์และทุกคนตกตะลึงในการตัดสินใจของพระราม นางสำนึกขาบอกพระรามสงสัยในความบริสุทธิ์ของนางสีดา เพราะนางสีดามาอยู่กับทศกัณฐ์ที่กรุงลงกานาน โลกนี้บุรุษครอง เป็นกฎของบุรุษ ทำให้นางสำนึกขาอับอายเพราะมีนางสีดาเป็นชยายอยู่แล้ว พระรามเป็นทนายทราชวงศ์ของหริจันตะ ให้ ความสำคัญกับประชาชนมากกว่าความสุขส่วนตัว ถ้าพระรามพานางสีดากลับไปอโยธยาเป็นการขัดเกียรติพระราม นางสีดาเป็นสะใภ้ราชวงศ์รชฎ นางสีดาขอพิสูจน์ความบริสุทธิ์ด้วยการลุยไฟ

ตอนที่ 90 นางสีดาร่ำพิลาปแล้วลุยไฟพิสูจน์ความบริสุทธิ์

ออกอากาศวันที่ 29 มิถุนายน 2560

พระลักษมณ์ห้ามนางสีดาบอกล่ามโหฬารโทษพระลักษมณ์ด้วยวิธีนี้ที่ไม่ดูแลนางให้ดี พระรามบอกนางสีดาว่าไม่จำเป็นต้องทำวิธีนี้ นางสีดาบอกจำเป็นต้องทำถ้าพระรามไม่พานางกลับโยธยา พิเภกกับพระรามไม่สงสัยความบริสุทธิ์ของนางสีดา พระรามไม่ได้ต้องการให้นางสีดาพิสูจน์ นางสุโลจนาบอกว่าถ้านางสีดาพิสูจน์ด้วยการลุยไฟจะเป็นแบบอย่างให้ผู้หญิงคนอื่นต้องลุยไฟตาม พระรามไม่สงสัยแค่คนอื่นสงสัยจึงไม่ยอมให้นางสีดากลับไปทนคำดูถูกของคนอื่น พระอภัยนบก พระรามว่านางสีดาบริสุทธิ์ก่อนลักพาตัวและตอนนี้ก็ยังบริสุทธิ์ พระรามบอกนางสีดาว่าเมื่อนางไปโยธยาก็จะถูกสงสัยเหมือนกัน พระรามพูดกับพระลักษมณ์ว่าคนไม่สนใจความจริง สนใจแต่สิ่งที่ได้ยิน หนุมานเล่าให้พระรามฟังว่าตอนที่ตนไปเก็บสังกรณีตรีชวามารักษาพระลักษมณ์ ได้พบกับพระพรตระหว่างทาง พระพรตฝากมาบอกพระรามว่าพระพรตจะฆ่าตัวตายถ้าพระรามมาช้าแม้แต่วินาทีเดียว พระราม พระลักษมณ์ และนางสีดานั่งปราสาทหะของพิเภก พระพรตกำลังจะเผาตัวเอง มาณทวิรีบไปบอกนางเกาสุริยาให้มาห้ามพระพรต พระรามต้องรีบไปหาพระพรต หนุมานมาหาพระพรตก่อนบอกว่าพระรามไปทำพิธีทำบุญให้คนที่พระรามฆ่าตายกับฤาษีประลัยวาตก่อนจึงมาเข้าเฝ้าเล็กน้อย

ตอนที่ 91 พระรามไปพบพระพรต

ออกอากาศวันที่ 3 กรกฎาคม 2560

พระพรตนั่งบนกองไฟ หนุมานเป่าไฟดับหมด พระรามมาหาพระพรต พระพรตสวมรองเท้าให้พระราม พระรามมองนางไภยเกษิ พระรามบอกพระพรตให้ไปขอภัยจากนางไภยเกษิ พระพรตปรับความเข้าใจกับนางไภยเกษิ พระสัตรุดให้สุมันตระไปบอกชาวเมืองว่าพระรามมาแล้ว ชาวเมืองจะได้ออกมาต้อนรับพระราม นางสมุทรราชามพระลักษมณ์ทำหน้าที่ดูแลพระราม พระลักษมณ์ไปพบนางอุรมิลาที่นอนหลับอยู่ ฤาษีวสิษฐบอกให้พระลักษมณ์ภาวนาต่อพระนางนิทราทวี ให้คืนการนอนหลับให้พระลักษมณ์ นางอุรมิลาจะได้ตื่น ฤาษีวสิษฐให้พระรามทำพิธีบรมราชาภิเษก เข้าวันรุ่งขึ้น หนุมาน สุครีพ และพิเภกต่างมาช่วยกันเตรียมงานบรมราชาภิเษกพระราม ภัทรคนชักผ้ามีความแค้นพระราม เพราะพระสัตรุดตัดสินลูกสาวของตนให้ไปอยู่ป่าสองปีเพราะลูกสาวไปค้ำที่อื่นหนึ่งคืนที่บ้านผู้ชาย

ตอนที่ 92 พิธีบรมราชาภิเษกพระราม

ออกอากาศวันที่ 4 กรกฎาคม 2560

หลังพิธีบรมราชาภิเษกสุครีพชวนหนุมานกลับเมืองขีดขิน หนุมานขอติดตามพระราม หนุมานขอพระรามอย่าทิ้งสาวก พระรามเป็นทั้งเจ้านาย ครูและบิดา สำหรับพระรามหนุมานก็เหมือน

น้องชาย ถาษีวาลมิกิต่างรามายณะสำเร็จ บูชาพระแม่สร้อยสุวดีที่ทำให้วาลมิกิเขียนเรื่องสำเร็จ ชาวเมืองโยธยาดีใจที่พระรามเป็นกษัตริย์องค์ใหม่ เพราะพระรามมองว่าทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่แบ่งชั้นวรรณะ ภัทรหุดเป็นปริศนาว่ารอยตำหนิเห็นเด่นชัดเมื่อพระจันทร์เต็มดวง พระมารดาทั้งสามเห็นว่าโอรสกับสะใภ้อภิเษกกันนานแล้วยังไม่มีบุตร พระรามฝันร้ายเห็นนางสีดา สวมชุดนักบวชตะโกนเรียกชื่อพระรามกลางป่า พระรามตกใจตื่นไม่ยอมแยกจากนางสีดา หนุมานถามนางสีดาว่าพระรามชอบกินอะไร นางสีดาบอกว่าพระรามไม่แยกแยะ ปฏิบัติต่อทุกอย่างเท่าเทียมกัน แต่นางสีดาบอกหนุมานว่าพระรามชอบที่นางแถมบินดิที่หน้าผาก ถาษีมาเยี่ยมพระราม เห็นนางสีดาในชุดนักบวช ถาษีไม่รู้ว่าที่เห็นเป็นนางสีดาบอกเหตุหรือไม่ หนุมานทาบินดิทั้งตัวเพราะเข้าใจผิด ทุกคนหัวเราะหนุมาน พระรามดีใจที่ได้เห็นความภักดีของหนุมาน หนุมานรู้สึกโง่งที่ไม่เข้าใจคำพูดนางสีดา นางสีดาคลื่นไส้อาเจียน นางสีดาตั้งครุฑ ภัทรหุดตากผ้า ภรรยาภัทรหุดเรียกภัทรหุดกินข้าว ภัทรหุดโหมที่อาหารเย็น สงสัยว่าภรรยาแอบไปหาผู้ชาย ภรรยาภัทรหุดบอกว่าตนไปค้างบ้านพ่อแม่ ท้าวชนกมาที่โยธยารับนางสีดาไปมิลิลาจนกว่าจะคลอดเพราะตามธรรมเนียมผู้หญิงจะต้องกลับไปคลอดลูกที่บ้านเกิด

ตอนที่ 93 นางสีดาตัดสินใจไม่กลับนครมิลิลากับท้าวชนก

ออกอากาศวันที่ 5 กรกฎาคม 2560

นางอุรมิลาจะกลับมิลิลากับนางสีดา นางอุรมิลาแกล้งพูดกับพระลักษมณ์ว่านางเสียสละให้พระลักษมณ์ได้เข้าป่าเพื่อให้หน้าที่ของพระรามสำเร็จ คราวนี้พระลักษมณ์ต้องเสียสละให้นางได้กลับมิลิลากับท้าวชนกบ้าง นางสีดาถอนพระรามที่ปล่อยนางกลับมิลิลา พระรามปล่อยนางไปได้ไม่อาลัย อารมณ์ไม่เป็นพระรามองค์เดิมที่นางรู้จัก เป็นกษัตริย์โยธยาที่ไม่รักนางสีดา พระรามบอกว่าพระรามขัดท้าวชนกไม่ได้และเห็นว่ามันเป็นประเพณีที่ผู้หญิงจะกลับไปคลอดที่บ้าน นางสีดาถอนพระรามที่คำสองคำก็ประเพณี นางสีดาน้อยใจบอกว่าสุดท้ายถ้าพระรามต้องเลือกหน้าที่ประเพณีกับนางสีดา พระรามคงจะยอมเสียนางไปได้ พระรามบอกตรงๆ ว่าเสียนางสีดาได้เพื่อรักษาจารีตประเพณี แต่ถึงอย่างนั้นพระรามไม่เคยตัดนางสีดาจากใจได้ พระรามบอกนางสีดาสามารถบอกท้าวชนกได้ว่าไม่กลับ นางสีดาโกรธพระรามขอให้ดูแลตนเองจนกว่านางจะกลับมา นางเองก็ถูกผูกมัดด้วยความรักของพ่อ นางสีดาบอกท้าวชนกไม่กลับมิลิลา ภัทรหุดคนซักผ้าโกรธภรรยาที่กลับบ้านช้า พระรามขอให้หนุมานกลับไปหานางอัญญาผู้เป็นแม่ พระรามบอกนางสีดาว่าอยากให้ลูกเกิดมาแข็งแรงกว่าและไม่ล้มเหลว ภัทรหุดคนซักผ้ามาร้องทุกข์เรื่องภรรยาไปค้างที่อื่น พระรามตัดสินใจให้ภัทรหุดมารับภรรยากลับไป ภัทรหุดปฏิเสธเชื่อฟังคำสั่งพระราม

ตอนที่ 94 พระรามให้พระลักษมณ์นำนางสีดาไปทิ้งไว้ในป่า

ออกอากาศวันที่ 6 กรกฎาคม 2560

ฤาษีวิเศษรู้ว่อกาศวิปริต หายนะอโยธยากำลังจะเกิด ฤาษีวิเศษบอกพระรามว่ากษัตริย์ต้องทำเพื่อความสุขของประชาชนไม่ใช่ความสุขส่วนตัว และบอกพระรามอีกว่ากษัตริย์เองเป็นบิดาและสามีด้วย การตัดสินใจของกษัตริย์จะต้องเป็นที่ยอมรับของชายที่แต่งงานแล้วทั้งอาณาจักรและปฏิบัติตามได้ พระรามนึกถึงท้าวทศรถที่มีแววตาเสียใจและไม่แน่ใจแต่ต้องปฏิบัติตามสัญญาไทยเกษี ฤาษีวิเศษบอกว่ากรณีของท้าวทศรถไม่หมดหนทาง แต่เพราะความรักบุตรมากเกินไป ทำให้ท้าวทศรถทำใจให้พระรามถูกเนรเทศไม่ได้ กษัตริย์จะต้องยึดการตัดสินใจตามหน้าที่และประเพณีสะใภ้อโยธยาพูดคุยกันถึงความรักของพระรามที่มีต่อนางสีดา นางสีดาเล่าให้น้องๆ ฟังว่าพระรามไม่เคยทำลายความเชื่อใจของนาง พระรามรักนางสีดามาก พระรามตัดสินใจสละบัลลังก์ นางสีดาขอพรให้พระรามปกครองบ้านเมืองโดยไม่มีอุปสรรค พระรามได้ยินเสียงบรรพบุรุษเตือนว่าพระรามทำหน้าที่สามี แต่ละทิ้งหน้าที่ต่อประชาชน ราชวงศ์จะล่มสลายเพราะพระราม พระรามเปลี่ยนใจยอมทำร้ายนางสีดา พระรามสั่งให้พระลักษมณ์พานางสีดาไปทิ้งในป่า พระรามหลอกนางสีดาว่าจะไปนมัสการฤาษี ให้นางเตรียมตัวเดินทาง

ตอนที่ 95 พระลักษมณ์บอกนางสีดาเรื่องที่พระรามให้เนรเทศนาง

ออกอากาศวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

พระลักษมณ์พานางสีดาไปทิ้งในป่า พระลักษมณ์บอกความจริงแก่นางว่าพระรามทอดทิ้งนางเสียแล้ว ต่อไปนี้นางสีดาจะต้องอยู่ในป่าตามลำพัง นางสีดาไม่อยากใช้ชีวิตอยู่โดยไม่มีพระราม พระลักษมณ์ขอโทษนางสีดาแต่บอกว่านางสีดาต้องอยู่เพื่อลูกในครรภ์ พระแม่ธรณีมาหานางสีดาด้วยค ว า ม แ ค้ น จ ะ เ ลี ย ะ ราชวงศ์ รุขให้มอดไหม้ นางสีดาห้ามพระแม่ธรณีทำเช่นนั้น พระแม่ธรณีชวนนางสีดาหลับสู่ธรณีไปอยู่ด้วยกัน เพราะเห็นว่านางสีดาทุกข์ทรมาน นางสีดาขอทำหน้าที่แม่ก่อน และนางจะเป็นคนเรียกพระแม่ธรณีเมื่อถึงเวลาที่เหมาะสมเอง มเหสีท้าวทศรถทั้งสามและสะใภ้อโยธยาทั้งสามเศร้าโศกเมื่อได้รู้จากพระรามว่าพระรามได้เนรเทศนางสีดาไปแล้ว พระรามเจ็บปวดในการตัดสินใจครั้งนี้ พระรามใช้หนุมานให้คอยดูแลนางสีดา แต่อย่าให้นางสีดาได้รับรู้ความทุกข์ของพระราม

ตอนที่ 96 มารุตพานางสีดาไปอาศัยอยู่ที่อาศรมของฤาษีวาลมิกิ

ออกอากาศวันที่ 11 กรกฎาคม 2560

มารุตเอาน้ำกับผลไม้มาให้นางสีดา มารุตพานางสีดาไปหาฤาษีวาลมิกิ ฤาษีวาลมิกิตั้งชื่อใหม่ให้นางสีดาว่านางวันเทวี นางสีดาต้องแก้อัลลอคอดแต่ยังทำงานตักน้ำเอง ท้าวชนกมาเยี่ยมนางอูรมิลา มาณทวี ศรุตเกียรติ ทั้งสี่คนเสียใจกับเหตุการณ์ที่เกิดกับนางสีดา พระลักษมณ์พาท้าวชนกไป

พบพระราม ท้าวชนกชื่นชมพระรามที่รู้จักปล่อยวางแม้แต่ชายาที่รักมากอย่างนางสีดา ท้าวชนกมาตามเบาะแสนางสีดาที่อาศรมวาลมิกิ เพราะอาศรมนี้อยู่ใกล้จุดที่นางสีดาถูกนำมาทิ้ง ฤาษีวาลมิกิเห็นใจท้าวชนกผู้เป็นพ่อจึงบอกความจริงว่านางสีดาอยู่ในอาศรมแห่งนี้ นางสีดาไม่ยอมพบท้าวชนกในตอนแรกเพราะอับอาย ท้าวชนกบอกเรื่องพระรามยังเศร้าและคิดถึงนางสีดา ทิ้งนางด้วยเหตุจำเป็น ท้าวชนกชวนนางสีดากลับมิลิลา นางสีดาบอกเมื่อครั้งนางเป็นเด็ก ท้าวชนกเคยสอนให้ไม่ทิ้งอุปสรรค นางสีดาเลือกจะเผชิญหน้ากับอุปสรรคนี้ การกลับมิลิลาคือการหลีกเลี่ยงปัญหา

ตอนที่ 97 ลพกับมงกุฎประสูติ

ออกอากาศวันที่ 12 กรกฎาคม 2560

นางสีดาคลอดลูกชายฝาแฝดชื่อลพกับมงกุฎ พระรามเห็นรอยนิ้วมือบนผนังของพระรามกับนางสีดาในวันครบรอบแต่งงาน พระรามนึกถึงนางสีดา นางเกาสุริยาสังเกตว่าน้องสาวของสีดาต่างไม่มีความสุขในวันครบรอบแต่งงานของตนเองเพราะสีดาไม่ได้อยู่ด้วย ฤาษีคนหนึ่งได้มาบอกฤาษีวาลมิกิว่าลพกับพระมงกุฎหายไป นางสีดาคุยกับรูปปั้นพระรามว่านางรู้ว่าพระรามรักชาติ ศักดิ์ศรีราชวงศ์ ราม นางสีดาทำหน้าที่ภรรยาเลี้ยงลูก รอวันส่งลพกับมงกุฎให้พระราม ลพกับมงกุฎบอสูรในป่า อสูรจับตัวลพกับมงกุฎไปขังรวมกับเด็กที่ถูกจับ มารุตตามหาลพกับมงกุฎเท่าไรก็ไม่เจอ พระรามได้ข่าวมือสูรชื่อราพณาสูรจับเด็กๆ ไป พระรามตามมาช่วยเด็กๆ

ตอนที่ 98 ลพกับมงกุฎเดินทางไปขับร้องเรื่องรามายณะประกอบเพลงพิณที่อโยธยา

ออกอากาศวันที่ 13 กรกฎาคม 2560

พระรามฆ่าราพณาสูรตาย ช่วยเหลือเด็กๆ ทั้งหมดออกมาได้ มงกุฎแอบดูพระราม พระรามเจอตัวถามว่ามงกุฎเป็นลูกเต้าเหล่าใคร มงกุฎตอบว่านางวันเทวีเป็นพ่อและแม่ พระรามบอกว่าทุกคนต้องมีพ่อกับแม่คนละคนกัน ลพกับมงกุฎสงสัยว่าใครเป็นพ่อของพวกเขา พระรามคุยกับรูปปั้นนางสีดา พระรามมีสังหรณ์ว่านางสีดาอยู่ในป่าแห่งนั้น หนุมานมาหาพระราม พระรามคิดถึงลูกไม่รู้เป็นตายร้ายดีอย่างไร มารุตคุยกับนางสีดาว่าใครได้รับพรจากพระรามเป็นสิ่งที่ดี ลพกับมงกุฎอยากออกไปเล่าเรื่องรามายณะที่อโยธยา นางสีดาปรับทุกข์กับฤาษีวาลมิกิว่ากลัวลูกเดินทางไกลเป็นอันตราย ฤาษีวาลมิกิรู้ทันนางสีดาว่ากลัวพระรามไม่ยอมรับมากกว่า ลพกับมงกุฎร้องเพลงเล่าเรื่องรามายณะที่เมืองอโยธยา

ตอนที่ 99 พระรามทำพิธีอัฐวเมธ

ออกอากาศวันที่ 17 กรกฎาคม 2560

ภักโษสำนึกผิตที่ตัวเองกล่าวหานางสีดา นางสีดาเป็นผู้บริสุทธิ์ ลพกับมงกุฎได้ไปเล่นดนตรีในวัง เมื่อพวกเขาเล่นดนตรีเสร็จ ถามหานางสีดา พระรามล่ำบักใจในการตอบคำถาม พระรามคิดว่ำลูกแท้ๆ ของตนก็ถกถามและวิจารณ์พระรามเหมือนเด็กสองคนนี้ และนางสีดาก็ถกถามใจเหมือนกัน นางสีดากังวลว่ำลพกับพระมงกุฎจะถามพระรามว่ำนางสีดาอยู่ที่ไหน ลพกับมงกุฎโกรธพระรามที่ทั้งรำนีผู้บริสุทธิ์ พวกเขาไม่ยอมรับพระรามเป็นกษัตริย์ของพวกเขา ลพกับมงกุฎกลับมาอาศรมมีความรู้สึกไม่ติดกับพระรามเป็นไปตั้งที่นางสีดากังวลถึงผลลัพท์ของการไปโยธยาตั้งแต่แรก พระรามถามถาษาชีวสิษฐ์ว่ำควรทำอย่างไรกับชาวโยธยา ถาษาชีวสิษฐ์บอกให้พระรามทำพิธีอ้อศวเมธประกาศความยิ่งใหญ่ แต่พระรามต้องมิมหารานีเข้าพิธีพร้อมกันพิธีจึงสมบูรณ์ พระรามจึงต้องอภิเชกใหม่

ตอนที่ 100 พระรามวางรูปปั้นนางสีดาที่ทำด้วยทองอยู่ข้างพระองค์ในพิธีอ้อศวเมธ ออกอากาศวันที่ 18 กรกฎาคม 2560

พระรามตัดสินใจไม่อภิเชก เพราะพระรามได้ให้สัตย์สาบานว่ำจะมีรานีคนเดียวคือนางสีดา ท้าวชนกเป็นผู้แก้ปัญหาลให้พระราม พระศิวะไม่มีรานียั้งทำพิธีได้ในรูปอรธนาริศวร พระรามวางรูปปั้นรานีได้ นางสีดาเข้าถามถอดจิตไปหาพระรามที่วัง พระรามเป็นทุกข์ นางสีดารู้ความทุกข์ของพระรามแต่นางสีดาโกรธพระรามที่ไม่บอกนางดีๆ ถ้าบอกดีๆ นางจะยอมจากนาง ให้พระลักษมณ์พานางมาตั้งในป่าเป็นการไม่ให้เกียรติกัน พระรามให้พระลักษมณ์ดูแลม้าอ้อศวเมธ ลพกับมงกุฎจับม้าอ้อศวเมธไว้

ตอนที่ 101 พระลพกับมงกุฎจับม้าอ้อศวเมธทำทนายพระราม ออกอากาศวันที่ 19 กรกฎาคม 2560

มารุตเดือนมงกุฎกับลพให้ปล่อยม้าอ้อศวเมธ มารุตพบนางสีดา แต่ไม่บอกนางเรื่องลูกทั้งสองของนางจับม้าอ้อศวเมธเอาไว้ เพราะมารุตไม่ถกถามผินโชคชะตาที่พระรามกับนางสีดาจะได้อยู่ด้วยกันอีกครั้ง มารุตพบพระลักษมณ์ แต่ไม่ทูลเรื่องม้าอ้อศวเมธอยู่ไหน มงกุฎกับลพคิดว่าพระรามเห็นแก่ตัวนางสีดาทนฟังไม่ได้ มารุตแนใจจุดประสงค์พิธีเพื่อให้พระรามได้พบนางสีดา พระลักษมณ์พบมงกุฎกับลพอยู่กัม้าอ้อศวเมธ สั่งให้พวกเขาของตนปล่อยม้า มงกุฎกับลพไม่ยอม ไม่อย่างนั้นตนจะฆ่าคนปล่อยม้า พระลักษมณ์จำได้ว่าถาษิน้อยสองคนเป็นเด็กที่ไปร้องเพลงในวัง พยายามเกลี้ยกล่อมมงกุฎกับลพ นางสีดาว่ากุมารทั้งสองจับม้าอ้อศวเมธ นางสีดาเป็นห่วงทั้งกุมารและฝั่งพระรามจะต้องเกิดภัยพิบัติแน่นอน พระรามคุยกับถาษาชีวสิษฐ์เรื่องเหตุผลที่จัดพิธีอ้อศวเมธ เพื่อให้ชาวโยธยามีความสุขและพระรามหวังว่ำม้าอ้อศวเมธจะทำให้พระรามกับนางสีดาได้อยู่ด้วยกันอีกครั้ง มงกุฎกับลพสู้ชนะพระลักษมณ์ จับพระลักษมณ์เป็นเชลย พระลักษมณ์ตระหนักถึงความผิตของตนเองที่ทอดทิ้งนางสี

ดาไว้ในป่า ทำให้ตัวเองพ่ายแพ้ พระรามดีใจที่มีคนกล้าขัดขวางม้าอัศวเมธ มงกุฎกับลพพุดถึง พระรามในทางไม่ดี ปฏิบัติกับนางสีดาผู้ไม่มีความผิดอย่างโหดร้าย นางสีดาหรือนางวันเทวีถูกลูกทั้งสอง และอธิบายว่าพระรามต้องทำเพราะจำเป็นต้องรักษาประเพณี ชื่อเสียงของราชวงศ์รชุน นางเกาสุริยาคุยกับนางไถยเกษิและนางสมุทราว่าตนสงสัยว่านางวันเทวีน่าจะเป็นนางสีดา พวกมเหสีท้าวทศรถจึงคิดจะไปตามนางสีดากลับเข้ามาอยู่ในวัง มงกุฎกับลพบอกนางสีดาเรื่องของตัวเองหยุดม้าอัศวเมธเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมให้นางสีดา สองกุมารคิดว่าแม่จะต้องต่อว่าตัวเองแน่นอนที่ขัดขวางพระราม แต่นางสีดาบอกว่าลูกไม่ผิดที่ปกป้องคนบริสุทธิ์ มงกุฎกับลพปฏิบัติต่อพระลักษมณ์ที่เป็นเฉลยอย่างดี เอาข้าวที่นางสีดาทำให้พระลักษมณ์กิน พระลักษมณ์นึกถึงอาหารที่พี่สะใภ้สีดาทำให้กิน มงกุฎกับลพสู้กับพระพรต พระสัตรุด พระพรตกับพระสัตรุดแพ้ว มงกุฎกับลพปล่อยเจ้าชายทั้งสามให้ไปบอกพระรามให้มาสู้กัน ถ้าพระรามแพ้ต้องตอบคำถามว่าทอดทิ้งนางสีดา เมื่อเจ้าชายทั้งสามแห่งอโยธยาแพ้วกลับมา พระรามส่งหนุมานไปสู้กับเด็กน้อยทั้งสอง

ตอนที่ 102 นางสีดารู้ว่าที่แท้มารุตคือหนุมาน

ออกอากาศวันที่ 20 กรกฎาคม 2560

หนุมานลำบากใจมากที่ต้องสู้กับลพและมงกุฎเด็กน้อยที่ตนดูแลมาตลอดสิบสองปี หนุมานในร่างมารุตไปถามนางสีดาถึงความลำบากใจของหนุมานที่ต้องต่อสู้กับลพกับพระมงกุฎ ทั้งที่หนุมานจงรักภักดีทั้งพระรามและนางสีดา นางสีดาบอกมารุตว่าไม่ว่าอย่างไรหนุมานก็ต้องทำตามบัญชาของพระราม มารุตขอบคุณนางสีดาและเปลือหลุดปากว่าตนเองมีงานด่วนต้องทำตามคำสั่งให้พระราม นางสีดาสงสัยตัวตนของมารุต นางสีดาจึงไปถามฤาษีวาลมิกิว่ามารุตเป็นใครกันแน่ ฤาษีวาลมิกิบอกนางสีดาว่ามารุตก็คือหนุมานทำตามคำสั่งของพระรามให้ดูแลนางสีดาและลูก หนุมานสู้แพ้วมงกุฎกับลพ โดนจับเป็นเชลย นางสีดาต่อว่าหนุมานว่าปิดบังความจริงมาได้ตั้งสิบสองปี หนุมานว่าถ้าบอกว่าคือหนุมาน นางสีดาคงไม่ยอมให้ตนคอยดูแลนางแน่ นางสีดาซึ่งใจที่หนุมานเป็นสาวกที่จงรักภักดีต่อพระรามและนางสีดา พระรามออกมาสู้กับมงกุฎกับลพ แต่ยังไม่รู้ผลแพ้ชนะ นางสีดาก็เข้ามาขัดขวางเสียก่อน นางสีดาบอกลูกว่านางสีดาไม่ต้องการความยุติธรรม นางขอภัยที่ลูกล่วงเกินพระราม และพาลูกกลับอาศรมไป พระรามรู้ว่ามงกุฎกับลพเป็นลูกพระองค์ พระรามดีใจที่ได้พบนางสีดาแต่ก็เศร้าเสียใจที่นางสีดายังโกรธพระรามอยู่ พระรามคิดหาทางมารับนางสีดากลับไปอยู่ด้วยกัน

ตอนที่ 103 พระรามรู้ความจริงว่าลพกับมงกุฎเป็นโอรสของนางสีดา

ออกอากาศวันที่ 24 กรกฎาคม 2560

นางสีดาบอกความจริงลพกำบังมุกว่าพ่อคือพระราม ทั้งสองจึงรู้ว่าแม่ของพวกเขาคือนางสีดาที่พวกเขาเรียกร้องความเป็นธรรม พระรามเศร้าใจที่เกือบทำสงครามกับลูก หนุมานถามพระรามว่าจะทำอะไรหลังจากพระองค์รู้ความจริงแล้ว พระรามกลับบอโยชยาตามลำพัง ลพกำบังมุกขอโทษนางสีดาที่ไม่เชื่อฟัง พระรามรำพันถึงนางสีดาด้วยความเศร้าสลด สรรเสริญว่านางมีความเข้มแข็ง เลี้ยงลูกได้ดี เป็นทั้งพ่อและแม่ทั้งที่พระองค์ยังมีชีวิต นางสีดารำพันถึงพระราม น้อยใจพระรามที่ไม่ตรัสอะไรกับนางเลย พระรามแจ้งข่าวกับทุกคนว่าพบนางสีดา และลพมุกคือลูกของพระราม พระรามจะไปรับนางสีดาและบุตร หากใครขัดขวาง พระรามจะสละบัลลังก์

ตอนที่ 104 พระรามต้องการรับนางสีดากลับมาเป็นมหารานีดั้งเดิม

ออกอากาศวันที่ 25 กรกฎาคม 2560

พระรามประกาศยกเลิกประเพณีการขับไล่ผู้หญิงที่ถูกสงสัยเรื่องความบริสุทธิ์ออกจากเมือง พระรามจะให้เกียรตินางสีดาโดยไม่ขอให้พิสูจน์ความบริสุทธิ์อีก มีนักบวชสองคนคัดค้าน แต่หนุมานแก้ต่างแทนนางสีดาว่าตนอยู่รับใช้นางสีดามาสิบสองปี นางสีดายังบูชารูปปั้นพระรามแม้อยู่ในป่า พวกท่านอย่าได้สงสัยความซื่อสัตย์ของนางสีดาอีกเลย นักบวชทั้งสองรวมถึงภักษะตัวต้นเหตุให้เกิดการเนรเทศนางสีดา รู้สึกผิด ยอมให้พระรามไปเชิญนางสีดามา เมืองอโยธยาจะมีความสุขสงบด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของมหารานีสี่ดา นางสีดาหว่านเมล็ดพันธุ์คิดถึงกรุงมิลิลาและน้องสาวเจ้าหญิงแห่งมิลิลา น้องสาวทั้งสามคนของนางสีดามาเยี่ยม บอกนางว่าพระรามทุกข์ทรมานมากเมื่อไม่มีนางสีดาอยู่ข้างกาย เวลาที่พวกนางเห็นพระราม เห็นแต่ความรักที่พระรามมีให้กับนางสีดา พระรามคิดถึงวันอภิเษกของพระรามกับนางสีดาที่เป็นวันแห่งความสุข และสัญญาวันอภิเษก พระรามฝันร้ายเรียกนางสีดาเสียงดัง ฟ้าผ่า ฤาษีสฤษฐ์บอกว่าลางร้ายกำลังจะเกิดกับบอโยชยา พระรามทำสิ่งที่ขัดประเพณี พระรามต้องไม่รับนางสีดากลับมา บ้านเมืองจะหายนะ นางสีดาพูดจาแปลกๆ ผากฝั่งน้องสาวให้ดูแลลูกนางเหมือนเป็นลูกแท้ๆ นางสีดาขอไม่พบพระรามอีกต่อไป พระรามตามมุกกับลพขอให้ยกโทษในความผิดที่ตนกระทำ

ตอนที่ 105 พระรามตามง้อนางสีดา

ออกอากาศวันที่ 26 กรกฎาคม 2560

พระรามมาพบนางสีดาที่กระท่อมของนางที่อาศรม นางสีดาไม่ยอมกลับไปกับพระราม ทางด้านนางเกาสุริยาอินดีที่ลพกำบังมุกเป็นหลานเพราะเอ็นดูตั้งแต่สองพี่น้องมาเล่นดนตรีในวัง และเข้าใจทุกอย่างว่าทำไมพระลักษมณ์ พระพรตกับพระสัตรุดถึงเอาชนะสองกุมารไม่ได้ เพราะคนของราชวงศ์รชชู้ด้วยกันจะสู้กันไม่ได้ พระรามขอคืนดินนางสีดา นางสีดาใจแข็งไม่ยอมกลับไปด้วยสองกุมารมาเห็นบอกพ่อแม่ถ้าพ่อแม่ไม่คืนดี ทั้งสองจะไม่กลับมาอีก หนุมานมาตามสองกุมาร บอก

พวกเขาอยู่บนเขาทำให้ฤาษีวาลมิกิ พระราม และนางสีดาเป็นห่วง สองกุมารจะลงจากเขาเมื่อพระรามกับนางสีดาอยู่ร่วมกัน หนุมานนำความมาบอกนางสีดากับพระรามให้มาตามพวกเขาด้วยกัน และปรับความเข้าใจกัน พระรามชวนนางสีดาไปหาลูกด้วยกัน นางสีดาบอกว่ารู้นิสัยลูกดี ขอไปตามเองคนเดียว ลพกับมงกุฎต้องเชื่อฟังลงมาแน่ๆ นางสีดาขึ้นไปหาลูก ดูว่าทำไมเอาแต่ใจตัวเองเช่นนี้ บังคับให้แม่กลับไปกับพ่อ

ตอนที่ 106 นางสีดาปฏิเสธที่จะกลับไปกับพระราม

ออกอากาศวันที่ 27 กรกฎาคม 2560

นางสีดาเกลี้ยกล่อมลูกชายทั้งสองได้สำเร็จและนำมาฝากตัวกับพระรามให้เป็นผู้สืบทอดราชวงศ์ พระรามขอร้องนางสีดาแต่นางสีดาไม่กลับไป เมื่อรบเร้ามากๆ นางสีดาขอเวลาหนึ่งวัน นางสีดาป้อนอาหารลูกและพระรามมื้อสุดท้าย นางสีดาขอขโมยหัวใจไว้สำหรับป้ายหน้าผากในวันพรุ่งนี้ ท้าวชนกสงสัยคำพูดของนางสีดาดูแปลกๆ ท้าวชนกให้ศตนั้นหะเตรียมม้าไปอาศรมฤาษีวาลมิกิ นางสีดาใส่ชุดเจ้าสาวแต่ยื่นกรานที่จะไม่กลับโยธยากับพระราม นางสีดาขอให้พระแม่ธรณีมารับนางไปอยู่ด้วยตามสัญญาเพราะนางทนทรมานไม่ได้อีกแล้วในชาตินี้

ตอนที่ 107 นางสีดาพิสูจน์ความบริสุทธิ์โดยขอให้พระแม่ธรณีมารับนาง

ออกอากาศวันที่ 31 กรกฎาคม 2560

นางสีดาบอกว่าที่ตนไม่กลับไปกับพระรามเพราะนางเป็นสตรีคนหนึ่งที่ถูกละเมิดโดยแม่ตมจะเป็นถึงมหาราชา หน้าทีของตนคือต่อสู้เพื่อสตรีที่ถูกละเมิด แม้ว่าภักจะขอภัยและเชิญนางกลับแต่นางสีดาให้เหตุผลว่าไม่ใช่ความผิดของภัก แต่เป็นความผิดของสังคม ภักเป็นผลผลิตของสังคม และนางเชื่อว่าเพราะประเพณีของอโยธยาเป็นแบบนี้อยู่แล้ว และการตัดสินใจของพระรามก็คือการตัดสินใจของประชาชนนั่นเอง นางสีดาลงไปอยู่กับพระแม่ธรณีท่ามกลางความเศร้าโศกของราชวงศ์รชทุกคน พระรามโกรธที่พระแม่ธรณีเอาตัวนางสีดาจะไปจากตน พระรามกำลังจะแก้แค้นพระแม่ธรณี แต่ท้าวชนกห้ามไว้บอกว่านางสีดาเป็นลูกสาวของพระแม่ธรณีจริงๆ และทุกคนควรเคารพการตัดสินใจของนางสีดา พระรามจะฆ่าตัวตายตามนางสีดาไป แต่มารดาของพระรามเตือนสติว่าพระรามยังมีหน้าที่คือสานต่อหน้าที่ของนางสีดาต่อสตรีและดูแลลูกชายจนโตเป็นผู้ใหญ่

ตอนที่ 108 พระกาลแปลงเป็นฤาษีมาขอเฝ้าพระราม

ออกอากาศวันที่ 1 สิงหาคม 2560

พระรามยกเลิกประเพณีของอโยธยาที่สามีกบิวดามีสิทธิต่อภรรยาและบุตรเหมือนทรัพย์สินอย่างหนึ่ง จะไล่ออกจากบ้านอย่างไรก็ได้ เวลาผ่านไปแสนนาน ก็ถึงเวลาที่มเหสีท้าวทศรถทั้งสาม

สิ้น และลพกำบังงูก็เจริญวัยจนพระรามหมดห่วง พระรามขอเวลาอยู่ในห้องคนเดียวซึ่งหนุมานคนสนิทรู้สึกตะหงิดใจว่าแปลกมากปกติพระรามกับพระลักษมณ์ไม่เคยห่างกันเลย หนุมานดูแลปกป้องพระรามมาตลอด เมื่อกาลจะมาเอาชีวิตพระราม หนุมานไม่ยอมให้กาลผ่านทาง กาลไปเฝ้าพระศิวะว่าทำอะไรหนุมานไม่ได้เพราะหนุมานคืออวตารของพระองค์ พระรามสอนหนุมานว่าทุกคนเมื่อหมดหน้าที่ต้องตาย กาลเคঁทำหน้าที่ของเค้าเช่นเดียวกับหนุมานทำหน้าที่ดูแลพระราม นางอุมิลารานีของพระลักษมณ์ฝันร้าย ฤาษีสฤษฐ์รู้ว่านางร้ายของอโยธยาคือพระรามกำลังจะตาย พระรามทิ้งแหวนลงทะเล หลอกหนุมานให้ไปตามหาแหวนให้ตน เพื่อที่กาลจะได้มาได้ หนุมานไม่เจอแหวน หนุมานคิดว่าพระรามกำลังจะบอกอะไรตนสักอย่าง กาลเข้ามาถึงวัง ปลอมเป็นฤาษีขอพบพระรามแต่มาเจอกับพระลักษมณ์เสียก่อน กาลขอยุกับพระรามส่วนตัวโดยห้ามมีใครอยู่ในห้องด้วย

ตอนที่ 109 พระลักษมณ์ขัดคำสั่งพระรามเรื่องการเฝ้าประตู

ออกอากาศวันที่ 2 สิงหาคม 2560

พระลักษมณ์มาบอกพระรามว่ามีฤาษีมาขอพบ พระรามให้ฤาษีเข้าพบ ฤาษีตนนั้นขอยุกับพระรามเป็นการส่วนตัว ห้ามใครรบกวน ฤาษีตนนั้นซึ่งก็คือกาลนั่นเองได้บอกพระรามให้สัญญาว่าจะลงโทษผู้เข้ามาขัดจังหวะการสนทนาด้วยโทษประหาร พระรามสั่งพระลักษมณ์ให้เฝ้าหน้าห้องไม่ให้ใครเข้ามาในห้องนี้ อุมิลาชวนพระลักษมณ์หนีไปด้วยท่าทางตระหนก นางอุมิล่าฝันร้ายบอกพระลักษมณ์ว่าชีวิตของพระลักษมณ์อยู่ในอันตราย พระลักษมณ์บอกว่าต้องทำตามคำสั่งพระรามถึงตายก็ต้องทำ พระพรตกับพระสัตรุดขอยุกับพระลักษมณ์ด้วยเพื่อให้นางอุมิลาดลายกังวล หนุมานมองกองแหวนใต้บาดาลนึกถึงคำพูดของพระรามเรื่องชีวิตกับแหวนแต่หนุมานยังไม่เข้าใจสาเหตุที่พระรามบอกให้มาหาแหวน กาลบอกว่าภารกิจในอวตารนี้ของพระรามสำเร็จแล้ว ขอให้พระรามสละกายนุชยี่ไปปกป้องเหล่าเทพ พระรามยินดีสละโลก ทำให้กาลนับถือความไม่ยึดติดกับโลกของพระราม กาลบอกว่าก่อนที่พระรามจะสวรรคต พระพรต พระสัตรุด และพระลักษมณ์ต้องจากโลกนี้ไปก่อน พระราม ฝ่ายพระลักษมณ์ พระพรต และพระสัตรุด เห็นฤาษีทรวาสก็ออกมาต้อนรับ ฤาษีทรวาสไม่พอใจที่พระรามไม่ออกมาต้อนรับ ฤาษีทรวาสจะเข้าไปหาพระราม พระลักษมณ์ห้ามเพราะพระรามกำลังคุยกับฤาษีอีกตนและไม่ให้ใครรบกวน ฤาษีทรวาสกำลังสาปราชวงศ์รณ พระลักษมณ์ห่วงเกียรติราชวงศ์ของตนมากกว่าชีวิต พระลักษมณ์อาสาเข้าไปบอกพระรามว่าฤาษีทรวาสมา พระลักษมณ์เข้ามาในห้องได้เห็นรูปที่แท้จริงของกาล กาลทวงสัญญาให้ลงโทษพระลักษมณ์ ฤาษีทรวาสกลับไปก่อนเพราะหน้าที่ได้สำเร็จแล้ว พระรามเป็นทุกข์มากที่ต้องประหารน้องชายตนเอง พระลักษมณ์บอกพระรามอย่าได้ลังเล เพื่อรักษาคำสัตย์ พระรามประหารพระลักษมณ์ไม่ได้ พระรามขอคำแนะนำจากฤาษีสฤษฐ์ ฤาษีสฤษฐ์บอกพระรามว่าในคัมภีร์การตัดขาดกับผู้นั้นเท่ากับการประหารชีวิต พระรามจึงเลือกตัดขาดและเนรเทศพระลักษมณ์ออกจากวัง ในที่สุดหนุมานนึก

ออกว่าพระรามส่งตนมาหาแหวนเพื่อเปิดทางให้กับกาล หนุมานคิดว่าโยธยากำลังเผชิญหายนะครั้งใหญ่ คิดได้แล้วหนุมานรีบกลับไปเคียงข้างพระราม พระลักษมณ์ยอมรับคำตัดสิน ไม่ยอมให้อูรมีลาไปด้วย

ตอนที่ 110 พระรามกลับคืนสู่วิษณุภาพหลังจากโจนลงไปแม่น้ำสรุยก

ออกอากาศวันที่ 3 สิงหาคม 2560

พระลักษมณ์ถูกพระรามตัดขาดต้องออกจากวัง พระลักษมณ์กลัวนางอูรมีลาห้ามตนจึงหนีไปช่วงที่นางอูรมีลาเป็นลม พระลักษมณ์เสียใจที่ตอบแทนความเสียสละของนางอูรมีลาที่ทำให้ตนทำภารกิจดูแลพระรามสำเร็จตลอด 14 ปีไม่ได้ พระลักษมณ์ล้าลาพระราม พระพรต และพระสัตรุด พระลักษมณ์อยู่ในป่าไม่มีความกล้าใช้ชีวิตโดยปราศจากพระราม พระลักษมณ์ฆ่าตัวตาย หนุมานบอกพระรามว่ารู้แล้วว่าพระรามส่งไปเมืองบาดาลเพื่อตระหนักความไม่แน่นอนของชีวิต และพระรามอนุญาตให้กาลมาพบพระราม พระรามบอกหนุมานว่าจุดประสงค์บนโลกของพระรามสำเร็จแล้ว พระรามวางแผนจากไปในวันพรุ่งนี้ หนุมานขอตามพระราม พระรามบอกว่าหน้าที่ของหนุมานยังไม่เรียบร้อย ขอให้หนุมานดูแลประชาชนและป้องกันหายนะ พระพรตกับพระสัตรุดขอให้พระรามลงโทษเพราะพวกเขาอยู่ไม่ได้โดยไม่มีพระราม จะขอตายตายพระราม ส่วนชายาของพระพรตกับพระสัตรุดจะกลับไปอยู่มิลิลา ท้าวชนกมาหาพระรามถามพระรามไปเรียนรู้การปล่อยวางมาจากไหน จึงปล่อยวางนางสีดาได้ พระรามขอภัยและขอปลดภาระของตนจากเมืองมิลิลา ชาวโยธยาเสียใจที่พระรามกำลังจากพวกเขาไป พระรามบอกให้ปล่อยพระรามไปด้วยใจบริสุทธิ์ ประชาชนยังมีหน้าที่ของตนเองต้องบรรลุป่าหมายชีวิต พระรามบอกว่าการเกิดเป็นมนุษย์เป็นความฝันของเทพ พระราม พระพรต พระสัตรุด เดินลงแม่น้ำสรุยก กลับสู่ร่างพระนารายณ์ จักร สังข์ พระนารายณ์ได้กลับมารวมกับพระลักษมณ์อีกครั้ง หนุมานแหวกอกให้ชาวเมืองดูว่าประชาชนยังมีพระรามและนางสีดาอยู่ในใจตลอดไป

เรื่องย่อรามายณะฉบับวาลมิกิ

กัณฑ์ที่ 1 พาลกัณฑ์

ฤาษีวาลมิกิถามฤาษีนารทว่ามีผู้ใดในโลกที่มีความรอบรู้ กล่าวหาญ กตัญญู พุดแต่ความจริง มีปณิธานมั่นคง มีจริยธรรมเพียบพร้อม เอาชนะความโกรธและความริษยา เป็นผู้ที่เมื่อโกรธขึ้นมา เทวดาก็ยังเกรงกลัว ฤาษีนารทได้ตอบฤาษีวาลมิกิว่าท่านผู้นั้นเกิดในวงศ์กษัตริย์นามว่าพระราม เป็นผู้ปกครองที่ควบคุมตนเองได้ กล่าวหาญยิ่งนัก รู้จักวางตัวและรู้จักพูด พระรามมีรูปร่าง เก่งธนู รู้พระเวท ปกป้องมนุษย์และรักษาความดี รู้ศาสตร์หลายแขนง ไม่ย่อท้อ เป็นที่รักของประชาชน เป็นลูกที่ทำให้แม่ชื่นใจ มีความกล้าลึกเหมือนมหาสมุทรและมั่นคงเหมือนภูเขา กล่าวหาญเทียบได้กับพระนารายณ์ มีรูปร่างเหมือนโสมเทพ มีความโกรธเท่าพระกาลอัคนี มีความอดกลั้นเหมือนพระแม่ธรณี มีความเสียสละเหมือนพระกุมาร มีความสัตย์เหมือนพระยม ฤาษีนารทได้เล่าประวัติพระรามทั้งหมดให้ฤาษีวาลมิกิฟัง ผู้ใดศึกษาเรื่องพระรามเท่ากับได้ชำระบาปและมีอายุยืน ผู้ศึกษารามายณะไม่ว่าอยู่ในวรรณะใดจะประสบความสำเร็จในหน้าที่ที่พึงทำในวรรณะของตนเอง ฤาษีนารทหะกลับสวรรค์ ฤาษีวาลมิกิไปทำพิธีสงฆ์ที่แม่น้ำตมสาได้เห็นนายพรานยิงนกกระเรียนตัวผู้ที่กำลังเรียงรักกับคู่ของมัน ฤาษีวาลมิกิสะท้อนใจเมื่อเห็นนางนกคร่ำครวญที่คู่ตายจึงได้อูทานออกมาเป็นโคลก พระพรหมเสด็จมาหาฤาษีวาลมิกิ ฤาษีวาลมิกิยังคิดถึงเรื่องนางนกกระเรียนจึงขับโคลกนั้นออกมาอีก พระพรหมคลใจให้ฤาษีวาลมิกิรู้เรื่องพระรามทั้งที่เปิดเผยและเป็นความลับและแต่งรามายณะในฉันทลักษณะแบบโคลก พระพรหมอวยพรให้กาวยะเรื่องรามายณะของฤาษีวาลมิกิเป็นที่กล่าวขานในหมู่ชาวโลกและอยู่คู่โลกตลอดไป ครั้นฤาษีวาลมิกิได้ฟังเรื่องราวของพระรามก็นั่งสมาธิเพื่อสืบค้นเรื่องพระรามให้ลึกซึ้ง ฤาษีวาลมิกิได้รจนารามายณะครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว ฤาษีวาลมิกิได้ให้กุศากับลวะเป็นผู้ขับลำเรื่องรามายณะ ฤาษีได้ฟังมีความซาบซึ้งใจ แม้แต่พระรามเองตั้งใจฟังเพื่อสร้างทุกข์ เรื่องรามายณะเริ่มต้นด้วยประวัติของเมืองอโยธยาเมืองหลวงของแคว้นโกศลตั้งอยู่ริมแม่น้ำสรยู ปฐมกษัตริย์อโยธยาคือท้าวสคระผู้มีโอรสหกหมื่นองค์และเป็นบรรพบุรุษของท้าวทศรถ ท้าวทศรถเป็นกษัตริย์ที่ทำให้แคว้นรุ่งเรืองและสงบสุข มีทั้งข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ กองทัพที่แข็งแกร่งและมีพราหมณ์ ฤาษีคัมภีร์ มีแต่คนจิตใจดี รักษาสัตย์ เพราะท้าวทศรถเป็นราชฤาษี เป็นผู้ปกครองที่มีธรรมะและเป็นนักรบที่เก่ง ในเมืองมีแต่ความสุข ผู้คนประพฤติอยู่ในธรรม ไม่ทำร้ายกัน ให้ทานกัน จึงไม่มีใครอดอยาก พราหมณ์ไม่ละทิ้งหน้าที่ ให้ความรู้เป็นทาน วรรณะต่างๆ ปฏิบัติตามหน้าที่ไม่ปะปนกัน ในเมืองมีช้างม้าขึ้นเยี่ยม เมืองอโยธยาสง่างามเหมือนเมืองสวรรค์ของพระอินทร์ ท้าวทศรถโศกดีที่มีเหล่าฤาษีและอำมาตย์มนตรีมีความสามารถ ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ ท้าวทศรถไม่มีโอรสสืบทอดราชวงศ์ ท้าวทศรถจึงคิดทำพิธีอัฐวธูขอบุตร สุมันตระแนะนำให้เชิญฤาษีฤชยศฤคมาทำพิธีให้ แล้วสุมันตระก็เล่าประวัติฤชยศฤคคะว่าแต่ก่อนฤชยศฤคคะบำเพ็ญตบะ ไม่รู้จักสตรีและ

โลกียวิสัย ไม่ว่าจะใช้เล่ห์กลให้นางคนิก้าไปยั่ววน ก็ไม่สามารถนำเขาออกมาจากอาศรมได้เลย พระราชาโรมปาเทจึงเสด็จไปหาพราหมณ์วิภาณกะผู้บิดา และประธานนางศานตาดิธาของพระองค์ ให้แก่ฤษยศฤงคะ ท้าวทศรถปล่อยม้าอัสวเมธในช่วงวสันตฤดู หลังจากนั้นครบหนึ่งปี ท้าวทศรถ ขอให้ฤษยศฤงคะประกอบพิธีขอบุตรให้ ฤษยศฤงคะบอกท้าวทศรถว่าพระองค์จะได้โอรสสี่องค์ เทวดาได้ร้องทุกข์กับพระพรหมว่าราวณะข่มเหงเทวดาเพราะได้รับพรจากพระพรหม พระพรหมคิด อุบายสังหารราวณะได้ เพราะราวณะไม่ได้ขอพรให้ไม่ถูกสังหารโดยมนุษย์ พระพรหมจึงขอให้พระ นารายณ์ไปประสูติเป็นโอรสท้าวทศรถทั้งสี่ภาคเพื่อปราบราวณะในรูปมนุษย์ ท้าวทศรถทำพิธีขอ บุตรได้แบ่งข้าวทิพย์ายาสีหิมเหสีทั้งสามเสวย พระพรหมได้ให้เทวดาให้กำเนิดกองทัพพระรามในรูป ของวานรที่มีพลังวิเศษ พิธีอัสวเมธทำให้นาเบกาสัลยาประสูติพระราม นางไกเกยิประสูติพระภรต นางสุมิตราประสูติพระลักษมณ์และพระศัตรุฆนะ หลายปีต่อมาฤาษีวิศวามิตรได้ขออนุญาตท้าวทศ รถนำตัวพระรามไปปราบรากษสมารีจะกับสุพาทูที่ทำลายแทนบุชาฤาษี ท้าวทศรถทำให้พระราม จากพระองค์ไปไม่ได้ ฤาษีวิศวามิตรให้พระองค์ตัดใจเรื่องรักลูกมากเกินไป ฤาษีวิศวามิตรเตือน พระองค์ไม่ควรผิดสัญญาเพราะผิดหลักธรรมราชวงศ์รช แม้พระรามยังไม่สั่งตัดการใช้อาวุธ ก็มีฤาษี วิศวามิตรคอยคุ้มครองอยู่แล้ว ท้าวทศรถเบาใจอนุญาตให้พระรามกับพระลักษมณ์ไปกับฤาษีวิศวา มิตร ฤาษีวิศวามิตรพาพระรามกับพระลักษมณ์มาพักอยู่ที่อาศรมพระศิวะซึ่งเดิมเป็นอาศรมกามเทพ พระรามทำความเคารพแม่น้ำมานะสะและแม่น้ำสรยู พระรามเห็นป่าที่ดูน่ากลัวจึงถามฤาษีวิศวามิตร เกี่ยวกับป่านั้น ฤาษีวิศวามิตรบอกว่าเดิมพื้นที่นี้มีเจริณูรุ่งเรืองชื่อเมืองมลทะและกรูสะ บัดนี้ นางรากษสตาฎกาทำลายเมืองนี้ พระรามสงสัยถามต่อว่าเหตุใดนางรากษสตาฎกาจะมีพลังมากเท่า ช่างสารพันเชือก ฤาษีวิศวามิตรเล่าว่านางตาฎกาได้รับพลังจากพร พ่อของนางคือยักษ์สุเกตุมีความ ประพฤติดี แต่ไม่มีบุตร พระพรหมจึงประทานนางตาฎกาให้เป็นลูกพร้อมกับประทานพลังช่างสารพัน เชือกให้แก่ นางตาฎกาแต่งงานกับสุนทะมีบุตรชื่อมารีจะ นางถูกคำสาปจากฤาษีคัสตยะใ้ นาง และลูกชายกลายเป็นรากษส นางโกรธจึงทำร้ายถิ่นที่ฤาษีคัสตยะเคยมา นอกจากพระรามทั่วทั้ง สามโลกไม่มีใครประหารนางได้ ถึงแม้พระรามไม่ยากประหารสตรี แต่พระรามต้องทำลายนาง เพราะนางไร้ธรรมะ ตอนแรกพระรามจะไว้ชีวิตนางเพียงแค่ตัดกำลังของนาง แต่นางไม่สำนึกผิด พระรามจึงฆ่านาง หลังจากพระรามได้ชัยชนะจากการสู้กับนางตาฎกา ฤาษีวิศวามิตรพอใจมากมอบ อาวุธเทพให้พระรามกับพระลักษมณ์ พระรามรับอาวุธและบอกให้อาวุธมาปรากฏยามที่นึกถึง แล้ว ปล่อยธนูไป ก่อนที่ทั้งสามจะเดินทางต่อไป พระรามขอให้ฤาษีวิศวามิตรสอนวิธีเพิ่มพูนศร จากนั้น ทั้งสามเห็นอาศรมของพระวามนะซึ่งเป็นอาศรมแห่งความสำเร็จ เป็นป่าที่ฤาษีที่ประสบความสำเร็จ ในการบำเพ็ญตบะ พระวามนะคืออวตารหนึ่งของพระนารายณ์ช่วยสามโลกไว้ด้วยการขอพื้นที่สาม ก้าวจากท้าวพลี พระรามกับพระลักษมณ์ต่อสู้กับรากษสสุพาทูกับมารีจะลูกชายนางตาฎกา สุพาทู ขาดใจ แต่มารีจะยังไม่ตายและหนีไป ฤาษีวิศวามิตรชวนพระรามกับพระลักษมณ์เสด็จไป

ทอดพระเนตรรัตนธนูที่เมืองมิลลา ฤาษีวิศวามิตรเล่าเรื่องธิดาของพระกฤษณะที่ร้อยที่ถูกคำสาปของพระวายุให้กลายเป็นนางค่อม เรื่องนางสตัยวตีที่กลายเป็นแม่น้ำเกาศิกะ เรื่องพระแม่คงคาธิดาของภูเขาคิมาลัย หิมาลัยได้ประทานพระธิดาคงคาแก่สามโลกเพื่อทำให้โลกบริสุทธิ เรื่องเทวดานำโดยพระพรหมขัดขวางการมีบุตรของพระศิวะกับพระอุมา เพราะกลัวบุตรของทั้งสองจะมีพลังมากเกินไป พวกเทวดารับมือได้ เทวดาขอให้พระศิวะกับพระอุมาไปบำเพ็ญตบะ พระศิวะได้ปลดปล่อยพลังสู่พระแม่ธรณี พระอุมาโกรธสาปให้ชายาของเทวดาไม่มีบุตร และสาปพระแม่ธรณีให้เป็นชายาของพระราชารำนานมาก ให้นางไม่มีความสุขจากบุตรของนาง เทวดากังวลคำสาปของพระอุมา พระพรหมแนะนำพระอัคนีให้มีลูกกับพระแม่คงคาซึ่งเป็นพี่สาวของพระอุมา พระแม่คงคาจับพลังของพระอัคนีไม่ได้เพราะแผดเผา นางจึงปล่อยพลังนี้ไว้ที่เชิงหิมาลัย ทำให้เกิดธาตุด่างๆ ลูกชายของนางกับพระอัคนีได้ชื่อว่า การติเกยะ เพราะนางกฤตติกาเป็นผู้เลี้ยง การติเกยะมีอีกชื่อว่าสกันยะ เกิดจากพระครุฑอันศักดิ์สิทธิ์ของพระแม่คงคา ฤาษีวิศวามิตรเล่าเรื่องท้าวสัคระแห่งโยธยามิมหะสีสององค์ คือ นางเกศินี กับนางสุมตี นางเกศินีเลือกมีโอรสองค์เดียวแต่เป็นรัชทายาท นางสุมตีเลือกมีโอรสหกหมื่นองค์ นางเกศินีมีโอรสนามว่าอสมัญชะถูกเนรเทศเพราะจับเด็กกตน้ำ อสมัญชะมีโอรสชื่อ อังสุมัต ขณะที่ท้าวสัคระกำลังทำพิธีอัฐวเมธ พระอินทร์แปลงเป็นรากษสขโมยม้าอัฐวเมธไป ท้าวสัคระให้โอรสหกหมื่นองค์ไปตามหาด้วยการขุดดินจนการจะพบม้า โอรสหกหมื่นองค์ขุดลงไปใต้ดินลึกจนทำลายสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในพื้นดิน เทวดาฟ้องพระพรหม โอรสหกหมื่นองค์ขุดไม่เจอม้า ท้าวสัคระให้ขุดต่อไปเรื่อย ๆ จนถึงพื้นโลก โอรสหกหมื่นองค์ทำลายช้างประจำทิศทุกทิศจนกระทั่งพบพระกบิละกับม้า พระกบิละเผาโอรสหกหมื่นองค์ของพระสัคระ พระสัคระให้อังสุมัตไปตามม้า อังสุมัตไปตามทางที่พระปิตุลาขุดไว้ งามทางช้างคชทิศอย่างสุภาพจนพบกองขี้เถ้าของพระปิตุลา อังสุมัตอยากล้างบาปให้พวกเขา สุดท้ายพบม้า ivateยะบอกอังสุมัตว่าไม่ควรใช้น้ำบนโลกล้างบาป ควรใช้แม่น้ำคงคา โอรสหกหมื่นองค์จะได้ไปสวรรค์ อังสุมัตได้จับม้าไปให้พระอัยกาทำพิธีบูชาขุญได้สำเร็จ แต่ในสมัยของท้าวสัคระยังคิดหาวิธีเชิญพระแม่คงคาลงมาบนโลกไม่ได้ อังสุมัตครองราชย์ต่อจากท้าวสัคระและมอบราชสมบัติให้โอรสชื่อทิลปะแล้วไปบำเพ็ญตบะ ทิลปะมีบุตรชื่อภคิรธ แต่ภคิรธไม่มีบุตรจึงไปบำเพ็ญตบะ พระพรหมพอใจเสด็จมาให้พร ภคิรธขอให้ตนเองเป็นผู้นำน้ำคงคาชำระเกล้า ถานของโอรสหกหมื่นองค์ของท้าวสัคระ พระพรหมกล่าวว่าโลกไม่สามารถรองรับการไหลของพระแม่คงคาได้ ต้องให้พระศิวะช่วยรองรับพระแม่คงคา พระศิวะให้พระคงคาไหลผ่านมุนวมายมมายังโลก เมื่อภคิรธชำระล้างบาป ทำความปรารถนาให้สัมฤทธิ์ผลก็กลับไปครองราชสมบัติ เมื่อฤาษีวิศวามิตร พระราม และพระลักษมณ์เดินผ่านเมืองวิศวาลา ฤาษีวิศวามิตรได้เล่าเรื่องการกวนเกษียรสมุทร เพื่อให้ได้น้ำอมฤต ความบาดหมางของโอรสนางทิตีกับโอรสนางอติติ โอรสอติติฆ่าโอรสทิตี พระอินทร์ประหารโอรสของนางทิตีจนหมด นางทิตีปรารถนาจะมีลูกที่ฆ่าพระอินทร์ได้ นางบำเพ็ญตบะได้พระอินทร์มารับใช้ เมื่อนางหันศีรษะไปทางทิศของเท้า พระอินทร์ดีใจเข้าไปพันทาร์กในครรภ์นาง

เป็นเจ็ดส่วน นางทิดได้ขอให้โอรสเจ็ดส่วนกลายเป็นเทพบุตรลม วิศวามิตรไล่ลำดับบรรพบุรุษ พระราม ฤๅษีวิศวามิตรได้ไปพบเจ้าเมืองวิศาลาชื่อสมมติ พระรามกับพระลักษมณ์พักค้างคืนกับสมมติ ทั้งสองเห็นอาศรมร้าง ฤๅษีวิศวามิตรเล่าว่าเป็นอาศรมของฤๅษีเคาตมะกับนางอหฺลยา ฤๅษีเคาตมะ สานนางอหฺลยาที่เป็นชู้เป็นพระอินทร์ ฤๅษีเคาตมะสานนางอหฺลยาให้อยู่ในอาศรมหลายพันปีโดยไม่มีใครมองเห็น กินได้แต่ลม จะพ้นคำสาปก็ต่อเมื่อได้พบพระราม พระอินทร์ทำลายตบะของฤๅษีเคาตมะได้สำเร็จทำให้ฤๅษีเคาตมะปล่อยคำสาปร้ายแรงคือทำลายอณูของพระอินทร์ พระรามสัมผัส เท้าของนางอหฺลยา นางพ้นคำสาปกลับเป็นมนุษย์อีกครั้ง ฤๅษีเคาตมะกับนางขอโทษและคืนดีกัน พระรามเดินทางต่อไปถึงเมืองมิลิลา ฤๅษีวิศวามิตรเล่าเรื่องการผจญภัยของพระรามและการมายกษณูของพระรามให้ท้าวชนกฟัง เมื่อศตานั้นทะเลปุโรหิตของท้าวชนกซึ่งเป็นบุตรของนางอหฺลยากับเคาตมะ ได้ยินเรื่องที่นางอหฺลยาพ้นคำสาปก็รู้สึกยินดี ฤๅษีวิศวามิตรเล่าประวัติชีวิตของตนเองขณะเป็น กษัตริย์ และการพบกันของเขากับฤๅษีวิศวามิตร ฤๅษีวิศวามิตรได้ต้อนรับกษัตริย์วิศวามิตรอย่างดี มีอาหาร เลี้ยงทั้งกองทัพ ฤๅษีวิศวามิตรขอให้วัวศพลาสร้างอาหารและสุราเลี้ยงกองทัพของวิศวามิตร วิศวามิตร ขอให้ฤๅษีวิศวามิตรมอบนางศพลาให้เขาแลกกับวัวแสนตัว ฤๅษีวิศวามิตรไม่ยอมมอบศพลาให้ วิศวามิตร โน้มหน้าใจอยู่นานก็ไม่สำเร็จ วิศวามิตรให้คนมาลากวัวศพลาไป วัวศพลาวิ่งกลับไปหาฤๅษีวิศวามิตร ฤๅษีวิศวามิตรกล่าวกับนางว่าวิศวามิตรใช้กำลังลากนางไปโดยฤๅษีวิศวามิตรไม่ได้เต็มใจ วัวศพลาบอกว่า พราหมณ์มีอำนาจมากกว่ากษัตริย์ ฤๅษีวิศวามิตรสั่งให้ศพลาสร้างกองทัพที่จะทำลายกองทัพของวิศวามิตร เมื่อเป็นเช่นนั้นวิศวามิตรทำลายกองทัพของฤๅษีวิศวามิตร ฤๅษีวิศวามิตรก็ได้เผาโอรสร้อยองค์ของวิศวามิตร วิศวามิตรโศกเศร้าจึงแต่งตั้งโอรสองค์หนึ่งเป็นกษัตริย์ แล้วออกไปบำเพ็ญตบะในป่าจน พระศิวะพอใจ วิศวามิตรขอพรเป็นความรู้เรื่องธนู อาวุธที่เทวดา ทานพ ฤๅษี คนธรรพ์ ยักษ์ รากษส ใช้ วิศวามิตรเหิมเกริมได้อาวุธทำลายศิษย์ของฤๅษีวิศวามิตรตายหมด ฤๅษีวิศวามิตรโกรธมากชู้ไม่เข้าขึ้น ไม่เท้าของฤๅษีวิศวามิตรกลืนกินอาวุธทั้งหมดของวิศวามิตร มุนีทั้งหลายขอให้ฤๅษีวิศวามิตรระงับพลังของตนเอง ไม่จำเป็นต้องทำลายโลก ฤๅษีวิศวามิตรชนะแล้ว วิศวามิตรได้คิดว่าอำนาจของพราหมณ์คือ อำนาจแท้จริง วิศวามิตรจึงไปบำเพ็ญตบะเพื่อเป็นพราหมณ์ มีกษัตริย์อีกชวากุชื่อตริคังกุต้องการขึ้น สวรรค์ ขอความช่วยเหลือจากฤๅษีวิศวามิตรกับโอรสทั้งร้อยของฤๅษีให้ทำพิธีบูชาญให้ โอรสทั้งร้อย โกรธตริคังกุที่ขอในสิ่งที่ไปไม่ได้จึงสาปให้เป็นจันฑาล เมื่อไรที่ตริคังกุไปขอความช่วยเหลือ จากวิศวามิตร วิศวามิตรสงสารก็เลยช่วย โอรสฤๅษีวิศวามิตรมาต่อว่าวิศวามิตรจึงถูกสาปให้เป็นเฝ้านิษาทกินเนื้อสุนัข เมื่อตริคังกุขึ้นไปสวรรค์ สวรรค์ไม่ต้อนรับเพราะตริคังกุถูกฤๅษีสาป เหวี่ยงตริคังกุ ลงมายังโลกมนุษย์ ตริคังกุขอให้วิศวามิตรช่วย วิศวามิตรสร้างสวรรค์ใหม่ พระอินทร์องค์ใหม่และ เทวดาใหม่ให้อีกชุด เทวดาอ่อนวอนวิศวามิตรให้หยุดการกระทำ วิศวามิตรไม่ยอมผิดสัญญา สูดท้ายเทวดาอินยอมให้ตริคังกุอยู่บนสวรรค์แต่หันศีรษะลง เรื่องต่อไปกษัตริย์อโยธยาชื่ออัมพริษะทำ เหยื่อบูชาญหาย พราหมณ์ให้ชายลูกเป็นเหยื่อบูชาญของพราหมณ์ทดแทน อัมพริษะรักลูกคนโต

เช่นเดียวกับภรรยารักลูกคนเล็ก ศุนหเศปะลูกคนกลางก็เลยไปกับพราหมณ์ ศุนหเศปะได้พบวิศวา
 มิตร วิศวามิตรบอกว่าศุนหเศปะทำถูกต้องที่ตอบแทนพ่อแม่ด้วยชีวิตตนเอง พร้อมกับให้คาถาบูชา
 พระอินทร์กับพระนารายณ์ ศุนหเศปะได้พรอายุยืน ลูกๆ ของพราหมณ์ที่จับตัวศุนหเศปะจองห้องกับ
 วิศวามิตร จึงถูกสาปให้กินเนื้อสุนัข วิศวามิตรรักกับนางฟ้าเมณฑา ภายหลังวิศวามิตรละอายใจรู้ว่า
 เทวดาแย่งตบะของเขา พระพรหมมอบตำแหน่งมหาฤาษีให้วิศวามิตร พระพรหมบอกให้พยายามอีก
 ยังควบคุมอินทรีย์ไม่ได้ ฤาษีวิศวามิตรอดอาหารและบำเพ็ญตบะอันยาก พระอินทร์ส่งนางฟ้ารัมภา
 มาก่อกววิศวามิตรอีก นางรัมภาแปลงเป็นนกโกกิลลา วิศวามิตรโกรธสาปนางรัมภาเป็นหินพันปี วิ
 ศวามิตรควบคุมความโกรธไม่ได้ ไม่มีความสงบใจ เวลามานไปวิศวามิตรไม่ถูกหลอกล่อด้วยความ
 โกรธ เทวดากลับโลกถูกเผา พระพรหมจึงให้วิศวามิตรได้เป็นพราหมณ์สมใจ ฤาษิวชิษฐ์ได้กลายเป็น
 เพื่อนกับวิศวามิตรที่ได้เป็นพรหมฤาษี ท้าวชนกได้พาฤาษีวิศวามิตร พระรามและพระลักษมณ์ไปชม
 มหารณู เล่าตำนานมหารณู บรรพบุรุษของท้าวชนกคือพระเทวราชาเป็นคนก่งธนูของพระศิวะทำลาย
 พิธิบูชาของทักษะ พระศิวะพอใจจึงมอบมหารณูกับเทวราชา ท้าวชนกเล่าเรื่องที่พระองค์พบนางสี
 ดาในพื้นที่ระหว่างทำพิธิหว่าน และเหตุผลที่เลือกสามีให้นางโดยการยกมหารณู พระรามชนะยกธนู
 ได้นางสีดา ทูตของท้าวชนกส่งไปโอชยา ท้าวทศรถตอบรับเดินทางทันที ท้าวทศรถสู่ขอนางอูรมิ
 ลา นางมาณฑวี และนางศรุตเกียรติให้กับพระลักษมณ์ พระภรตะ พระศัตรุมนะ ปรศุรามได้ข่าว
 พระรามหักธนูพระศิวะ ปรศุรามเอาธนูพระนารายณ์มาให้ขึ้นสายเพราะอยากดูกำลังพระราม
 พระรามขึ้นสายธนูไม่ยอมฆ่าปรศุรามที่เป็นพราหมณ์และเห็นแก่วิศวามิตร พระรามให้ปรศุรามเลือก
 ว่าจะให้ทำลายที่ลัยหรือโลกที่ได้มาด้วยตบะ ปรศุรามเลือกให้ทำลายตบะ หลังจากปรศุรามจากไป
 โอรสทั้งสี่พร้อมเจ้าหญิงมิลิลาเดินทางกลับโอชยา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กัณฑ์ที่ 2 อโยธยากัณฑ์ CHULALONGKORN UNIVERSITY

ต่อมาพระภรตะพร้อมด้วยพระศัตรุมนะได้ติดตามยุทธจิตไปยังเมืองโกเกยะ ท้าวทศรถมี
 ความรักพระโอรสทั้งสี่อย่างเท่าเทียมกัน แต่ในบรรดาโอรสทั้งหมดท้าวทศรถเห็นว่าพระรามโอรส
 องค์ใดมีคุณสมบัติเหมาะสมที่สุดในการเป็นรัชทายาท ท้าวทศรถจึงเรียกประชุมมนตรีทั้งหลายเพื่อ
 หารือเตรียมพิธีราชาภิเษกพระรามต่อไป ฤาษิวชิษฐ์ให้พระรามกับนางสีดาถือศีลเพื่อความ
 บริสุทธิ์ก่อนพิธีราชาภิเษก นางกัจจิดิรายต่อพระรามจึงยุยงนางโกเกयीให้ชิงบัลลังก์ของพระรามให้
 พระภรตะ นางโกเกयीเข้าห้องแห่งความโกรธและขอพรจากท้าวทศรถให้เนรเทศพระรามไปสู่ป่าสิบสี่
 ปีและตั้งพระภรตะเป็นกษัตริย์ ท้าวทศรถขอรับรองให้นางยกเล็กคำสัญญานางก็ไม่ยอม ท้าวทศรถ
 เสียใจจนหมดสติ นางโกเกयीให้สุมันตระไปตามพระรามมา พระรามที่อยู่ในพิธีราชาภิเษกได้มาเฝ้า
 พระบิดาตามคำสั่งนางโกเกयी เมื่อพระรามมาถึงกลับเห็นท้าวทศรถนอนหมดสติ นางโกเกयीเล่าเรื่อง
 สัญญาของท้าวทศรถและให้พระรามทำหน้าที่ลูกที่ดีด้วยการรักษาสัญญาของบิดา พระรามขอ

อนุญาตนางเกาส์ลยาเนรเทศตนเองไปสู่ป่าหิมพานะ พระลักษมณ์โกรธมากกว่าอาวุธเตรียมจะไปสังหารผู้ขัดขวางการครองราชย์ของพระรามแต่พระรามห้ามไว้ว่าตนเลือกทำตามคำสั่งของบิดา นามเกาส์ลยาโคกเศร่าจะตามพระรามไปอยู่ป่าหิมพานะด้วยแต่พระรามห้ามไว้ให้นางอยู่ดูแลท้าวทศรถ พระรามสั่งนางสีดาให้ดูแลครอบครัวของพระรามระหว่างที่พระรามไปอยู่ป่า นางสีดาขอติดตามไปปรนนิบัติพระรามในฐานะภรรยา พระรามพยายามเปลี่ยนใจนางหลายครั้งแต่ไม่สำเร็จเนื่องจากนางสีดามีความตั้งใจแน่วแน่ที่จะไปกับพระองค์ พระลักษมณ์ขอตามเสด็จพระรามไปอยู่ป่าด้วยเพื่อคุ้มกันพระรามและนางสีดา พระราม พระลักษมณ์ และนางสีดาได้ประทานทรัพย์สมบัติแก่ประชาชนประชาชนเป็นทุกข์ที่รู้ว่าพระรามถูกเนรเทศ พระรามมาเฝ้าท้าวทศรถเพื่อแสดงให้พระองค์เห็นว่าทำตามคำบัญชาของบิดา ท้าวทศรถบอกพระรามว่าไม่ต้องทำตามคำขอของนางไกเกยี่และจงเป็นกษัตริย์ของเมืองนี้ พระรามยืนยันจะทำตามสัญญาของบิดาเพราะพระรามไม่ต้องการราชสมบัติที่แลกมาด้วยการตรึงสายของบิดา ท้าวทศรถสั่งให้สุมนัทรเตรียมไพร่พลติดตามพระรามไป นางไกเกยี่ยกเรื่องท้าวทศรถที่ตัดขาดกับบอสมัญชะโอรสองค์โตมาอ้าง ท้าวทศรถปกป้องพระรามว่าพระรามเป็นผู้บริสุทธิ์ไม่สมควรถูกเนรเทศ พระรามปฏิเสธไพร่พลเนื่องจากตนเองได้สละชีวิตสุขสบายในวังแล้ว นางไกเกยี่จัดแจงนำผ้าคารองของนักบวชมาให้พระรามและนางสีดาสวม พระรามฝากฝังนางเกาส์ลยากับท้าวทศรถ พระราม พระลักษมณ์ และนางสีดาล่าลาท้าวทศรถ นามเกาส์ลยาและนางสุมิตรา จากนั้นทั้งสามองค์ได้ขึ้นรถทรงออกเดินทางไปกับสารถีสุมันตระ ท้าวทศรถมองรถของพระรามจากไปจนลับตา พระองค์ทนเห็นหน้านางไกเกยี่ไม่ได้จึงประกาศตัดขาดความเป็นสามีภรรยากับนาง และพระองค์ก็คร่ำครวญถึงพระรามโดยมีนางเกาส์ลยาอยู่เคียงข้าง นางสุมิตราปลอมโยนนางเกาส์ลยาให้คล้ายเศร่าโคก ชาวเมืองอโยธยาได้ติดตามรถทรงของพระรามไปจนถึงแม่น้ำตมสา คณะของพระรามได้พักค้างคืนริมฝั่งแม่น้ำตมสา พระรามได้ออกเดินทางต่อพร้อมนางสีดาและพระลักษมณ์แต่เช้ามีดโดยทิ้งชาวเมืองไว้เบื้องหลัง ชาวเมืองตกใจที่ไม่เห็นร่องรอยพระรามจึงกลับไปรอพระรามที่เมืองอโยธยา เมื่อชาวเมืองอโยธยากลับมาถึงบ้านภรรยาของพวกเขาตำหนิสามีที่ไม่ติดตามรับใช้พระราม เพราะชาวอโยธยารักพระรามมากกว่าลูกตนเอง ระหว่างทางเสด็จพระรามได้สดับเสียงตำหนิท้าวทศรถและนางไกเกยี่จากชาวเมือง เมื่อพ้นแคว้นโกศลพระรามก็ได้เข้าสู่เมืองศฤงคเวระซึ่งคหะสหายของพระรามเป็นผู้ปกครอง คหะได้เตรียมที่ประทับไว้ให้พระราม พระลักษมณ์ และนางสีดา ตั้งแต่ออกจากเมืองอโยธยาพระลักษมณ์ไม่เคยบรรทม คอยป้องกันพระรามและนางสีดาตลอดคืน เช้าวันต่อมาพระราม พระลักษมณ์ และนางสีดาแยกจากคหะมาเพื่อที่จะข้ามแม่น้ำคงคา พระรามสั่งสุมนัทรให้กลับไปอโยธยา สุมนัทรเสียใจที่ไม่ได้รับใช้พระราม พระรามบอกอย่าเศร้าไปเลยท่านมีหน้าที่กลับไปทูลข่าวพระองค์ให้นางไกเกยี่สบายใจว่าพระรามทำตามสัญญาแล้ว และทูลท้าวทศรถให้เชิญพระภรรยากลับมาเป็นยุพราชด้วย พระรามไล่พระลักษมณ์กลับไปหานางสุมิตราผู้เป็นแม่ แต่พระลักษมณ์ยืนกรานรับใช้พระรามในป่าต่อไป พระราม พระลักษมณ์ และนางสีดา

ได้ออกเดินทางจนถึงอาศรมฤๅษีภควาชะ ฤๅษีภควาชะเชิญพระรามประทับที่อาศรม แต่พระรามเกรงว่าอาศรมแห่งนี้อยู่ใกล้หมู่บ้าน ประชาชนจะพากันมาพบพระรามและนางสีดา ฤๅษีภควาชะจึงแนะนำให้พระรามเสด็จไปเขาจิตรกูฏ เมื่อพระรามถึงเขาจิตรกูฏก็ได้สร้างที่พักบนเขานั้นเอง ฝ่ายสุมันตระกลับมาถึงโอชธยารัฐก็ได้ถึงความเศร้าหมองของเมืองที่ปราศจากพระราม สุมันตระได้ทูลท้าวทศรถตามที่พระรามสั่งไว้ ท้าวทศรถสะอื้นว่าเป็นความผิดของพระองค์ที่เชื่อใจนางไกเกยิ พระองค์ไม่อาจมีชีวิตอยู่โดยปราศจากพระราม ท้าวทศรถตรัสแล้วสิ้นสมประดี นานเกาส์ลยาทุกข์ทรมานเพราะคิดถึงโอรส นางจะตามพระรามไปในป่าเสียให้ได้ สุมันตระพยายามปลอบด้วยเหตุผล นางก็ยังคงโศกถึงพระราม นานเกาส์ลยาต่อว่าท้าวทศรถว่าพระองค์ทำให้โอรสทั้งสองและสะใภ้ต้องลำบากในป่า หากพระองค์รักษารวมตามธรรมเนียม พระองค์คงไม่ต้องเนรเทศพระราม ท้าวทศรถสำนึกผิดและหวนคิดถึงบาปในอดีต ท้าวทศรถขอให้นานเกาส์ลยาเข้าใจความทุกข์ของพระองค์ที่ต้องห่างจากพระราม ท้าวทศรถตื่นบรรทมกลางดึกได้แต่นึกถึงการนิราศของพระรามกับพระลักษมณ์ด้วยความเจ็บปวด พระองค์เล่าให้นานเกาส์ลยาฟังว่ากรรมตามสนองพระองค์ที่เคยพรากรลูกคนอื่นโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ในวัยหนุ่มพระองค์เป็นนักแม่นธนูที่ยิงได้แม่นแม่นยำได้ยินเพียงเสียง พระองค์ได้ยิงธนูใส่เด็กหนุ่มจนเสียชีวิตเพราะเข้าใจผิดว่าเป็นสัตว์ป่า เด็กหนุ่มที่พระองค์ฆ่าโดยไม่ได้ตั้งใจนั้นมีพ่อแม่แก่ชราตาบอดที่เขาหาอาหารน้ำทำให้ พระองค์ทำตามคำขอของเด็กหนุ่มตักน้ำไปให้พ่อแม่ของเขา และสารภาพว่าพระองค์ทำให้เด็กหนุ่มเสียชีวิต พ่อแม่ของเด็กหนุ่มตรอมใจจนไม่อาจมีชีวิตต่อไปได้ ก่อนตายพ่อแม่ของเด็กหนุ่มได้สาปแช่งพระองค์ให้ทุกข์ทรมานเพราะพรากรจากโอรสจนสิ้นพระชนม์ทันทีที่พระองค์เล่าจบท้าวทศรถก็สรวรคตไปในคืนนั้นเอง ความโศกเศร้าปกคลุมเมืองโอชธยาอีก ระลอก ชาวเมืองสาปแช่งนางไกเกยิผู้เป็นต้นเหตุแห่งการสิ้นพระชนม์ พราหมณ์แห่งโอชธยาได้ประชุมสภาว่าควรเชิญเจ้าชายแห่งอิกษวาگونศ์ใดองค์หนึ่งขึ้นเป็นกษัตริย์ เนื่องจากเมืองใดไม่มีพระราชา เมืองนั้นจะไม่มีความสุข ฤๅษีวิสิษฐ์บอกพราหมณ์ให้ส่งทูตมาเร็วไปนำเสด็จพระภคตะ กับพระศัตรุฆนะกลับมาโดยให้ปิดบังเรื่องการสิ้นพระชนม์ของท้าวทศรถกับการเนรเทศพระรามไว้ก่อน ในคืนนั้นพระภคตะมีนิมิตร้ายว่าท้าวทศรถมีร่างมอมแมม ผมแผ่ยุ่งเหยิง และฝันเห็นพิธีเผาศพ ทูตเชิญพระภคตะกับพระศัตรุฆนะกลับไปทำธุระสำคัญที่โอชธยา พระภคตะทูลลาพระอัยกาและพระยุทธจิต เมื่อพระภคตะมาถึงโอชธยาได้เห็นความผิดปกติของชาวเมืองที่ขาดชีวิตชีวาดูเหงาหงอยราวกับเมืองที่ไร้พระราชา พระภคตะตั้งใจเสด็จไปหาพระบิดาก่อนแต่ไม่พบจึงเสด็จไปหาพระมารดาแทน พระภคตะถามถึงพระบิดา นางไกเกยิตอบพระภคตะว่าพระองค์สิ้นพระชนม์แล้ว พระภคตะเศร้าโศกกับการจากไปของบิดา พระภคตะตกใจกับข่าวร้ายด้วยคิดว่าทูตเชิญมาร่วมงานอภิเษกพระราม พระภคตะถามถึงพระราม พระลักษมณ์ และนางสีดา นางไกเกยิเล่าตามจริงว่านางได้ทูลขอท้าวทศรถให้พระราชทานราชสมบัติให้พระภคตะและเนรเทศพระรามเข้าป่า พระรามจึงถูกเนรเทศพร้อมพระลักษมณ์และนางสีดา นางไกเกยิขอให้พระภคตะสถาปนาตนเองเป็นกษัตริย์ พระภคตะโกรธพระ

มารดาที่โลภจนสามารถขับไล่พระรามไป อีกทั้งยังทำให้พระบิดาสวรรคต พระภรรยาจะไม่ขึ้นครองราชย์แต่พระองค์จะเสด็จไปเชิญพระราม พระภรรยาประณามพระมารดาและขับไล่นางออกจากวัง นามเกาส์ยาประชดพระภรรยาว่านางโกเกยีได้ทำให้พระภรรยาได้ราชสมบัติแล้ว พระภรรยาถก่่าวกับนางว่าตนไม่เคยคิดทรยศพระราม พระภรรยาทำพิธีศพให้ท้าวทศรถ พระภรรยาและพระศัตรุฆนะ โทมนัสถึงพระบิดา ฤาษีวิษณุและสุมันตระได้ปลอบและอธิบายทั้งสององค์ให้เข้าใจสังกรรมของชีวิต พระศัตรุฆนะโกรธแค้นนางกัจจิกิซิกโยจะฆ่านางให้ตาย นางโกเกยีมาเห็นพอดิจึงหันไปพึ่งพระภรรยา พระภรรยาขอให้พระศัตรุฆนะระงับความโกรธและปล่อยนางกัจจิกิ เจ้าพนักงานราชกิจเชิญพระภรรยาขึ้นครองราชย์ พระภรรยาเห็นไม่สมควรด้วยราชประเพณีโอรสองค์โตเท่านั้นจะได้เป็นพระราชา พระภรรยาจะเสด็จไปเชิญพระรามมาเข้าพิธีราชาภิเษก ข้าราชการบริหารสรรเสริญพระภรรยาว่าทำถูกต้องแล้ว พระภรรยาพร้อมด้วยนามเกาส์ยา นางโกเกยี และนางสุมิตราได้จัดขบวนเดินทางมาเฝ้าพระราม คุหะเห็นไพร่พลของพระภรรยาคิดว่าพระภรรยายกทัพมากำจัดพระรามเสียแล้ว แต่เมื่อคุหะได้พบพระภรรยาจึงรู้ว่าพระภรรยามีเจตนาดีต่อพระรามจึงปล่อยให้พระภรรยาเสด็จไปตามทางของพระองค์ ไพร่พลของพระภรรยาได้ข้ามแม่น้ำคงคาไปยังอาศรมของฤาษีภรัทราชะ พระภรรยาอดโทษนางโกเกยีไม่ได้เพราะยังโกรธอยู่ ฤาษีภรัทราชะบอกพระภรรยาว่าอย่ากล่าวโทษนางเลย การเนรเทศพระรามจะกลับกลายเป็นความสุขในบั้นปลาย พระภรรยาอำลาฤาษีและสั่งไพร่พลเดินทางต่อ พระภรรยาได้มาถึงจิตรภูตามคำบอกของฤาษีภรัทราชะ พระภรรยายินดีที่จะได้พบพระราม พระลักษมณ์โกรธเมื่อเห็นพระภรรยา พระลักษมณ์ทูลพระรามว่าพระภรรยาคิดร้ายต่อพระองค์เป็นแน่ พระลักษมณ์จะกำจัดศัตรุฆนะของพระรามทำให้พระลักษมณ์ใจเย็นลง พระรามรู้จักพระภรรยาดีว่าพระภรรยาคงต้องการพบพระรามมากกว่าจะทำร้าย พระลักษมณ์ละลายใจที่คิดร้ายกับพระภรรยา พระภรรยาเข้าไปขอร้องโทษจากพระราม พระรามถามถึงความเป็นอยู่ของพระบิดาและพระมารดา ทั้งสาม พระภรรยาบอกข่าวการสวรรคตของท้าวทศรถแก่พระราม พระราม พระลักษมณ์ และนางสีดาพากันร่ำไห้ พระรามหลังน้ำตักดีสีทธีถวายเป็นผู้ลวงลับ พระมารดาทั้งสามเมื่อเห็นพระรามต่างพากันหลังน้ำตา พระรามและพระลักษมณ์สงสัยว่าเหตุใดพระภรรยาจึงสวมใส่ผ้าคากรอง พระภรรยาตอบว่าที่ตนมาที่นี่เพื่ออัญเชิญพระรามเป็นกษัตริย์ และต่อว่านางโกเกยีที่ทำผิดต่อพระราม พระรามไม่รับข้อเสนอพระภรรยาเพราะพระรามยึดถือคำสั่งของบิดามารดาเป็นสำคัญ พระรามถก่่าวกับพระภรรยาว่าพระภรรยาควรจะได้รับราชสมบัติที่พระบิดาประทานให้ พระรามถก่่าวว่าโอรสทั้งสี่ของท้าวทศรถต้องทำหน้าที่ของตนเองเพื่อรักษาคำสั่งของบิดา พราหมณ์ชาพาลีได้ขอให้พระรามครองราชย์เนื่องจากท้าวทศรถผู้ให้คำมั่นได้สวรรคตแล้ว พระรามตอบไปว่าพระรามยึดมั่นในธรรมะ พระรามจะละเมิดสัญญาที่นำความยินดีมาสู่นางโกเกยีได้อย่างไร ฤาษีวิษณุเห็นพระรามกริ้วชวาาลินจึงทูลพระรามว่าชาพาลีเพียงแต่ต้องการโน้มน้าวพระทัยพระองค์ ตามธรรมเนียมราชวงศ์ชฎ้าโอรสองค์โตยังมีชีวิตอยู่จะต้องเป็นกษัตริย์ต่อบิดา พระรามตอบว่าแม้ตนหรือพระภรรยาก็ไม่อาจ

ยกเลิกคำสัญญาได้ สิ่งที่พ่อแม่สั่งให้ลูกทำนั้นดีแล้วและพระรามจะปฏิบัติตามนั้น พระรามจะกลับไปครองราชย์เมื่ออยู่ในป่าครบสิบสี่ปี พระรามสอนพระภรรยาให้ปฏิบัติต่อมารดาด้วยความความเคารพไม่ว่านางจะทำผิดเพราะความรักหรือความโลภ เมื่อพระภรรยาไม่สามารถเปลี่ยนพระทัยพระรามได้ พระภรรยาจึงขอลองพระบาททองคำของพระรามเพื่อเป็นตัวแทนพระราม พระภรรยาและพระมารดาทั้งสามล่าลาพระราม พระภรรยาข้ามแม่น้ำคงคากลับโยธยาพบเมืองโยธยาเจียบเหงาเศร้าหมอง พระภรรยาปกครองที่นั่นทศวรรษในเทศาภิบาล ก่อนจะบัญชาเรื่องใดทูลผ่านฉลองพระบาทพระรามทุกครั้ง หลังจากพระภรรยาเสด็จกลับ พระรามได้เห็นความตื่นตระหนกของภรรยาจึงรู้ว่าชरणชวยราวณะระรานและจับภรรยาเป็นอาหาร พระราม พระลักษมณ์ และนางสีดาจึงย้ายที่อยู่เพราะที่แห่งนี้อันตรายและเป็นสถานที่แห่งความโศกเศร้าเพราะการจากลา ทั้งสามจึงมุ่งหน้าสู่อาศรมของฤาษีชฎิล นางอนสุภรรยาของฤาษีชฎิลชื่นชมนางสีดาที่ติดตามพระรามมาโดยไม่คิดถึงความปลอดภัย นางสีดาเล่าเรื่องพิศมัยพรของนางที่ทำให้นางได้อภิเษกกับพระรามผู้กล้าหาญ พระราม พระลักษมณ์ และนางสีดาอำลาฤาษีชฎิลมุ่งหน้าเดินทางเพื่อปราบราชสีห์ในป่า

กัณฑ์ที่ 3 อารัณยกัณฑ์

พระราม พระลักษมณ์ และนางสีดาเดินทางมาถึงป่าทัพทกะ ในป่าแห่งนี้มีรากษสผู้ร้ายชื่อวิราธะ วิราธะจะฆ่าพระรามและพระลักษมณ์เพื่อชิงตัวนางสีดา วิราธะได้รับพรจากพระพรหมให้ไม่ตายด้วยอาวุธ ลูกธนูของพระรามจึงไม่ระคายผิววิราธะ พระรามกับพระลักษมณ์ช่วยกันหักแขนวิราธะทั้งสองข้าง วิราธะรู้ในทันทีว่าพระรามคือบุตรของท้าวทศรถผู้ปลดปล่อยเขาจากคำสาปพระรามเหวี่ยงวิราธะลงหลุมจนถึงแก่ความตาย ทั้งสามเดินทางต่อไปพบฤาษีศรังกะ เมื่อได้พบพระรามแล้วศรังกะสละร่างเข้าสู่กองไฟไปยังพรหมโลก ฤาษีทั้งหลายได้มาขอความช่วยเหลือจากพระรามให้ช่วยสังหารราชสีห์ พระรามได้พบฤาษีสฤตฤคยะ นางสีดาขอให้พระรามและพระลักษมณ์สัญญาว่าจะไม่ฆ่าราชสีห์ผู้บริสุทธิ์โดยไม่เป็นศัตรูกัน พระรามพบฤาษีคัสตยะ ฤาษีคัสตยะแนะนำพระรามให้พานางสีดาไปอยู่ที่ป่าปัญจวฏี ที่ป่าปัญจวฏีพระรามมีสหายคือพญาแร้งชฎายุซึ่งเป็นสหายของท้าวทศรถ นางสำมนักขาได้ผ่านหน้าอาศรมแล้วหลงรักพระรามและขอความรักจากพระราม พระรามปฏิเสธว่ามีชายาแล้วคือนางสีดา พระรามพูดเล่นกับนางสำมนักขาให้เกี้ยวพระลักษมณ์ พระลักษมณ์ล้อเลียนนางว่ามีหน้าตาสวยงามเหมาะกับพระรามมากกว่า นางสำมนักขาหึงหวงตรงเข้าทำร้ายนางสีดา พระรามสั่งให้พระลักษมณ์ลงโทษนางสำมนักขา พระลักษมณ์ตัดหูและจมูกนางสำมนักขานางอับอายหนีเข้าป่า นางสำมนักขาฟ้องขรผู้เป็นพี่ ขรส่งทหารราชสีห์ไปฆ่าพระราม พระลักษมณ์ และนางสีดา แต่พระรามฆ่าทหารราชสีห์ตายหมด ขรเกรงกลัวไม่กล้าออกไปสู้กับพระราม นางสำมนักขาดูหมิ่นขรจนขรต้องไปรบกับพระราม ขรเห็นนางร้าย พระรามกับพระลักษมณ์ก็เห็นนางร้ายแต่ไม่รู้ว่านางเป็นนางสีดาของฝ่ายตนหรือฝ่ายศัตรู พระรามฆ่าพญานาค ตรีศิว

และขรต่าย นางสามนักขาฟ้องราวณะว่าพระลักษมณ์ทำให้นางเสียโฉม อีกทั้งพระรามฆ่าพุชฌ์ตรีศิรัศ และขร ราวณะไม่สนใจฟังนางพูด นางสามนักขารู้นัยราวณะจึงชมโฉมนางสีดาขานา พระรามให้ราวณะหลงใหลอยากได้นางเป็นชายา ราวณะไปขอความช่วยเหลือจากมารีจะให้มารีจะ ใช้รูปมายาแปลงเป็นกวางทองล่อพระรามให้อยู่ห่างนางสีดา ราวณะจะได้ลักพาตัวนางสีดาโดยง่าย มารีจะรู้กำลังและความกล้าหาญของพระราม มารีจะจึงเตือนราวณะว่าให้ล้มเลิกแผนชิงนางสีดา ความขาดคุณธรรมของราวณะจะส่งผลเสียต่อกรุงลงกา นอกจากนี้พระรามยังเป็นคนดีมีคุณธรรม ขอให้ราวณะไตร่ตรองผลดีผลเสียและกำลังของตนกับพระราม มารีจะเล่าเรื่องที่ตนเคยแพ้พระราม ในวัยสิบหกที่ไม่ชำนาญศาสตราวุธ ตอนนั้นฤาษีวิศวามิตรไปขออนุญาตนำตัวพระรามจากท้าวทศรถ มารีจะยังแค้นพระรามเมื่อเห็นพระราม พระลักษมณ์ และนางสีดาเป็นดาบสในป่า มารีจะจึงแปลงเป็นกวางพุ่งเข้าไปใส่พระรามด้วยความโกรธ พระรามนำวธนูใส่ มารีจะรอดมาอย่างหวุดหวิดจึงบวชเป็นดาบส มารีจะเตือนราวณะให้สู้กับพระรามในสนามรบดีกว่าลักพาชายาของพระราม ถ้าราวณะไม่ใส่ใจคำเตือน ญาติพี่น้องของราวณะจะต้องตายในสนามรบ ราวณะไม่ฟังสั่งให้มารีจะแปลงเป็นกวางทองล่อใจนางสีดาให้อยากได้จะได้ขอให้พระรามไปล่ากวาง ราวณะไม่ต้องการออกรบ ราวณะ ชูพามารีจะหากไม่ทำตามคำสั่ง มารีจะกลัวตายจึงทำตามแผนราวณะ แต่เตือนราวณะครั้งสุดท้ายว่า ราวณะและวงศาคณาญาติจะถึงคราวพินาศในไม่ช้า มารีจะแปลงเป็นกวางทองให้นางสีดาเห็น พระลักษมณ์เตือนพระรามว่ากวางทองนี้อาจเป็นมารีจะแปลงมา นางสีดาอยากได้หนังกวางทองประดับวัง พระรามบอกพระลักษมณ์ว่าเมื่อเป็นความปรารถนาของนางสีดาพระรามจะทำให้ และถ้า กวางทองนี้คือภาพลวงตาของรাকษสจริง พระรามก็ต้องออกไปฆ่ามัน พระรามฝากพระลักษมณ์กับ นกขญาญ์คอยคุ้มกันนางสีดา พระรามยิงศรถูกหัวใจของกวางทอง กวางทองคืนร่างเป็นรাকษส มา รีจะรวบรวมกำลังเฮือกสุดท้ายเลียนเสียงพระรามเรียกพระลักษมณ์กับนางสีดา นางสีดาได้ยินเสียง มารีจะจึงจะยั้งคະຍອື່ນให้พระลักษมณ์ออกไปช่วยพระราม พระลักษมณ์บอกนางว่านี่ไม่ใช่เสียง พระรามแต่เป็นอุบายของรাকษส พระรามสั่งให้พระลักษมณ์ดูแลนางสีดาอย่างใกล้ชิด นางสีดา แกล้งกล่าวหาพระลักษมณ์ว่าอยากได้นางเป็นชายาจึงไม่ไปช่วยพระราม นางสีดาขู่พระลักษมณ์จะ ฆ่าตัวตายหากไม่ไปช่วยพระราม พระลักษมณ์จึงจำต้องออกไปตามพระราม ราวณะเห็นพระ ลักษมณ์ออกมาแล้ว ราวณะจึงแปลงเป็นพราหมณ์ขอนิมนต์จากนางสีดา นางสีดาหลงกลราวณะ ออกมาต้อนรับ ราวณะเผยตัวตนและขอให้นางรับรัก นางสีดาปฏิเสธราวณะ ราวณะอวดพลัง อำนาจ ประวัติตนเองเพื่อข่มขู่นางให้ไปกับตน นางสีดาเตือนราวณะว่าถ้าลักพาตนแม้ดื่มน้ำอมฤต มาแล้วราวณะต้องตายแน่นอน ราวณะลักพาตัวนางสีดาเหาะไป นางสีดาร้องเรียกนกขญาญ์ให้บอก พระรามกับพระลักษมณ์ด้วยว่านางถูกราวณะลักพาตัว นกขญาญ์ได้ยินเสียงตามมาห้ามราวณะ รา วณะเข้าโจมตีขญาญ์ ขญาญ์พ่ายแพ้ถูกตัดปีก เท้า สีข้างจนตกลงมาบนพื้นดินใกล้อาศรมพระราม ขญาญ์รำพันถึงความโชคร้ายของนางสีดา นางสีดาตำหนิราวณะชี้ขลาดใช้กลลวงลักพานางยามอยู่

ลำพัง นางสีดาสาปแช่งราวณะแล้วก็ร้องไห้อย่างหนัก ราวณะพานางสีดาข้ามสระปัมปาทางผ่าน ก่อนถึงกรุงลงกา นางสีดาแอบปลดผ้าไหมและอาภรณ์หลายชิ้นให้วานรห้าตัวที่สระปัมปาเก็บไว้ให้ พระราม ราวณะรีบเดินทางจึงไม่ทันสังเกตว่าเบาแสที่นางสีดาทิ้งไว้ระหว่างทาง เมื่อมาถึงกรุงลงกา นางสีดาหวาดกลัวรากษส ราวณะเกี่ยวนางเป็นชายาอีกครั้ง แต่นางสีดาไม่เกรงกลัวราวณะเตือนสติ ราวณะว่าพระรามต้องสังหารราวณะแน่นอน ราวณะไม่สำนึกขู่จะฆ่านางหากนางไม่ยินยอมเป็นชายา ภายในสิบสองเดือน ราวณะสั่งให้นางรากษสเฝ้าตัวนางสีดาไปที่สวนอโศกและคอยเกลี้ยกล่อมนางทุกวันให้ยอมรับราวณะเป็นสามี ด้านพระรามสังหารมารีจะได้อินเสียงสุนขจึงจ้อร้องซึ่งเป็นกลางร้าย พระรามนึกขึ้นได้ว่านางสีดาต้องได้อินเสียงมารีจะร้องแล้วคิดว่าเป็นเสียงพระราม นางคงสั่งพระลักษมณ์ให้ออกมาช่วย เป้าหมายแท้จริงของรากษสคือนางสีดานั่นเอง พระรามเห็นพระลักษมณ์ ตามมายังเครือข่ายที่ตัวเองกังวลนั้นจะเป็นจริงขึ้นมา พระรามเป็นทุกข์มากต่อว่าพระลักษมณ์ละทิ้งหน้าที่ พระลักษมณ์บอกพระรามว่าตนพยายามบอกนางสีดาว่าไม่ใช่เสียงพระราม นางสีดาก็ไม่เชื่อ ซ้ำยังดูหมิ่นพระลักษมณ์ว่าอยากได้นางเป็นของตน พระลักษมณ์จึงหุนออกมาด้วยอารมณ์โกรธชั่ววูบ พระรามตำหนิพระลักษมณ์ที่ทิ้งนางสีดาให้อยู่ตามลำพัง พระรามและพระลักษมณ์ค้นหานางสีดาทุกที่ในป่าอย่างเหนื่อยลำ เมื่อมาถึงอาศรมทั้งคู่ไม่พบนางสีดาจึงรู้ว่านางสีดาถูกลักพาตัวไม่ก็เป็นอาหารของรากษสไปแล้ว พระรามควบคุมตัวเองไม่ได้ร้องเรียกนางสีดาครั้งแล้วครั้งเล่า พระรามโกรธมากที่ถูกห้ามเกียรติ พระรามตั้งใจจะล้างผลาญโลกให้หมด พระลักษมณ์เตือนสติพระรามว่าพระรามไม่ควรทำลายโลกเพราะเรื่องแค่นี้ ปกติพระรามอ่อนโยนและมีเหตุผล พระรามลองหาวิธีของนางสีดา คืบด้วยวิธีการทูตก่อนจึงค่อยใช้กำลัง พระรามเศร้าอย่างที่สุด พระลักษมณ์ปลอบพระรามให้มีสติว่าทำลายทุกอย่างไม่มีอะไรดีขึ้นมา พระรามต้องทำลายคนที่ลักพานางไปต่างหาก พระราม พระลักษมณ์เห็นนกแร้งชฎายุใกล้ขาดใจบนพื้น พระรามเกือบฆ่าชฎายุเพราะเข้าใจผิดว่าชฎายุกินนางสีดาเข้าไป นกชฎายุร้องบอกพระรามว่าตนสู้กับราวณะเพื่อปกป้องนางสีดาแต่มาถูกราวณะทำร้ายปางตาย เมื่อนกชฎายุตาย พระรามทำพิธีเผาศพ กรวดน้ำให้ชฎายุเหมือนกับพิธีของฤาษี หลังจากนั้น พระรามกับพระลักษมณ์มุ่งหน้าไปทางทิศตะวันตก ทั้งสองได้พบกับกพันธะ กพันธะจับตัวพระรามกับพระลักษมณ์หมายเอาไว้กิน พระรามกับพระลักษมณ์ตัดแขนทั้งสองข้างของกพันธะ กพันธะบอกว่าตนเองถูกพระอินทร์สาปให้อยู่ในร่างนี้ จะพ้นคำสาปก็ต่อเมื่อพระรามกับพระลักษมณ์ตัดแขนสองข้างในการสู้รบ กพันธะบอกพระรามให้โยนเขาในหลุมแล้วเผาเพื่อที่กพันธะจะได้คืนร่างที่แท้จริงและได้ญาณหยั่งรู้ขึ้นมา พระรามกับพระลักษมณ์ทำตามคำแนะนำของกพันธะ กพันธะบอกให้พระรามหามิตรคือ สุครีวษะกษัตริย์วานรที่ภูควาลินขับไล่ด้วยความโกรธ ขอให้พระรามไปหาสุครีวษะที่เขาฤชยมุก ทำในสิ่งที่สุครีวษะต้องการแล้วสุครีวษะจะทำหน้าที่เพื่อพระราม พระรามกับพระลักษมณ์มุ่งหน้าสู่สระปัมปาที่อยู่ของวานรสุครีวษะ ระหว่างนั้นก็ได้พบดาบสสินีศพรีที่รอคอยพระรามอยู่จึงค่อยไปสวรรค์ จากนั้นพระรามกับพระลักษมณ์ก็รีบไปหาสุครีวษะที่ยอดเขาฤชยมุก

กัณฑ์ที่ 4 กิษกินธากัณฑ์

พระรามกับพระลักษมณ์เดินทางมาถึงเขาฤๅษยเมก วานรตกใจเมื่อเห็นพระรามกับพระลักษมณ์ ครั้งแรกที่สุครีวะเห็นพระรามกับพระลักษมณ์ก็คิดว่าวาลินส่งทั้งสองมาฆ่าสุครีวะ หนุมานบอกสุครีวะไม่จำเป็นต้องกลัว สุครีวะไม่ไว้ใจมนุษย์ทั้งสองจึงให้หนุมานไปสืบดูว่าพระรามกับพระลักษมณ์มีจุดประสงค์อะไร หนุมานแปลงเป็นนักบวชเข้าหาพระรามกับพระลักษมณ์ พอหนุมานรู้ว่าพระรามไม่ได้มีจุดประสงค์ร้าย หนุมานจึงแนะนำตัวเองว่าเป็นอำมาตย์ของสุครีวะ พระรามกับพระลักษมณ์บอกหนุมานว่าตั้งใจมาขอความช่วยเหลือจากสุครีวะเพราะชายาของพระรามถูกรากษสลักพาตัวไป หนุมานเล่าว่าสุครีวะถูกวาลินเข้าใจผิดว่าเป็นกบฏ มีหน้าซ้ำวาลินแย่งชายาสุครีวะและจะฆ่าเขา หนุมานพาเจ้าชายทั้งสองไปพบสุครีวะ พระรามกับสุครีวะทำสัญญาเป็นมิตรต่อกัน หนุมานเล่าให้สุครีวะฟังถึงมูลเหตุที่พระรามมาที่เขาฤๅษยเมกแห่งนี้ สุครีวะเดาว่าผู้หญิงที่รากษสลักพาตัวผ่านเขาฤๅษยเมกคือนางสีดา สุครีวะกับลิงอีกสี่ตัวได้ยินเสียงนางเรียกชื่อพระรามและดั้นอยู่ในอ้อมแขนราวณะ นางได้ปลดสไบและเครื่องประดับทิ้งลงมา สุครีวะเอาเครื่องประดับมาให้พระรามดู พระรามเห็นเครื่องประดับของนางสีดาก็กันแสง พระรามขอให้สุครีวะเล่าเรื่องราวณะศัตรูของพระองค์ สุครีวะไม่รู้จักที่อยู่และความสามารถของราวณะ สุครีวะขอให้พระรามเข้มแข็ง สุครีวะเองก็ถูกแย่งชายาไปเช่นกัน สุครีวะขอให้พระรามบอกมาว่าต้องทำอะไร สุครีวะพร้อมช่วยพระรามตามนางสีดาคืนมา พระรามปฎิญาณต่อสุครีวะว่าพระรามไม่เคยกล่าวคำเท็จ สุครีวะเล่าให้พระรามฟังเรื่องสุครีวะถูกวาลินคุกคามชีวิต พระรามตอบสุครีวะว่าจะช่วยฆ่าวาลิน สุครีวะเล่าเรื่องเหตุแห่งการบาดหมางระหว่างเขากับวาลิน สุครีวะเล่าว่าวาลินเป็นพี่คนโตจึงได้ครองราชย์ วาลินมีศัตรูคือทุนทุพี วันหนึ่งมายาวิณลูกของทุนทุพีมาทำวาลินให้มาสู้กัน สุครีวะออกไปพร้อมกับวาลิน มายาวิณเข้าไปในถ้ำวาลินตามเข้าไป วาลินสั่งให้สุครีวะรออยู่หน้าถ้ำ แต่สุครีวะรอเป็นปีเห็นโลหิตสีแดงไหลออกจากถ้ำได้ยินแต่เสียงอสูรไม่ได้ยินเสียงวาลิน สุครีวะคิดว่าวาลินตายแล้วจึงปิดปากถ้ำและกลับเมืองกิษกินธา หลังงานศพวาลิน สุครีวะได้เป็นกษัตริย์ ในวันที่สุครีวะครองราชย์ วันนั้นวาลินรอดตายกลับมาได้ โมโหสุครีวะที่อุปราชสมบัติตน สุครีวะเอาใจวาลินโดยสุครีวะจะคืนราชสมบัติให้วาลิน วาลินเชื่อหมดใจว่าสุครีวะทรยศตน สุครีวะหวาดระแวงวาลินเอาชีวิตตน พระรามบอกสุครีวะว่าพระรามจะฆ่าวาลินด้วยศรของพระราม สุครีวะสรรเสริญความกล้าหาญของพระรามแต่สุครีวะได้เตือนพระรามว่าวาลินนั้นแข็งแกร่งมาก ครั้งหนึ่งวาลินเคยสู้กับทุนทุพีผู้มีกำลังข้างสารพันเชือก ทุนทุพีแปลงเป็นควาย วาลินเอาชนะทุนทุพีจับเขาของทุนทุพีทุ้มลงและขว้างร่างของทุนทุพีไปไกลหลายโยชน์ ร่างของทุนทุพีไปตกที่อาศรมมตังคมนี มตังคมนีจึงสาปวาลินให้ตายเมื่อเข้ามาที่เขาฤๅษยเมกแห่งนี้ สุครีวะจึงมาลี้ภัยที่เขาฤๅษยเมกนี้ สุครีวะบอกว่าวาลินยิงต้นสาละเจ็ดต้นได้ในศรดอกเดียว สุครีวะยังไม่แน่ใจว่าพระรามจะสู้วาลินได้หรือไม่ พระรามยิงศรทะลุต้นสาละเจ็ดต้น สุครีวะกราบพระรามเชื่อว่า

พระรามเอาชนะเทวดาได้หมดรวมทั้งพระอินทร์ พระรามให้สุครีวะไปท้าวาลินสู้ ขณะที่สุครีวะสู้กับ วาลิน พระรามแยกไม่ออกระหว่างสุครีวะกับวาลินเพราะหน้าตาเหมือนกันมาก สุครีวะได้รับบาดเจ็บ แต่ไม่เห็นพระราม สุครีวะจึงหนีกลับไปที่เขาฤชยมุก สุครีวะโกรธพระรามที่ไม่แผลงศรฆ่าวาลิน พระรามบอกว่าไม่กล้ายิงศรเพราะสุครีวะกับวาลินมีรูปร่างท่าทางเหมือนกัน พระรามให้พระลักษมณ์ เก็บดอกคชปุષปีมาคล้องคอสุครีวะไว้ สุครีวะพร้อมด้วยพระรามจึงกลับไปเมืองกษิกินธาแล้วไปท้า วาลิน วาลินโกรธจัดรีบออกไปฆ่าสุครีวะ นางดารายาวาลินรีบเข้ามาห้ามวาลิน นางสงสัยว่าสุครีวะ กล้ามาท้าคราวันี่ทั้งที่คราก่อนพ่ายแพ้อย่างหนักเป็นเพราะสุครีวะมีผู้กล้าหาญคือพระรามสนับสนุน วาลินไม่ควรต่อสู้กับพระราม นางดารานำให้ตั้งสุครีวะเป็นพระยุพราชและผูกมิตรกับพระรามไว้ วาลินบอกนางว่าต้องกำจัดความผยองของสุครีวะแต่จะไว้ชีวิตสุครีวะ วาลินไม่กังวลเรื่องพระรามเลย วาลินออกไปสู้กับสุครีวะ พระรามแผลงศรใส่กวาลิน วาลินล้มลงทันที วาลินต่อว่าพระรามที่ สั่งหารตนขณะกำลังต่อสู้กับสุครีวะ วาลินถามว่าทำไมพระรามต้องสั่งหารตน วาลินสามารถเอาชนะ ราวณะแล้วนำสีดากลับคืนมาให้พระรามได้ และเมื่อวาลินตายสุครีวะจะได้ราชสมบัติ พระรามบอก ว่าวาลินละทิ้งธรรมะ แย่งนางรุมารยาสุครีวะมาเป็นของตน ทำผิดกับน้องชายที่ควรรักเหมือนลูก ดังนั้นพระรามจึงต้องลงทัณฑ์ด้วยการประหาร เมื่อวาลินถูกลงทัณฑ์จะกลายเป็นผู้บริสุทธิ์ได้ไป สวรรค์ วาลินสำนึกผิดแต่เป็นห่วงอังคทะลูกชาย วาลินขอให้พระรามดูแลสุครีวะและอังคทะแทน ตนเองให้เหมือนกับที่พระรามปฏิบัติต่อพระอนุชา นางดาราได้ข่าวว่ามีถูกพระรามสั่งหารจึงออก จากถ้ำพร้อมอันทะ นางดาราร่ำครวญกอดร่างวาลิน หนุมานปลอบนางดาราให้ปลง มีชีวิตอยู่เพื่อ ดูแลอังคทะ วาลินสั่งเสียสุครีวะดูแลอังคทะ สอนสุครีวะให้เชื่อฟังคำแนะนำของนางดารา เคารพนับ ถือพระราม สอนอังคทะให้เชื่อฟังสุครีวะ จากนั้นวาลินขาดใจตาย นางดาราร่ำครวญ พระราม เตือนสุครีวะให้ทำพิธีศพตามประเพณี อยู่มาวันแต่เศร้ายุโสเพราะกรรมของวาลินถูกกำหนดไว้แล้ว สุครีวะได้อภิเษกเป็นกษัตริย์เมืองกษิกินธา พระรามเข้าร่วมงานไม่ได้เพราะปฏิบัติตามคำสั่งบิดาห้าม เข้าไปในเมืองสิบสีปี พระรามตรัสกับสุครีวะให้อภิเษกอันทะเป็นยุพราช พระรามทุกข์เพราะเศร้ายุโสถึงนางสีดา พระรามรอสุครีวะถึงฤดูใบไม้ร่วงจึงเริ่มตามหานางสีดา หนุมานอดรนทนไม่ได้เมื่อ เห็นสุครีวะละทิ้งหน้าที่บ้านเมืองเอาแต่ลุ่มหลงในกาม หนุมานเตือนสุครีวะด้วยความหวังดีถึงสัญญา ที่ให้กับพระรามที่จะช่วยออกตามหานางสีดา สุครีวะได้รวบรวมกองทัพวานร ฤดูฝนผ่านไป ฤดูใบไม้ ร่วงมาแทนที่ พระรามยังคงเศร้ายุโสคิดถึงนางสีดาไม่วาย พระรามโกรธสุครีวะที่ยังไม่ทำตามสัญญาเสีย ที่ พระรามให้พระลักษมณ์ไปเตือนสุครีวะว่าหากไม่รักษาสัญญา พระรามจะฆ่าเขาเช่นเดียวกับวาลิน พระลักษมณ์เร่งรีบไปที่ถ้าสุครีวะพบอังคทะให้อังคทะไปแจ้งสุครีวะถึงการมาของพระลักษมณ์ สุครี วะทราบวาทะพระลักษมณ์โกรธก็กลัวขึ้นมา สุครีวะกลัวว่าตนจะตอบแทนบุญคุณไม่สมกับที่พระราม กระทำ หนุมานบอกว่าสุครีวะควรขอโทษพระรามที่ละเลยสัญญาจนเวลาล่วงเลย พระลักษมณ์ เกรี้ยวกราดต่อสุครีวะที่สมหวังแล้วไม่แทนคุณพระราม นางดารากล่าวกับพระลักษมณ์ว่าสุครีวะมิได้

อกตัณญ์ สุครีวะมีความทุกข์มาตลอดเพิ่งจะได้พบกับความสุข จึงเป็นธรรมดาที่จะหลงลืมเวลาแม้แต่
 ฤกษ์วิเศษยามิตรยังลืมเวลาได้นับประสาอะไรกับคนธรรมดา สุครีวะสละชานา อาณาจักร ทรัพย์สมบัติ
 ได้ทุกอย่างเพื่อพระราม พระรามต้องการสุครีวะในการสังหารราวณะและรากษส พระลักษมณ์น้อม
 รับคำกล่าวของนางตารา สุครีวะได้สติขอติดตามรับใช้พระราม สุครีวะกับพระลักษมณ์ไปเข้าเฝ้า
 พระราม พระรามพอใจสุครีวะมากที่หากองทัพวานรได้มากมาย พระรามให้ทัพวานรตามหานางสีดา
 และราวณะและกลับมาภายในหนึ่งเดือน สุครีวะใช้เสนาบดีวานรออกตามหานางสีดาทั่วทิศ ฝ่ายหนุ
 มานรับหน้าที่สำคัญคือนำแหวนของพระรามไปให้นางสีดา สุครีวะรู้จักดินแดนทุกทิศเพราะตอนที่
 สุครีวะถูกวาลินคุกคาม สุครีวะหนีไปทั่วทิศก่อนจะมาปักหลักอยู่ที่เขาฤชยมุก เหล่าเสนาบดีที่ส่งไป
 ทางทิศเหนือ ทิศตะวันตก ทิศตะวันออกไม่พบนางสีดาเพราะนางสีดาอยู่ทางทิศใต้ซึ่งเป็นทางที่หนุ
 มานและอันทะไป เวลางวดเข้ามาใกล้ครบหนึ่งเดือนกำลังกายและใจของทหารวานรบริบริ พวกเขา
 ยังไม่พบนางสีดา พวกเขาได้พบนางดาบสสินีสวียมัประภา นางสวียมัประภาได้เล่าเรื่องป่าทองคำ
 แห่งนี้ พวกวานรไปหาอาหารจากถ้ำแต่ออกไม่ได้ นางสวียมัประภาช่วยพวกวานรออกมา อังคทะ
 กลัวว่าหากทำภารกิจไม่สำเร็จ สุครีวะจะประหารพวกเขา อังคทะท้อแท้จึงยอมอดอาหารตายเสีย
 ดีกว่า อังคทะชวนพวกวานรหลบอยู่ในถ้ำไม่ตามหานางสีดา หนุมานชูง้อคทะว่าอังคทะหนีไม่พ้นพระ
 ลักษมณ์ ขอให้ช่วยงานของสุครีวะผู้ต้องการทำสิ่งถูกต้อง อังคทะสงสัยในคุณธรรมของสุครีวะด้วย
 ทฤษฎีชาย แยมทะเลและราชสมบัติไปจากวาลิน วานรทั้งหลายอดอาหารประท้วงเพราะยังภักดีต่อ
 วาลินและยังไม่เชื่อมั่นในสุครีวะ นกแร้งสัมปาดิก็ได้มาที่นั่น นกแร้งประกาศว่าจะกินซากวานรทีละ
 ตัวหลังจากพวกมันอดอาหารจนตาย กองทัพวานรเห็นสัมปาดิก็นึกถึงนกแร้งชญาที่หวังดีต่อนางสีดา
 สัมปาดิได้ยินชื่อชญาผู้น้องชายก็สนใจ สัมปาดิให้วานรเล่าเรื่องการตายของชญา อังคทะเล่า
 เหตุการณ์ทั้งหมดให้สัมปาดิฟังรวมถึงการสังหารวาลินและอภิเษกสุครีวะด้วย สัมปาดิบอกเหล่าวานร
 ว่าชญาผู้น้องชายของเขา แล้วเขาก็เล่าข่าวว่าเขาเห็นรากษสราวณะลักพานางสีดา นางสีดาอยู่
 ราชฐานฝ่ายในกรุงลงกาซึ่งเป็นเมืองของราวณะ สัมปาดิได้ไปอาศัยอยู่กับมุนินิชากะ สัมปาดิเล่า
 เรื่องที่เขาเสียปีกไปเพราะทำชญาแข่งบินสูง ชญาบินสูงจนเกือบถึงดวงอาทิตย์ สัมปาดิรับบินเอา
 ตัวบังไว้ปีกทั้งสองข้างถูกดวงอาทิตย์เผาไหม้ สัมปาดิไม่ยอมมีชีวิตอยู่เพราะสูญเสียปีกและน้องชาย
 ไปแล้ว มุนินิชากะบอกว่าปีกของสัมปาดิจะงอกใหม่ สัมปาดิบอกว่าตอนที่พระราม พระลักษมณ์
 และนางสีดาอยู่ในป่าทันทะได้นำอาหารมาให้ตน สัมปาดิจึงรักษาชีวิตเอาไว้และตำหนิลูกชายที่พบ
 เห็นราวณะลักพานางสีดาแต่กลับไม่ช่วยนาง พุดจบปีกของสัมปาดิก็งอกขึ้นโดยพลัน วานรที่รู้ที่
 อยู่ของนางสีดาแล้ว พวกเขารีบมาทิมหาสมุทร อังคทะขอให้วานรอาสาข้ามมหาสมุทรไป วานร
 อาวุโสกำลังแรงถดถอย อังคทะคิดว่าตนเองมีกำลังพอ แต่ขามพวัตห้ามไว้ว่าอังคทะเป็นนายควรส่ง
 ลูกน้องไปดีกว่า จากนั้นขามพวัตเรียกหนุมานที่นั่งเงียบๆ มาว่าหนุมานมีความสามารถเป็นลูกพระ

พาย มีกำลังและความเร็ว จะเป็นตัวแทนวานรข้ามมหาสมุทรไป หนุมนานน้อยรับคำสั่งด้วยความยินดี แล้วหนุมนานก็เหาะสู่กรุงลงกา

กัณฑ์ที่ 5 สุนทรกัณฑ์

หนุมนานไหว้พระอาทิตย์ พระอินทร์ พระสยมภู พระวายุผู้ให้กำเนิด แล้วตัดสินใจออกเดินทาง เหล่าเทวดา ทานพ คนธรรพ์ และฤาษีต่างอวยพรให้หนุมนานทำงานของพระรามให้สำเร็จ พระสาครบรรพบุรุษราชวงศ์อิกษวากุของพระรามได้ช่วยเหลือหนุมนานได้พักเหนื่อย พระสาครขอให้เมื่อนากะยอดเขาสิททองได้น้ำด้นตัวเองขึ้นมาให้หนุมนานได้นอนพัก แต่หนุมนานรีบเร่งทำภารกิจที่พระรามมอบให้ให้สำเร็จโดยเร็วจึงเหาะต่อไป เทวดา คนธรรพ์ และฤาษีอยากทดสอบความกล้าหาญของหนุมนาน จึงให้นางสุรสาสามารถาแห่งภาคแปลงกายเป็นรากษสกลางมหาสมุทร หนุมนานเหาะเข้าปากนางสุรสา และขอผ่านทางไป หนุมนานได้พบกับรากษสสิงหิกาและได้สังหารนาง หนุมนานข้ามฝั่งมหาสมุทรมาได้ แล้วถึงฝั่งกรุงลงกา หนุมนานลดขนาดตัวลงให้เหลือขนาดปกติ หนุมนานคิดวางแผนให้ตนไม่ถูกพวก รากษสจับได้ หนุมนานรอให้ถึงเวลาค่ำแล้วก็ย่อตัวให้เล็กเท่าแมวและย่องเข้าไปในกรุงลงกา หนุมนานตื่นตาตื่นใจกับความยิ่งใหญ่ของกรุงลงกา หนุมนานได้เห็นความรุ่งเรืองของกรุงลงกาแล้วคิดว่า ไม่มีใครยึดเมืองนี้ได้โดยใช้กำลัง เพราะเมืองนี้มีรากษสอารักขาเมืองอย่างแข็งขัน หนุมนานเข้าไปในปราสาทของราวณะพบเห็นนางรากษสที่อยู่กับรากษสคูร์กของตน แต่ในหมู่มวลหญิงสาวหนุมนานไม่พบเห็นนางสีดานางที่จงรักภักดีต่อสามีของตนผู้เดียว หนุมนานตระเวนค้นหานางสีดาตามปราสาทและอุทยานของราวณะแต่ไม่พบนาง หนุมนานได้พบบุษบกที่ราวณะอยู่กับนางใน หนุมนานนึกเสียใจที่นางสีดามีคุณธรรม แต่กลับถูกราวณะปฏิบัติต่อนางอย่างเลวร้าย หนุมนานได้พบนางมนโททริกกำลังนอนอยู่ ก็เข้าใจผิดว่าเป็นนางสีดาเพราะนางรูปงาม หนุมนานดีใจแต่คิดขึ้นได้ว่านางสีดาตัวจริงบรรทมไม่ได้เมื่ออยู่ห่างจากพระราม นางจะไม่ประทับใกล้ชายอื่น หนุมนานตามดูทั่วตำหนักในของราวณะก็ยังไม่พบ นางสีดาจึงออกมาจากที่นั่น ตอนแรกหนุมนานคิดจะกลับไปรายงานว่าไม่พบนางสีดา แต่เมื่อคิดถึงโทษที่กองทัพวานรจะได้รับหากการค้นหาไม่สำเร็จ โทษที่พระรามเสียใจจนสิ้นพระชนม์และคนที่รักพระรามก็จะตายตามไปด้วย หนุมนานตั้งใจทำงานให้สำเร็จ หนุมนานจะเป็นดาบสไม่กลับไปเมืองกัษกินธานจนกว่าจะพบนางสีดา หนุมนานไปค้นหาที่สวนอโศก คราวนี้หวังว่าจะได้พบนาง เพราะนางสีดาชอบอยู่ป่าและรักสัตว์ หนุมนานแฝงกายอยู่ในต้นไม้รอคอยนางสีดา หนุมนานเห็นสตรีนางหนึ่งสวมใส่อาภรณ์เก่าและสกปรกไร้เครื่องประดับ ฝ่ายผอมเพราะอดอาหารและความทุกข์ มีนางรากษสเฝ้าอยู่ หนุมนานเดาว่าเป็นนางสีดาเพราะหมองเศร้าแต่ก็ยังงัดถาม หนุมนานนึกถึงพระราม สรรเสริญพระราม และคร่ำครวญถึงเรื่องราวนางสีดาจนมั่นใจได้ว่านางคนนี้เป็นนางสีดา หนุมนานยังคงซ่อนตัวอยู่เมื่อราวณะมาพบนางสีดา ราวณะมาขอให้นางสีดาเลิกกัณฑ์ตนและยอมเป็นชายา ราวณะสัญญาจะให้ความเจริญมั่งคั่งทุกอย่างแก่นางสีดา รวมทั้งแผ่นดินให้บิดาของนางถ้านางยอมรับราวณะ

และจะยกย่องให้เป็นอัศวินเหสี นางสีดาตอบราวณะแบบเศร้าๆ ให้ราวณะเลิกคิดถึงตน เพราะนางเป็นชายาที่ดีของชายอื่น ราวณะประพடுத்தินาคความวินาศมาสู่เมืองนี้ นางสีดาเป็นชายาพระรามแล้วจะเป็นชายาผู้อื่นได้อย่างไร ราวณะควรคินนางให้พระรามถ้าไม่อยากตาย พระรามไม่ไว้ชีวิตราวณะแน่ๆ ราวณะได้ฟังนางสีดาก็ตอบโต้นางด้วยถ้อยคำหยาบซ้ำ ราวณะจะฆ่านางให้ตายเสียก็ได้ หากความรักทำให้ไว้ชีวิตนาง ราวณะให้นางตัดสินใจสองเดือน ถ้าไม่ตกลงปลงใจกับราวณะ ราวณะจะจับนางเป็นอาหาร นางสีดากล่าวว่าราวณะต่ำต้อยเมื่อเทียบกับพระราม ราวณะกลัวดูหมิ่นพระรามเมื่ออยู่ลับหลังเท่านั้น ไม่อย่างนั้นราวณะคงไม่ลวงพระรามแล้วลักชายาของพระองค์หรือ นางสีดาจะเผาราวณะเป็นขี้เถ้าเสียก็ได้แต่นางรักษาตบะและไม่ได้รับบัญชาจากพระราม ราวณะสั่งนางรักษาสีให้รวมตัวกัน สั่งให้พวกนางโน้มน้าวนางสีดาให้ได้ไม่ว่าจะใช้วิธีปลอบใจ ให้รางวัล ยั่วยุหรือลงทัณฑ์ เมื่อราวณะจากไป นางรักษาสีเข้ามาล้อมนางสีดาว่านางควรเป็นชายาของราวณะผู้พิชิตทานพ เทพ คนธรรพ์ และนาคนในสนามรบ ถ้านางไม่เชื่อ นางต้องตาย นางตัดใจจากพระรามเสียเถิด นางสีดาตอบว่านางเป็นมนุษย์ไม่ควรเป็นชายารักษาสี ถึงแม้พระรามตกต่ำ พระรามก็ยังคงเป็นภัสดาของนาง หนุมานแอบฟังคำข่มขู่ของนางรักษาสี พวกนางรักษาสีโกรธเกรี้ยวนางไม่คู่ควรเป็นชายาราวณะ นางรักษาสีโน้มน้าวนางสีดาไม่ได้ผลจึงคิดจับนางสีดากิน นางสีดาร้องไห้บอกให้นางรักษาสีจับกินเถิดอย่างไรนางก็ไม่โอนอ่อนยอมเป็นชายาราวณะ นางสีดาอยากจบชีวิตที่อยู่ใต้อาณัติของผู้อื่น และชีวิตนี้คงไม่ได้พบพระรามอีก นางสีดาร้องไห้ถึงเกลือกบนพื้นดิน นางสีดาราบรำพันว่านางโชคร้าย พระรามทำไมไม่มาช่วยนาง นางรู้ว่าไม่มีใครเอาชนะพระรามได้ นางสีดาขอจบชีวิตที่นี้ นางตรีชฎารักษาสีอาวโสฝืนร้ายเห็นว่าพระรามชนะราวณะ นางตรีชฎาร้องห้ามนางรักษาสีไม่ให้กินนางสีดา - ขอให้อ่อนน้อมนางดีๆ นางสีดาจะแขวนร่างไว้กับต้นไม้ฆ่าตัวตาย แต่นางนางได้เกิดบรรพนิมิต เป็นนิมิตมงคลเหมือนพระรามมาอยู่ตรงหน้านาง ความเศร้าของนางจึงหายไป หนุมานตัดสินใจพูดกับนางสีดาเพราะกลัวนางฆ่าตัวตายและพูดถึงพระราม นางจะได้ไม่กลัวเพราะนางคิดถึงจดจ่ออยู่แต่เรื่องพระราม หนุมานเล่าเรื่องประวัติพระราม นางสีดาได้ยินก็ประหลาดใจ มองเห็นหนุมาน นางสีดาคิดว่าเป็นความฝันที่ได้เจอหนุมาน นางสีดาก็เลยหมดสติ หนุมานถามนางว่านางผู้ทรงผ้ากาสิกเก่า ๆ นี้เป็นใคร ดูจากรูปร่างน่าจะเป็นธิดาท้าวชนกมเหสีพระราม นางสีดาตอบหนุมานว่าถูกแล้ว เราคือนางสีดา ที่นางกับพระรามต้องจากเมืองมาอยู่ป่าเพราะนางโกเถียจะมีชีวิตอยู่ไม่ได้ถ้าพระรามได้รับการอภิเษก พระรามจึงต้องออกมาอยู่ป่ากับนางและพระลักษมณ์ ระหว่างการอยู่ป่าราวณะไปลักพาตัวนางมา ให้เวลาใช้ชีวิตสองเดือนก่อนประหาร หนุมานบอกว่าพระรามฝากถามว่านางสบายดีไหม พระลักษมณ์ฝากให้หานางด้วย เมื่อหนุมานมาใกล้ นางสีดาเกิดไม่ไว้ใจว่าหนุมานคือราวณะแปลงมา นางสีดาให้หนุมานพิสูจน์ตัวเองว่าเป็นทูตของพระรามจริงด้วยการเล่าคุณความดีของพระรามให้นางฟัง หนุมานสรรเสริญคุณธรรมของพระราม นางสีดาถามหนุมานว่ารู้จักพระรามกับพระลักษมณ์ได้อย่างไร หนุมานตอบว่าระหว่างพระรามกับพระลักษมณ์กำลังค้นหา นางก็ได้พบสุครีพผู้ถูกกวาด

เซษฐาที่กลายเป็นทรราชย์แย่งชายา พระรามช่วยเหลือด้วยการประหารวาลี สുകีรีวะตอบแทน พระรามด้วยการตามหานางสีดาและเป็นมิตรกัน และตอนที่ราวณะพาตัวนางสีดามา สุกีรีวะและ วานรอีกสี่ตัวได้เก็บอาวุธประดับกายของนางเอาไว้ หลังจากพระรามสังหารวาลี สุกีรีวะสั่ง กองทัพวานรให้ออกค้นหานางสีดาทั่วทุกทิศ ระหว่างทางหนุมานได้พบพญานกสามาตี สามาตีได้ชี้ ทางให้ตนมาตามหาทางที่กรุงลงกา หนุมานจะบอกข่าวดีที่พบนางให้เหล่าวานรคลายโศกเศร้า หนุมานเป็นลูกของวานรชื่อเกสริน ถือกำเนิดในครรภ์วานรโดยพระพาย นางสีดาน้ำตาไหลดีใจที่ได้พบ หนุมานพูดของพระราม หนุมานให้แหวนพระรามแก่นางสีดา นางสีดาจะได้มั่นใจ นางสีดาชมหนุมาน มีความกล้าหาญ ฉลาดที่ฝ่าการป้องกันของราวณะเข้ามาได้ นางสีดามีความหวังว่าอีกไม่นานพระราม จะมาช่วยนางและสังหารราวณะ เมื่อนางได้ฟังข่าวพระรามจากหนุมาน นางมีกำลังใจมีชีวิตอยู่รอ พระราม หนุมานเล่าให้นางฟังว่าพระรามทุกข์ตรมจนกินไม่ได้ ไม่มีกะจิตกะใจทำอันใด นางสีดาที่ คลายโศกก็กลับมาโศกเศร้าเท่าความทุกข์ของพระรามเมื่อรู้ว่าพระรามไม่มีความสุข นางสีดากล่าว กับหนุมานว่าโชคชะตาหลีกเลี่ยงไม่ได้ ขอให้พระรามรีบยกทัพมาช่วยตนภายในสองเดือนที่ราวณะขีด เส้นตายไว้ ถึงแม้วิเศษณะบอกให้ราวณะส่งคืนนาง เขาก็ไม่ฟัง แม้แต่วินชยะรักษาสาวุโสได้ เดือนสติให้คืนนางสีดา เขาก็ไม่เชื่อ หนุมานขอให้นางสีดาขึ้นหลังตน ตนจะพาไปหาพระราม นางสี ดากลัวนางเป็นภาระของหนุมานเพราะนางเกรงว่าหนุมานจะเปลืองพลังเพราะต้องต่อสู้และปกป้อง นางไปด้วย หากหนุมานฆ่ารักษาสตายหมด เกียรติของพระรามก็จะเสื่อมไป ทางที่ดีที่สุดคือให้ พระรามเสด็จมา หนุมานชมเชยนางสีดาว่าเป็นหญิงความประพฤติดี ไม่ยอมให้ชายอื่นแตะตัวนาง นอกจากสามี หนุมานจะเล่าให้พระรามฟังทุกถ้อยคำ หนุมานได้สัญญาต่อครูของเขาว่าจะพานางสี ดากลับไปพร้อมเขา ฉะนั้นขอให้นางมอบสิ่งเตือนความจำพระรามว่าหนุมานได้พบนางแล้วด้วย นาง เล่าความลับของนางกับพระรามเรื่องที่กาบุตรของพระอินทร์จิก หน้าอกนางเลือดไหล พระรามใช้ หญาไฟพรหมาสตรียิงไปที่กาทัวนั้น กาทัวนั้นขอให้พระรามไว้ชีวิต พระรามจึงให้อาวุธตัดเพียง ดวงตาข้างขวาของมัน พระรามเคยใช้พรหมาสตร์ไล่กาเพื่อนาง เหตุใดคราวนี้พระองค์นี้เฉยที่นางถูก ราวณะลักพาตัว นางสีดาให้หนุมานทูลพระรามว่าหากไม่มาช่วย นางสีดาให้เวลาเดือนหนึ่งนางจะจบ ชีวิตตนเอง นางสีตามอบทิพจุฑามณีของนางให้หนุมานไปมอบให้พระราม หนุมานปลอบใจนางว่า อีกไม่นานหรือพระรามก็จะยกทัพมาทำลายกรุงลงกาและช่วยนางออกไปจากที่นี่ ขอให้นางอดทน จนกว่าจะได้พบพระราม หนุมานถือทิพจุฑามณีแล้วลางนางสีดากลับ ก่อนไปหนุมานได้เหาะไปทาง ทิศเหนือ หนุมานคิดใช้กำลังสังหารแม่ทัพรักษาสไปบ้าง นอกจากนี้หนุมานจะได้รู้ความแตกต่างของ ฝ่ายพระรามกับฝ่ายศัตรู หนุมานเริ่มแผนเปิดศึกกับราวณะด้วยการทำลายสวน หนุมานมั่นใจว่ารา วณะจะต้องโกรธส่งกองทัพรักษาสมาสู้กับหนุมานแน่นอน นางรักษาสีเห็นสวนถูกทำลายย่อยยับ และเห็นหนุมานพูดคุยกับนางสีดา นางรักษาสีไปฟ้องราวณะ ราวณะให้รักษาสกิงกระไปสู้กับหนุ มาน รักษาสกิงกระถูกฆ่าตายหมด ราวณะส่งขี้พุมาลินมาปราบหนุมาน หนุมานปราบขี้พุมาลิน

ฆ่ารากษสตายนับร้อยและทำลายปราสาท รวณะส่งบุตรมนตรีทั้งเจ็ด หนุมานก็ฆ่าตายหมด รวณะคิดว่าคนที่ฝ้ายตนกำลังต่อสู้ไม่ใช่วานรธรรมดา อาจเป็นสัตว์ใหญ่ที่พระอินทร์สร้างจากตบะเพื่อทำลายรากษส รวณะให้แม่ทัพทั้งห้าคือ วิรุปากษะ ยูปากษะ รากษสทุรธระ ประขษะ และภาสกรรณะ จับตัวหนุมาน หนุมานสังหารแม่ทัพทั้งห้า รวณะส่งเจ้าชายอักษะ หนุมานสังหารเจ้าชายอักษะ รวณะโกรธสั่งอินทรชิตให้สังหารหนุมาน อินทรชิตกับหนุมานฝีมือเสมอกัน อินทรชิตแผลงศรพรหมาสตร์มัดตัวหนุมาน หนุมานนึกถึงพรของพระพรหมที่ทำให้หนุมานไม่รู้สึกรู้สึบเมื่ออยู่ในพันธนาการ หนุมานจึงยอมถูกมัดเพราะเคารพพระพรหมกับเพื่อโอกาสได้เข้าไปเจรจากับรวณะ เมื่อหนุมานหยุดคืน รากษสเปลี่ยนไปมัดเขาด้วยเถาวัลย์และเชือกเปลือกไม้ อินทรชิตนำตัวหนุมานมาถวายรวณะ หนุมานบอกว่าตนเป็นทูตของสุครีพ เมื่อหนุมานเห็นรวณะก็คิดว่าถ้ารวณะไม่เป็นอธรรม รวณะจะได้เป็นผู้คุ้มครองเทวโลกรวมทั้งพระอินทร์ด้วยซ้ำ เพราะเทวดาและทานพ ทั้งโลกต่างหวาดกลัวเขา รวณะคาดคั้นจุดประสงค์การมาของหนุมาน เพราะสงสัยว่าหนุมานมีรูปร่างวานร แต่พลังไม่ใช่แบบวานรธรรมดา เหตุใดจึงทำลายสวนและทำร้ายนางรากษสี หนุมานกล่าวกับรวณะว่าตนไม่ใช่พวกของกุเวรหรือพระอินทร์ พระยม พระวรุณ พระวิษณุ ตนมาเพื่อหาโอกาสเฝ้ารวณะ แต่พวกรากษสกระหายสงคราม หนุมานตอบโต้เพื่อปกป้องตนเอง ศรพรหมาสตร์ไม่อาจทำอันตรายหนุมานได้เพราะหนุมานได้พรจากพระพรหมเอง หนุมานแนะนำตัวว่าตนเองเป็นทูตที่พระรามส่งมา หนุมานได้เตือนรวณะให้คิดถึงความคิดของตนที่ไปลดคร่าภรรยาผู้อื่น รวณะได้ทำลายตบะและชีวิตตนเอง พรที่รวณะได้มาก็ไม่คุ้มครอง เพราะพระรามเป็นเพียงมนุษย์เท่านั้น รวณะก็ได้รู้เรื่องการสังหารวาลิน แล้วความเป็นมิตรกันระหว่างพระรามกับสุครีพแล้ว หนุมานว่านางสีดาคือปวงบาทของพระกาล รวณะจึงดูเมืองนี้พินาศเพราะความโกรธของพระราม รวณะโกรธจึงสั่งประหารหนุมาน วิษณะไม่เห็นด้วยที่รวณะสังหารทูตเพราะผิดธรรมะ รวณะไม่ฆ่าแต่เอาทางหนุมานจุดไฟเผา หนุมานโกรธสะบัดไฟใส่รากษส หนุมานให้รากษสพาตระเวนไปทั่วเมืองเพื่อสอดแนมทั่วกรุงลงกา นางรากษสีนำข่านี้ไปบอกนางสีดา นางสีดาขอให้พระเพลิงช่วยให้หนุมานไม่ร้อน หนุมานแปลกใจว่าทำไมไม่ร้อน ไม่รู้สึกรู้สึบปวดเลย หนุมานสังหารทหารยามและเผากรุงลงกา จากนั้นหนุมานดับไฟปลายทางโดยจุ่มในมหาสมุทร แล้วหนุมานก็คิดขึ้นมาได้ว่าแล้วนางสีดาจะถูกเผาด้วยหรือไม่ หนุมานอุกคิดขึ้นมาได้ว่าเพราะความสุจริตของนางสีดา พระเพลิงไม่อาจทำร้ายนางได้ แม้แต่หางของนางยังไม่ไหม้เพราะอำนาจของนาง หนุมานรู้ว่านางสีดาไม่เป็นอันตรายแต่ก็ขอพบนางก่อนเดินทางกลับ นางสีดาชมว่าหนุมานสังหารแม่ทัพศัตรูได้ตามลำพัง หนุมานเดินทางมาพบเหล่าวานร วานรดีใจที่หนุมานทำงานสำเร็จ หนุมานเล่าเรื่องที่ได้พบนางสีดาที่สวนโศกของกรุงลงกา การเหาะข้ามมหาสมุทร การสำรวจกรุงลงกา และรวณะ พระรามจะได้ยุติความโศกเศร้าเสียที่ หนุมานเล่าเรื่องการผจญภัยอันน่าอัศจรรย์ให้พวกวานรฟังตั้งแต่พบกับยอดเขาไมนากะ นางสุรสา ไปจนถึงตอนเผากรุงลงกา หนุมานสรรเสริญนางสีดาว่านางซื่อสัตย์ต่อพระรามมาก ศิลของนางสีดาทำ

ให้งานของหนูมานสำเร็จ นางมีความประพุดติตังามมั่นคง ตั้งใจหนีห่างราวณะและตัดสินใจยอมตาย มีแต่พระรามเท่านั้นที่สังหารราวณะได้ พวกเราควรจะรีบทำศึกช่วยนาง อังคทะเสนว่าเราควรไป เผ้าพระรามกับพระลักษมณ์ อังคทะว่าเขาคนเดียวก็สามารถทำลายกรุงลงกาได้ พวกวานรคิดว่าใน เมื่อพบนางสีดาแต่ทำไมหนูมานไม่พานางสีดามาด้วย ชามพวัตบอกความคิดที่อังคทะบุกลงกาไป ลำพังไม่เหมาะ ควรไปเผ้าพระรามก่อน พวกวานรเข้าไปในสวนมธูนาของสุครีวะที่หวงห้ามไปกิน เมรียน้ำผึ้งจนเมามาย พระราม พระลักษมณ์ และสุครีวะเหาะลงจากท้องฟ้าสู่พื้นดิน วานรหัวหน้า ยามรายงานสุครีวะว่าวานรเข้ามากินเมรียน้ำผึ้ง ห้ามปรามไม่ฟัง สุครีวะยินดีเพราะรู้ว่าวานรพวกนั้น ไม่บุกรุกเข้าไปสวาปามเมรียน้ำผึ้งหากไม่ได้พิชิตอะไรมา แสดงว่าพวกเขาทำงานสำเร็จ คงเป็นผลงาน ของหนูมานที่ทำเสร็จ ค้นพบนางสีดาแล้วไม่ต้องสงสัย พระรามและพระลักษมณ์มีความสุขต้องการ พบพวกวานรให้เล่าเรื่องการตามหานางสีดา สุครีวะยกโทษให้เพราะพวกวานรทำงานสำเร็จ หนูมาน เล่าให้พระรามฟังว่านางสีดานั้นโศกตรมไม่แพ้พระรามและขัดขืนราวณะ หนูมานได้กล่าวสิ่งเตือน ความจำคือเรื่องกาที่พระรามจัดการที่เขาจิตรกฎ และได้มอบทิพจุฑามณีให้พระราม พระรามรำลึก ถึงภาพบิดาของตนและบิดาของนาง การได้ทิพจุฑามณีมาเหมือนได้นางกลับคืนมา แต่อะไรจะเศร้า กว่าได้ทิพจุฑามณีแต่ไม่มีตัวนางสีดากลับมาด้วย พระรามไม่อาจมีชีวิตอยู่ได้โดยไม่มีนางสีดา พระรามขอให้หนูมานพาไปหานางที่กรุงลงกา พระรามถามว่านางสีดามีชีวิตอย่างไรเมื่อพ้นจากความ ทุกข์ที่ต้องอยู่ป่าไปสู่ความทุกข์ยิ่งกว่าคืออยู่ท่ามกลางรากลษส หนูมานถ่ายทอดถ้อยคำของนางสีดาว่า ทำไมพระรามไม่รีบมาช่วยนางจากรากลษส เพราะพระรามเป็นผู้ไม่มีใครเอาชนะได้ หนูมานขอให้นาง ฝากสิ่งเตือนความจำไปให้พระราม นางก็ได้ฝากทิพจุฑามณีนี้มา พระรามจึงเชื่อเถิดว่านางสีดานั้น ปลอดภัยดี หนูมานบอกว่านางสีดานั้นยินดีที่ได้พบหนูมาน หนูมานเป็นคนที่สามที่ข้ามมหาสมุทรมา กรุงลงกาได้ ขอให้พระรามรีบยกทัพมากู้เกียรติยศของนาง ขอให้พระองค์ได้แสดงความกล้าหาญใน การศึก หนูมานได้ปลอมโยนนางว่าพระรามจะกลับมาอยู่กับนางและได้ครองโอโยชยาด้วยกัน นางสีดาสงบลง น้ำเสียดีขึ้นแต่ก็ยังโศกเศร้าอยู่

กัณฑ์ที่ 6 ยุทธกัณฑ์

พระรามชมหนูมานที่ปฏิบัติหน้าที่อันยากได้สำเร็จ พระรามมาถึงมหาสมุทรแล้ว แต่น้ำลึก เป็นอุปสรรคของพระรามและกองทัพวานร สุครีวะทูลพระรามให้สร้างสะพานข้ามมหาสมุทรไปยัง กรุงลงกา และละทิ้งความเศร้าซึ่งเป็นบ่อนทำลายความกล้าหาญของบุรุษ เมื่อข้ามไปได้แล้ว พระราม ก็จะชนะพวกรากลษส พระรามขอให้หนูมานเล่าเรื่องกรุงลงกาที่ไปเห็นมา หนูมานเล่าว่ากรุงลงกามี ระเบียบรักษาความปลอดภัยแน่นหนา มีทหารอารักขาเมืองอย่างดี เข้าถึงได้ยาก และเล่าความน่ากลัว ของมหาสมุทร พระรามตาเขม่นแสดงว่าจะชนะ พระรามพร้อมกองทัพเดินทางไปถึงมหาสมุทร พระรามตั้งค่ายอยู่ริมมหาสมุทร ฝ่ายราวณะกลัวพระรามเพราะหนูมานข้ามมากรุงลงกาได้และพบ

นางสีดาแล้ว ราวณะขอมติที่ปรึกษา ราวณะคิดว่าพระรามพร้อมกองทัพข้ามมหาสมุทรมากรุงลงกาได้อย่างง่ายดายเมื่อมีหนุมานมาด้วย ที่ปรึกษาบอกให้ราวณะสบายพระทัยไม่ต้องกลัวพระราม ราวณะจะสังหารพระรามได้แน่นอนเพราะราวณะมีวิกรกรรมชนะกษัตริย์ยอดฝีมือทั้งสามโลกแม้แต่พระยม รากษสลูกหลานของราวณะชั้นอาสาไปรบให้ วิษณะแนะนำให้ราวณะคืนนางสีดาให้พระรามไป ราวณะโกรธต่อว่าวิษณะแปรพักตร์ วิษณะทิ้งท้ายว่าคนใกล้ตายไม่ฟังคำเตือน แล้ววิษณะก็ขอมาพึ่งพระราม ตอนแรกเหล่าวานรไม่ไว้ใจ แต่หนุมานบอกให้พระรามลองฟังวิษณะดูก่อน ตอนหลังวิษณะพิสูจน์ตนเองว่าไว้ใจได้ พระรามอภิเษกวิษณะเป็นเจ้ากรุงลงกา พระรามถามวิษณะว่าจะข้ามมหาสมุทรไปได้อย่างไร วิษณะบอกให้พึ่งพระสมุทร บูชาให้พระสมุทรช่วยแล้วสร้างสะพานข้ามไป พระรามบูชาพระสมุทรอยู่สามคืน มหาสมุทรก็ยังไม่สงบลง พระรามโกรธจึงนำบุตร พระสมุทรหวาดกลัวขอโทษพระรามที่เย่อหยิ่ง พระสมุทรให้พระรามข้ามไปได้โดยไม่เป็นอันตรายจากสัตว์น้ำ พระสมุทรแนะนำให้พระรามขอความช่วยเหลือจากวานรพระวิศกรรมให้เป็นผู้สร้างสะพานข้ามไปยังกรุงลงกา เหล่ากองทัพวานรสร้างสะพานสำเร็จ พระรามข้ามไปกรุงลงกาพร้อมกับคำอวยพรของทวยเทพ เมื่อความถึงหูราวณะว่าพระรามและกองทัพวานรข้ามทะเลมาได้แล้ว ราวณะให้รากษสศุกระกับสารณะแฝงตัวไปสืบกำลังกองทัพของพระราม วิษณะจับรากษสสองตนได้ แต่พระรามปล่อยตัวไปให้ไปกลับไปแจ้งราวณะให้รับศึกครั้งนี้ให้ดี พระรามพร้อมปลดปล่อยความโกรธด้วยการทำลายกรุงลงกาทั้งเมืองให้ย่อยยับ ราวณะจงคิดให้ตี จงคืนนางสีดาให้กับพระราม ราวณะยื่นกรานว่าต่อให้ถึงชีวิตก็จะไม่ยอมคืนนางสีดาให้ง่าย ๆ ศุกะและสารณะรายงานราวณะว่าแม่ทัพวานรของพระรามกล้าหาญ มีพลังมาก และมีจำนวนมากประมาณมิได้ ศุกะได้พรรณนาความยิ่งใหญ่เรื่องเดชาานุภาพของกองทัพพระรามที่มีแม่ทัพที่เก่งกาจทั้งพระลักษมณ์ สุกรีวะ และวิษณะ โดยเฉพาะวิษณะอนุชาของราวณะที่อยู่ข้างพระราม ศุกะให้ราวณะเตรียมรับมือให้ตีมิฉะนั้นอาจแพ้ศึก ราวณะโกรธที่สองรากษสยกย่องข้าศึก จึงส่งสายลับไปสืบกองทัพพระรามอีก สายลับถูกจับได้แต่ก็ได้รับการปล่อยตัว สายลับหวาดกลัวเล่าให้ราวณะฟังตามจริงว่าพระรามเป็นจอมพิชิตรากษสเปรียบเสมือนพระกาล ตอนนี้กองทัพพระรามอยู่ที่ภูเขาสุเวละแล้ว ขอให้ราวณะจัดการเรื่องนี้เอง ราวณะสั่งให้วิฑูชชิวะเนรมิตศิระษะมายาและธนูขึ้นสายแล้วของพระรามเพื่อหลอกนางสีดาว่าพระรามสิ้นพระชนม์และเกลี้ยกล่อมให้นางยอมเป็นชายา นางสีดาเห็นศิระษะพระรามก็ร่ำไห้คร่ำครวญ ราวณะให้นายพลตีกลองศึกเรียกประชุมพลเสนาว่าราวณะต้องการทำศึก นางสรมานางรากษสีผู้เป็นเพื่อนนางสีดาปลอมโยนนางสีดาและได้บอกความจริงว่าพระรามยังมีชีวิตอยู่ นางสรมาอาสาไปแจ้งข่าวความปลอดภัยของนางสีดาต่อพระราม นางสรมาบอกให้นางสีดาสบายใจว่าอีกไม่นานพระรามจะฆ่าราวณะได้ อัยกาของราวณะชื่อมาลยวัตได้เตือนราวณะให้ผูกมิตรกับพระรามไว้ดีกว่าและคืนนางสีดาไปเสีย มาลยวัตรู้ว่าพระรามคือพระวิษณุในร่างมนุษย์ ราวณะไม่ฟังคำเตือน รักศักดิ์ศรีมากเสียจนยอมตายดีกว่าก้มหัวให้พระราม วิษณะได้บอกพระรามไม่ให้ประมาทกองทัพรากษส เพราะกองทัพ

รากษสครั้งรบกับท้าวฤพระมีจำนวนมาก พระรามเตือนวานรไม่ให้แปลงเป็นมนุษย์จะได้ไม่ฆ่ากันเอง ส่วนราวณะได้รับพรมา พระรามจะสังหารด้วยตนเอง พระรามพร้อมกองทัพวานรได้มาถึงกรุงลงกา ซึ่งเป็นเมืองที่สวยงาม มีประตูกลพร้อมกองทัพยิ่งใหญ่ พระรามเห็นลางร้ายว่าจะมีวานรและรากษสตายจำนวนมาก วันนี้พระรามจะทำลายกรุงลงกา พระรามได้ตั้งค่ายที่ทิศเหนือของกรุงลงกา พระรามให้โอกาสราวณะครั้งสุดท้ายให้อังคเษไปบอกราวณะว่าถ้าไม่คืนนางสีดา ราวณะและครอบครัวจะต้องย่อยยับ อังคเษไปบอกราวณะให้คืนนางสีดาไม่เช่นนั้นชีวิตจะหาไม่ ราวณะโกรธจะจับตายอังคเษ อังคเษยอมให้จับเพื่อแสดงฤทธิ์ อังคเษหักยอดปราสาทแล้วกลับมาหาพระราม เหล่ารากษสแจ้งราวณะว่าเมืองถูกพระรามและวานรล้อมไว้หมดแล้ว ราวณะบัญชาให้รากษสให้ออกไปรบกับวานร รากษสและวานรต่างฆ่ากันอย่างโหดร้ายทั้งกลางวันและกลางคืน อังคเษฆ่าสารถีและม้าหลายตัวของอินทรชิต อินทรชิตสละรถและหยาตัวไป อินทรชิตแผลงศรนาคบาศใส่พระรามและพระลักษมณ์ อินทรชิตยินดีนำข่าวดีไปแจ้งราวณะว่าฆ่าพระรามกับพระลักษมณ์ได้ สุครีวเสียใจแต่วิดิษณะบอกว่า รากษสยังไม่ชนะ พระรามกับพระลักษมณ์ยังไม่พิน ราวณะเรียกนางรากษสีให้บอกนางสีดาว่า พระรามและพระลักษมณ์ตายในสนามรบ ให้นางขึ้นบุษบกไปดูด้วยตาของนางเอง นางสีดากับนางตรีชฎาขึ้นบุษบก นางสีดาเห็นพระรามกับพระลักษมณ์บาดเจ็บ นางก็รำพันด้วยความเศร้าว่ามีคนทำนายว่านางจะได้เป็นราชินี แต่สามีกลับอายุสั้น นางตรีชฎาบอกนางสีดาว่าพระรามยังอยู่ ถ้าตายนางก็คงจะขึ้นบุษบกมาไม่ได้ พระรามและพระลักษมณ์หายใจแผ่วเบา แต่ด้วยความดี ความแข็งแกร่งของพระราม พระรามได้สติ พระรามรำพึงรำพันถึงพระลักษมณ์ที่ต้องมาตายเพราะตามมาอารักขา พระรามในป่า สุเชษณะนึกถึงสงครามเทवासुरสงครามที่พระฤหสบัติรักษาเทวดาบาดเจ็บด้วยสมุนไพรรักษาและเวทมนตร์ ให้นุมาเดินทางไปนำโอสถทิพย์มาในภูเขาจันทระและโทษะที่เกิดน้ำอมฤต พญาครุฑมาช่วยพระรามกับพระลักษมณ์ นาคที่แปลงเป็นศรตรีงพระรามและพระลักษมณ์หนีไปหมดเพราะกลัวพญาครุฑ รากษสได้ยินเสียงโห่ร้องยินดีจากกองทัพพระรามจึงออกไปดูเห็นว่า พระรามกับพระลักษมณ์หลุดพ้นจากศรนาคบาศแล้ว เมื่อแผนของอินทรชิตไม่ได้ผล ราวณะส่งรุมรากษสไปสู้รบ หนุมานฆ่ารุมรากษส ราวณะส่งรากษสอ้อมปนะไปสู้ศึกก็ถูกหนุมานฆ่าตายอีก ราวณะส่งประหัตตะเสนาบดีสูสนามรบ ประหัตตะเสนานี้ละฆ่าตาย ราวณะออกรบด้วยตนเอง ราวณะเอาชนะสุครีวกับนีละได้ แต่ทั้งสองยังไม่ตายเพียงแต่บาดเจ็บหนัก ราวณะโจมตีพระลักษมณ์ด้วยหอกของพระพรหม ทำให้พระลักษมณ์จำได้ว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของพระวิษณุ หนุมานต่อยราวณะทรุดลง หนุมานอุ้มพระลักษมณ์ที่บาดเจ็บ หอกหลุดจากร่างพระลักษมณ์ พระรามขอหนุมานชี้หลังไปฆ่า ราวณะ ราวณะถูกศรพระรามเจ็บปวดทรมานหลาย แต่พระรามสงสารจึงไว้ชีวิตเพราะเห็นว่าราวณะหมดแรงสู้ไม่ไหวแล้ว ราวณะกลัวพระรามมาก จึงปลุกกุมภกรรณ และนึกถึงพรพระพรหมว่าตนไม่มีทางเอาชนะพระรามที่เป็นมนุษย์ได้ กุมภกรรณได้ฟังเรื่องราวณะแพ้พระราม กุมภกรรณโกรธจะแก้แค้นแทนพี่ชาย แต่พอกุมภกรรณได้ฟังเรื่องเต็มๆ จากราวณะ กุมภกรรณบอกราวณะเป็นฝ่ายผิด

เพราะไม่คิดถึงหน้าที่เป็นอันดับแรก ราวณะโกรธต่อว่ากุมภกรรณ ให้เห็นแก่ความเป็นพี่น้อง กุมภกรรณรับปากช่วยราวณะกำจัดเสี้ยนหนามหัวใจ กุมภกรรณปราบไต่ยาก ฆ่าวานรไปหลายตัวและทำให้วานรทหารเอกบาดเจ็บ กุมภกรรณรู้ว่าถ้าอุ้มสุครีวระชาชวานรไป กำลังใจทหารวานรจะเสีย หนุมานรวบรวมกองทัพวานรเป็นกลุ่มก้อน สุครีวระพินคินสติกัศตูและจุมกกุมภกรรณ กุมภกรรณเจ็บปวดจึงเหวี่ยงสุครีวระลงมา พระลักษมณ์ยิงศรแต่กุมภกรรณก็ผ่านไป ได้ กุมภกรรณเข้าโจมตีพระราม ศรของพระรามทำอะไรกุมภกรรณไม่ได้ พระรามตัดแขนขา กุมภกรรณล้มลงนอนตายที่บวานร ราวณะรู้ว่า กุมภกรรณตายก็เสียใจทำใจไม่ได้ สำนึกผิดที่ทำให้กุมภกรรณและไลวิษณะไป ตรีศิรส์ เทวานตกะ นรานตกะ และอติกายะ โอรสราวณะอยากทำศึก อังคทะ หนุมาน นิละ และสุครีวระ สังหารโอรสราวณะและอนุชาราวณะ พระลักษมณ์สังหารอติกายะผู้เป็นสาวกพระพรหมและเป็นผู้คุ้มครองให้กรุงลงกาปลอดภัยมาโดยตลอด อินทรชิตปลอมใจราวณะว่ายังมีอินทรชิตอยู่ ไม่ต้องกลัวแพ้พระราม อินทรชิตใช้แผนเดิมทำตัวล่องหนแล้วยิงศรพรหมาศตรีใส่พระรามกับพระลักษมณ์และไพร่พลวานร ชามพวัตบอกว่ายังมีหวังเพราะยังมีหนุมาน หนุมานไปยกภูเขาสรรพยามาที่กองทัพ ให้พัดพากลันยา ทำให้ทั้งกองทัพพินคินมา สุครีวระคิดว่าราวณะน่าจะหานักรบไม่ทัน สุครีวระสั่งให้วานรไปทำความเสียหายให้กับเมืองลงกา ราวณะส่งกุมภะกับนิกุมภะไปรบ สุครีวระสังหารกุมภะ นิกุมภะถูกหนุมานฆ่า ราวณะตัดสินใจออกรบด้วยตนเอง มกรากษะถูกพระรามฆ่า ราวณะสั่งให้อินทรชิตไปสนามรบ อินทรชิตใช้แผนสร้างนางสีดามายาขึ้นมา และประหารนางสีดามายานั้นต่อหน้ากองทัพพระราม เมื่อวานรเห็นภาพบาดตาก็แตกฮือ หนุมานรวบรวมกำลังใจวานรให้กลับมาสู้เพื่อพระรามอีกครั้ง อินทรชิตเตรียมพิธีนิกุมภิลา พระรามได้ข่าวจากหนุมานตกใจที่อินทรชิตฆ่านางสีดา พระลักษมณ์โกรธมากจะทำลายเมืองลงกาให้ราบคาบ วิษณะไม่เชื่อว่าอินทรชิตสังหารนางสีดา เพราะราวณะต้องการนางสีดาอย่าม่ออนุญาตให้ฆ่านาง วิษณะเชื่อว่าเป็นกลของรากษสให้กองทัพพระรามเสีย กำลังใจ วิษณะบอกพระรามให้ส่งพระลักษมณ์ไปขัดขวางพิธีและฆ่าอินทรชิต หนุมานทำตามแผนโจมตีกองทัพรากษส วิษณะแนะนำพระลักษมณ์ให้ฆ่าอินทรชิตก่อนอินทรชิตไปถึงต้นไทรที่ทำพิธีนิกุมภิลาอยู่ อินทรชิตต่อว่าวิษณะเป็นไส้ศึก ทยศบ้านเมืองตัวเอง วิษณะไม่ยินดีในอธรรมแม้จะเป็นญาติตัวเองก็ไม่เข้าข้าง พระลักษมณ์กับอินทรชิตสู้รบกันยังไม่รู้ผลแพ้ชนะ วิษณะยิงศรไปยังกองทัพรากษส ในที่สุดพระลักษมณ์ก็ทำลายม้าศึก สารถิและรถของอินทรชิตได้และตัดเศียรอินทรชิต ราวณะรู้ว่าวการตายของอินทรชิตก็เสียใจมาก หยิบดาบจะไปฆ่านางสีดาแต่เสนาบดีห้ามไว้บอกวว่าราวณะใกล้จะชนะพระราม เดียวก็ได้นางสีดาเป็นชaya ไม่ควรสร้างบาปเพิ่มด้วยการฆ่าสตรี เหล่ารากษสถูกพระรามสังหารในสนามรบ นางรากษสเป็นหม้ายเสียใจที่สามีตายในการรบกับพระราม ราวณะส่งวิรูปากษะ มโหทะระ และมหาปารศวะไปรบ วิรูปากษะและมโหทะระพ่ายและถูกสุครีวระฆ่าตาย มหาปารศวะถูกอังคทะฆ่าตายเช่นกัน ด้วยความแค้นที่เห็นวิษณะในสนามรบ ราวณะพุ่งหอกซัดไปที่วิษณะ แต่พระลักษมณ์ป้องกันไว้ พระลักษมณ์จึงถูกหอกเสียบแทนและระลึกได้ว่าเป็นภาค

ของพระวิษณุ พระรามตกใจมาดูพระลักษมณ์และดิงหอก ราวณะยิงศรใส่พระราม พระรามยิงศรใส่ ราวณะกลับไป หนุมานไปยกภูเขาที่มียามารักษาพระลักษมณ์จนหายดี พระรามยิงศรแทงหน้าอก ราวณะ ราวณะไม่ตายแต่ก็อ่อนกำลังลง สารถิของราวณะเห็นเช่นนั้นก็ซักรถศึกหนีไป แต่ราวณะเป็นราชาสที่มีศักดิ์ศรีสั่งสารถิให้ซักรถศึกกลับไปประจันหน้ากับพระราม เพราะตนเป็น ชายชาตินักรบ พระรามเห็นนิมิตดีว่าฝ่ายพระรามจะเป็นฝ่ายชนะ พระรามและราวณะฝีมือสูสี สู้รบ กันไม่หยุดพักทั้งกลางวันและกลางคืน มาตลิสารถิของพระอินทร์ได้เตือนพระรามให้ใช้อาวุธ พระพรหมสังหารราวณะวันนี้ เพราะวันนี้เป็นวันตายของราวณะ นางมันโททริมเหสีของราวณะเศร้า โศกกับการตายของสามี และยกย่องเกียรติของราวณะว่าเป็นนักรบที่ทรงพลังคนหนึ่ง พระรามได้ช่วย ชนะแล้วก็ให้หนุมานไปแจ้งข่าวดีนี้แก่นางสีดา นางสีดาดีใจที่จะได้พบพระรามอีกครั้ง แต่แล้วเมื่อพบ พระราม พระรามกลับหมางเมิน ตัดขาดนางเพราะนางมาอยู่ที่เมืองของราวณะหลายเดือน กล่าวหา ว่านางไม่บริสุทธิ์ นางสีดาเสียใจขอพิสูจน์ตัวเองด้วยการลุยไฟ พระอินทร์อุ้มนางสีดาบอกพระรามว่า นางสีดาบริสุทธิ์ พระรามได้พบกับท้าวทศรถที่เป็นเทพ พระรามขอให้ท้าวทศรถให้อภัยนางโกเกยี้ ท้าวทศรถชมพระลักษมณ์ที่ทำหน้าที่นองชายที่ดีดูแลพระราม ท้าวทศรถขอให้นางสีดาไม่โกรธ พระรามเพราะพระรามต้องการให้คนอื่นรู้ว่านางสีดาบริสุทธิ์ พระรามรีบกลับโยธยา วิษณะให้ พระรามนั่งบุษบกไป พระรามได้สนทนากับฤาษีภรทวาชะ ฤาษีได้เล่าให้พระรามฟังว่าพระภรตะได้ ปฏิบัติตัวเหมือนอย่างดาบส และวางฉลองพระบาทพระรามไว้ข้างหน้าที่นั่ง รอคอยการกลับมาของ พระรามตลอดสิบสี่ปี พระรามให้หนุมานเดินทางล่วงหน้าไปบอกพระภรตะก่อนว่าพระรามจะมา พระรามกับพระภรตะได้พบกันในรอบสิบสี่ปี พระรามให้บุษบกกลับไปได้และจะเรียกเมื่อนึกถึง พระรามทำความเคารพฤาษีวิษณุผู้เป็นบุโรหิต พระรามครองราชย์ต่อไปอีกหนึ่งหมื่นปี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กัณฑ์ที่ 7 อุตตรกัณฑ์

CHULALONGKORN UNIVERSITY

เหล่าฤาษีมาเข้าเฝ้าพระรามเมื่อพระรามครองราชย์แล้วเพื่อแสดงความยินดีที่พระรามปราบ รากษสได้ พระรามเป็นผู้ที่ผู้ใดมีอาจฆ่าได้ ฤาษีประหลาดใจที่อินทรชิตตายแล้วเพราะอินทรชิตเก่ง มาก พระรามขังใจที่ฤาษีไม่สรรเสริญกุมภกรรณ ราวณะและรากษสที่เก่งกล้าคนอื่น สรรเสริญแต่ อินทรชิต หากเรื่องการดวลกันระหว่างอินทรชิตกับพระอินทร์ไม่เป็นความลับ ขอให้ฤาษีเล่าให้ พระรามฟังด้วย ฤาษีอัสตยะเล่าตำนานตระกูลของราวณะที่เกิดจากฤาษีปุลัสตยะที่ได้แต่งงานกับ ธิดาฤาษีตฤณพินทุที่ต้อคำสั่งตั้งครรรค์เมื่อผ่านมาให้ฤาษีปุลัสตยะเห็น บุตรของทั้งสองชื่อวิศรวาส วิศรวาสได้ให้บุษบกและให้เมืองลงกาแก่ลูกชายคือไวศรณะ พระพรหมได้แต่งตั้งไวศรณะให้เป็น โลกบาลตำแหน่งที่สี่ พระรามถามฤาษีอัสตยะเรื่องกำเนิดรากษส ฤาษีอัสตยะเล่าว่าเดิมพระพรหม สร้างน้ำแล้วจึงสร้างสัตว์ผู้รักษาน้ำไว้สองพวก พวกแรกชื่อรักษาม (เราจะรักษา) เป็นรากษส และ พวกยกษามะ (เราจะบูชา) เป็นยักษ์ มีรากษสพี่น้องชื่อประเทติกับเทติ ประเทติไม่มีภรรยา แต่เทติมี

ภรรยาชื่อ ภยา เป็นน้องสาวพระกาล เหตุมีบุตรกับนางชื่อวิฑูตเกศะ วิฑูตเกศะมีบุตรกับนางสาलग्ङ्गाชื่อว่าสุเกศะ มารดาของสุเกศะเที่ยวเล่นกับสามีนจนลี้มลูก เด็กน้อยร้องไห้จนพระศิวะให้พรสุเกศะให้เป็นเทพ ส่วนพระอุมาขอให้เหล่ารากษสตั้งครรรค์และคลอตัววันเดียวกันและขอให้บุตรโตอายุเท่ามารดาในทันที สุเกศะผยองในพรรรับวิมานท่องไปในท้องฟ้าราวกับพระอินทร์ สุเกศะได้แต่งงานกับลูกสาวคนธรรพ์นามว่าเทวดา มีบุตรสามคน คือ มलयัต สุมาลิน และมาลิน รากษสทั้งสามบำเพ็ญตบะอย่างแรงกล้าจนทุกสิ่งมีชีวิตกลัวเกรง และเมื่อพระพรหมเสด็จมาให้พรสามพี่น้องได้ขอพระพรหมให้พวกเขาอายุยืน สวรรค์ตรูและไม่มีใครฆ่าได้ พระพรหมได้ให้พรตามนั้น สามพี่น้องได้พรแล้วก็ระรานเทวดาและอสูร รากษสขอพระวิศวกรรมให้สร้างเมืองที่ทำจากทองเหมือนเมืองพระอินทร์ พระวิศวกรรมสร้างกรุงลงกาที่ทำจากทองและเข้าถึงได้ยาก สามพี่น้องได้แต่งงานกับธิดาคนธรรพ์ เหล่ารากษสได้พรจึงโยกกวณพิธิบวงสรวงตลอดเวลา เหล่าเทวดาและนักบวชฤาษีได้ร้องต่อพระศิวะเรื่องความเดือดร้อนโดยบุตรของสุเกศะ พระศิวะกล่าวว่าเราจะไม่ฆ่ารากษส แต่เราจะให้มนตร์ที่สังหารมันได้ เทวดาเหล่านั้นได้ไปขอพึ่งพระวิษณุ พระวิษณุสัญญาว่าจะทำลายรากษสในสงคราม รากษสรบกับพระวิษณุมีความรุนแรงเหมือนไฟล้นยุค ในสนามรบพระวิษณุได้สังหารมาลิน ส่วนสุมาลินและมलयัตถอยทัพกลับกรุงลงกา สุมาลินทำสู้กับพระวิษณุได้ถูกพญาปีกษาไล่ สุมาลินจึงกลับกรุงลงกา มलयัตถอภัยกลับลงกาไปเช่นกัน สุมาลินมีธิดาชื่อโกกสี สุมาลินยกนางเป็นภรรยาของวิศรวัส วิศรวัสกับนางโกกสีมีบุตรคือราวณะ กุมภกรรณ สำนนักขา และวิภิชณะ นางโกกสีได้บอกให้ราวณะชิงดีชิงเด่นกับไวศรณะผู้เป็นพี่ ราวณะจึงบำเพ็ญตบะพร้อมด้วยอนุชา พระรามถามฤาษีอัสตยะว่าพวกเขาบำเพ็ญตบะกันอย่างไร ฤาษีอัสตยะเล่าว่ากุมภกรรณได้ตั้งไฟห้ำดวงในฤดูร้อน ฤดูฝนขัดสมาธิกลางสายฝน ฤดูหนาวนอนแช่น้ำเป็นเวลาหนึ่งหมื่นปี ส่วนวิภิชณะยืนขาเดียวห้าพันปี จากนั้นมองพระอาทิตย์อีกห้าพันปี ราวณะอดอาหารหนึ่งหมื่นปี ในแต่ละพันปีได้สังเวศิระษะในกองไฟ แก้วพันปีราวณะได้สังเวศิระษะทั้งแก้ว จนกระทั่งปีหนึ่งหมื่น ก่อนที่ราวณะจะตัดศิระษะที่ลืบ พระพรหมก็เสด็จมาให้พร ราวณะขอให้ตนเองเป็นอมตะ ไม่ถูกสังหารโดยครุฑ นาค ยักษ์ เทตย์ ทานพ รากษส และเทวดา ราวณะคิดว่ามนุษย์ต่ำต้อยจึงไม่ได้ขอให้ไม่ถูกฆ่าโดยมนุษย์ พระพรหมให้พรตามที่ราวณะขอและคืนศิระษะทั้งแก้วให้ราวณะตามเดิม พระพรหมให้พรวิภิชณะ วิภิชณะขอให้มีปัญญารู้แจ้งอาศรมทั้งสี่ ปัญญาอยู่ในธรรม เป็นผู้อุทิศตนแต่ธรรมะ พระพรหมเห็นว่าวิภิชณะมีปัญญารู้ธรรมแล้ว จึงประทานความอมตะให้ด้วย ส่วนกุมภกรรณรังแกสัตว์ ทำให้โลกไม่สงบสุข พระพรหมจึงให้เทวีสรสวตีไปเป็นพรของกุมภกรรณ เทวีสรสวตีเข้าปากกุมภกรรณ กุมภกรรณเอ่ยขอพรว่าขอให้ตนเองหลับหลายพันปี สุมาลินตาของราวณะคลายความกลัวเมื่อรู้ว่าเหล่ารากษสได้รับพรจากพระพรหมแล้ว สุมาลินเล่าให้ราวณะฟังว่าเราออกจากกรุงลงกาเพราะเราแพ้รบพระวิษณุหลายครั้ง ตอนนี้อยู่กลับไปชิงเมืองลงกาจากไวศรณะผู้เป็นพี่ชาย ราวณะส่งทูตไปหไวศรณะให้ไวศรณะยกกรุงลงกาให้ราวณะ วิศรวัสให้ไวศรณะยอมออก

จากลγκαไปอยู่ที่เขาไกรลาส รวณะจึงย้ายมาครองเมืองลγκαพร้อมอนุชาและไพร่พล รวณะยกนางศุรปถาน้องสาวให้แก่กษัตริย์ทานพชื่อวิฑูชิชิวะ หลังจากรวณะออกล่าสัตว์ได้พบกับเทตย์ช่อมะย เทตย์ช่อมะยมีลูกสาวชื่อมันโททรี จึงยกนางให้เป็นมเหสีรวณะเพราะไม่รู้ว่ารวณะต้องคำสาปของฤาษี และเห็นว่ารวณะเป็นเชื้อสายพระพรหม รวณะได้จัดแจงหาขยาให้กุมภกรรณและวิษณะด้วย นางมันโททรีให้กำเนิดโอรสชื่อเมฆนาทหรือที่รู้จักกันในชื่ออินทรชิต กุมภกรรณได้พรจากพระพรหมให้นอนไม่ตื่นหลายพันปี ได้ขอให้รวณะสร้างที่อยู่ให้ตนนอนหลับโดยไม่ถูกรบกวน ระหว่างนั้นรวณะได้ก่อวทเวดา ฤาษี ยักษ์และคนธรรพ์เสมอๆ ไวศรวณะได้ส่งทูตมาเตือนรวณะให้หยุดทำชั่ว นิกถึงวงศ์ตระกูล เทวดากับฤาษีคิดสังหารรวณะ รวณะโกรธต้องการเอาชนะสามโลกและฆ่าจตุโลกบาล จากนั้นรวณะฆ่าผู้ส่งสาร ประกอบพิธีมงคลและขึ้นรถไปที่ที่เขาไกรลาส กองทัพยักษ์ของไวศรวณะแพ้กองทัพรากษส ไวศรวณะจึงออกรบด้วยตนเอง ไวศรวณะรบแพ้รวณะ ถูกตีศีรษะล้มลง รวณะจึงยึดบุษบกวิมานแล้วลงจากเขาไกรลาส รวณะได้ไปปากกทองคำ พบว่าบุษบกไม่แล่นไปในท้องฟ้า นันทิขำรับใช้พระศิวะกล่าวแก่รากษสบอกว่าพระศิวะกำลังสำราญอิริยาบถในขุนเขา สิ่งมีชีวิตทั้งปวงไม่ควรมาเขาลูกนี้ รวณะไม่สนใจจึงเดินเข้าภูเขา นันทิโกรชที่รวณะหัวเราะหน้าวามรของตนจึงบอกรวณะว่ารวณะจะถูกฆ่าด้วยกรรมเก่าของตนเอง รวณะคิดทำลายภูเขากลับให้บุษบกแล่นไม่ได้ให้สิ้นซาก รวณะสอดแขนเข้าไปหมายยกภูเขากออก พระศิวะกตภูเขาด้วยพระบาททำให้ภูเขากดทับแขนของรวณะ รวณะแผดเสียงดังก้าวแล้วจึงถูกขนานนามว่ารวณะ จากนั้นรวณะก็ไปชมแห่งกษัตริย์อีก รวณะเดินทางไปยังป่าหิมวัตได้พบหญิงสาวชื่อนางเวทวตีกำลังบำเพ็ญตบะ พ่อของนางตั้งใจจะยกนางให้เป็นชายาพระวิษณุแต่ได้ถูกฆ่าขณะหลับ นางจึงตั้งใจทำตามความต้องการของพ่อ รวณะแตะปลายผมของนาง นางเวทวตีโกรธตัดผมด้วยมือและเตรียมไฟเพื่อฆ่าตัวตาย นางอาฆาตรวณะจะไปเกิดใหม่เพื่อฆ่ารวณะ นางเวทวตีไปเกิดเป็นนางสีดาในทุ่งนาที่ถูกคราดไถ รวณะทำรบพระราชามรุตตะที่กำลังทำพิธีบวงสรวงพร้อมทวยเทพ พระราชามรุตตะยอมแพ้ตามคำแนะนำของฤาษี รวณะประกาศชัยชนะแล้วก็จากไป พระอินทร์ให้พรนกกยูงที่ช่วยจากรวณะให้นกกยูงมีขนสวยงาม มีตาของพระอินทร์ และไม่มีโรคแบบสัตว์อื่น พระวรุณให้พรหงส์ ไวศรวณะให้พรกิ้งก่า รวณะเดินทางไปยังเมืองต่างๆ ราชอาณาจักรอื่นต่างยอมแพ้เพื่อรักษาชีวิต รวณะได้ไปเมืองอโยธยา พระราชาอนรณยะพิโรธจะสู้กับรวณะตัวต่อตัว พระราชาอนรณยะแพ้รวณะ ก่อนตายได้พระราชาอนรณยะสาปแข่งรวณะให้ผู้ที่ฆ่ารวณะเป็นลูกหลานราชวงศ์อิกษวากู พระนารทฤาษีประกาศว่ารวณะชนะโลกมนุษย์แล้ว แต่รวณะทำลายโลกด้วยโมหะไม่รู้ความผิดตนเอง รวณะบอกพระนารทฤาษีว่าจะไปยมโลกต่อ จะพิชิตจตุโลกบาลให้ได้ พระยมเกือบฆ่ารวณะแต่พระพรหมมาห้ามไว้เพื่อไม่ให้พรของตนเป็นเท็จ พระยมจึงหายไป รวณะประกาศว่าตนเองชนะพระยมแล้ว หลังจากรวณะชนะพระยมแล้วก็ไปต่อสู้กับพวกเทตย์ แต่เพราะฝีมือเสมอกัน รวณะกับเทตย์จึงผูกมิตรกัน รวณะเรียนมายาเก้าสิบเก้าแบบ จากนั้นรวณะ

ไปนครของพระวรุณ พระวรุณไม่อยู่ ราวณะฆ่ากุมารของพระวรุณได้ก็ประกาศชัยชนะ ระหว่างทาง ราวณะอุศราหญิงสาวธิดาภคินี ฤๅษี เทวดา และคนธรรพ์ พวกนางร่วมกันสาปแข่งราวณะให้ตายเพราะสตรี นางศุรปถขาร้องให้มาหาราวณะที่ฆ่าสามีของนางในสนามรบ ราวณะปลอบใจและส่งนางไปอยู่ป่าทันทะกับขร เมฆนาททำยัญพิธีทั้งเจ็ดเพื่อขอพรพิเศษกับมนตร์มายาชื่อตามสี วิษณะเดือนสตราราวณะเรื่องข่มเหงหญิงสาวลูกภรรยาผู้อื่น วิษณะเดือนเรื่องผลของกรรมชั่ว และเล่าเรื่องน้องสาวหลานตากุมภินีสีกุรกรากษสมรฐลักพาตัวไป ราวณะตามหานางกุมภินีสีนางขอร้องไม่ให้ฆ่าสามี ราวณะจึงผูกมิตรกับมธแล้วพากันไปรบกับเทพในสวรรค์ ราวณะตั้งค่ายอยู่ที่เขา ไกรลาสได้เจอกับหลานสะใภ้ชื่อนางรัมภาเป็นชายาของนลกุพระซึ่งเป็นโอรสของไวศรณะก็ตกหลุมรักนางและชื่นใจนาง นลกุพระสาปแข่งราวณะถ้าเขาล่วงเกินหญิงที่ไม่เต็มใจอีก ศีรษะราวณะจะแตกเป็นเจ็ดเสี่ยง ราวณะทำรบกับพระอินทร์ พระอินทร์หวาดกลัวไปพึ่งพระวิษณุ พระวิษณุบอกว่าจะไม่สู้กับราวณะเพราะราวณะได้รับพรที่เทวดาหาไม่ได้ เมื่อถึงเวลาเหมาะสมพระวิษณุจะฆ่าราวณะในสนามรบเอง สุมาลิตาของราวณะถูกสุเทพสวาทระสังหาร เมฆนาทรบชนะชยันตะลูกพระอินทร์ ชยันตะหนีไปมหาสมุทรกับปูโลมันผู้เป็นตา พระอินทร์ออกรบด้วยตนเอง พระอินทร์จับตัวราวณะได้ เมฆนาทใช้มายาล่องหนจับตัวพระอินทร์ไว้ได้ เมฆนาททำให้ราวณะชนะพระอินทร์ พระพรหมเรียกเมฆนาทว่าอินทรชิตเพราะชนะพระอินทร์ และขอให้ปล่อยพระอินทร์ไป อินทรชิตขอความอมตะเป็นการแลกเปลี่ยน พระพรหมให้ไม่ได้ อินทรชิตขอใหม่ขอให้รบชนะทุกครั้งทีบูชาไฟด้วยเครื่องสังเวย และแพ้เมื่อบูชาไม่เสร็จสิ้น พระพรหมบอกว่าการที่พระอินทร์แพ้เพราะกรรมชั่วที่ไปเป็นคู่กับนาง อหยาภรรยาของฤๅษีโคตมะ ฤๅษีอัสตยะจึงยกย่องความเก่งกล้าของอินทรชิตที่ชนะกระทั้งพระอินทร์ พระรามถามว่าภคินีล้วนทุกราวณะพิชิต มีใครบ้างที่ชนะราวณะ ฤๅษีอัสตยะตอบว่ามี อรชุนราชาแห่งโทหะที่เอาชนะราวณะได้ จับตัวราวณะ ปุสตียะมาเจรจาขอไถ่ตัวราวณะ อรชุนยอมปล่อยตัวและสาบานเป็นมิตรกับราวณะ แต่ราวณะก็ยังไม่สำนึกผิดเที่ยวทำรบกับผู้อื่นอีก ราวณะไปถึงเมืองกิชกินธา แต่กำลังสู้วาลินไม่ได้จึงสาบานเป็นพี่น้องกัน พระรามว่าวาลินและราวณะมีพลังมาก แต่ยังไม่สู้หนุมานไม่ได้ เหตุใดหนุมานจึงไม่ฆ่าวาลินที่ข่มเหงสุครีเว ฤๅษีเล่าว่าหนุมานไม่รู้พลังตนเองเพราะวีรกรรมวัยเด็กที่ทำให้ต้องคำสาป หนุมานเป็นบุตรของเกสรินกับนางอัญชนา แต่บิดาที่แท้จริงคือพระวายุ หนุมานวัยเด็กหิวเห็นพระอาทิตย์คิดว่าเป็นผลไม้ หนุมานจับพระอาทิตย์กิน พระอาทิตย์ไม่เผ่าหนุมานเพราะภารกิจของเทพขึ้นอยู่กับหนุมาน พอหนุมานเห็นราหูก็เปลี่ยนใจจับราหู ราหูไปฟ้องพระอินทร์ พระอินทร์ใช้สายฟ้าฟาดไปที่หนุมานตกจากภูเขา พระวายุโกรธพระอินทร์ ไม่ยอมพัดทำให้สิ่งมีชีวิตตาย พระพรหมชุบชีวิตทารกหนุมานให้ฟื้นคืนชีพอีกครั้ง เทพทุกองค์จึงให้พรแต่หนุมานว่าอาวุธของพวกเขาจะสังหารหนุมานไม่ได้ ที่นี้หนุมานไปก่อวณฤๅษี ฤๅษีจึงสาปให้หนุมานไม่รู้พลังตนเองเป็นเวลานาน ประตรรทนะราชาแห่งแคว้นกาศิสหายพระรามยินดีที่พระรามนำสิดากลับมาได้และมีชัยชนะเหนือรากษส พระราชาอื่นๆ นำเพชรนิลจินดามาทถวาย

พระราม พระรามได้แจกจ่ายให้แก่ผู้ยากดี พระรามตรัสกับสุครีพให้กลับไปครองเมืองกษิณธา ส่วนหนุมานบอกพระรามว่าจะรักดีต่อพระรามตลอดไป พระรามใส่สร้อยมุกให้หนุมาน บุษบกมาจากท้องฟ้าพูดกับพระรามว่าเป็นของพระรามแล้วเพราะพระรามรบชนะราวณะ พระรามบอกให้บุษบกกลับมาเมื่อพระรามนึกถึง พระภรตะทูลว่าเมื่อพระรามขึ้นครองราชย์ ชาวเมืองไม่เจ็บป่วยหรือแก่ชรา คนมีความสุข หญิงคลอดบุตรเป็นชาย พระรามปรารภนาโอรสจากนางสีดา พระรามถามนางว่านางต้องการสิ่งใด นางสีดาต้องการเห็นป่าศกดิ์สิทธิ์ อยู่รับใช้ฤาษี กินผลไม้เป็นอาหาร พระรามสัญญาว่าพรุ่งนี้จะพานางไปเที่ยวป่า พระรามถามภักทระว่าชาวเมืองเป็นอย่างไร ภักทระว่าชาวเมืองสงสัยว่าพระรามไม่รังเกียจนางสีดาหรือที่ไปอยู่เงื้อมมือของรากษส ชาวเมืองเห็นราชาทำอะไรก็ต้องเอาเยี่ยงอย่าง ถ้าภรรยาทำผิด ชาวเมืองก็ต้องยกโทษให้รับนางกลับมาอยู่ด้วย พระรามเสียพระทัยปลีกพระองค์ออกมา พระรามเรียกอนุชาทั้งสามมาปรึกษาเรื่องที่ชาวเมืองดูหมิ่นเกียรตินางสีดา พระรามรู้ว่านางสีดาบริสุทธิ์ แต่ก็ทำเพื่อชาวเมืองให้พระลักษมณ์พานางสีดาขึ้นรถไปพรุ่งนี้เข้าปล่อยนางที่สุตเขตพระนครใกล้กับอาศรมฤาษีวาลมิกิ พระรามไม่รู้จะบอกกล่าวนางสีดาอย่างไร พระลักษมณ์บอกให้นางสีดาไปอาศรมฤาษี นางสีดาดีใจแต่ก็สงสัยว่าพระลักษมณ์ทำไมร้องไห้ เมื่อข้ามฝั่งแม่น้ำคงคาพระลักษมณ์บอกความจริงนางสีดาว่าที่จริงพระรามให้ทั้งนางไว้ พระรามถูกนิทานว่าร้ายจากชาวเมือง นางสีดาทรงครรภ์ให้นางไปอาศัยกับฤาษีวาลมิกิ และมันคงในความรักต่อพระรามต่อไป นางสีดาเสียใจแต่ก็ให้พระลักษมณ์ทำตามคำสั่งพระราม นางอยากฆ่าตัวตายแต่ไม่ทำ เพราะคิดถึงศักดิ์ศรีราชวงศ์ รุ บุ ตรีของฤาษีวาลมิกิเห็นนางสีดากันแสดงอยู่จึงมาบอกฤาษีวาลมิกิ ฤาษีวาลมิกิมิตาพิพย์รู้ว่านางสีดาเป็นมเหสีพระรามและนางบริสุทธิ์ วาลมิกิต้อนรับให้นางมาอยู่ที่อาศรมด้วย วาลมิกิได้พานางมาอยู่ในความดูแลของเหล่าดาบสินี พระลักษมณ์สนทนากับสุมันตระสารถิ สุมันตระบอกว่าฤาษีทรวาสเคยทำนายว่าพระรามต้องสละนางสีดา พระลักษมณ์ พระภรตะ และพระศัตรุฆนะ แต่ก่อนที่พระรามจะไปพรหมโลก พระรามจะสถาปนาราชวงศ์ให้ตั้งมั่นอยู่นาน พระลักษมณ์ยินดี พระลักษมณ์กลับมาบอกพระรามให้ทำใจเรื่องนางสีดา อย่าได้ทุกข์อีกเพราะการพบต้องการพราก ไม่มีใครฝืนโชคชะตา ความตายได้ ฤาษีเชื้อสายภฤคุได้มาขอความช่วยเหลือ พระรามให้พระรามช่วยปราบอสูรชื่อลวณะเป็นบุตรของมฤกับกุมภินสี ลวณะกำเริบเสิบสานเพราะได้คู่ลูกกับพรของพระวรุณ พระรามรับปากถามว่าใครจะอาสาไปปราบลวณะ พระภรตะอาสาแต่พระศัตรุฆนะขอไปเองเพราะพระภรตะได้รับความทุกข์จากการรอพระรามกลับมา พระรามจึงมอบหน้าที่ให้พระศัตรุฆนะไปปราบลวณะและอภิเษกพระศัตรุฆนะไปครองเมืองมธูรา นางสีดาได้คลอดโอรสสองคนชื่อกุศะกับลวะ ต่อมาพราหมณ์นำศพเด็กมาให้มาหาพระรามให้พระรามชุบชีวิต พระรามให้พระลักษมณ์แสร้งเด็กไม่ให้เนาเปื่อย พระรามเรียกบุษบกไปหาฤาษีอัสติยะ ฤาษีอัสติยะเล่าเรื่องเสวตะผู้กินเนื้อตนเอง และเล่าเรื่องทัมตะโอรสเกเรของอิกษวาฑุ พระลักษมณ์เล่าเรื่องวฤตาสูร พระรามเล่าเรื่องอิลราชให้พระภรตะกับพระลักษมณ์ฟัง พระรามเตรียมพิธีอัศวเมธ พระลพ

กับพระกฤษณะมาขับลำนำรามาขณะที่โยธยา พระรามทราบว่าเป็นลูกขอให้นางสีดามายืนยันความบริสุทธิ์ที่โยธยา นางสีดามายืนยันความบริสุทธิ์ หากนางซื่อสัตย์ต่อพระราม ให้เกิดเหตุมหัศจรรย์ให้พระแม่ธรณีมารับนางไปอยู่ด้วย นางสีดาแทรกเข้าสู่พื้นดิน พระรามโศกเศร้า ไม่มีชายาอื่นใดนอกจากนางสีดา พระชนนีสามองค์สิ้นพระชนม์ พระรามทำพิธีศพ พระรามให้ยูธาชิตอบรมเลี้ยงดูโอรสทั้งสองของตนและโอรสของพระภรรยา พระภรรยาสังหารคนธรรพ์และตั้งเมืองใหม่ พระกาลมาขอพบพระรามตามลำพัง พระรามให้พระลักษมณ์ยื่นใฝ่าประตูห้อง พระรามอนุญาตให้พระลักษมณ์ฆ่าใครก็ตามที่มาแอบฟังเรื่องของพระรามกับฤๅษี พระกาลมาหาพระรามบอกว่าหน้าที่พระรามสังหารราavanaเสร็จแล้ว พระรามจะอยู่กับประชาชนหรือกลับไปเป็นพระวิษณุก็ได้ ระหว่างที่พระกาลกับพระรามสนทนากัน ฤๅษีทิวาสขอเข้าพบพระราม พระลักษมณ์กลัวฤๅษีทิวาสโกรธและยอมตายจึงไปทูลพระรามให้มาพบฤๅษีทิวาส พระลักษมณ์ขอให้พระรามสังหารตนตามสัญญาที่ให้ไว้กับพระกาล พระรามตัดขาดพระลักษมณ์ พระลักษมณ์ออกจากวังและฆ่าตัวตายในแม่น้ำสรยภูภาคที่สี่ของพระวิษณุมาถึงสวรรค์แล้ว พระรามอภิเษกพระกฤษณะและพระลวะครองเมือง พระรามพระภรรยา และพระศัตรุฆนะเดินลงแม่น้ำสรยภูกลับสู่ภาคพระวิษณุ

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	น.ส. ศลิลา ตันวิสุทธิ
วัน เดือน ปี เกิด	24 พฤศจิกายน 2533
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	2555 - อักษรศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ที่อยู่ปัจจุบัน	5 ม.2 ต.บางเขน อ.เมืองนนทบุรี จ.นนทบุรี 11000
ผลงานตีพิมพ์	บทความเรื่อง "การเล่าเรื่องเพื่อแสดงอำนาจของตัวละครสตรีในละครสี่ดา ราม- ศีร์ภักมहालंगा" ในรายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการการ สื่อสารระดับชาติ ครั้งที่ 4 ประจำปี 2563